T.C. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU | DERS KİTABI

SOSYAL BİLGİLER

7. SINIF

1. KİTAP

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

SOSYAL BİLGİLER

7. SINIF

DERS KİTABI

Yazarlar

Dr. Oğuz KALAFAT
Ahmet ÇİLİNGİR
Beyhan KALAFATOĞLU
Engin BEZİRKAN
Hikmet UZUNOĞLU

1. KİTAP

DEVLET KİTAPLARI
Kitabın Basıldığı Matbaa Adı, 2026

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI NO. ..... : 10819
DERS KİTAPLARI DİZİSİ NO. ..... : 2555

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Prof. Dr. Selahattin KAYMAKCI

Dil Uzmanı

Dr. Şengül KILIÇ AVAN
Şükrü BAŞKAYA

Görsel Tasarımcı

Dr. Çağrı AVAN
Esin Gizem MADAK
Hakan ÖRS
Halil SEYDİOĞLU
Muhammed Rahman ARAPHASANOĞLU
Selime KAYA

Çoklu Ortam Tasarımcısı

Ali Melih ÖZÇELİK
Bahar BULUT
Burhan TURGUT
Bünyamin TELLİ
Emel ERKİN
Engin KARADOĞAN
Faruk Gökalp YILMAZ
Gürkan SEMİZ
Kübra SELEK
M. Ali BÜYÜKTEKİN
Murat AKPINAR
Nuray AYDOĞDU
Ömer EVİN
Turan Sinan ÇELEBİ
Yavuz KORKMAZ

Program Geliştirme Uzmanı

Doç. Dr. İlkay AŞKIN TEKKOL

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Doç. Dr. Ezgi MOR

Rehberlik Uzmanı

Öznur ÇEVİK ÜNAL

Baskı

Baskı Matbaanın Adı ve
Ticaret Unvanı
Tel: (0000) 000 00 00

ISBN 978-975-11-9915-7

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 27.07.2026 tarih ve 165039723 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.

Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

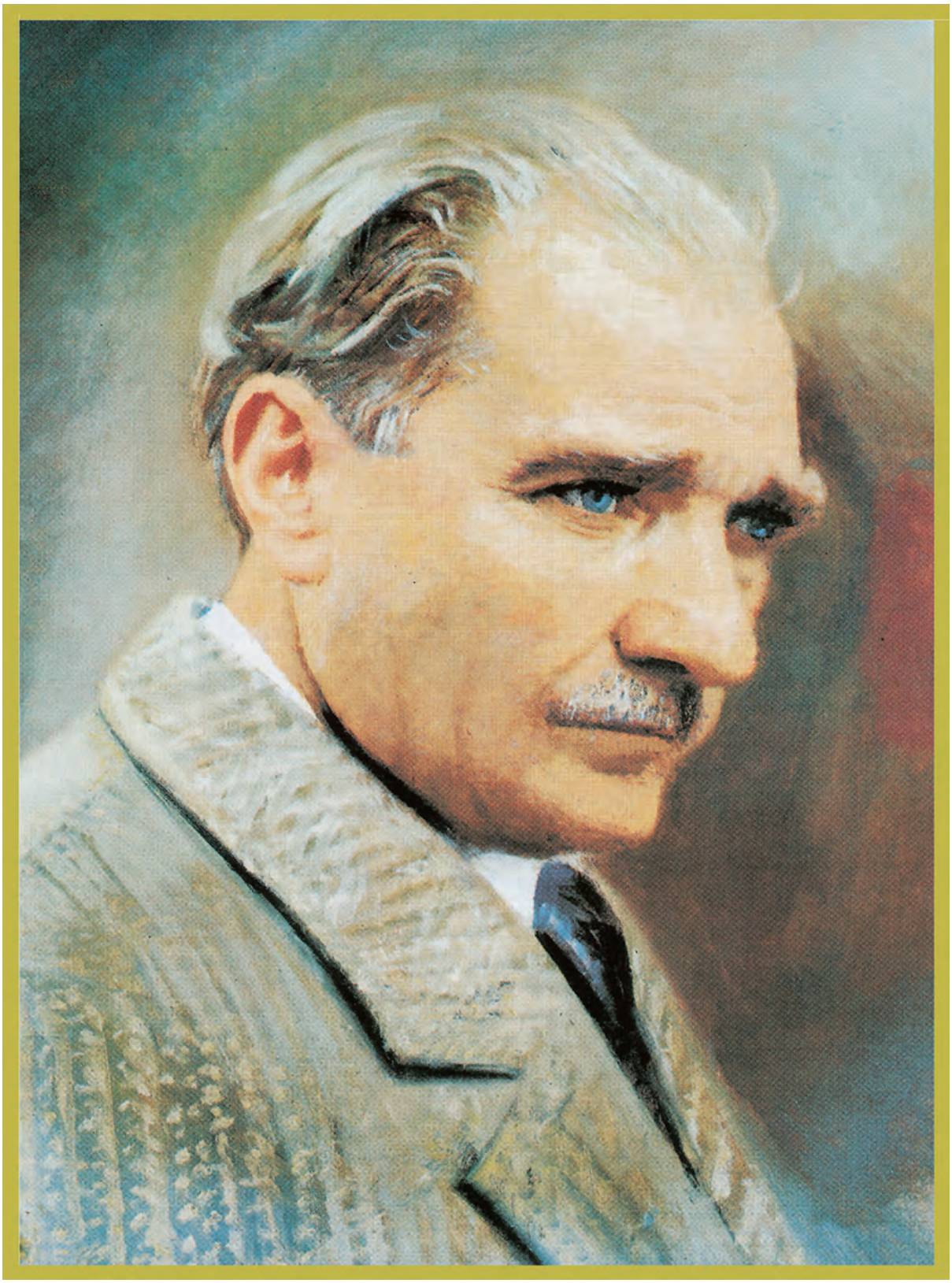
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTABIMIZI TANIYALIM 8

1. ÖĞRENME ALANI

BİRLİKTE YAŞAMAK

GRUPLARDA VE SOSYAL HAYATTA İLETİŞİMİN ÖNEMİ 12

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER İÇİN FIRSAT EŞİTLİĞİ 30

MİLLÎ MESELELER KARŞISINDA TÜRK TOPLUMUNUN TUTUM VE DAVRANIŞLARI 40

1. ÖĞRENME ALANI-KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM 51

2. ÖĞRENME ALANI

EVİMİZ DÜNYA

KÜRESELLEŞMENİN İNSAN VE TOPLUM HAYATINA ETKİSİ 58

BÖLGESEL VE KÜRESEL SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE ÜLKEMİZİN ROLÜ ... 68

2. ÖĞRENME ALANI-KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM 80

3. ÖĞRENME ALANI

ORTAK MİRASIMIZ

OSMANLI DEVLETİ'NİN CİHAN DEVLETİ HÂLİNE GELMESİNİ SAĞLAYAN POLİTİKALAR 86

OSMANLI DEVLETİ'NİN UYGULAMAYA KOYDUĞU YENİLİKLER 110

OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ 136

3. ÖĞRENME ALANI-KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM 155

SÖZLÜK 161

GENEL AĞ VE GÖRSEL KAYNAKÇASI 164

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI 165

KAYNAKÇA 163

CEVAP ANAHTARLARI 164

TÜRK DÜNYASI HARİTASI 166

KİTABIMIZI TANIYALIM

Öğrenme alanı adı ve numarası

Alt konu başlıkları

Geliştirilmesi hedeflenen bilgi, beceri ve tutumlar

Anahtar kavramlar

Öğrenme alanı özet karekodu

1. Öğrenme alanı karekodu

DÜŞÜNELİM

Yeni öğrenilecek konuya temel olabilecek ön bilgi ve becerilerin değerlendirildiği bölümdür.

KEŞFEDELİM

Mevcut bilgi ve beceriler ile yeni edinilecek bilgi ve beceriler arasında bağlantı kurulan bölümdür.

ÖĞRENELİM

Konuya ilişkin bilgilerin etkileşimli olarak açıklandığı bölümdür.

UYGULAYALIM

Hedeflenen becerilerin uygulanmasına yönelik etkinliklerin ve performans görevlerinin yer aldığı bölümdür.

DEĞERLENDİRELİM

Öğrenme alanı kapsamındaki bilgi ve becerilerin ne düzeyde öğrenildiğini belirlemeye yönelik soru ve etkinliklerin yer aldığı bölümdür.

Konu ile ilgili ön değerlendirmeye ait içerikleri ifade eder.

Önceki bilgiler ile yeni öğrenilecek konular arasında bağlantılar kurulan ve edinilen bilgilerin günlük yaşamla ilişkilendirildiği bölümdür.

Görsel kaynak, harita, genel ağ haberi ve metinler ile ilgili öğrencinin cevaplaması için hazırlanan soruları ifade eder.

Etkinliğin hangi uygulama adımları izlenerek uygulanacağını ifade eder.

Konu ile ilgili haberleri ifade eder.

Konu ve uygulamalara yönelik e-içerikleri ifade eder.

Dikkat edilmesi gereken uyarı ve hatırlatmaların yer aldığı bölümdür.

Kitabımızdaki kaynak metinler, yazım ve noktalama açısından eserin orijinaline bağlı kalınarak alınmıştır.

Öğrenme Alanı Özeti

1. Öğrenme Alanı

1. ÖĞRENME ALANI

BİRLİKTE YAŞAMAK

KONULAR

- GRUPLARDA VE SOSYAL HAYATTA İLETİŞİMİN ÖNEMİ
- ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER İÇİN FIRSAT EŞİTLİĞİ
- MİLLÎ MESELELER KARŞISINDA TÜRK TOPLUMUNUN TUTUM VE DAVRANIŞLARI

BU ÖĞRENME ALANINDA

- Dâhil olduğunuz gruplarda ve sosyal hayatta etkili iletişimin önemini sorgulayabileceksiniz.
- Özel gereksinimli bireyler için fırsat eşitliğini sürdürmeye yönelik fikir üretebileceksiniz.
- Türk toplumunun millî meseleler karşısında gösterdiği tutum ve davranışlara ilişkin çıkarım yapabileceksiniz.

ANAHTAR KAVRAMLAR

- davranış
- etkili iletişim
- fırsat eşitliği
- grup
- iletişim
- kitle iletişim
- özel gereksinim
- sosyal hayat
- toplum
- tutum

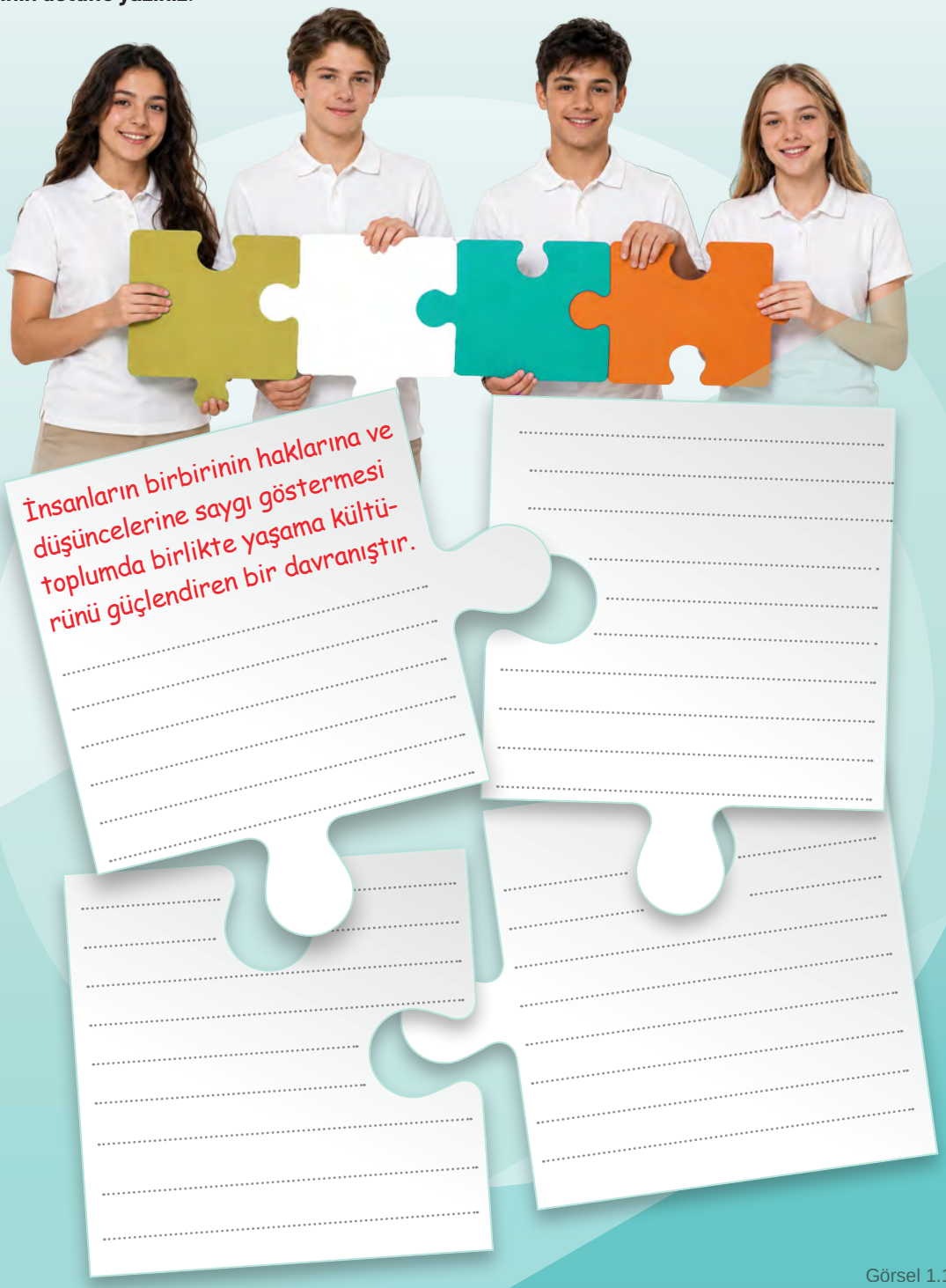

DÜŞÜNELİM

GRUPLARDA VE SOSYAL HAYATTA İLETİŞİMİN ÖNEMİ

Yapboz parçalarının bir araya gelerek anlamlı bir bütün oluşturması gibi insanlar da toplumda birlik ve beraberlik içinde yaşarlar. Toplumda birlikte yaşama kültürünün gelişmesi ve güçlenmesi bireylerin bir arada uyum içinde yaşamalarını sağlayan çeşitli unsurlara bağlıdır. Bu unsurlar bireyler arasındaki ilişkileri güçlendirerek toplumsal dayanışmayı destekler.

Toplumda birlikte yaşama kültürüne etki eden unsurlarla ilgili örnekleri aşağıdaki yapboz parçalarının üstüne yazınız.

Görsel 1.1

KEŞFEDELİM

Verilen çevrim içi yazışmayı inceleyerek soruları cevaplayınız.

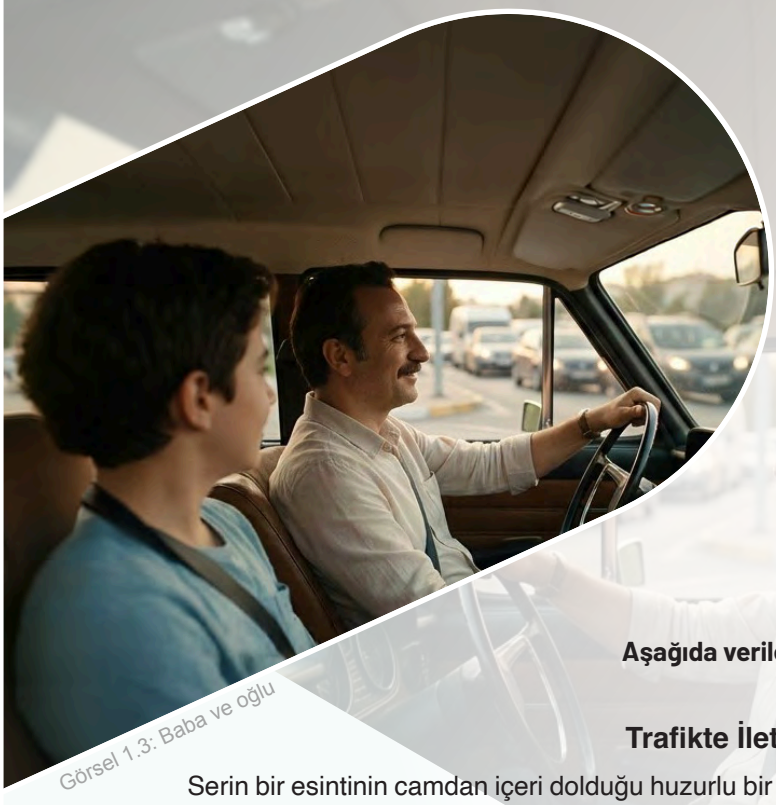
Aslı'nın Arda'ya kırılma sebebi nedir?

Aslı, arkadaşlarını doğru anlayabilmek için nasıl bir iletişim kurmalıydı? Neden?

Arda'nın arkadaşlarının yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız?

Görsel 1.2

Görsel 1.3: Baba ve oğlu

Aşağıda verilen örnek olayı inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Trafikte İletişim Dili

Serin bir esintinin camdan içeri dolduğu huzurlu bir ikindi vaktiydi. Radyo kısık sesle çalarken Emre ve babası eve doğru ağır ağır ilerliyordu. Trafik oldukça yoğundu. Tam kavşağa yaklaşmışlardı ki yandaki araç aniden, hiçbir uyarı yapmadan önlerine kırdı. Emre'nin babası frene bastı. Emre, emniyet kemerinin göğsünü sıkıştırdığını hissedip irkildi; kalbi hızla çarpmaya başlamıştı.

Diğer sürücü arabadan inip Emre'nin babasına öfkeyle: "Ne yapıyorsun sen? Görmüyor musun? Geçmeye çalışıyorum! Senin yüzünden trafik tıkandı!" diye bağırdı.

Emre babasının kızacağını sandı ama babası derin bir nefes alıp omuzlarını gevşetti. Camdan kafasını uzatarak sakin şekilde: "Kaza yapmaktan çok korktum ve olası bir kazayı önlemek için de ani fren yaptım. Siz iyi misiniz beyefendi?" diye cevap verdi.

Bu sözler üzerine az önce öfkeyle aracından inen sürücü bir an duraksadı. Çatık kaşları düzeldi. Yumuşak bir ses tonuyla: "İyiyim. Haklısınız, acelem olduğu için düşüncesizce davrandım. Kusura bakmayın." dedi.

O sırada arkadaki başka bir aracın sürücüsü: "Yolu kapatmayın, ilerleyin!" diye bağırdı. Emre'nin babası arkadaki sürücüye de gerilmeden anlayışla elini kaldırdı. Gülümseyerek "İyi yolculuklar." dedi.

Araçlar yeniden hareketlenirken Emre babasına hayranlıkla bakıyordu. Çünkü karşıdaki kişiyi suçlamadan sadece kendi hissini söylemenin koca bir fırtınayı daha başlamadan nasıl dindirdiğine kendi gözleriyle şahit olmuştu.

(Kitap için yazarlar tarafından hazırlanmıştır.)

Emre'nin babasının sakin ve anlayışlı bir dil kullanması trafik ortamındaki gerginliği nasıl etkilemiştir? Bu durum iletişimde hangi davranışın önemini göstermektedir?

Dâhil olduğunuz gruplarda veya sosyal hayatınızda karşılaştığınız iletişim problemlerine bir örnek yazınız.

.....

.....

Verdiğiniz örnek olaydaki iletişim probleminin çözümüne yönelik önerileriniz nelerdir?

.....

.....

ÖĞRENELİM

Karekodla verilen videoda hangi iletişim hataları yapılmıştır? Açıklayınız.

İletişim ile İlgili Video

Aşağıda verilen örnek olayları inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

İsmail, matematik dersinde anlamadığı bir konuyu öğretmenine çekinerek sorar. Öğretmen, İsmail'in sorusunu dikkatle dinler ve gülümseyerek "Bu çok iyi bir soru İsmail, teşekkür ederim. Bu birçok kişinin zorlanabileceği bir konu." der. Ardından konuyu farklı ve daha anlaşılır bir örnekle tekrar anlatır. Sınıftaki diğer öğrenciler de dikkatle dinler. İsmail soru sormanın önemli olduğunu fark eder ve kendini daha rahat hisseder.

Görsel 1.4

Sema, okul servisinde telefonundan yüksek sesle bir video izlerken yan koltukta kitap okumaya çalışan arkadaşı Seda'nın dikkatini dağıttığını fark etmez. Seda durumu kibarca belirtince Sema hatasını anlar, videoyu hemen kapatır ve "Çok özür dilerim Seda, kulaklığımı evde unuttuğum için dikkatsizlik ettim." der. Seda ise tebessüm eder, çantasından kafa üstü büyük kulaklığını ve hijyenik temizleme mendilini çıkarır. "Sorun değil Sema, kafa üstü kulaklığımın süngerlerini bu mendille sileyim, yol bitene kadar bunu kullanabilirsin; kulağının içine girmediği için temizdir." der. Sema teşekkür ederek kulaklığı takar ve yolculuğa keyifle devam ederler.

Görsel 1.5

Hüseyin, arkadaş grubuna hafta sonu izlemek istediği filmi önerir. Arkadaşlarından biri, önce "O filme kimse gitmez." diyerek Hüseyin'in fikrini alaycı bir şekilde reddeder. Hüseyin bu duruma üzülür. Ancak grubun diğer üyeleri, herkesin film zevkinin farklı olabileceğini ve farklı fikirlere anlayışla yaklaşılması gerektiğini hatırlatır. Alay eden arkadaşı hatasını anlayıp Hüseyin'den özür diler. Hüseyin de arkadaşının bu anlık çıkışını anlayışla karşılar ve grupta düşüncelerini güvenle paylaşmaya devam eder.

Görsel 1.6

Şenay, teneffüste sınıfa doğru heyecanla koşarken arkadaşı Aybüke'ye istemeden hızla çarpar. Aybüke'nin elindeki ödev kâğıtları yere savrulur. Şenay hemen durur, arkadaşına yardım ederek kâğıtları toplar ve göz teması kurarak samimi bir ses tonuyla, "Çok özür dilerim Aybüke, sınıfa yetişmeye çalışırken dikkatsiz davrandım. Seni zor durumda bıraktım." der. Aybüke ise arkadaşının bu içten özrü karşısında anlayışlı ve iyimser bir yaklaşımla gülümser: "Önemli değil Şenay, kazayla olduğunu ve isteyerek yapmadığını biliyorum. Neyse ki kâğıtlar zarar görmedi." diyerek Şenay'ın özrünü kabul eder. İki arkadaş birbirlerine tebessüm ederek yollarına devam ederler.

Görsel 1.7

Verilen örnek olaylarda iletişim ile ilgili dikkatinizi çeken ve merak ettiğiniz konuları listeleyiniz.

.....

.....

.....

Oluşturduğunuz listeden hareketle etkili iletişimin önemiyle ilgili sorular hazırlayınız.

Sorular

İletişim esnasında göz teması kurmak neden önemlidir?

Hazırladığınız sorulardan yola çıkarak etkili iletişimin (ben dili, empati, farklılıklara saygı, etkin dinleme ve beden dili) önemi ile "sen dili"nin iletişim üzerindeki etkileri hakkında yazılı, görsel veya dijital kaynaklardan bilgiler toplayınız. Topladığınız bilgileri aşağıda verilen boş alana yazınız.

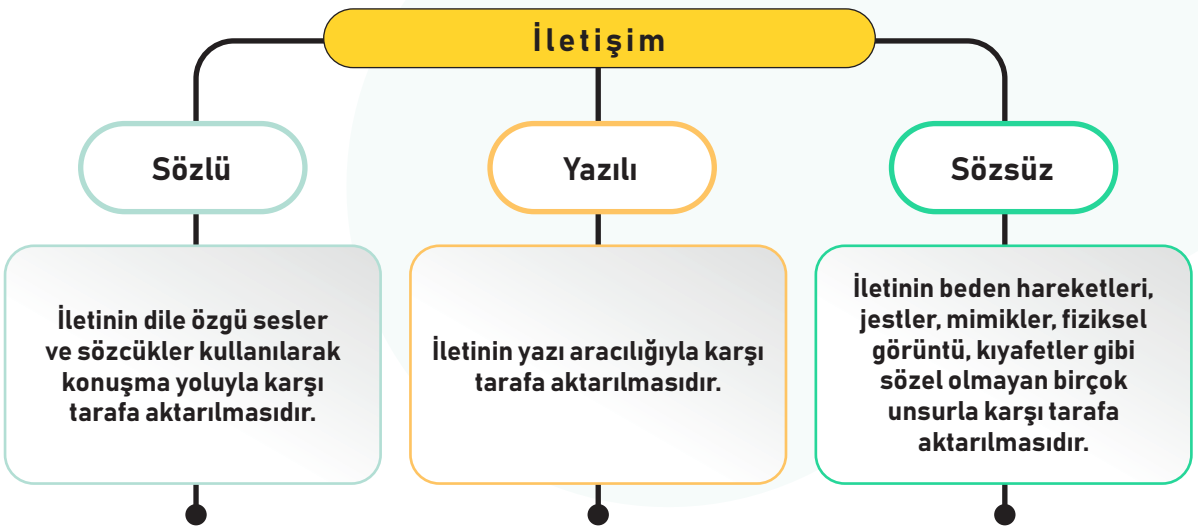
Görsel 1.8: İki öğrenci arasında iletişim

İletişim ile ilgili verilen metinleri okuyunuz.

İletişim; insanların duygu, düşünce, bilgi ve deneyimlerini sözlü, yazılı ya da sözsüz yollarla karşılıklı olarak paylaşma sürecidir. Bu süreçte karşı tarafa aktarılmak istenen duygu, düşünce veya bilgiye **ileti** denir. İnsan, toplumun bir üyesi olarak dünyaya geldiği andan itibaren diğer insanlarla iletişim ve etkileşim hâlindedir. Bu etkileşim sayesinde hem kendini ifade eder hem de çevresini anlamayı öğrenir. Günlük yaşamda insanlar birbirleriyle iletişim kurarak toplumsal bağlarını güçlendirir (Görsel 1.8). Bu iletişim bazen yüz yüze bazen de teknolojik araçlar aracılığıyla gerçekleşir. Komşunuza "Günaydın!" demeniz, otobüste birine yer vermeniz, öğretmeninizin sorusunu cevaplamak için söz istemeniz ya da bir arkadaşınıza telefonla mesaj göndererek fikir alışverişinde bulunmanız iletişim örnekleridir.

Duygu, düşünce ve bilgilerin geniş kitlelere ulaştırılmasını sağlayan telefon, gazete, radyo, televizyon, genel ağ gibi araçlara **kitle iletişim araçları** denir. Kitle iletişim araçları ile geniş kitlelere çok kısa sürede ulaşmak mümkündür.

İnsanlar iletişim kurarken farklı yollar kullanabilir. İletişim genel olarak üç grupta incelenir:

Görsel 1.9: Etkili iletişim

İnsanlar arasında kurulan etkili iletişim, toplumun düzenli ve huzurlu bir şekilde varlığını sürdürmesine önemli katkıda bulunur (Görsel 1.9). **Etkili iletişim;** bireylerin birbirlerini açık, doğru ve samimi bir biçimde anlayabilmeleri anlamına gelir. Burada önemli olan sadece duygu, düşünce ve bilgilerin aktarılması değil iletişimin karşılıklı gerçekleşmesidir. Etkili iletişimde amaç karşıdaki kişiyi gerçekten anlamaktır. Bu iletişimin temelinde empati, ben dili, farklılıklara saygı, etkili dinleme ve beden dili yer alır; sen dili ise genellikle iletişimi olumsuz etkileyen bir ifade biçimidir.

Empati; kişinin kendini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun gözünden bakması, duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışması ve bunu karşısındakine yansıtmasıdır.

Aşağıda verilen örnek olayı inceleyiniz.

Gizem odasında ders çalışıyordu. Küçük kardeşi Emine ise oyun oynamak istiyordu. Gizem meşgul olduğunu söyleyince Emine üzülüp odadan sessizce çıktı. Bir süre sonra Gizem, Emine'nin oturma odasında tek başına oturduğunu, oyuncaklarına bile dokunmadığını fark etti. Yüzü asıktı. Gizem, kardeşinin yanına giderek şöyle dedi:
...

Örnek olayda boş bırakılan yere aşağıda verilen cümlelerden hangisi getirilirse Gizem'in empati kurduğu anlaşılır? Buna uygun olan cümleyi "✔" sembolü ile işaretleyiniz.

- —Emine, ben ders çalışırken sessiz olmanı söylemiştim. Neden üzülüyorsun ki?
- —Sen de hep oyun oynamak istiyorsun, biraz sabretmelisin.
- —Canın sıkılmış olmalı Emine. İstersen derslerim bittikten sonra birlikte oyun oynayalım.
- —Benimle konuşma Emine, tekrar dersime döneceğim.

Ben dili; bireyin duygu ve düşüncelerini karşısındaki kişiyi suçlamadan, yargılamadan ve saygı çerçevesinde ifade ettiği iletişim biçimidir. Ben dili anlayış ve empatiyi güçlendirir, iletişimi olumlu etkiler. Örneğin "Eşyalarımın izinsiz kullanılmasından rahatsız oluyorum.", "Ödevlerini zamanında yapmadığında başarının düşeceğinden endişe ediyorum.", "Odanın dağınık olmasından rahatsız oluyorum.", "Sınıfta yüksek ses olduğunda kendimi huzursuz hissediyorum." gibi ifadelerde kişi duygusunu dile getirirken karşısındakini suçlamamış olur.

Görsel 1.10
Anne, baba ve çocukları

ÖZELLİKLERİ

Ben Dili

- **Olumlu ve yapıcıdır.**
- **Kişiliği değil davranışı merkeze alır.**
- **Kişi iletişim kurmaya açıktır.**
- **Benlik saygısını olumlu yönde etkiler.**

Ben diline örnek olabilecek iki cümle yazınız.

.....

.....

.....

.....

Farklılıklara saygı; insanların düşünce, inanç, yaşam biçimi ve değerlerine ön yargısız şekilde yaklaşmayı gerektiren iletişim biçimidir (Görsel 1.11). Örneğin sınıfta farklı bir dil konuşan ya da başka bir ülke kökenli arkadaşınıza saygı göstermek, onun kültürünü öğrenmeye çalışmak, nazik iletişim kurmak gibi davranışlar toplumsal uyumu ve barışı güçlendirir. Farklılıklara saygı, insana insan olduğu için değer vermenin bir göstergesidir. Bu iletişim biçimi hem insan haklarının hem de toplumsal barışın korunmasına katkıda bulunur.

Görsel 1.11
Farklılıklara saygı

Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

İspanya'dan Türkiye'ye ailesiyle taşınan Maria (Mariya) Sıla'nın öğrenim gördüğü sınıfa kaydoldu. Yeni bir ülkede eğitim hayatına başlayan Maria, dil ve kültür farklılıkları nedeniyle ilk günlerde tedirgindi. Türkçeyi tam olarak konuşamamasına rağmen okulun ilk günü kendini tanıtmaya çalıştı. Bazı arkadaşlarının aksanına gülmesi üzerine kısa süreli bir üzüntü yaşayan Maria, bu durumu sınıftaki diğer arkadaşlarının ona destek olmasıyla atlattı. Özellikle Sıla, Seyhan, Göksu ve Irmak teneffüslerde Türkçe kelimeler öğreterek Maria'ya yardımcı oldular. Maria da arkadaşlarına İspanya'nın kültür ve oyunlarını anlattı. Sınıfta zamanla oluşan karşılıklı anlayış ve destek ortamı, öğrencilerin farklı kültürlere olan bakışını olumlu yönde etkiledi. Arkadaşları, Maria'nın farklı bir milletten olmasının sınıf için bir zenginlik olduğunu anladı. Farklılıklara saygı duymanın önemini kavradı. Böylece hem Maria kendini daha mutlu hissetti hem de sınıftaki dostluk bağları güçlendi.

(Bu kitap için yazarlar tarafından hazırlanmıştır.)

Maria'nın sınıf arkadaşlarından farklı olan yönleri nelerdir?

.....

.....

Maria'nın sınıf arkadaşlarından biri olsaydınız onunla nasıl bir iletişim kurardınız?

.....

.....

Etkin dinleme, konuşan kişiyi doğru anlamak amacıyla kurulan önemli bir iletişim biçimidir. Etkin dinleyen kişi yalnızca söylenen sözlere değil karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerine de dikkat eder. Bu tutum iletişimde güven ve saygı ortamı oluşturur. Nitekim Türkçede yer alan "İki dinle, bir söyle." atasözü, konuşmadan önce dikkatlice ve sabırla dinlemenin önemini vurgular. Bir arkadaşınız derdini anlatırken onunla göz teması kurmanız, arkadaşınızı sözünü kesmeden dinlemeniz ve gerektiğinde ona "Seni anlıyorum." demeniz etkin dinlemenin göstergesidir. Etkili dinlemede dinleyen kadar konuşan da önemlidir. **İyi bir konuşmacı;** kelimeleri doğru telaffuz eder, dinleyenlerle göz teması kurar, ses tonunu iyi ayarlar, vurgulamayı doğru yapar ve düşüncelerini açık ve net bir şekilde ifade eder. Ayrıca sorulan soruları içtenlikle cevaplar ve anlattığı konuyu jest ve mimikleriyle destekler. Böylece konuşan ile dinleyen arasında etkili ve sağlıklı bir iletişim gerçekleşir.

Etkin dinlemeyle ilgili atasözleri bularak verilen alana yazınız. Bulduğunuz atasözlerini arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

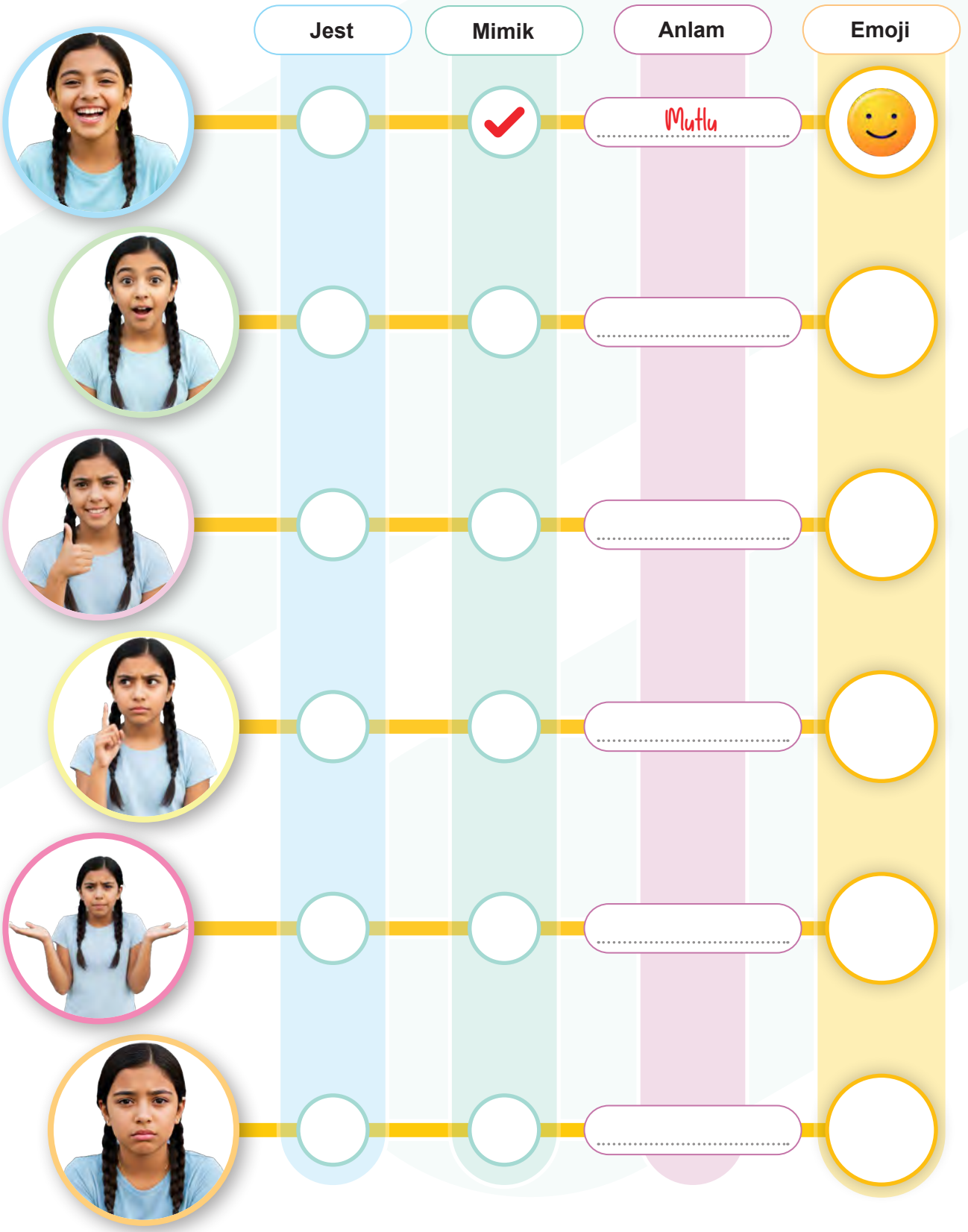
.....

Görsel 1.12: Beden dili

Beden dili; bireyin duygu ve düşüncelerini jest, mimik, duruş, fiziksel mesafe gibi sözel olmayan yollarla ifade eden iletişim biçimidir (Görsel 1.12). Sözlü ifadelerin yanında bedenin verdiği mesajlar da iletişimi şekillendirir. Beden dilinde yüzdeki ifadeler mimik; el, kol, baş gibi vücut hareketleri ise jest olarak adlandırılır. Beden dilini doğru ve etkili kullanmak iletişimi olumlu etkiler. Kişinin konuşurken gülümsemesi, karşısındaki kişiye yönelmesi, göz teması kurması, onaylayıcı şekilde başını sallaması gibi davranışları olumlu beden diline örnektir.

Aşağıdaki görselleri inceleyiniz. "Jest" ve "Mimik" ifadelerinin altındaki kutulardan uygun olanı işaretleyiniz. Daha sonra belirlediğiniz jest veya mimiğin anlamını yazarak emojisini çiziniz.

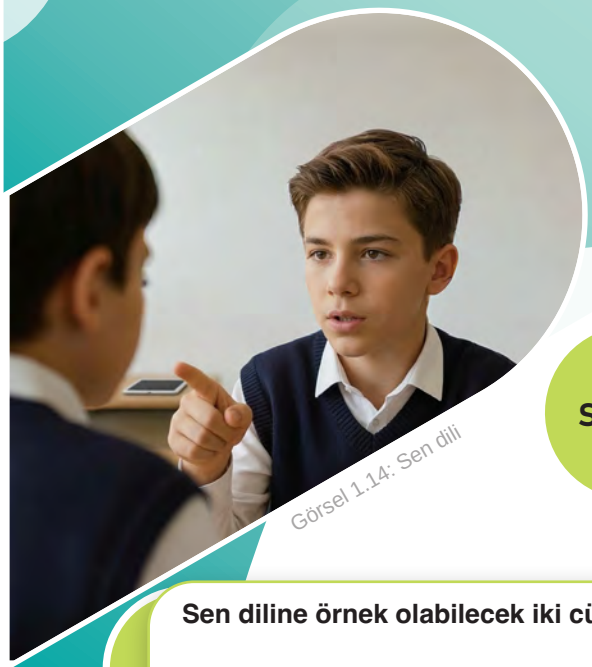

Görsel 1.13 Jest ve mimikler

İletişimi engelleyen durumlarla ilgili verilen metni inceleyiniz.

Gerek günlük yaşamda gerek dijital ortamlarda dikkatsizlik, sabırsızlık, empati kuramama, düşünceyi yanlış ifade etme gibi nedenler iletişim çatışmalarına yol açabilir. Bu çatışmalar kimi zaman kişinin kendi davranışlarından kimi zaman da iletişim kurduğu kişiden kaynaklanabilir.

İletişim engeli; bireyler arasında duygu, düşünce, bilgi ve ihtiyaçların doğru, açık ve etkili bir şekilde aktarılmasını zorlaştıran ya da tamamen engelleyen tutum, davranış, sözlü veya sözsüz etkenlerin tümüdür. Bu engeller; mesajın gönderilmesi, algılanması, yorumlanması veya geri bildirim sürecinde aksamalara neden olarak iletişimin amacına ulaşmasını önler. Konuşurken sürekli telefonu kontrol etmek, karşıdaki kişinin sözünü kesmek, sık sık öğüt vermek, alaycı bir üslup kullanmak gibi davranışlar etkili iletişimi bozar. Dijital ortamlarda ise mesajların net olmaması, insanların daha kolay kırıcı olabilmesi, ağ bağlantısının kopması iletinin geç gitmesi, dijital dili herkesin bilmemesi etkili iletişimi engeller. Bu tür durumların farkında olmak ve iletişimi engelleyen davranışlardan uzak durmak olumlu iletişim için önemlidir.

Görsel 1.14: Sen dili

Sen dili; karşıdaki kişiyi suçlayan, yargılayan, eleştiren ve hedef alan ifadelerin kullanıldığı iletişim biçimidir (Görsel 1.14). Sen dili ile kurulan cümleler genellikle yanlış anlaşılmalara ve tartışmalara neden olur. Sen dili davranış, tutum, söz, duygu veya düşünceye odaklanmaz ve doğrudan kişiliği hedef alır. Örneğin "Odanı hiç toplamıyorsun, her yeri dağınık bırakıyorsun.", "Beni hiç dinlemiyorsun, sürekli telefonla ilgileniyorsun.", "Verdiğin sözleri unutuyorsun, hiç sözünde durmuyorsun." gibi ifadeler suçlayıcı ve yargılayıcı olmakla birlikte eleştiri de içerir.

Sen Dili

- **Olumsuz ve suçlayıcıdır.**
- **Davranıştan çok kişi odaklıdır.**
- **Karşıdaki kişinin iletişim kurmaktan kaçınmasına neden olur.**
- **Benlik saygısını zedeler.**

Sen diline örnek olabilecek iki cümle yazınız.

.....

.....

Konuşan kişiyi dikkatle ve saygıyla dinlemek, konuşma sırasında ben dilini kullanmak, göz teması ve empati kurmak etkili iletişim için oldukça önemlidir. Hem sınıfta hem de sosyal hayatta insanları anlamaya çalışmak, saygıyla dinlemek ve barışçıl bir yaklaşım sergilemek bireye güven ve mutluluk verir. Bu şekilde kurulan iletişim ile sevgi, saygı, yardımlaşma, dostluk gibi değerler gelişir. Ayrıca sınıf içinde etkili iletişim yöntemlerini kullanarak güçlü iletişim kurmak arkadaşlık ilişkilerini daha sağlam hâle getirir. Bu nedenle etkili iletişimi olumsuz etkileyen davranışlardan kaçınmak gerekir.

Aşağıda etkili iletişimi engelleyen durumlarla ilgili bir beyin fırtınası etkinliği verilmiştir. Uygulama adımlarını takip ederek arkadaşlarınızla birlikte etkinliği yapınız.

Kontrol Listesi

Uygulama Adımları

Dijital Dünyada Doğru İletişim

- Öğretmeninizin rehberliğinde sayıca eşit gruplara ayrılınız.
- Günlük hayatta ve dijital ortamlarda karşılaştığınız etkili iletişime engel olan durumlarla ilgili beyin fırtınası yapınız.

! Beyin fırtınası etkinliğinin yanda yer alan karekoddaki kontrol listesiyle değerlendirileceğini unutmayınız.

Olumlu ve olumsuz iletişim yollarıyla ilgili videoyu izleyiniz ve iletişim problemlerinin nedenlerini balık kılçığının üzerine yazınız.

Olumlu ve Olumsuz İletişim Yolları

Etkili iletişim yalnızca sözcüklerle kurulmaz. İnsanların bakışları, ses tonları, beden dilleri ve davranışları da iletişimin bir parçasıdır. Sevgi, saygı ve anlayış temelli bir tutum iletişimi güçlendirir. Kardeşiniz bir eşyanıza yanlışlıkla zarar verdiğinde ona hemen kızmak yerine “Bir dahaki sefere daha dikkatli ol, olur mu?” veya grup çalışması sırasında soruyu yanlış anlayan arkadaşınıza "İstersen birlikte tekrar bakalım." demek barışçıl iletişime örnektir. Nitekim sevgi temelli bir iletişim insanlar arasındaki ilişkilerin olumlu yönde gelişmesine ve iletişimin güçlenmesine katkıda bulunur.

Sevgi ve dostlukla ilişkili değerleri göz önünde bulundurarak aşağıdaki ifadeleri tamamlayınız. Etkinliğin sonundaki soruları cevaplayarak sevgi ve dostluk ile ilgili bir slogan yazınız. Yazdığınız sloganı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Seninle arkadaş olduğum için .....

Geçen gün yaşanan olay için .....

Seni tanıdığım için .....

Fikirlerine değer veriyorum bu yüzden .....

Eğer seni kırdıysam .....

Senin en sevdiğim özelliğin .....

Düşüncelerine saygı duymadığımı hissettiysen .....

Sana karşı kullandığım o kelime için .....

Sevgi ve dostluk ile ilgili tamamladığınız sözler size kendinizi nasıl hissettirdi?

.....

.....

.....

.....

Sevgi dolu sözler dostluğu nasıl etkiler?

.....

.....

.....

.....

Etkili iletişim dostluğu nasıl güçlendirir?

.....

.....

.....

.....

Sevgi ve dostluk ile ilgili aşağıdaki alana bir slogan yazınız.

UYGULAYALIM

Uygulama adımlarını takip ederek, arkası yarın tekniğini kullanarak verilen etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

Bir Sonraki Adım

- Aşağıda verilen iletişime engel olan durumlarla ilgili örnek olayı okuyunuz.
- "Bundan sonra neler olabilir?" sorusuna yönelik tahminlerinizi tahtaya yazınız.
- Tahminlerinizi olumlu ve olumsuz davranışlar şeklinde sınıflandırarak aşağıdaki tabloya yazınız.

Uzlaşmanın Gücü

Ahmet ve Merve, aynı sınıfta okuyan iki yakın arkadaştı. Bir gün sosyal bilgiler öğretmenleri onlara "çevre kirliliği ve çözüm önerileri" konulu bir proje ödevi verdi. Projeyi birlikte hazırlamak için bir araya gelen Ahmet ve Merve'nin ilgi alanları birbirinden farklıydı. Ahmet, bilgisayar ve teknolojiyle ilgilenmeyi severken Merve ise resim yapmaya çok meraklıydı. Bu nedenle projeyi hazırlamak için nasıl bir yol izleyecekleri konusunda fikir ayrılığı yaşadılar. Ahmet, bilgisayarda ayrıntılı bir sunum hazırlamanın en etkili yöntem olduğunu söylerken Merve, konuyu resim ve afişlerle anlatmanın daha ilgi çekici olacağını savunuyordu. İkisi de kendi fikrinin doğru olduğunu düşündüğü için aralarında tartışma başladı...

(Bu kitap için yazarlar tarafından hazırlanmıştır.)

Olumlu Davranışlar	Olumsuz Davranışlar
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Uzlaşmanın Gücü Hikâyesinin Devamı

- "Uzlaşmanın Gücü" adlı hikâyenin devamını karekoddan dinleyiniz.
- Hikâyenin devamı ile tahminlerinizi karşılaştırınız.
- Yaptığınız karşılaştırma sonucunda çatışmayı uzlaşmaya dönüştüren davranışların neler olduğunu aşağıda verilen alana yazınız.
- Belirlediğiniz davranışlardan hareketle olumlu iletişimin bireyler arası ilişkilerdeki önemine yönelik çıkarımlarınızı paylaşınız.

Görsel 1.15

DEĞERLENDİRELİM

16. sayfada yazdığınız soruları elde ettiğiniz bilgilerden yararlanarak cevaplayınız.

CEVAPLAR

Karşımızdaki kişiyle iletişim kurarken göz teması kurmak, "Seni önemsiyorum ve dikkatle dinliyorum" mesajı verir.

Ders sürecindeki bireysel performansınızı aşağıdaki öz değerlendirme formu aracılığıyla değerlendiriniz. Bu form, gerçekleştirdiğiniz etkinlik sonrasında kendinizi değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen ölçütlerden size en uygun olan seçeneği "X" ile işaretleyiniz.

Öz Değerlendirme Formu

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1 Etkili iletişim ve etkili iletişimin önemi ile ilgili sorular hazırladım.			
2 İletişim problemlerinin nedenleri ile ilgili balık kılçığı diyagramı hazırladım.			
3 Arkası yarın tekniğinde olumlu ve olumsuz davranışları doğru bir şekilde gruplandırdım.			
4 Çatışmadan uzlaşmaya giden yolda hangi davranışların önemli olduğunu doğru bir şekilde yazdım.			
5 Soruları uygun şekilde cevapladım.			

Çalışmalarınızı verimli şekilde sürdürebilmeniz için "Kısmen" ya da "Hayır" seçeneklerini işaretlediğiniz bölümleri gözden geçiriniz. Bu bölümlerdeki eksikliklerinizi araştırarak veya öğretmeninizden destek alarak tamamlayınız.

Uygulama adımlarını takip ederek aşağıda verilen alana olumlu iletişimin önemi ile ilgili şiir, slogan, özlü söz veya hikâye yazınız.

Bütüncül Dereceli Puanlama Anahtarı

Uygulama Adımları

Olumlu İletişimin Önemi

- Belirlediğiniz çalışmayla ilgili daha önce yapılmış örnekleri inceleyiniz.
- Bir çalışma planı hazırlayınız.
- Slogan veya özlü söz yazmaya karar vermeniz durumunda bunların en az ikişer tane olmasına dikkat ediniz.
- Yaptığınız çalışmanın özgün olmasına dikkat ediniz.

! Hazırladığınız ürünün bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirileceğini unutmayınız.

Gelecek Derse Hazırlık

- Özel gereksinimli bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları kolaylıkları veya engelleri gözlemleyiniz. Bu bireylerin hayatını daha da kolaylaştırmak için ne tür düzenlemeler yapılabileceğine dair fikirlerinizi ve çözüm önerilerinizi defterinize not ediniz.
- Sınıfta oluşturulacak iki grup için iki çuval, iki göz bandı veya bez parçası ile her öğrenci için birer kırmızı ve beyaz balon getiriniz.

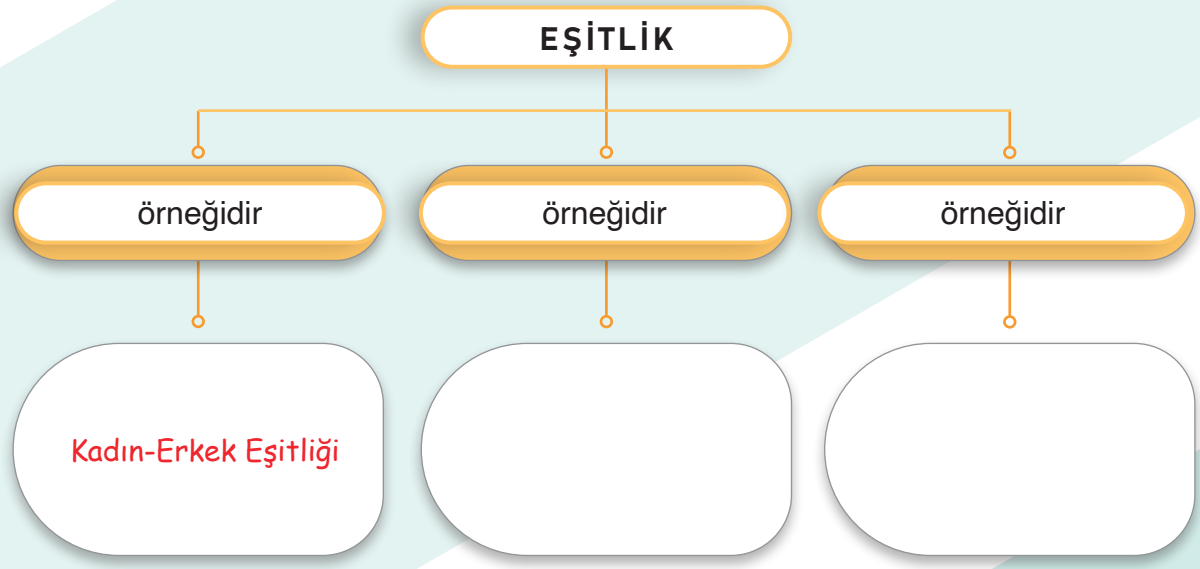
DÜŞÜNELİM

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER İÇİN FIRSAT EŞİTLİĞİ

İnsanlar, doğdukları andan itibaren bazı vazgeçilmez haklara sahip olarak yaşamaya başlarlar. Bu haklar bireyin hem kendisini güvende hissetmesini hem de özgür ve eşit bir şekilde hayatını sürdürmesini sağlar. Bu haklara temel insan hakları denir. Temel insan hakları nelerdir? Yazınız.

İnsanlar; yaş, cinsiyet, kültür, fiziksel özellikler gibi birçok açıdan birbirinden farklı olabilir. Özel gereksinimli bireyler de bu çeşitliliğin doğal bir parçasıdır ve herkes gibi eşit haklara sahiptir. Bu farklılıklara rağmen adaletli ve eşit bir yaşam nasıl sağlanabilir? Açıklayınız.

Eşitlik ile ilgili kavram haritasını doldurunuz.

KEŞFEDELİM

Uygulama adımlarını takip ederek özel gereksinimli bireylere yönelik fırsat eşitliğini sağlamak için yapılan çalışmalarla ilgili kolaj etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

Fırsat Eşitliğinin Resmi

- Getirdiğiniz görselleri kullanarak fırsat eşitliğini konu alan bir kolaj hazırlayınız.
- Görsellerin altına kısa açıklamalar yazınız.
- Hazırladığınız kolajı sınıf panosunda sergileyiniz.
- Çalışmalarınızı inceleyerek fırsat eşitliğini destekleyen uygulamaların toplumsal yaşama katkıları ile ilgili görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.16
Özel gereksinimli birey

ÖĞRENELİM

Engelleri aşan üç genç, paralimpik kahramanlar, engellerine rağmen büyük başarılara imza atmış altı isim karekodlarında verilen videoları izleyiniz. Aşağıdaki metinleri inceleyiniz. Uygulama adımlarını takip ederek "Söz Sırası Bizde" etkinliğini yapınız.

Engelleri Aşan Üç Genç

Paralimpik Kahramanlar

Engellerine Rağmen Büyük Başarılara İmza Atmış Altı İsim

Görsel 1.17: Batuhan Eruçar

Özel gereksinimli her birey toplumun eşit ve değerli bir parçasıdır. Onlara doğru zamanda destek olunduğunda ve fırsat verildiğinde azim ve kararlılıkla birçok alanda önemli başarılara imza atabilirler. Aşağıdaki örnekler bunun en güzel kanıtıdır.

Batuhan Eruçar (Millî Yüzücü)

Serebral palsi hastalığı nedeniyle doğuştan özel gereksinimli olan Batuhan Eruçar doktor tavsiyesiyle yüzmeye başladı (Görsel 1.17). Adana'da uygun bir havuz bulunamayınca annesi antrenörlük eğitimi alarak Batuhan'a yüzmeyi kendisi öğretti. Yüksek performansıyla birçok yarışmada madalyalar kazandı. Ailesiyle birlikte bir spor kulübü kurarak özel gereksinimli bireylere ücretsiz yüzme eğitimi verdi. 120'den fazla madalya kazanan Eruçar'ın en büyük başarısı, Çanakkale Anzak Koyu Yüzme Yarışı'nı özel gereksinimli bir sporcu olarak birincilikle tamamlamasıdır.

Görsel 1.18: Sare Aydın

Sare Aydın (Psikiyatri Uzmanı)

Doğuştan parapleji (omurilik felci) tanısı olan Sare Aydın engeli nedeniyle 11 yaşına kadar okula devam edemedi (Görsel 1.18). Okula başladığında büyük başarı göstererek sınıf atladı, ilkokulu ve liseyi birincilikle bitirdi. Çocukluk hayali olan tıp eğitimini Tokat Gaziosmanpaşa Tıp Fakültesini birincilikle tamamladı. Aydın, engeline rağmen pes etmeyerek tıp alanında örnek bir başarı hikâyesi oluşturdu.

Görsel 1.19: Yusuf Akgün

Yusuf Akgün (Ressam)

Iğdır'da altı yaşındayken elektrik akımına kapılarak iki kolunu kaybeden Yusuf Akgün devlet korumasında büyüdü (Görsel 1.19). Zorluklara rağmen ağzıyla resim yapmayı öğrenerek sanata yöneldi; yüzme, atletizm, kick boks (kik boks), tiyatro gibi alanlarda da kendini geliştirdi. Çok sayıda sergi açtı, ödüller kazandı.

Uygulama Adımları

Söz Sırası Bizde

- Öğretmeninizin rehberliğinde konuşma halkası için sınıfça bir daire oluşturunuz.
- Etkinlikte konuşma sırasının belli olması için konuşurken elinizde tutacağınız kalem, kalem kutusu, silgi gibi bir nesne belirleyiniz.
- Fikrini belirten arkadaşınızı dikkatlice dinleyiniz.
- Konuşma sırasının kimde olduğunu gösteren nesneyi aranızda dolaştırarak "özel gereksinimli bireylerin başarıları" ile ilgili fikirlerinizi belirtiniz.
- Sıra size geldiğinde fikriniz henüz oluşmamışsa nesneyi yanınızdakine verebilirsiniz.
- Daha sonra kendinizi hazır hissettiğinizde fikrinizi belirtiniz.
- Konuşmanızı tamamladıktan sonra nesneyi yanınızdaki arkadaşınıza veriniz.
- Bütün arkadaşlarınız fikrini belirttikten sonra fırsat eşitliğini sürdürmenin önemiyle ilgili sınıfça ortak bir görüş belirleyiniz.

Görsel 1.20: Özel gereksinimli bireyler için hazırlanmış takip şeridi

Özel gereksinimli bireyler için fırsat eşitliği ile ilgili verilen metni okuyunuz görselleri inceleyerek 34. sayfadaki etkinliği yapınız.

Özel gereksinimli bireyler; fiziksel, zihinsel, duygusal veya gelişimsel açıdan yaşıtlarından farklı ihtiyaçlara sahip olan, günlük yaşamlarını sürdürebilmek ve toplum içinde bağımsız bireyler olarak yaşayabilmek için ek destek ve eğitime ihtiyaç duyan kişilerdir. Bu tanım görme, işitme ve bedensel yetersizliği olanlar, dil ve konuşma bozukluğu bulunanlar, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olanlar, öğrenme güçlüğü çekenler ve özel yetenekli bireyleri kapsar (Görsel 1.20). Bu bireylerin bazıları görme, işitme ya da yürüme konusunda; bazıları ise öğrenme veya iletişim alanında güçlük yaşayabilir. Bu güçlükleri ortadan kaldırmak için çalışmalar yapılmalıdır. Örneğin görme yetersizliği olan bireylerin güvenli şekilde hareket edebilmesi için kaldırımlarda ve kamu alanlarında kullanılan özel takip şeritleri onların günlük yaşamını kolaylaştıran önemli düzenlemelerden biridir.

Özel gereksinimli bireylerin de herkes gibi hayalleri, yetenekleri ve güçlü yönleri vardır. Tekerlekli sandalye kullanan bir öğrenci resim alanında çok yetenekli olabilir ya da işitme yetersizliği olan bir çocuk sportif faaliyetlerde büyük başarılar elde edebilir. Bu nedenle onları toplumun ayrılmaz bir parçası olarak görmek ve onlara empatiyle yaklaşmak önemlidir. Toplumda rahatça yaşayabilmeleri için okullarda, iş yerlerinde ve sosyal alanlarda uygun düzenlemeler yapılmalıdır. Özel gereksinimli bireyler de toplumun eşit ve değerli bireyleridir, herkesle aynı haklara sahiptir.

Fırsat eşitliği insanların doğdukları yer, cinsiyetleri, ailelerinin ekonomik durumu, sahip oldukları özellikler ne olursa olsun aynı haklara sahip olmalarıdır. Her çocuğun okula gidebilmesi, kız ve erkek öğrencilerin aynı şartlarda eğitim görebilmesi, özel gereksinimli bireylerin eğitimle desteklenmesi gibi durumlar fırsat eşitliğine örnektir. Özel gereksinimli bireylerin okullarda rampa, asansör gibi fiziksel düzenlemelerle ve özel eğitim desteği ile rahatça eğitim görebilmeleri de fırsat eşitliğinin bir parçasıdır.

Fırsat eşitliğini sağlamak hem bireyler hem de toplum için çok önemlidir. İnsanlar; eğitim, sağlık, iş hayatı ve sosyal hayatta eşit haklara sahip olduklarında kendi yeteneklerini geliştirme fırsatı bulur, hayallerine ulaşabilir ve kendilerini değerli hissederler. Bu durum bireylerin öz güvenini artırarak hayata umutla bakmalarını sağlar. Toplum açısından ise fırsat eşitliği adalet ve barış ortamı oluşturur. Özel gereksinimli bireylerin sosyal yaşama etkin katılım gösterdiği bir toplum daha güçlü, mutlu ve huzurlu olur. Şefkat, anlayış, merhamet ve sevgi ile desteklenen fırsat eşitliği toplumun gelişmesini sağlar.

Bilgi Kutusu

Eşitlik ilkesi, birçok ulusal ve uluslararası metinde yer bulmuş evrensel bir ilkedir. Anayasamızın 10. maddesine göre ***"Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir."***

Görsel 1.21: Engelli araç park yeri

Özel gereksinimli bireyler, kanunlar karşısında onur ve değer bakımından tüm insanlarla eşit hak ve özgürlüklere sahiptir (Görsel 1.21). Fiziksel, zihinsel, duygusal veya gelişimsel farklılıklar, doğuştan gelen durumlar, hastalıklar, kazalar, çevresel faktörler gibi çeşitli nedenlerden dolayı bu bireylerin haklarını kullanırken diğer bireylerle aynı koşullara sahip olmaları temel haklardandır.

Karekodla verilen "Engelleri Aşıyorum" adlı etkinliği yapınız ve soruları cevaplayınız.

Engelleri Aşıyorum

Bu çalışma sırasında neler hissettiniz?

Etkinlik, özel gereksinimli bireylerle empati kurmanıza nasıl bir katkı sağladı? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Uygulama adımlarını takip ederek "Sen Benim Gözümsün, Ben Senin Kolunum" etkinliğini yapınız.

Uygulama Adımları

Sen Benim Gözümsün, Ben Senin Kolunum

- Öğretmeninizin rehberliğinde iki gruba ayrılınız.
- Grup olarak bir balon rengi seçiniz.
- Grup üye sayısının yarısı kadar balon alınız.
- Şişirip ağızlarını bağladığınız balonları etkinliği yapacağınız alana gelişigüzel dağıtınız.
- İki çuvalı başlangıç çizgisine yerleştiriniz.
- Büyük grup içinde ikişerli gruplar oluşturunuz.
- İkili eşlerden birinin gözlerini bez parçası veya eşarp ile bağlayınız.
- Grup olarak çuvalların arkasında ikişerli eşler hâlinde sıraya giriniz.
- Etkinlik başladıktan sonra konuşmayınız.
- Gözü kapalı öğrenci olarak grubunuzun balonlarından birisini alıp çuvalınızın içine koymaya çalışınız. Kolu bağlı olan öğrenci olarak ise arkadaşınıza kılavuzluk ediniz.
- Birinci çift olarak görevi tamamlayınca sıradaki çift olarak işe koyulunuz.
- Balonlar çuvallara yerleştirildikten sonra etkinliği tamamlayınız.
- Özel gereksinimli bireylerin hayatını kolaylaştırmak için neler yapılabileceğini düşününüz ve fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Temel insan hakları; her bireyin yalnızca insan olmasından dolayı sahip olduğu, devredilemez ve vazgeçilemez haklardır. Bireylerin herhangi bir engelle karşılaşmadan kendilerini geliştirmelerini ve gerçekleştirmelerini sağlamak bu hakların amacıdır. Özel gereksinimli bireylerin hakları da yasalarla güvence altına alınmıştır. Bu kapsamda özel gereksinimli bireylerin eğitimde kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarından ve bireyselleştirilmiş eğitim programlarından yararlanması, kamu binalarında ve ulaşımda erişilebilirlik düzenlemelerinin yapılması, sağlık hizmetlerine kolay erişim sağlanması ve sosyal yaşamda destekleyici hizmetlerin sunulması gibi fırsat eşitliği uygulamaları hayata geçirilmiştir. Böylece özel gereksinimli bireylerin toplumsal yaşamın her alanında etkin rol almaları ve toplumun gelişimine katkıda bulunmaları mümkün olmuştur.

Aşağıda, özel gereksinimli bireylerin yaşam kalitelerini artırmak ve bu bireylere fırsat eşitliğini sağlamak için yapılan çalışmalara örnekler verilmiştir. Metinleri okuyunuz ve görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

Görsel 1.22
Özel gereksinimli bireyler için geliştirilen işaret dili alfabesi

Görsel 1.23
Özel gereksinimli birey için hazırlanan Braille (Breyıl) Alfabesi'yle yazılmış kabartma yazı

Görsel 1.24
Özel gereksinimli birey için araç içi erişilebilirliği sağlayan rampa

TÜRKİYE CUMHURİYETİ AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI

Umut Evleri

Özel gereksinimli bireylerin toplum yaşamına aktif katılım sağlamaları, günlük yaşam becerileri kazanmaları ve mümkün olduğunca bağımsız bir yaşam sürdürmeleri amaçlanmaktadır.

Gündüz Bakım Merkezleri

Bu hizmet sayesinde bakım veren aile bireyleri kendilerine zaman ayırma ve sosyal yaşama katılma imkânı bulmaktadır. Özel gereksinimli bireylerin ise öz bakım ihtiyaçları karşılanmakta, eğitsel, sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere katılımları desteklenmektedir.

Geçici ve Misafir Bakım Hizmeti

Ailelerin hac, umre, sağlık, seyahat gibi nedenlerle geçici süreyle özel gereksinimli bireylerin yanında olamadığı durumlarda sunulan yatılı bakım hizmetidir.

Özel Bakım Merkezleri

Özel gereksinimli bireylerin yaşam kalitesini artırmak amacıyla hizmet veren bu kuruluşlar, sürekli bakım ve desteğe ihtiyaç duyan bireylere profesyonel bakım hizmetleri sunmaktadır.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 1.25
Özel gereksinimli birey

Kastamonu'da Özel Gereksinimli Bireyler İçin Atlı Terapi Projesi

Kastamonu'da hayata geçirilen "Sen de Gel" projesi, özel gereksinimli bireylerin yaşam kalitesini artırmayı hedefliyor. Proje kapsamında özel gereksinimli çocuklar, uzman eğitmenler eşliğinde atlı terapiyle tanışıyor (Görsel 1.25). Atlı terapi, hem fiziksel hem de ruhsal gelişimi destekleyen bir yöntem olarak öne çıkıyor. Bu sayede çocukların kas gelişiminde ilerleme sağlanırken denge problemlerinin azaldığı ve yürüme becerilerinde belirgin iyileşmeler görüldüğü belirtiliyor. Proje sadece çocuklara değil ailelerine de büyük fayda sağlıyor. Aileler, bu proje sayesinde hem sosyal hayata daha fazla katılma fırsatı buluyor hem de çocuklarının gelişim sürecine etkin bir biçimde destek olabiliyor.

Görsel 1.26: Engelsiz plaj

Görsel 1.27: Engelsiz eğitim

Görsel 1.28: Engelsiz sağlık

Fethiye'de Özel Gereksinimli Bireyler İçin Kısa Mola Merkezi

Özel gereksinimli bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmak ve sosyal hayata daha aktif katılmalarını sağlamak amacıyla halk plajları engelsiz plajlar hâline getirildi (Görsel 1.26). Böylece özel gereksinimli bireylerin denizden rahatça faydalanabilmelerine imkân verildi. Ayrıca kısa mola merkezi açıldı. Kısa mola merkezinde özel gereksinimli bireylerin uzman personel eşliğinde eğlenceli ve öğretici etkinliklerle vakit geçirmeleri sağlanırken ailelere de günlük işlerini sürdürebilme fırsatı sunuldu.

Eğitimde Engel Yok

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, herkese eşit eğitim sunma amacıyla özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına yönelik eğitim hizmetleri sunmaktadır (Görsel 1.27). Eğitimde fırsat eşitliği ilkesiyle yürütülen çalışmalarla özel gereksinimli bireylerin sosyal gelişimleri desteklenmekte, toplumsal yaşama uyumları artırılmakta, üst öğrenime ve meslek alanlarına hazırlanmaları sağlanmakta ve üretken bireyler olabilmeleri hedeflenmektedir. Okul ortamında eğitime katılamayan özel gereksinimli öğrenciler için hastanede ve evde eğitim hizmeti verilmektedir.

Karabük'te Özel Gereksinimli Bireylere Evde Bakım Hizmeti

Özel gereksinimli bireylere sağlık durumları ve yaşam koşulları dikkate alınarak haftalık ya da aylık aralıklarla düzenli ziyaretler yapılmaktadır (Görsel 1.28). Bu kapsamda yalnızca özel gereksinimli bireyler değil yaşlılık sebebiyle desteğe ihtiyaç duyan kişiler de özel gereksinimli kabul edilerek hizmetten yararlanabilmektedir. Bu bireylerin temizlik ile ilgili temel ihtiyaçları ekipler tarafından karşılanmakta, böylece özel gereksinimli vatandaşların günlük yaşamları kolaylaştırılmaktadır. Bu hizmet ile özel gereksinimli bireylere güven ve huzur dolu bir destek sunulmaktadır.

Özel gereksinimli bireyler için yapılan çalışmaların ortak amacı nedir?

Bu çalışmalar özel gereksinimli bireylerin yaşamında ne ifade etmektedir? Tartışınız.

Günlük yaşamınızda ve çevrenizde özel gereksinimli bireylere fırsat eşitliği sunan benzer çalışmalara örnekler veriniz.

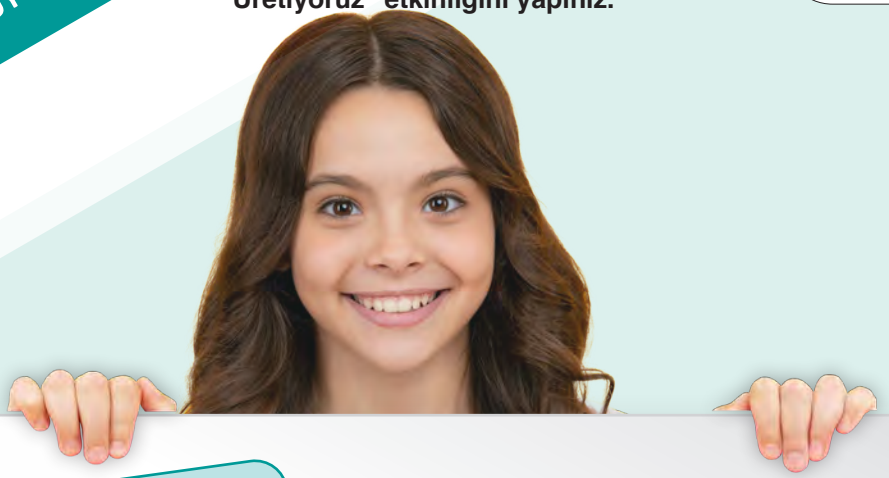
Özel gereksinimli bireyler için sunulan bu hizmetler toplumda herkesin eşit, bağımsız ve saygın bir şekilde yaşayabilmesi açısından büyük önem taşır. Özel gereksinimli bireylere sevgi, şefkat ve merhametle yaklaşmak; onların ihtiyaçlarını anlamaya çalışmak, karşılaştıkları güçlükleri fark etmek ve yaşamlarını kolaylaştıracak destekler sunmak anlamına gelir. Bu anlayış, onların toplumsal hayata daha aktif ve güvenli bir şekilde katılmalarına katkıda bulunur.

Sevgi, insanların birbirini olduğu gibi kabul etmesini; şefkat, ihtiyaç duyulan anlarda destek olmayı; merhamet ise başkalarının yaşadığı zorlukları anlayarak duyarlı davranmayı ifade eder. Bu değerler, toplumda karşılıklı saygıyı, dayanışmayı ve yardımlaşmayı güçlendirir. Böylece herkesin kendini değerli hissettiği, kapsayıcı ve huzurlu bir toplumun oluşmasına katkı sağlanır.

UYGULAYALIM

Uygulama adımlarını takip ederek beyin eseri tekniğiyle "Fırsat Eşitliği İçin Fikir Üretiyoruz" etkinliğini yapınız.

Beyin Eseri Tekniği

Uygulama Adımları

Fırsat Eşitliği İçin Fikir Üretiyoruz

- Öğretmeninizin rehberliğinde sayıca eşit gruplara ayrılınız.
- Her bir grup olarak ayrı ayrı üzerinde eğitim, sağlık, istihdam, ulaşım, sosyal yaşama katılım kavramlarının yazılı olduğu kâğıtları oluşturunuz.
- Özel gereksinimli bireylere eğitim, sağlık, istihdam, ulaşım, sosyal yaşama katılım alanlarında sunulan fırsat eşitliğinin sürdürülebilmesiyle ilgili fikir önerileri yazınız.

Eğitim

Ulaşım

Sağlık

İstihdam

Sosyal Yaşama Katılım

- Grup olarak fikirlerinizi yazdığınız kâğıtları öğretmen masasına ters çevirerek koyunuz.
- Grup üyeleri olarak bir kâğıt seçiniz ve kâğıtta yazan fikir ve önerileri sesli şekilde okuyunuz.
- Grupların tamamının görüşleri okunana kadar etkinliğe devam ediniz.
- Kâğıtlardaki benzer fikirleri gruplandırınız.
- Ortaya atılan fikirleri sınıfça tartıştıktan sonra en özgün önerileri belirleyiniz.
- Belirlediğiniz bu özgün fikirleri, bir sonraki çalışmada projeye dönüştürmek üzere ürün dosyanıza koyunuz.

Yaptığınız çalışmanın kontrol listesi ile değerlendirileceğini unutmayınız.

Kontrol Listesi

Görsel 1.29

DEĞERLENDİRELİM

Uygulama adımlarını takip ederek özel gereksinimli bireylerin eğitim, ulaşım, sağlık, istihdam ve sosyal yaşamı ile ilgili proje etkinliğini yapınız.

Uygulama Adımları

Engelsiz Yaşam Tasarımları

- Öğretmeninizin rehberliğinde sayıca eşit gruplara ayrılınız.
- Her grup için grup üyeleri arasında koordinasyonu sağlayan bir proje yürütücüsü belirleyiniz.
- Özel gereksinimli bireylerin eğitim, ulaşım, sağlık, istihdam ve sosyal yaşamı ile ilgili aşağıda verilen taslağı kullanarak bir proje tasarlayınız.

! Tasarladığınız projeyi gerçekleştirmek üzere okul idaresi veya yerel yöneticilerle iletişime geçebilirsiniz. Hazırlayacağınız projenin bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirileceğini unutmayınız.

Proje Grubunun Adı:
Projede Görevli Öğrenciler:
Projenin Adı:
Projenin Amacı:
Projenin Yeri:
Projenin Tarihi:
Proje Süresi (Hangi tarihler arasında yapılacağı):
Projeden Faydalanacak Kişiler:

Projenin Yöntemi (İzlenecek Adımlar):

Projede Yararlanılan Kaynaklar:

Sonuç ve Değerlendirme:

Bütüncül Dereceli Puanlama Anahtarı

Gelecek Derse Hazırlık

- Bir sonraki derste yapılacak "Vefa Ağacı" etkinliğinde kullanmak üzere bir adet A3 kâğıdı (ağaç çizimi için), renkli kartonlar (yaprak yapmak için), makas, yapıştırıcı veya bant, keçeli kalemler, boya kalemleri, kurşun kalem ve silgi, toplu iğne veya raptiye getiriniz.

DÜŞÜNELİM

MİLLÎ MESELELER KARŞISINDA TÜRK TOPLUMUNUN TUTUM VE DAVRANIŞLARI

Bir toplum hangi durumlarda millî birlik ve beraberlik içinde hareket eder? Bu soruya yönelik düşüncelerinizi kelimelerle ifade ederek bir kelime bulutu oluşturunuz.

YARDIMLAŞMA

KARDEŞLİK

Toplumda birlik ve beraberliği güçlendirmek için bireyler günlük hayatta neler yapabilir?

Görsel 1.30
İstiklal Yolu yürüyüş etkinliği sonu toplu fotoğrafı

KEŞFEDELİM

Görsel 1.31: Bayrakla donatılmış ev

Aşağıda verilen ulusal bayram ve anma günlerinin adlarını yazınız. Bu önemli günlerde ev, iş yeri veya kurumlara bayrak asılması ile anma gününde bayrakların yarıya indirilmesinin nedenleri ile ilgili beyin fırtınası etkinliği yapınız.

23 Nisan	.....
19 Mayıs	.....
30 Ağustos	.....
29 Ekim	.....
10 Kasım	.....

BEYİN FIRTINASI

ÖĞRENELİM

Görsel 1.32: Ressam Arif Bedii'nin Atatürk ve Millî Mücadele adlı tablosu

Görsel 1.33: Eren Bülbül ve J.Asb. Kd. Bçvş. Ferhat Gedik

Görsel 1.34: Millî birlik ve beraberlik coşkusu

Türk toplumu tarih boyunca millî meseleler karşısında sergilediği birlik ve dayanışma ruhuyla dikkat çeken bir millettir. Bu tutum; köklerini Türk milletinin tarihinden, kültürel değerlerinden ve bağımsızlık bilincinden alır. Millî mesele; milletin varlığını sürdürmesi, kimliğini ve bağımsızlığını koruması açısından son derece önemlidir. Bu nedenle Türk toplumu; ülkesinin birliği, bağımsızlığı, güvenliği, refahı, geleceği gibi konularda afetlerden ekonomik zorluklara, bilimden spora kadar her alanda ortak bir irade etrafında kenetlenmeyi bilmiştir. Dayanışma ve birlik ruhuyla her zorluğun üstesinden gelmiştir.

Aşağıda Türk toplumunun millî meseleler karşısında gösterdiği tutumu yansıtan bazı önemli olay ve başarılara yer verilmiştir.

"Ya İstiklal Ya Ölüm"

Millî Mücadele, Türk milletinin bağımsızlık için verdiği büyük mücadeledir. Halk, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde yurdunu düşmanlardan kurtarmak için birlik olmuştur. 1919'da Samsun'a çıkan Atatürk, Millî Mücadele'yi başlatmıştır. Bu mücadele sonunda Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş ve millet özgürlüğüne kavuşmuştur.

İyi ki Varsın Eren

Eren Bülbül ve Jandarma Astsubay Kıdemli Başçavuş Ferhat Gedik, 2017 yılında Trabzon'un Maçka ilçesinde teröristlere karşı yürütülen operasyonda şehit oldu (Görsel 1.33). O yıl Eren henüz 15 yaşında bir öğrenciydi, Ferhat Gedik ise vatanı için görev yapan bir askerdi. İkisi de cesaretleriyle Türkiye'nin yüreğinde yer etti.

Egemenlik Kayıtsız Şartsız Milletindir

Darbe, bir ülkede mevcut yönetimin, genellikle askerî güç kullanılarak zorla ve hukuka aykırı şekilde değiştirilmesi ya da yönetime el konulmasıdır. Demokrasilerde halkın seçtiği yönetimi ortadan kaldırmayı amaçlar. Türkiye tarihinde de askerî darbeler yaşanmıştır. 1960 darbesi ve 12 Eylül 1980 darbesi yönetime el konulan askerî darbe örnekleridir. Bu müdahaleler sonucunda ülkede demokratik süreçler kesintiye uğramıştır. Buna karşılık 15 Temmuz 2016'da da gerçekleşen darbe girişimi demokrasiyi hedef almıştır. Darbeciler, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni ve güvenlik güçlerinin binalarını bombalamış ancak Türk milleti canı pahasına demokrasiyi savunarak bu girişimi başarısızlığa uğratmıştır (Görsel 1.34). O gece 251 vatandaşımız şehit olmuş, yaralılardan ikisinin daha hastanede vefat etmesiyle şehit sayısı 253'e çıkmıştır. Binlerce vatandaşımız ise gazi olmuştur. Bu kahramanlık destanı her yıl "15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü" olarak anılmaktadır.

Birlikte Güçlüyüz

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'nin güneydoğusunda meydana gelen büyük deprem, ülke tarihinin en yıkıcı afetlerinden biri oldu (Görsel 1.35). Kahramanmaraş merkezli depremler birçok ilde hissedildi ve binlerce insanın hayatını etkiledi. Depremin hemen ardından devlet, bölgeye arama-kurtarma ekipleri, askerî birlikler, sağlık ekipleri ve afet koordinasyon birimleri gönderdi. Enkaz alanlarında arama çalışmaları başlatıldı; yaralıların tedavisi için sahra hastaneleri kuruldu. Depremzedelerin barınma ihtiyacını karşılamak için çadır kentler ve konteyner kentler oluşturuldu. Ayrıca gıda, su, giysi ve diğer temel ihtiyaçların karşılanması için geniş çaplı bir destek ağı kuruldu. Deprem sonrasında tüm Türkiye tek yürek oldu. Devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşlar birlikte çalışarak deprem bölgesindeki yaraların sarılmasına katkı sağladı.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 1.35: Depremde zarar gören yol

Yapay Zekâ Destekli Tıp Sistemi

2025 yılında Türkiye, bilim dünyasında büyük bir başarıya imza attı. Prof. Dr. Elif Karadeniz liderliğindeki Ankara Bilim Üniversitesi ekibi, "MedAI-Türk" adlı yapay zekâ destekli tıp tanı sistemini geliştirdi (Görsel 1.36). Bu sistem, hastalıkları erken dönemde tespit ederek doktorlara yardımcı oluyor ve tedavi sürecini hızlandırıyor. Proje, TÜBİTAK tarafından desteklendi ve üç yıl süren yoğun çalışmalar sonucunda tamamlandı. Sistem, binlerce tıbbi veriyi analiz ederek doğru sonuçlar veriyor ve sağlık alanında Türkiye'yi dünyada ön sıralara taşıyor.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 1.36: Bilim Üniversitesi, Ankara

Kemençenin Ustası Derya Türkan

İstanbul kemençesinin usta sanatçılarından Derya Türkan, geleneksel Türk müziğini modern yorumlarla dünyaya tanıtan çalışmalarıyla bilinmektedir (Görsel 1.37). Yurt içinde ve yurt dışında verdiği konserler, farklı kültürlerden sanatçılarla gerçekleştirdiği projeler ve özgün kemençe icrasıyla uluslararası müzik çevrelerinde büyük beğeni toplamaktadır. Sanatçı, Türk klasik ve halk müziğini dünya sahnesine taşıyan çalışmalarıyla Türkiye'nin kültürel mirasını başarıyla temsil etmeyi sürdürmektedir.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 1.37: Derya Türkan

Millî Yüzücü Defne Kurt'tan 2025'te Tarihi Başarı

Türkiye'nin gururu millî sporcu Defne Kurt, 2025 yılında Singapur'da düzenlenen özel gereksinimli sporcuların katıldığı uluslararası yüzme yarışması olan Dünya Para Yüzme Şampiyonası'nda büyük bir başarı elde etti (Görsel 1.38). Defne Kurt, bu yarışmalarda 5 altın madalya kazanarak Türk spor tarihine geçti. Bu başarısıyla, Dünya Para Yüzme Şampiyonası'nda 5 altın madalya kazanan ilk Türk kadın yüzücü oldu. Ayrıca yarışlar sırasında kendi derecelerini geçerek Avrupa rekorları da kırdı. Defne Kurt, bu büyük başarısıyla Türkiye'nin adını dünyaya duyurdu.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 1.38: Defne Kurt

Bilgi Kutusu

Millî Mesele Nedir?

Bir milletin tamamını ilgilendiren; bağımsızlık, vatan bütünlüğü, güvenlik, ekonomi, kültür, sanat, spor ve ülke geleceği ile ilgili önemli gelişmelere **millî mesele** denir. Millî meseleler yalnızca devlet yöneticilerini değil toplumun tüm bireylerini ilgilendirir. Bu nedenle millî meselelerde birlik, beraberlik ve dayanışma önemlidir. Tarihimizde Çanakkale Savaşları, Millî Mücadele, Kıbrıs Barış Harekâtı gibi olaylar millî meselelere örnektir.

Türk toplumunun millî meseleler karşısında sergilediği tutum ve davranışları ile ilgili tahminlerinizi örnekteki gibi yazınız.

Vatanın bağımsızlığı için birlik ve beraberlik duygusu ile hareket edilmiştir.

Türk toplumunun millî meseleler karşısında gösterdiği tutum ve davranışlarla ilgili verilen yazılı, görsel ve dijital kaynakları inceleyiniz ve sayfa 47'de yer alan tabloyu doldurunuz.

Türk milleti; savaş, afet, ekonomik zorluk gibi zor dönemlerde ortak bir amaç etrafında birleşmiş ve birbirine destek olmuştur. Böyle zamanlarda yardımlaşma ve dayanışma duygusu daha da güçlenmiş, insanlar sorunların üstesinden birlikte gelmiştir. Bu süreçte bireyler, yalnızca kendilerinden değil çevrelerindeki insanlardan da sorumlu olduklarını anlamışlardır. Böylece sorumluluk duygusu ve toplumsal görev bilinci gelişmiş, topluma faydalı olmanın ve ortak amaçlar için çalışmanın önemi daha iyi kavranmıştır.

Günümüzde de ulusal bağımsızlık, sınır güvenliği, terörle mücadele, kültürel değerlerin korunması, toplumsal dayanışma gibi konularda toplumun genelinde güçlü bir farkındalık, derin bir aidiyet duygusu ve tarihsel bilinç vardır. Türk toplumu, bu bilinç ve sorumluluk duygusuyla ülkesinin geleceğine katkıda bulunmakta ve her zorluğun üstesinden birlik ve beraberlikle gelmektedir.

Karekodda yer alan "Millî Meselelerde Biz" videosunu izleyiniz ve Türk toplumunun millî meseleler karşısında gösterdiği tutum ve davranışlarla ilgili metni okuyunuz.

Millî Meselelerde Biz

Görsel 1.39: Ressam Aydın Erkmen'in Tekalif-i Milliye Emirleri'nin Uygulanışı tablosu

Birlik ve beraberliğin tarihimizdeki en önemli örneklerinden biri Millî Mücadele Dönemi'dir. Birinci Dünya Savaşı'nda yenilen Osmanlı Devleti, galip devletlerle Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmış, antlaşmanın ardından Anadolu'nun birçok bölgesi işgal edilmiştir. Devletin içinde bulunduğu zor durum karşısında Mustafa Kemal Paşa, milletin bağımsızlık duygusunu yeniden canlandırmak ve halkı mücadele etrafında birleştirmek amacıyla harekete geçmiştir.

Görsel 1.40: Cepheye mermi taşıyan köylüler (1921)

19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan Mustafa Kemal, Türk milletine umut olmuş ve Millî Mücadele'nin temellerini atmıştır. Onun çağrısına kulak veren Türk halkı, tüm imkânsızlıklara rağmen vatanını savunmak için birlik içinde hareket etmiştir. Bu süreçte halk, Tekâlif-i Millîye Emirleri kapsamında elindeki yiyecek, giyecek, araç ve gereçleri orduyla paylaşarak büyük bir fedakârlık ve dayanışma örneği göstermiştir (Görsel 1.39-1.40). Millî Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasında Türk milletinin vatan sevgisi, bağımsızlığa olan güçlü inancı ve millî birlik ruhu önemli rol oynamıştır. Bu dönem, Türk milletinin özgürlüğüne düşkünlüğünü ve bağımsız yaşama kararlılığını gösteren en önemli örneklerden biri olarak tarihteki yerini almıştır.

Görsel 1.41: Vatan sevgisi

Millî Mücadele'de ortaya çıkan birlik ve beraberlik ruhu, Türk milletinin tarihinde benzer tehlikeler karşısında da kendini göstermiştir.15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye, demokratik düzeni ve bağımsızlığımızı hedef alan bir darbe girişimiyle karşı karşıya kalmıştır. Türk milleti devletinin yanında yer alarak büyük bir cesaret, kararlılık ve birlik göstermiştir (Görsel 1.41). Bu hain kalkışma, halkın demokrasiye ve millî iradeye sahip çıkma kararlılığı sayesinde kısa sürede başarısızlığa uğratılmıştır.

15 Temmuz Darbe Girişimi

Görsel 1.42: Millî Başarılarımız

Görsel 1.43: Orhun Yazıtları

Millî kimlik; bir milletin kendine özgü düşünüş, yaşayış, dil, töre ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özellikler bütünüdür. Millî kimlik soy, dil, din, tarih, vatan, kültür gibi unsurlardan oluşmaktadır. Aynı zamanda bir bilincin, duruşun ve ortak kader anlayışının yansımasıdır. İnsan millî kimliği sayesinde kim olduğunu, nereden geldiğini ve hangi değerlere sahip olduğunu anlar. Bu bilinç, bireyin toplum içinde yerini belirlemesini ve geçmişiyle bağ kurmasını sağlar. Orhun Yazıtları Türk milletinin birlik ve beraberliğini, yöneticilerin millete karşı sorumluluklarını ve vatan sevgisini anlatan millî kimlik bilincinin en güzel örneklerinden biridir (Görsel 1.43). Türk çocuğu da bu köklü tarihini tanıdıkça geçmişine vefa gösterecek, ecdadının mirasına sahip çıkmak için daha çok çalışarak vefalı bir nesil olacaktır.

Bir milleti ayakta tutan en güçlü unsur millî kimliği ve bu kimliğe duyduğu sadakatle beslenen vatan sevgisidir. Türkiye, tarih boyunca nice zorlukları aşmış, nice destanlar yazmış bir ülkedir. Bu zaferler yalnızca cephelerde değil spor, sanat, bilim ve toplumsal dayanışma alanlarında da kazanılmıştır. Vatanseverlik, sadece savaşta silah kuşanmak değil barış zamanında da ülkesine karşı vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirmektir. "Mavi Vatan" olarak adlandırılan denizlerimizi temiz tutmak, doğal yaşamı gözetmek vatan sevgisinin somut bir göstergesidir (Görsel 1.44). Bunun yanında "Yeşil Vatan" olan ormanlarımızı korumak ve ağaçlandırma çalışmalarına katkı sağlamak ile "Gök Vatan" olarak ifade edilen hava sahamızın güvenliğine ve bağımsızlığına sahip çıkmak da aynı şekilde vatan sevgisinin önemli yansımalarıdır. Bu bağlamda millî kimlik ve vatan sevgisi, Türkiye'yi her daim güçlü, onurlu ve bir arada tutan en yüce değerdir. Türk milleti, geçmişten aldığı güçle ortak değerlerine sahip çıkarak geleceğini inşa etmeye devam eder.

Görsel 1.44: Mavi Vatan

Millî meseleler ile ilgili örneklerden yola çıkarak Türk milletinin geçmişte ve günümüzde millî meseleler karşısında sergilediği tutum ve davranışları örnekteki gibi karşılaştırınız.

Örnek Olay	Olayın Gerçekleştiği Dönemde Türk Milletinin Gösterdiği Tutum ve Davranışlar	Türk Milletinde Ortaya Çıkardığı Duygular
Mete Gazoz'un olimpiyat şampiyonluğu	Sosyal medya ve televizyonlarda coşku ve övgüyle sahiplenici, destekleyici kutlama mesajları yayımlanmıştır.	Gurur, sevinç, umut, millî aidiyet, takdir, minnettarlık
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Türk toplumunun Millî Mücadele Dönemi ile 15 Temmuz darbe girişiminde sergilediği tutum ve davranışların benzer ve farklı yönlerini yazarak karşılaştırınız.

Benzerlikler	Farklılıklar
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Türk toplumunun Millî Mücadele Dönemi ile 15 Temmuz darbe girişiminde yaşadığı duyguların benzer ve farklı yönlerini yazarak karşılaştırınız.

Benzerlikler	Farklılıklar
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Türk toplumu, tarih boyunca savaşlar, afetler gibi çeşitli zorluklarla karşılaşmış; bunun yanında spor, sanat, bilim alanındaki millî başarılarla gurur duymuştur. Millî meselelerde Türk toplumunun gösterdiği tutum ve davranışları örneklerle açıklayarak yorumlayınız.

Yapmış olduğunuz karşılaştırmalardan yola çıkarak gelecekte meydana gelebilecek olası millî meseleler ve bu meseleler karşısında Türk milletinin gösterebileceği tutum ve davranışlara yönelik önermeler oluşturarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Uygulama adımlarını takip ederek "Vefa Ağacı" etkinliğini yapınız.

Uygulama Adımları

Köklerimizden Geleceğe

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfça bir “Vefa Ağacı” hazırlayınız.
- Ağacın kök kısmına “Vefa Ağacı” yazınız.
- Her öğrenci, ağacın dallarına asmak üzere bir yaprak hazırlayınız.
- Milletine, tarihine, öğretmenlerine, ailene veya çevrene karşı vefa duyduğunu gösteren bir davranış belirleyiniz.
- Yaprağınızın üzerine belirlediğiniz davranışla ilgili duygu ve düşüncelerinizi yansıtan bir cümle yazınız.
- Hazırladığınız yaprağı dilediğiniz gibi süsleyebilir ve üzerine isminizi yazabilirsiniz.
- Yaprağınızı sınıfça hazırladığınız Vefa Ağacı'nın uygun bir dalına yerleştiriniz.
- Yazdığınız vefa cümlesini sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Tüm yapraklar ağaca eklendiğinde etkinliği tamamlayınız.

UYGULAYALIM

Uygulama adımlarını takip ederek panel etkinliğini yapınız.

Uygulama Adımları

Ortak Sesimiz

- Öğretmeninizin rehberliğinde en az üç, en fazla altı öğrenciden oluşan iki grup oluşturunuz.
- Paneli yönetmek için bir başkan seçiniz.
- Başkan ve panelistlerin dinleyicileri rahatlıkla görebileceği bir masada oturunuz.
- Panel başkanı olarak panel konusunun "Türk toplumunun millî meseleler karşısında gösterdiği tutum ve davranışların toplumsal birlikteliğe etkisi" olduğunu söyleyiniz.
- Başkandan panelistleri tek tek tanıtmasını isteyiniz.
- Oturum öncesi her bir paneliste konuşması için ne kadar süre verileceğini belirleyiniz.
- Panelistlerden konuşma sürelerine dikkat etmelerini isteyiniz.
- Panel sürecinde konuyu farklı yönlerden ele alarak düşüncelerin ifade edilmesini isteyiniz.
- Panel sonunda panelistlerden dinleyicilerin sorularını cevaplamasını isteyiniz.
- Bütün panelistler düşüncelerini ifade ettikten sonra panel başkanı olarak tartışma konusunu özetleyerek paneli sonlandırınız.

Görsel 1.45: Panel etkinliği

DEĞERLENDİRELİM

Panelinizin özetinden yararlanarak aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz. Ardından "Millî meseleler karşısında Türk milletinin gösterdiği tutum ve davranışların toplumsal birlikteliğe etkisi" konulu kompozisyon yazınız.

Uygulama Adımları

Kalemimden Dökülenler

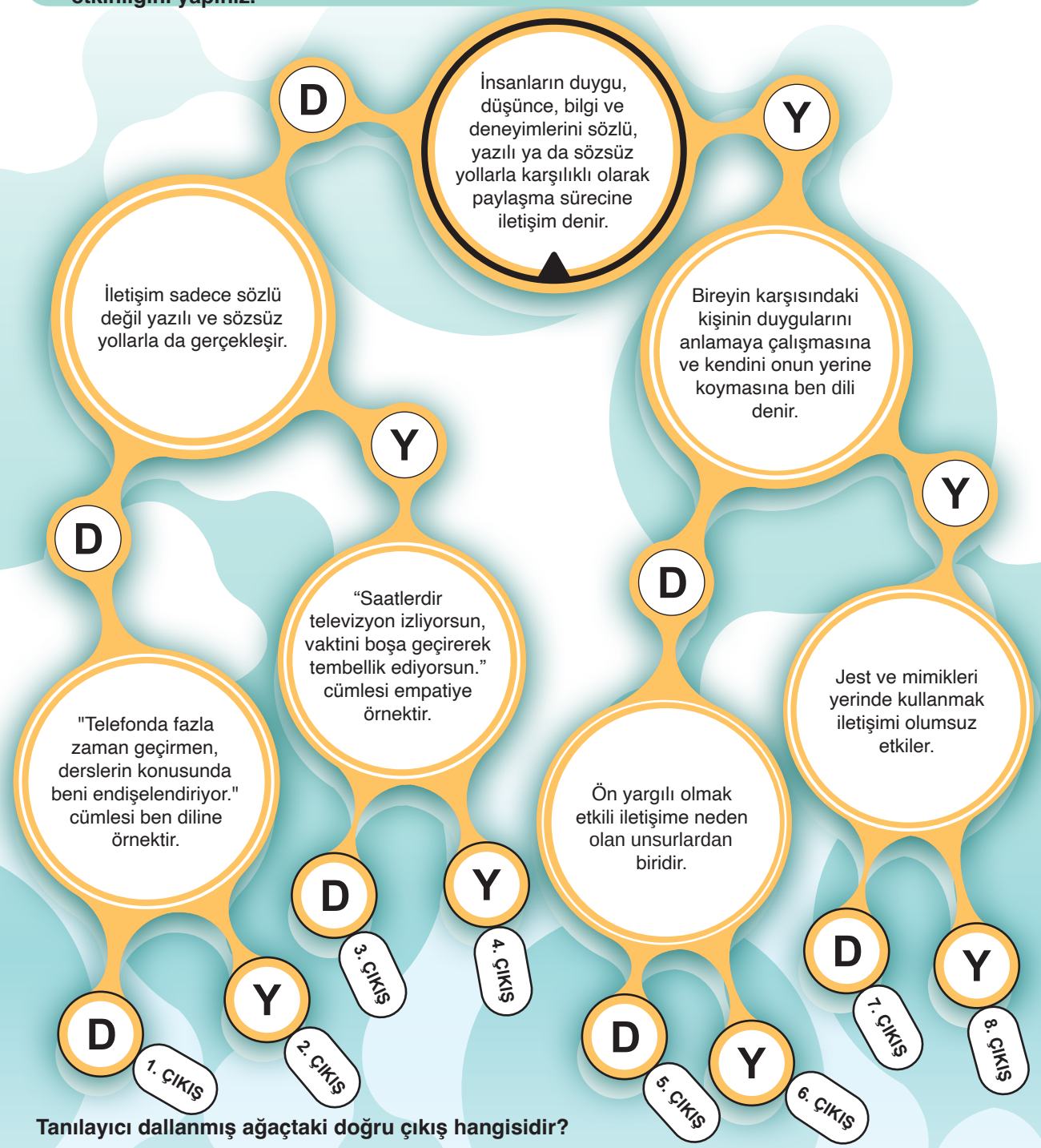
- Aşağıda verilen boş alana kompozisyonunuzu yazınız.
- Kompozisyon yazarken yazınızı giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine ayırmaya, yazım ve noktalama kurallarına uymaya, açık ve anlaşılır bir dil kullanmaya ve etkili bir başlık yazmaya dikkat ediniz.
- Yazdığınız kompozisyonu arkadaşlarınızla paylaşınız.

! Kompozisyonunuzun öğretmeniniz tarafından kontrol listesi ile değerlendirileceğini unutmayınız.

Kontrol Listesi

1. ÖĞRENME ALANI-KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Aşağıdaki ifadelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar vererek tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliğini yapınız.

Tanılayıcı dallanmış ağaçtaki doğru çıkış hangisidir?

.....

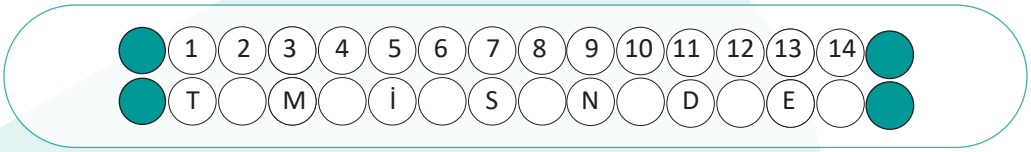
Tanılayıcı dallanmış ağaçtaki yanlış ifadeleri bulunuz ve doğrularını yazınız.

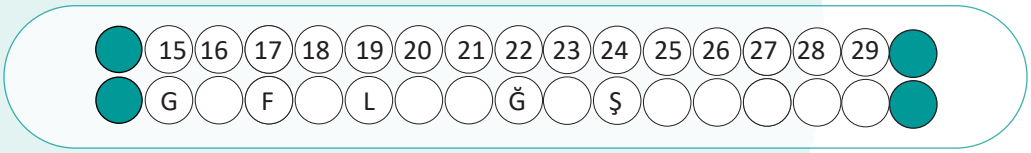
.....

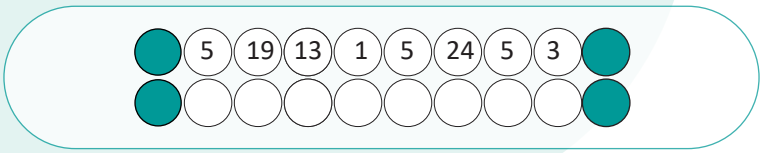
.....

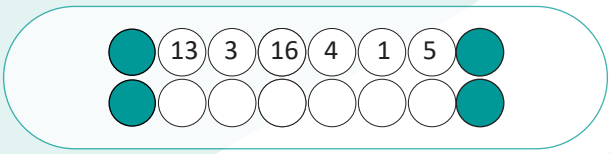
.....

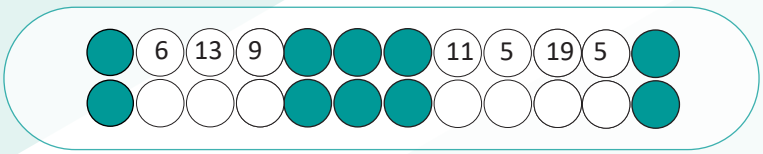
B. Aşağıda verilen ipucu harflerinden yararlanarak şifreli bulmacaya gizlenmiş kelimeleri bulunuz.

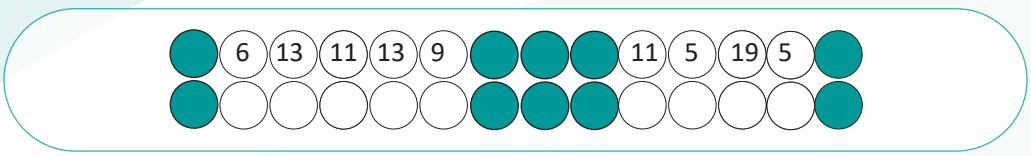

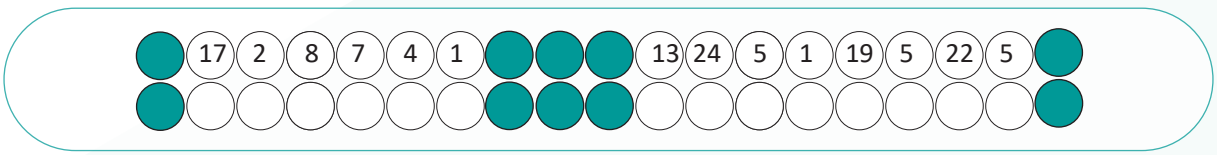

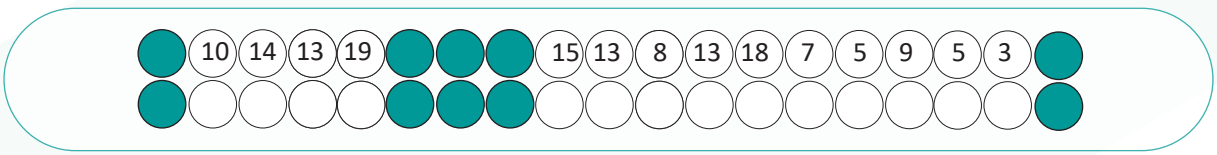

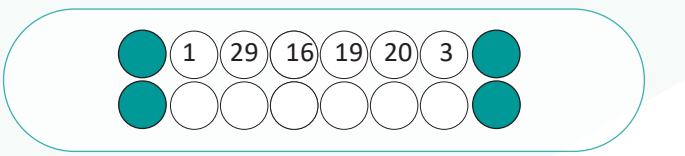

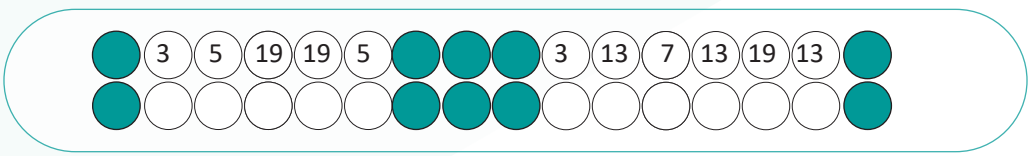

C. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

Söz ola kese savaşı,
Söz ola kestire başı,
Söz ola ağulu aşı,
Bal ile yağ ede bir söz.

Yunus Emre

1. Bu dizelerde vurgulanan temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) Güzel konuşmak insanın bilgisini gösterir.
B) Söz yerinde ve doğru kullanıldığında etkili olur.
C) İnsan duygularını saklamayı bilmelidir.
D) Söz söylemekten çok sözü dinlemek önemlidir.

2. Sınıfta yapılan bir grup etkinliğinde öğretmen, öğrencilerden bir afiş hazırlamalarını ister. Gruplardan birinde işitme güçlüğü olan Elif de vardır. Etkinlik sırasında bazı öğrenciler Elif'in söylenenleri anlamakta zorlandığını fark edince kendi aralarında şöyle konuşurlar:

—Elif duyamadığı için bizi yavaşlatıyor.
—Onu çalışmaya dâhil etmezsek daha hızlı bitiririz.

Bunu duyan öğretmen gruba yaklaşır ve "Elif'in de katkıda bulunabileceği bir yöntem bulabilirsiniz." der. Bunun üzerine Elif'in grup arkadaşları, onunla daha kolay iletişim kurabilmek için yazılı iletişime başlarlar.

Verilen olayda öğretmenin uyarısından önce öğrencilerin sergilediği davranış aşağıdakilerden hangisine örnektir?

A) Özel gereksinimli bireyleri etkinlik dışında bırakarak süreci hızlandırmak
B) Fırsat eşitliğini sağlamak ve empati göstererek herkesin katılımını desteklemek
C) Sadece başarılı öğrencileri ön plana çıkararak çalışmayı sürdürmek
D) Gruplar arasında rekabeti artırarak daha hızlı sonuç elde etmeye çalışmak

3. Vefa Ortaokulunda "Millî Meseleler Karşısında Yardımlaşma ve Dayanışma" konulu bir panel düzenlenmiştir. Panelde öğrenciler şu örnekleri paylaşmıştır:

Pınar: Depremden etkilenen bölgelere yardım malzemesi gönderen insanların dayanışması beni çok etkiledi.
Kerim: Millî bayramlarda insanların sokakları bayraklarla donatması birlik duygusunu gösteriyor.
Deniz: 15 Temmuz'da halkın demokrasiye sahip çıkması millî kimliğimizin bir göstergesiydi.
Selim: Ülkemizin bağımsızlığını korumak için verilen mücadeleler bana gurur veriyor.

Öğrencilerin örnekleri birlikte değerlendirildiğinde aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Türk insanı kendi çıkarlarını toplumun çıkarlarının üstünde tutar.
B) Toplum, geçmişte yaşanan olaylara karşı duyarsız davranır.
C) Millî bayramlar eğlence ve kutlama amacıyla düzenlenir.
D) Türk milleti millî meselelerde birlik ve dayanışma içinde hareket eder.

Ç. Aşağıda verilen açık uçlu soruları cevaplayınız.

1-2. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Hacivat: Hoş geldin, Karagözüm! Seni bugün biraz efkârlı gördüm. Gel, biraz sohbet edelim de derdini anlayayım.

Karagöz: Hoş bulduk, Hacı Cavcav! Ne dedin? Diyet mi? Ben diyet yapmıyorum ki!

Hacivat: Hayır, Karagözüm. Diyet demedim. Ben senin hâlini anlamak istiyorum, dedim. Empati kurmak istiyorum seninle.

Karagöz: Empati mi? O da ne ola? Benim patim yok, pati deyince kedi gelir aklıma!

Hacivat: Empati, kendini başkasının yerine koyup onun ne hissettiğini anlamaya çalışmaktır.

Karagöz: Haa! Senin gibi süslü konuşmadan hâlden anlamak yani?

Hacivat: Tam olarak öyle, Karagözüm.

Karagöz: Anladım, Hacı Cavcav. Sen benim derdimi anlamak istiyorsan otur yanıma, bir çay içelim. Anlatayım sana.

1. Karagöz ile Hacivat arasında geçen bu konuşmada ortaya çıkan iletişim probleminin nedeni nedir?

.....

.....

.....

2. Ortaya çıkan iletişim probleminin çözülmesi için Hacivat ve Karagöz nasıl davranmalıdır?

.....

.....

.....

3-4. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Naim Süleymanoğlu, Türk spor tarihinin en önemli haltercilerinden biridir. "Cep Herkülü" lakabıyla tanınan Süleymanoğlu, küçük yaşlarda başladığı halter sporunda kısa sürede büyük başarılar elde etmiştir. Uluslararası yarışmalarda defalarca Dünya ve Avrupa şampiyonu olmuş, üç kez Olimpiyat Altın Madalyası kazanarak Türkiye'ye büyük bir gurur yaşatmıştır. Özellikle 1988 Seul Olimpiyatları'nda kırdığı dünya rekorlarıyla herkesin dikkatini çekmiştir. Naim Süleymanoğlu, kazandığı madalyaları Türk milletine armağan etmiştir.

3. Naim Süleymanoğlu örneğinden yola çıkarak uluslararası spor başarılarının toplumdaki birlik ve beraberlik ruhuna etkilerini açıklayınız.

.....

.....

.....

4. Naim Süleymanoğlu'nun kazandığı madalyaları Türk milletine armağan etmesini "vefa" ve "millî sorumluluk" kavramları açısından değerlendiriniz.

.....

.....

5-6. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Kelimeler… Etrafım binlerce kelimeyle çevrili. Belki de milyonlarca. Kelimeler kar taneleri gibi etrafımda uçuşuyor. Her biri narin ve eşsiz, yere düşmeden avucumda eriyip gidiyor.

İçimde kocaman bir yığın hâlinde birikiyor. Birbirine geçmiş düşüncelerden, cümle ve deyimlerden dağlar ve zekice ifadeler, espriler…

Annemle babam beni hep konuşmalarıyla sarıp sarmalardı. Sohbetler ve gevezelikler. Kelimeler ve sesler. Babam bana şarkılar söyler, annem güç veren kelimeler fısıldar kulağıma.

Bana ve benim hakkımda söyledikleri her kelimeyi öğrendim, sakladım ve hiç unutmadım. Hiçbirini... İki yaşına kadar bütün anılarımdaki kelimelerin de bir anlamı vardı. Ama sadece kafamın içinde… Şimdiye kadar tek kelime konuşmadım. Neredeyse on bir yaşındayım.

Konuşamıyorum, yürüyemiyorum, kendi başıma yemek yiyemiyorum. Kollarım ve ellerim oldukça güçsüz, yine de uzaktan kumandanın üzerindeki tuşlara basabiliyorum veya tekerlekli sandalyemin kollarını tutup sandalyemi hareket ettirebiliyorum. Bana bakan insanlar sorunlarımın uzun listesini yaptıktan sonra belki oldukça güzel gülümseyişimi ve gamzelerimi fark edebilirler. Gamzelerim bence çok havalı. Bazen insanlar adımı bile sormuyor, hiç önemi yokmuş gibi ama adım önemli. Benim adım Melody (Melodi).

Draper, 2018, s. 8,254-255

5. Melody (Melodi) konuşamamasına ve yürüyememesine rağmen duygu ve düşüncelerini çok net biçimde ifade ediyor. Sizce toplum, Melody gibi bireylere kendilerini ifade edebilmeleri için hangi fırsat ve imkânları sağlamalıdır?

.....

.....

6. Metindeki insanlar Melody'ye bakarken önce onun fiziksel yetersizliklerini fark ediyor. Sizce insanlar özel gereksinimli bireylere yaklaşırken nelere dikkat etmeli, hangi ön yargılardan uzak durmalıdır?

.....

.....

Kavram Oyunu

Öğrenme alanı ek sorular

Gelecek Derse Hazırlık

Bir sonraki derse gelirken yanınızda "Türkçe Sözlük" getiriniz.

Öğrenme Alanı Özeti

2. Öğrenme Alanı

2. ÖĞRENME ALANI

EVİMİZ DÜNYA

KONULAR

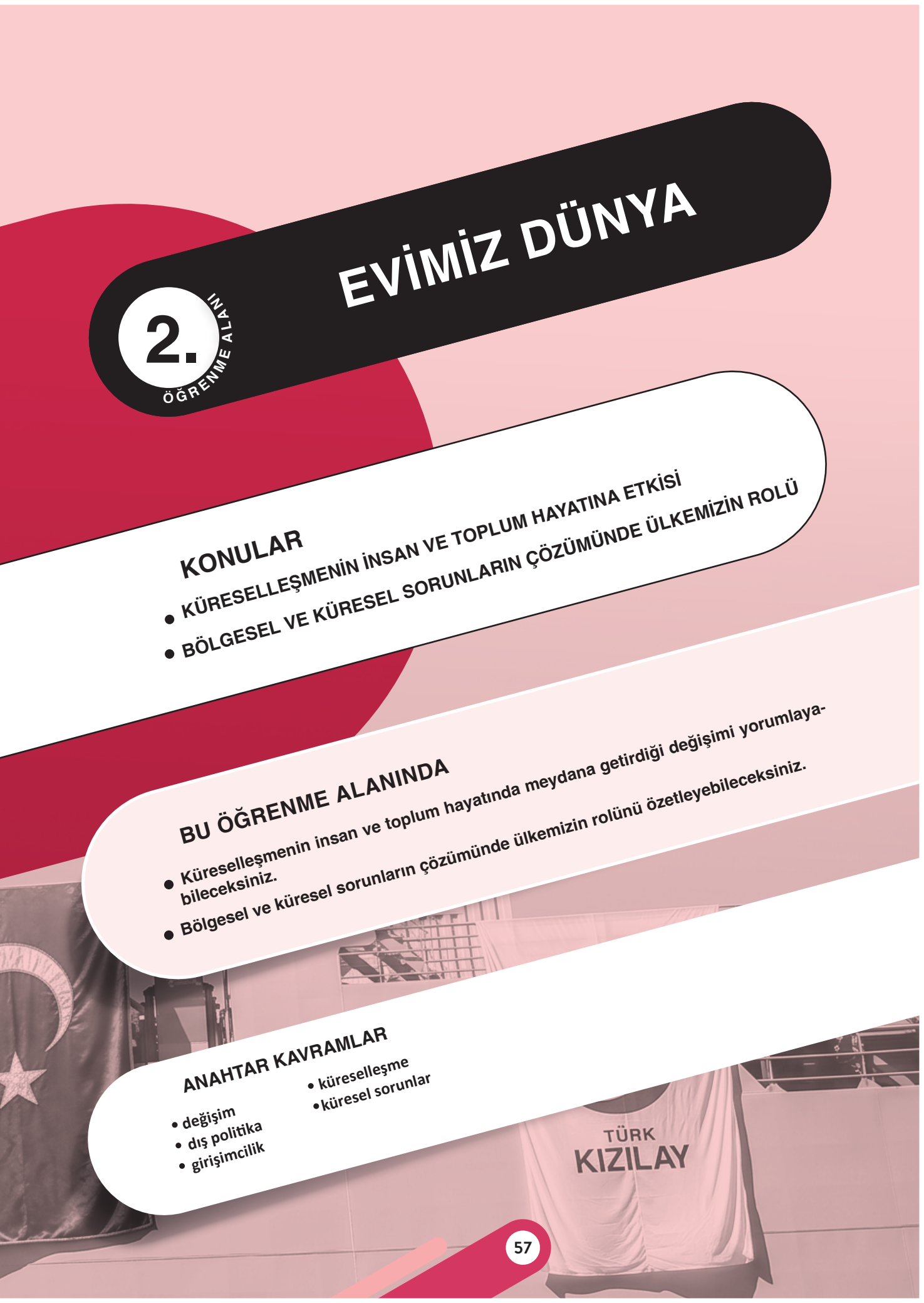
- KÜRESELLEŞMENİN İNSAN VE TOPLUM HAYATINA ETKİSİ
- BÖLGESEL VE KÜRESEL SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE ÜLKEMİZİN ROLÜ

BU ÖĞRENME ALANINDA

- Küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişimi yorumlayabileceksiniz.
- Bölgesel ve küresel sorunların çözümünde ülkemizin rolünü özetleyebileceksiniz.

ANAHTAR KAVRAMLAR

- değişim
- dış politika
- girişimcilik
- küreselleşme
- küresel sorunlar

DÜŞÜNELİM

KÜRESELLEŞMENİN İNSAN VE TOPLUM HAYATINA ETKİSİ

Görsel ve açıklamaları inceleyerek küreselleşme ile ilgili etkinliği yapınız.

Görsel 2.1

Eskiden aylar süren yolculuklar, şimdi gelişmiş ulaşım araçları sayesinde birkaç saate indi. Sınırlar artık engel değil!

Genel ağ sayesinde dünyanın öbür ucundaki arkadaşına saniyeler içinde "Merhaba" diyebiliyorsun.

Görsel 2.2

Görsel 2.3

Bir ülkedeki aşı çalışması tüm dünyayı kurtarabilir ama bir hastalık da aynı hızla her yere yayılabilir.

Dünya genelinde artan etkileşim sayesinde yeni lezzetler tadabiliyor ve farklı kültürlerle tanışabiliyoruz.

Görsel 2.4

Örneklerden yola çıkarak küreselleşmenin tanımını kendi ifadelerinizle yapınız. Daha sonra yanınızda getirdiğiniz sözlükteki tanımını bulup verilen alana yazınız.

Kendi Tanımım

.....

.....

Sözlük Tanımı

.....

.....

Kendi tanımım ile sözlük tanımı arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Benzerlikler	Farklılıklar
.....	.....
.....	.....
.....	.....

KEŞFEDELİM

Verilen metni okuyunuz. Metinden edindiğiniz bilgilere göre aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları doldurunuz.

2020 yılında 7. sınıf öğrencisi olan Kağan, Çin'de ortaya çıkan ve kısa sürede tüm dünyaya yayılan COVID-19 salgınının ülkemizde görülmeye başlamasıyla çok endişelenmişti. Konu ile ilgili merak ettiklerini hemen öğretmenlerine sordu ve onların verdiği bilgileri dikkatlice not aldı.

Görsel 2.5
Uzaktan Eğitim

Salgının ilk günlerinde uygulanan sokağa çıkma kısıtlamalarını bir tatil gibi düşünen Kağan, bu süreçte uzaktan katıldığı derslerle eğitimini sürdürdü (Görsel 2.5). Salgın zamanla çok ciddi boyutlara ulaştı ve uzun süre devam etti. Sürekli evde kalmak zorunda kalan Kağan bir süre sonra bundan sıkılmaya başladı. Eskisi gibi dışarı çıkamıyor, arkadaşları ile oyun oynayamıyor, istediği gibi alışveriş yapamıyor ve akrabalarını ziyaret edemiyordu.

Evde olduğu süreçte T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğünün yaptığı uyarı ve açıklamalara göre hareket etmeye özen gösteren Kağan doğru bilgilere ulaşmak için resmî kaynakları takip etti. İncelediği kaynaklarda salgının yayılmasını engellemek için ülkeler arasında giriş çıkışların yasaklanmasının ticareti olumsuz etkilediğini gördü.

1. Ülkeler arasında …….. hızlı olması nedeniyle hastalık kısa sürede birçok ülkeye yayıldı.
2. …….. teknolojisindeki gelişmeler sayesinde ülkeler salgın ile ilgili araştırma sonuçlarını paylaşarak ortak çözüm yolları geliştirdi.
3. Bir ülkede başlayan salgın hastalık nedeniyle diğer ülkelerde ....., ... gibi alanlar olumsuz etkilendi.
4. Sokağa çıkma kısıtlamaları ve karantina uygulamaları nedeniyle …… zorlaştı.
5. Salgın döneminde …….. zayıfladı ve yerini teknoloji aldı.

ÖĞRENELİM

Küreselleşme ile ilgili verilen yazılı, görsel ve dijital kaynakları inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Görsel 2.6: Küreselleşme (Temsili)

Küreselleşme; dünyanın ekonomik, kültürel ve siyasi olarak birbirine daha bağlı hâle gelmesi sürecidir. İnsan yaşamında önemli değişimlere yol açan küreselleşme sadece bireyleri değil toplumları da etkilemektedir (Görsel 2.6). Ekonomi, ulaşım, iletişim, kültür, sağlık, çevre gibi alanlar bu etkinin en belirgin görüldüğü yerlerdir. Ulaşım ve iletişim araçlarındaki teknolojik gelişmeler sonucunda bireyler ve ülkeler arasındaki etkileşim artmış, dünya genelinde ekonomik ve kültürel ilişkiler güçlenmiştir. Bu süreç yerel kültürlerin zayıflaması, salgın hastalıkların hızla yayılması, çevre sorunlarının artması gibi sorunları da beraberinde getirmiştir.

Küreselleşme

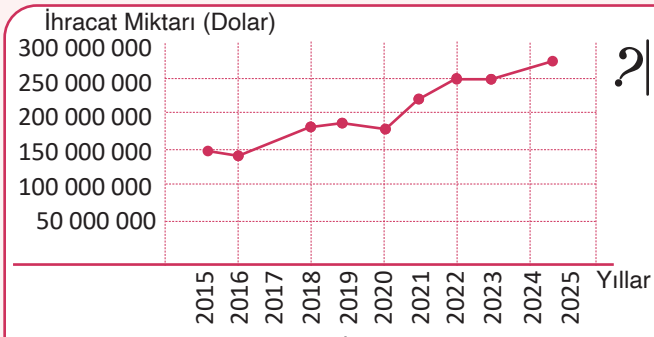
Karekodla verilen içerikte küreselleşmenin hangi alanlar üzerindeki etkisinden bahsedilmiştir?
Küreselleşmenin olumsuz etkileri nelerdir ve bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak için neler yapılabilir?

Görsel 2.7: Ekonomik Faaliyet-Ticaret

Ekonomi

Sanayi İnkılabı öncesinde ulaşım ve iletişim imkânları sınırlıydı. Bu yüzden ülkeler arasındaki ticari ilişkiler günümüze göre daha az gelişmişti ve ekonomik faaliyetlerin büyük kısmı ülke sınırları içinde yapılırdı. Zamanla hızlı trenler, dev kargo gemileri ve uçaklar gibi modern ulaşım araçları ile genel ağ, akıllı telefonlar ve uydular gibi gelişmiş iletişim teknolojileri sayesinde ticaret, dünya çapında bir boyut kazandı. Bu süreç; insanların günlük yaşamını, tüketim alışkanlıklarını ve iş yapma biçimlerini değiştirerek farklı ülkelerde üretilen ürünlere ulaşmayı çok daha kolay hale getirdi. Bunun sonucunda, dünyanın birçok yerinde çalışan büyük uluslararası şirketlerin sayısı arttı. Ancak bu hızlı değişim, dünyadaki zenginliklerin adil paylaşılmaması ve küçük yerel işletmelerin zor durumda kalması gibi bazı sorunları da beraberinde getirdi.

Grafik 2.1: Türkiye 2015-2025 İhracat Grafiği (x1000 Dolar)
Türkiye İhracatçılar Meclisi İhracat 2025 Raporu

2015–2025 yılları arasında Türkiye'nin ihracatında nasıl bir değişim görülmektedir? Bu değişime neden olabilecek faktörlere 2 örnek veriniz.

Grafikte 2020 yılında Türkiye'nin ihracatında bir düşüş olduğu görülmektedir. Bu düşüşün yaşanmasında dünyada meydana gelen hangi gelişmeler etkili olmuş olabilir? Açıklayınız.

Ulaşım

Geçmişte insanlar daha az yük taşıyabilen ve yavaş ilerleyen araçlarla uzun süren yolculuklar yapmaktaydı. Sanayi İnkılabı sonrasında yaşanan teknolojik gelişmeler ile hem daha fazla kapasiteye sahip hem de çok daha hızlı taşıtların yapılması uzak mesafelere yapılan yolculukları kolaylaştırdı (Görsel 2.8). Yolculukların kolay ve hızlı olması iş ve turizm amaçlı seyahatlerin artmasını sağladı. Bu durum, bireylerin ve toplumların birbirleriyle daha fazla etkileşim kurmasına zemin hazırladı.

Görsel 2.8
Ulaşım araçları

HABER

Orta Koridor Türkiye'yi Avrasya Ticaretinin Merkezine Taşıyor

Orta Koridorun demir yolu üzerinde ticaret hacmi potansiyeli 75 milyar dolar seviyesinde

Görsel 2.9: Orta Koridor hattının geçtiği şehirler

"Orta Koridor" olarak da bilinen Trans-Hazar Uluslararası Taşımacılık Koridoru, Çin'in doğusundan başlayarak; Kazakistan, Hazar Denizi, Azerbaycan ve Gürcistan üzerinden Türkiye'ye; buradan da Avrupa'ya uzanıyor. Güzergâh, küresel ticaretteki önemini artırırken Türkiye, yeni yatırımlar ve terminal kapasitesindeki artışla güzergâhtaki konumunu güçlendiriyor.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Türkiye'nin Orta Koridor üzerinde yer alması ülkemize hangi alanlarda, nasıl katkı sağlamaktadır? Yazınız.

.....

.....

Sizce Orta Koridor gibi uluslararası ulaşım yollarının gelişmesi ülkeler arasındaki iş birliğini nasıl etkiler? Açıklayınız.

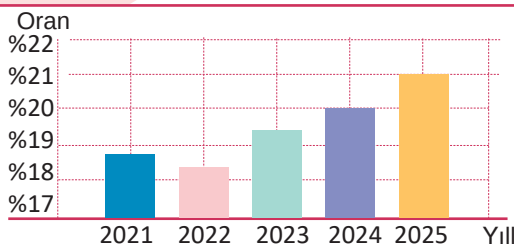
İletişim Sistemleri

Görsel 2.10
Görüntülü görüşme

Dünyanın küresel hâle gelmesinde iletişim araçlarındaki gelişmeler önemli bir rol oynamıştır. Genel ağın ve mobil cihazların yaygınlaşması sayesinde bilgiye ulaşmak çok daha kolay hâle gelmiştir. Bilginin dünya genelinde hızlı bir şekilde yayılması insanların yaşam biçimlerini de değiştirmiştir. Bunun yanı sıra görüntülü ve sesli iletişim cihazları sayesinde ekonomik ilişkiler hızlanmış, uzaktaki tanıdıklarla canlı olarak görüşebilme fırsatı ortaya çıkmıştır (Görsel 2.10).

İletişim sektöründeki gelişmeler günlük yaşamda da birçok kolaylığı beraberinde getirmiştir. Örneğin büyük şehirlerde trafiğin yoğun olduğu saatlerde akıllı telefon uygulamaları sayesinde alternatif yollar anında öğrenilmekte ya da dünyanın herhangi bir yerindeki olaylarla ilgili bilgilere kolaylıkla ulaşılmaktadır. E-ticaret sayesinde evden çıkmadan başka ülkelerle alışveriş yapılabilmekte, eğitim ve sağlık alanında çevrim içi ortamlar kullanılarak dünyadaki tüm gelişmeler kolayca takip edilebilmektedir.

Grafik 2.2: 2021-2025 Yılları Arası Dünyadaki Toplam Ticaret Miktarı İçerisinde E-Ticaret Oranları
(Genel ağdan alınmıştır.)

? Grafiğe göre e-ticaretin toplam ticaret içindeki payı yıllar içinde nasıl değişmiştir? Bu durum insanların alışveriş alışkanlıkları ile ilgili ne ifade etmektedir?

Genel ağ ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi e-ticaretin toplam ticaretteki payını nasıl etkilemiştir?

Kültür

Görsel 2.11
Bazı külterel ögelerimiz

İnsanlar zaman içerisinde somut ve somut olmayan pek çok kültürel miras ögesi oluşturmuştur (Görsel 2.11). Küreselleşme ile birlikte bu miras ögeleri ülkeler tarafından tanınmış ve diğer ülkelere taşınmıştır. Bu durum bazı toplumların kültürel çeşitliliğini artırırken yerel kültürlerin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına da neden olmuştur. Örneğin bir ülkenin kültürüne ait kıyafet, yemek, müzik, eğlence anlayışı gibi ögeler başka kültürlere yerleşebilir. Başka kültürlere yerleşen bu ögeler yerleştiği ülkenin kültürünü yok olma tehlikesiyle yüz yüze getirebilir. Bu durumun en bilinen örneği popüler kültür ve bunun sonucunda meydana gelen değişimdir. Ayrıca ana dile başka dillerden çok fazla sözcük girmesi millî dillerin bozulmasına ve zamanla unutulmasına sebep olabilmektedir. Bu nedenle küreselleşen dünyada başka kültürleri tanımak ne kadar önemli ise millî kültüre sahip çıkmak da o kadar önemli hâle gelmiştir.

Karekodla verilen içeriği inceleyerek soruyu cevaplayınız.

Kahvenin Yolculuğu

Yurt dışından ithal edilen kahve çekirdekleri Türk üreticilerin elinde nasıl dünya markasına dönüşmüştür?

Sağlık

Küreselleşen dünyada bilim ve teknolojinin gelişmesiyle sağlık sektöründe çok büyük yenilikler yapılmıştır. Hastalıkların teşhis ve tedavisi kolaylaşmış, başka ülkelerde tedavi olabilme imkânı artmıştır. Ancak küreselleşme nedeniyle hastalıkların yayılması hızlanmış, bu durum sağlık sorunlarının tüm dünyayı etkilemesine yol açmıştır. Yakın zamanda yaşanan COVID-19 salgını bunun en somut örneğidir.

HABER

Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Senegal'in Touba kentinde Ndamatou Halk Sağlığı Merkezi Acil Servis Birimini modern tıbbi ekipmanlarla donatarak acil sağlık hizmetlerinin kapasitesinin artırılmasına katkıda bulundu.

Bu kapsamda TİKA, yılda yaklaşık 25 bin kişiye hizmet veren Ndamatou Halk Sağlığı Merkezinin talebi doğrultusunda Senegal Sağlık Bakanlığı tarafından yeni inşa edilen acil servis biriminin donanımını gerçekleştirdi. Proje kapsamında acil servis bölümüne tıbbi gözetim monitörleri, nebulizatörler (akciğerlere ilaçlı hava ulaştıran makine), hasta yatakları, mukus aspiratör (burun temizleme)cihazı, masaüstü otoklav (steril cihazı), hemoglobin (kan sayım) cihazı, şırınga pompaları, ilaç ve tedavi arabaları, pansuman arabaları, muayene ve hasta taşıma sedyeleri ile çeşitli tıbbi ekipmanlar temin edildi (Görsel 2.12).

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 2.12
Tıbbi ekipmanlar

Küreselleşmeyle birlikte sağlık alanında ülkeler arasında artan iş birliği faaliyetleri, dünya toplumlarını nasıl etkilemektedir? Açıklayınız.

Çevre Sorunları

Küreselleşme kavramı, dünya genelinde pek çok alanda köklü değişimlere yol açmaktadır. Küreselleşen dünyada çevreyi korumak, doğaya sahip çıkmak ve doğal kaynakları sürdürülebilir kılmak hayati bir önem taşımaktadır.

Küreselleşme ile birlikte artan üretim, tüketim ve ulaşım faaliyetleri, doğal kaynakların daha yoğun kullanılmasına neden olmuştur. Bu durum karbon salınımının artması, doğal yaşam alanlarının tahrip edilmesi, çevre kirliliği, bilinçsiz kaynak kullanımı gibi olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Günümüzde bu problemler yerel olmaktan çıkarak iklim krizi, küresel ısınma, biyolojik çeşitlilik kaybı, ormansızlaşma, toprak erozyonu, atıklar, su kirliliği gibi küresel çevre sorunlarına dönüşmüştür. Bu sorunlar, tüm dünyayı ilgilendiren ve ortak dayanışma ile acil çözüm gerektiren bir sorumluluk hâline gelmiştir.

Görsel 2.13
Çevre sorunları

Bu küresel çevre sorunlarının çözümü, her ne kadar uluslararası bir dayanışmayı zorunlu kılsa da harekete geçiş noktası bireyin kendi yaşam alanıdır. Küresel felaketlerin önüne geçmek için atılacak somut adım, "yerelden evrensele" ilkesini benimsemektir. Bu doğrultuda çevre sorunlarını azaltmanın en temel yolu; kaynakların doğru kullanıldığı bilinçli bir üretim süreci işletmek, ihtiyaç kadarını almayı içeren bilinçli bir tüketim alışkanlığı kazanmak ve her türlü israfın önüne geçmektir. Bu kapsamda ülkemizde de hem israfı önlemeye hem de çevre sorunlarını engellemeye yönelik önemli faaliyetler yürütülmektedir.

Uygulama adımlarını takip ederek " Yeşil Vatan İçin Sorumluluk Alıyoruz" etkinliğini yapınız.

Uygulama Adımları

- Öğretmeninizin rehberliğinde dörder kişilik gruplara ayrılınız.
- "Yeşil Vatan" ile ilgili verilen metni okuyunuz.

Görsel 2.14: Yeşil Vatan Projesi

"YEŞİL VATAN-BENİM OKULUM GELECEĞE ÇARE" ETKİNLİKLERİ HAYATA GEÇİRİLİYOR

2025-2026 eğitim-öğretim yılı süresince ülkenin her bölgesinde kapsamlı çevre ve sürdürülebilirlik faaliyetlerinin uygulanması hedefiyle "Yeşil Vatan-Benim Okulum Geleceğe Çare" etkinlikleri hayata geçiriliyor (Görsel 2.14). Çalışmalara rehberlik etmek için "Yeşil Vatan Tematik Takvimi Uygulama ve Yönetim Rehberi" hazırlandı.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin "köklerden geleceğe" şiarıyla öğrencilerin çevreye duyarlı ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmeleri esas alınarak "Yeşil Vatan'ı korumak, vatanı korumaktır!" anlayışının, 2025-2026 eğitim öğretim yılı boyunca eğitim kurumlarında hayata geçirilecek tüm etkinliklere yansıtılması amaçlanıyor. Bu kapsamda tematik takvime uygun olarak ülkemizin dört bir yanında kapsamlı çevre ve sürdürülebilirlik çalışmaları yürütülecek. Okulların açıldığı ilk gün film gösterimi ve fidan hediyeleriyle başlayacak olan bu yolculuk; yıl boyunca çeşitli etkinlikler, eğitimler, şenlikler, atölyeler ve saha çalışmalarıyla devam edecek. Her fidan, her proje ve her öğrenci katkısı "Yeşil Vatan" idealinin önemli bir parçası olacak.

(Genel ağdan alınmıştır.)

- Grup üyeleri olarak metin ile ilgili birer soru hazırlayınız.
- Seçtiğiniz sorunun cevabı üzerine iki dakika düşününüz.
- Verdiğiniz cevapları grup arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Cevaplar üzerinde fikir alışverişi yaparak ortak fikirleri belirleyiniz.
- Tüm gruplar olarak sorulara yönelik tek bir ortak metin oluşturunuz ve diğer gruplarla paylaşınız.
- Çalışmanızın kontrol listesi ile değerlendirileceğini unutmayınız.

Kontrol Listesi

Küreselleşmenin olumsuz etkilerinden korunmak için millî ve manevi değerlere bağlı kalmanın önemine ilişkin verilen metni inceleyerek soruları cevaplayınız.

Küreselleşme ile birlikte farklı coğrafyalardaki insanlar ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan birbirlerini etkileyebilmektedir (Görsel 2.15). Bu durum bazı yerel kültürlerin olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır. Kültürel etkileşimle birlikte konuşma dilinde bozulmalar, hazır gıda tüketiminin artması, aşırı ve gereksiz alışveriş yapılması gibi sorunlar ortaya çıkarken, popüler kültürün etkisiyle bazı müzik ve eğlence türlerinin yaygınlaşması da kültürel değişimlere neden olmaktadır. Bu nedenle bireylerin, küreselleşmenin sunduğu imkânlardan yararlanırken bilinçli tercihler yapmaları önemlidir. Özgürlük, bireyin kendi kararlarını verebilmesi ve seçim yapabilmesi açısından önemli bir değerdir. Ancak özgürlük, sorumlulukla birlikte anlam kazanır. Bireyler; dilini, kültürünü ve millî-manevi değerlerini koruma sorumluluğunu da taşımalıdır. Örneğin medya içeriklerini seçerken eleştirel düşünmeli, tüketim alışkanlıklarında bilinçli davranmalı ve kültürel değerlerine sahip çıkmalıdır. Böylece hem özgür bireyler olarak hareket edebilir hem de toplumsal değerlerin korunmasına katkı sağlayabilirler.

Görsel 2.15
Küreselleşme ve sosyal etkileşim

? **Küreselleşmenin millî ve manevi değerlerimiz üzerindeki olumsuz etkilerine günlük yaşamınızdan örnekler veriniz.**

Günümüzde millî ve manevi değerlerimizi korumak ve yaşatmak, modern dünyanın getirdiği yenilikçi yollarla daha da zenginleşmektedir. Bunun en güzel örneklerinden biri ülkemizde düzenlenen Kültür Yolu Festivalleridir. Bu festivaller sayesinde geleneksel el sanatlarımız, köklü tarihimiz, millî musikimiz ve kültürel zenginliklerimiz; modern dijital sergiler, konserler ve tiyatrolar aracılığıyla geniş kitlelere ulaştırılmaktadır. Genç kuşaklar, şehirlerin tarihi dokusuyla bütünleşen bu modern etkinlikler sayesinde kendi kültürel kimliklerini yakından tanıma ve sahiplenme fırsatı bulmaktadır. Dolayısıyla değerlerimizi korumak; geçmişten gelen zengin kültürümüzü Kültür Yolu gibi modern ve kapsayıcı platformlarla günümüz dünyasına taşımaktan ve onu gururla yaşamaktan geçmektedir.

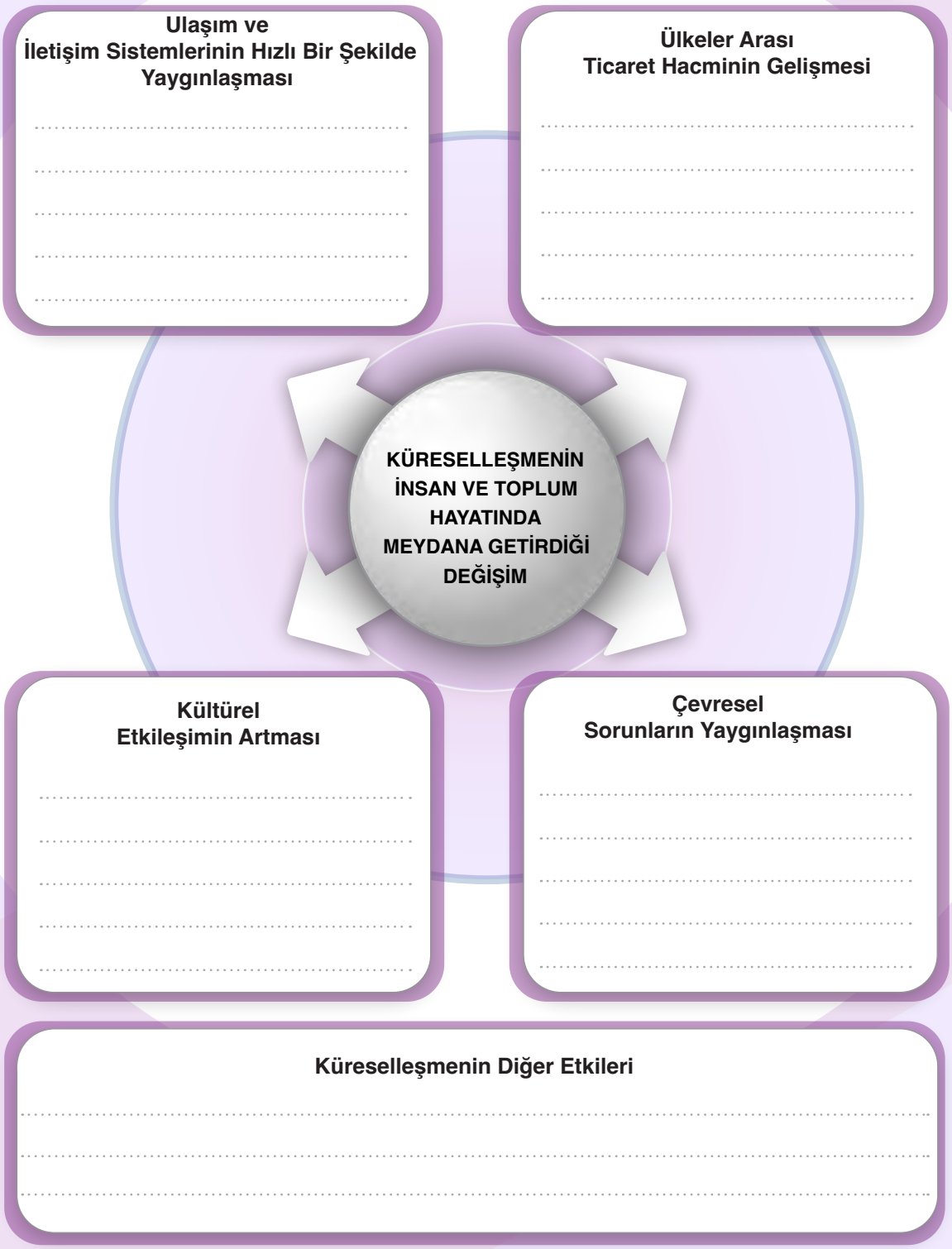

Görsel 2.16
Türkiye Kültür Yolu Festivali Logosu

? **Millî ve manevi değerlerimizi korumak için neler yapmamız gerektiğini açıklayınız.**

UYGULAYALIM

Şemada verilen başlıklar doğrultusunda küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişimlerle ilgili bir sınıf tartışması gerçekleştiriniz. Tartışma sonucunda ortaya çıkan bilgilerden yararlanarak aşağıdaki başlıkların altına örnekler yazınız.

DEĞERLENDİRELİM

Küreselleşmenin insan ve toplum üzerindeki etkisi ile ilgili kavram haritasında boş bırakılan kutuları doldurunuz.

Kavram Haritası Hazırlıyorum

KÜRESELLEŞMENİN ETKİLERİ

Etkilenen Unsurlara Örnektir	Etkilenen Unsurlara Örnektir
.....	.....
Küreselleşmenin İnsan Üzerindeki Etkisine Örnektir	Küreselleşmenin Toplum Üzerindeki Etkisine Örnektir
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Oluşturduğunuz kavram haritasının karekodda yer alan kontrol listesiyle değerlendirileceğini unutmayınız.

Kontrol Listesi

Gelecek Derse Hazırlık

Kara sınırı komşularımız ve Türk dünyası ile kültürel iş birliklerimize yönelik genel ağdan bilgi toplayınız.

DÜŞÜNELİM

BÖLGESEL VE KÜRESEL SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE ÜLKEMİZİN ROLÜ

Gelecek derse hazırlık kapsamında yapmış olduğunuz araştırmadan faydalanarak ülkemizin kara sınırı komşularıyla yürüttüğü kültürel iş birliği faaliyetlerine ilişkin boş bırakılan alanları, verilen örneklerden yararlanarak doldurunuz ve soruyu cevaplayınız.

Bulgaristan

.....

Gürcistan

.....

Ermenistan

Türk ve Ermeni millî takımları uluslararası turnuvalarda resmî futbol maçları yaptı.

Azerbaycan

.....

Harita 2.2

Yunanistan

2024 yılında Türk ve Yunan sanatçılar birlikte "Romeo ve Juliet (Romeyo ve Culyet)" isimli tiyatroyu sahneledi.

Suriye

.....

Irak

.....

İran

.....

Türkiye, kara sınır komşularıyla hangi alanlarda kültürel iş birliği yapmaktadır?

.....

Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde düzenlenen toplantılarda 34 harften oluşan "Ortak Türk Alfabesi" oy birliğiyle kabul edildi.

.....

.....

Türk dünyasında gerçekleştirilen; ortak alfabe çalışmaları, arkeolojik kazılar ve soydaşlarımıza yönelik sosyal yardımların temel amacı nedir? Açıklayınız.

KEŞFEDELİM

Verilen örnek olay metnini okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

7. sınıf öğrencisi Eren, hafta sonu ailesiyle birlikte şehir dışında bulunan bir mesire alanına pikniğe gitmişti. Hava çok güzeldi ve etrafta birçok aile vardı. Eren ve ailesi yemeklerini yedikten sonra doğada kısa bir yürüyüşe çıktılar. Bir süre sonra Eren, yükselen dumanları fark etti. Dumanın geldiği yere yaklaştıklarında daha önce piknik yapan kişilerin tam olarak söndürmeden bıraktığı ateşin kuru otları tutuşturduğunu gördüler. Küçük bir kıvılcım kısa sürede büyümüş, çevredeki otların yanmasına ve yangının başlamasına neden olmuştu.

Eren ve annesi hemen telefonla yetkililere haber verdiler (Görsel 2.18). Eren'in babası da çevredeki insanlara seslenerek yardım istedi. Orada bulunan kişiler yangının daha da büyümemesi için iş birliği içinde hareket ederek büyük bir çaba sarf ettiler. Bazıları yanlarındaki su şişeleriyle ateşe müdahale ederken bazıları da toprak ve dallarla alevlerin yayılmasını engellemeye çalıştı. Kısa sürede olay yerine gelen itfaiye ekipleri yangına müdahale etmeye başladı. Ancak sıcak hava ve rüzgâr nedeniyle yangın kısa sürede büyüdü ve çevredeki ormanlık alanlara da sıçradı. Yangının geniş bir alana yayılması üzerine farklı şehirlerden çok sayıda itfaiye, orman ekibi ve AFAD personeli bölgeye sevk edildi. Buna rağmen yangını kontrol altına almak mümkün olmadı.

Görsel 2.17
Yangınla Mücadele

Türkiye yangını söndürebilmek için başka ülkelerden yangın söndürme uçakları ve ekipman desteği aldı. Ayrıca Azerbaycan'dan gelen ekipler de Türk ekipleriyle birlikte çalışarak yangının söndürülmesine yardımcı oldu. Günler süren çalışmalar sonunda yangın kontrol altına alındı. Yangından sonra Eren çok üzülmüştü. Yanan ağaçları, zarar gören hayvanları ve siyaha dönüşen toprağı görünce doğayı korumanın ne kadar önemli olduğunu daha iyi anladı. İnsanların küçük bir dikkatsizliğinin büyük felaketlere yol açabileceğini üzücü bir deneyimle yeniden görmüş oldu. Ayrıca devletlerin de insanlar gibi zor zamanlarında birbirleriyle iş birliği yapmasının, özellikle savaş, afetler gibi uluslararası sorunlarda dayanışma içinde olmasının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha anladı.

(Bu kitap için yazarlar tarafından hazırlanmıştır.)

? **Yangının daha fazla büyümeden söndürülmesi için mesire alanındaki insanların yaptığı çalışma toplumdaki hangi değerlerin önemini ortaya koymaktadır?**

Günlük hayatınızda tek başınıza çözemeyip arkadaşlarınız, aileniz veya çevrenizdeki insanlarla iş birliği yaparak çözdüğünüz bir durum yaşadınız mı? Bu durumu kısaca anlatınız.

Eren'in yaşadığı olay ile ülkelerin küresel sorunları çözmek için birlikte çalışması arasında nasıl bir benzerlik kurulabilir?

Türkiye'nin yaptığı bazı yurt dışı yardımlarla ilgili bilgi görselini inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Kuzey Makedonya
Ülkemiz, 2017 yılından bu yana Üsküp'te faaliyet göstermektedir. Bu faliyetler çerçevesinde Türkiye Maarif Vakfı bünyesinde kurulan Uluslararası Kalkandelen Maarif Okulu, 2022 yılından itibaren 1.200 öğrenci kapasiteli bir eğitim kurumu olarak hizmet vermektedir. Kurumda anaokulundan liseye kadar farklı kademelerde eğitim verilmektedir.

Kolombiya
Türk yazarların İspanyolcaya çevrilmiş eserleri Kolombiya'da mobil kütüphaneyle buluşturuldu. Özellikle başkent Bogota'da kitaba ve kütüphaneye erişmekte zorluk çeken insanlara yönelik olarak yapılan bu uygulama ile iki ülke arasında bir gönül köprüsü kuruldu. Bu kütüphaneden yaklaşık 5.000 kişinin yararlanması planlanmaktadır.

Karabağ
TİKA iş birliğiyle Ağdam ve Zengilan bölgelerindeki modüler prefabrik hastanelerinin donanımı Türkiye tarafından karşılanmıştır. Özellikle acil tıbbi müdahale gerektiren durumlar için hizmete giren bu hastane bölge insanının yararlanabileceği önemli bir hizmet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Somali
Türkiye tarafından yaptırılan Eğitim ve Araştırma Hastanesi tam teşekküllü şekilde 2015 yılından itibaren hizmet vermeye başladı. Somali halkının bu hastaneden yararlanabilmesi için var gücüyle çalışan sağlık personeli bölge insanını da bu alanda eğitmeye başladı.

? **Verilen örneklerde Türkiye başka ülkelere hangi alanlarda yardım yapmaktadır? Bu örnekler dışında Türkiye'nin başka ülkelere yapmış olduğu yardımlaşma faaliyetlerine siz de örnekler veriniz.**

Türkiye'nin ihtiyaç sahibi ülkelere yardım elini uzatması dünya barışının sağlanabilmesi için önemli midir? Neden?

ÖĞRENELİM

Aşağıdaki kutularda yer alan karışık kelimeleri anlamlı bir şekilde bir araya getirerek özdeyişleri oluşturunuz. Oluşturduğunuz özdeyişleri numaralarla belirtilen noktalı alanlara yazınız.

Yurtta	Barış	en	sulh
sulh	güzelidir	cihanda	hükümlerin

1 .....

2 .....

Tamamladığınız özdeyişlerde vurgulanan değerler nelerdir?

Bu değerler kapsamında ülkemizin yapmış olduğu çalışmalara örnekler veriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Barış değeri ile ilgili verilen yazılı, görsel ve dijital kaynakları okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Barış; insanların ve toplumların karşılıklı saygı, güven ve anlayış içinde çatışmadan bir arada yaşayabilmesidir (Görsel 2.19). Bölgesel ve küresel sorunların çözümünde en önemli unsurlardan biri de barıştır. Dünya barışının sağlanabilmesi için ülkeler arasında dostça ilişkilerin kurulması ve sorunların uzlaşma yoluyla çözülmesi büyük önem taşır. İnsanların ve toplumların birbirine saygı göstermesi, farklılıklara anlayışla yaklaşması ve ortak değerler etrafında buluşması barış ortamının güçlenmesine katkı sağlar. Ayrıca günümüzde yaşanan küresel sorunlar da dikkate alındığında, dünya barışının sürdürülebilmesi için tüm ülkelerin uluslararası hukuk kurallarına uygun davranması gerekmektedir. Bunun yanı sıra bireylerin de insana ve topluma değer veren, sorumlu davranışlar sergilemesi hem toplum içinde huzurun korunmasına hem de dünya genelinde barışın desteklenmesine yardımcı olur.

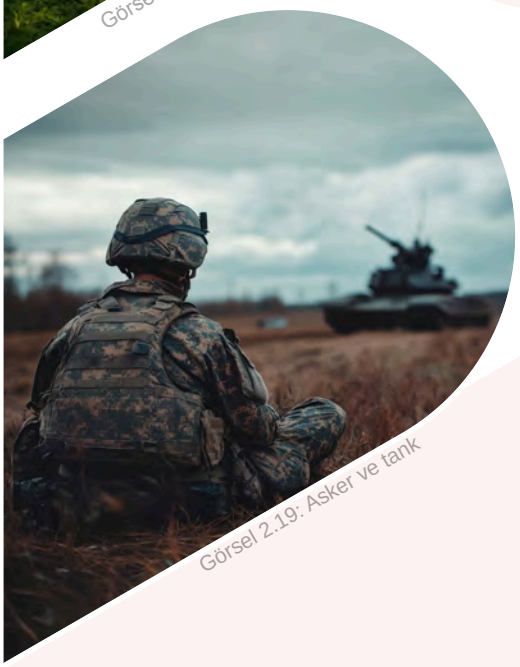

Görsel 2.18: Barış içinde yaşamak(Temsili)

? "Barış içinde bir dünyada yaşamak için ben olsam ... yaparım." ifadesini sözel olarak tamamlayınız.

Bölgesel ve küresel sorunların çözümünde ülkemizin rolü ile ilgili verilen yazılı, görsel ve dijital kaynakları inceleyerek etkinlikleri yapınız.

Türkiye, hem bulunduğu coğrafyanın hem de dünyanın daha güvenli ve huzurlu hâle gelebilmesi için girişimci ve insani bir dış politika anlayışıyla hareket etmektedir. Bu anlayış; mazlumlara yardım etmeyi, sorunlara çözüm üretmeyi ve çatışmaların sona erdirilmesi için ara buluculuk yapmayı esas alır.

Görsel 2.19: Asker ve tank

Karekod ile verilen Türkiye'nin jeopolitik konumu ve dış politikasıyla ilgili videoyu izleyiniz.

Türkiye'nin Jeopolitik Konumu ve Dış Politikası

Videodan edindiğiniz bilgilerden yola çıkarak konu ile ilgili düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Savaşlar, insanların can ve mal güvenliğini tehdit eden, toplumların düzenini bozan ve büyük yıkımlara yol açan olaylardır (Görsel 2.20). Savaş nedeniyle pek çok insan yaşamını kaybetmekte, şehirler zarar görmekte ve toplumlar derin acılar yaşamaktadır. Bu nedenle ülkelerin sorunlarını barışçıl yollarla çözmeye çalışması büyük önem taşır. Toplumların barış, dayanışma ve ortak değerler etrafında kenetlenmesi ülkeler arasında yaşanabilecek muhtemel savaşların engellenmesi için büyük önem taşımaktadır.

HABER

Gerginleşen Uluslararası Sistemin Ara Bulucu Ülkesi: Türkiye

Türk diplomasisi 2025 yılını oldukça yoğun geçirdi. Türkiye, birçok uluslararası krizde hem ara bulucu rolü üstlendi hem de taraflara bir araya gelerek sorunlarını çözebilmeleri için ev sahipliği yaptı. Rusya–Ukrayna Savaşı'nda taraflarla iletişim kurabilen nadir ülkelerden biri olan Türkiye, Gazze'de yaşanan çatışmaların sona erdirilmesi amacıyla sağlanan ateşkes sürecinde de önemli bir rol oynadı. Türkiye; Etiyopya ile Somali, Sudan ile Birleşik Arap Emirlikleri arasındaki sorunların çözümünde, Bosna Hersek'ten Filipinler'e kadar dünyanın farklı bölgelerinde ara buluculuk görevini yerine getirdi. Bu çalışmalar, ülkemizin barışa verdiği önemin ve insanlık değerlerine duyduğu saygının bir göstergesi oldu.

(Genel ağdan alınmıştır.)

? Metne göre Türkiye'nin 2025 yılında uluslararası alanda üstlendiği roller nelerdir? Bu rollerin dünya barışına katkısını açıklayınız.

Görsel 2.20: Göç

Göç, insanların güvenli bir ortamda yaşamak veya ekonomik sorunlardan dolayı daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak için yaşadıkları yerden başka bir yere taşınmasıdır (Görsel 2.21). Tarih boyunca birçok toplum farklı nedenlerle göç etmek zorunda kalmıştır. Göç eden insanların yeni bir topluma uyum sağlaması ve toplumun da onları anlayışla karşılaması önemlidir. Bu süreçte dayanışma ve karşılıklı anlayış toplumdaki birlik ve beraberliğin korunmasına yardımcı olur.

26 Kasım 2025 itibarıyla Türkiye'de yasal olarak bulunan yabancı sayısı 3 milyon 611 bin 218'dir. Bunların büyük bir kısmını geçici koruma altındaki Suriyeliler oluştururken bir bölümünü de uluslararası koruma talebinde bulunanlar ile çalışma ve ikamet izniyle ülkemizde bulunanlar oluşturmaktadır.

Türkiye; göçü yalnızca güvenlik amaçlı değil insan hakları, aile bütünlüğü ve toplumsal uyum çerçevesinde ele alan bütüncül bir yaklaşımla yönetmektedir. Bu kapsamda göçmenlerin korunması, sosyal uyumlarının sağlanması ve düzensiz göçle mücadeleye yönelik kapsamlı çalışmalar yürütülmektedir.

HABER

Ahıska Türkleri İçin İnşa Edilen Konut Projeleri Bitlis'te Yerinde İncelendi

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığınca, ülkemize göç eden Ahıska Türkü soydaşlarımızın iskânına yönelik yürütülen politikalar kapsamında inşa edilen TOKİ ikinci ve üçüncü etap konut alanları ile devam eden çalışmalar yerinde incelendi.

Bitlis Valiliği tarafından yaşadıkları topraklardan göç eden soydaşlarımızın bölgeye tam uyumunun sağlanması amacıyla kurumlar arası eş güdümün öneminin vurgulandığı bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda konut inşaatlarının tamamlanma takvimi, tarım, sanayi ve hayvancılık faaliyetleri ile yeni istihdam alanlarına ilişkin planlamalar; eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim süreçleri ele alınarak gelinen aşama değerlendirildi. Ahıskalı soydaşlarımızın ülkemize tam olarak uyum sağlayabilmesi için yapılacak tüm çalışmaların en küçük ayrıntılarına kadar incelendiği ve tüm çalışmaların eksiksiz olarak hayata geçirileceği ifade edildi.

(Genel ağdan alınmıştır.)

? **Ahıska Türklerinin Türkiye'ye uyum sürecini desteklemek amacıyla hangi alanlarda çalışmalar yapılmaktadır? Bu çalışmaların önemini açıklayınız.**

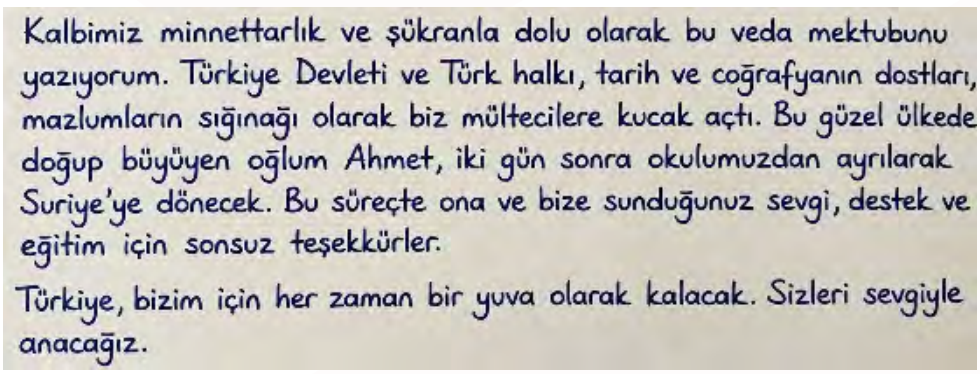
Görsel 2.21
Mülteci kampı

Mülteciler; savaş, çatışma veya baskı nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanlardır (Görsel 2.22). Çoğu zaman güvenli bir yaşam kurabilmek için başka ülkelere sığınan insanlar temel ihtiyaçlarını karşılamakta bile zorluk yaşamaktadır. Bu nedenle bazı ülkeler ve uluslararası kuruluşlar, mültecilere destek olmak için çeşitli çalışmalar yürütür. Yapılan çalışmaların temelini oluşturan yardımlaşma ve insan haklarına saygı anlayışı, toplum içinde dayanışmayı güçlendirerek mülteciler için güven ve huzur ortamı sağlar.

Geçmişten günümüze Türkiye, uluslararası krizlerin yaşandığı dönemlerde güvenli bir liman olarak görülmekte ve topraklarına sığınan mültecilere kucak açmaktadır. Türkiye bugün de başta iki milyonun üstündeki Suriyeli sığınmacılar olmak üzere dünyanın çeşitli yerlerindeki insani krizlerden etkilenerek ülkemize sığınan göçmenlere cömertçe yardım elini uzatmaktadır. Mültecilere insani bir yaklaşım sergileyen Türkiye; kendi topraklarındaki Suriyeli ihtiyaç sahiplerine eğitim, sağlık, barınma ve istihdam başta olmak üzere pek çok alanda yardımda bulunmak amacıyla tüm imkânlarını seferber etmektedir. Diğer yandan dünyanın dört bir yanındaki insani krizlere de kayıtsız kalmayan Türkiye; eğitimden sağlık hizmetlerine, temiz içme suyundan tarım desteklerine kadar pek çok alanda yaptığı yardımlarla dikkati çekmektedir. Türkiye, beş kıtada yürüttüğü insani yardımlar ve kalkınma yardımlarıyla millî gelirine oranlandığında dünyanın en cömert ülkesi ünvanını taşımaktadır.

Türkiye'den ayrılan Suriyeli Ahmet'in annesinin yazdığı mektup sınıftaki arkadaşlarını duygulandırdı.

Ailesi yaklaşık 10 yıldır Türkiye'de yaşayan Suriyeli Ahmet Elahmed, ülkesine dönerken ilkokuldaki sınıf arkadaşlarına ve öğretmenlerine annesinin kaleme aldığı duygu yüklü ve teşekkürlerini içeren mektupla veda etti.

Kalbimiz minnettarlık ve şükranla dolu olarak bu veda mektubunu yazıyorum. Türkiye Devleti ve Türk halkı, tarih ve coğrafyanın dostları, mazlumların sığınağı olarak biz mültecilere kucak açtı. Bu güzel ülkede doğup büyüyen oğlum Ahmet, iki gün sonra okulumuzdan ayrılarak Suriye'ye dönecek. Bu süreçte ona ve bize sunduğunuz sevgi, destek ve eğitim için sonsuz teşekkürler.

Türkiye, bizim için her zaman bir yuva olarak kalacak. Sizleri sevgiyle anacağız.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Mektuba göre Suriyeli Ahmet ve ailesi Türkiye'ye karşı sizce hangi duyguları hissetmektedir? Bu duyguların nedenlerini metinden örneklerle açıklayınız.

Görsel 2.22: Türkiye'nin afet sonrası uluslararası yardım faaliyetleri

Küresel iklim krizi, insanların fosil yakıtları yoğun şekilde kullanması, ormanların kesilmesi ve sanayileşmenin artması sonucunda atmosfere fazla miktarda sera gazı salınmasıyla ortaya çıkan bir sorundur. Bu da dünyanın birçok bölgesinde sıcaklıkların artması, kuraklık, sel, diğer afetlerin çoğalması gibi sorunlara neden olmaktadır (Görsel 2.23). Bu durum sadece bir ülkeyi değil aslında tüm dünyayı etkileyen önemli bir çevre sorunudur. İklim krizinin etkilerini azaltmak için tüm ülke ve toplumların birlikte hareket etmesi çok önemlidir. Hem dünya genelinde hem de toplum içinde ortak sorumluluk duygusunu geliştirerek doğayı korumak ve bu bilinçle yaşamak sorunun çözümündeki en önemli husustur.

İklim krizinin çözümünde bireylerin ve toplumların ortak sorumluluk bilinciyle hareket etmesi neden önemlidir? Açıklayınız.

Ürdün'deki iklim konferansında konuşan Türkiye'nin Amman Büyükelçisi: "Nesillerin geleceği ciddi bir tehdit altında!" dedi.

Türkiye'nin Amman Büyükelçisi iklim değişikliğinin küresel ölçekte etkili olduğunu belirterek, nesillerin geleceğinin ciddi bir tehdit altında olduğunu söyledi.

Çalıştayın açılışında konuşan Büyükelçi, Türkiye'nin bu yıl dönem başkanlığını üstleneceği Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 31. Taraflar Konferansı (COP31) kapsamında ortak mücadele çağrısında bulundu.

Başta kuraklık, artan sıcaklıklar ve orman yangınlarıyla mücadele eden Akdeniz, Pasifik ve Afrika bölgelerinin ihtiyaçlarına öncelik verileceği belirtildi. Ayrıca Türkiye'nin "Yeşil Dönüşüm Vizyonu" ve "2053 Sıfır Emisyon Hedefi" doğrultusunda çalışmalarını sürdürdüğü ifade edildi.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı daha önce yaptığı açıklamada "Kadim dünyadan bugüne ulaşan tek bir reçete vardır: Doğayla uyumlu yaşamak. Çünkü dünya ortak evimizdir ve bizim gideceğimiz başka bir yer yoktur. Türkiye, küresel iklim krizine karşı verilecek mücadelenin doğal merkezidir." ifadelerini kullandı.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Türkiye, iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında hangi hedefleri benimsemiştir ve bu mücadelede uluslararası iş birliğine neden önem vermektedir?

İnsani yardım; afetler, savaşlar, yoksulluk gibi durumlarda insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan desteklerdir. Gıda, sağlık hizmeti, barınma, eğitim gibi yardımlar zor durumda kalan insanların hayatlarını kolaylaştırır. Ülkeler ve yardım kuruluşları bu tür çalışmalarda dayanışma içinde hareket ederek toplumda birlik ve beraberliğin pekişmesine katkıda bulunur.

Türkiye; gücünü tarihinden ve geleneklerinden alan insani değerleri ile dünyanın farklı bölgelerinde zor durumda kalan insanlara destek olmayı bir sorumluluk olarak görmektedir. Bu doğrultuda Gazze, Suriye, Yemen, Arakan ve Afrika'daki birçok ülkede yaşanan insani krizlerde Türkiye bölge insanına en erken yardım ulaştıran ülkelerden biridir. Bu yardımlar TİKA, AFAD, Türk Kızılay'ı gibi kurumlar aracılığıyla gıda, ilaç, çadır, temiz su, kıyafet ve sağlık hizmetleri şeklinde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır (Görsel 2.24). Ülkemiz yapmış olduğu yardımlarla dünya genelinde barış, istikrar ve refahın artırılmasına katkı sağlamakta ve beş kıtada yürüttüğü insani yardım faaliyetleriyle dünyada en fazla yardım yapan ülkeler arasında yerini almaktadır.

Görsel 2.23
İnsani Yardım

İnsani yardım ile ilgili karekodda verilen videoyu izleyiniz ve ülkemizin bu alandaki faliyetlerinin önemini belirten bir slogan yazınız.

Ülkemizin Girişimci ve İnsani Dış Politikası

Görsel 2.24: Yardım gemisi

Türk Kızılayı'nın Gazze için hazırladığı " 21. İyilik Gemisi" Mısır'a ulaştı.

Türk Kızılayının Gazze'ye gönderilmek üzere hazırladığı "21. İyilik Gemisi" Mısır'ın El Ariş Limanı'na ulaştı. Yaklaşık 3 bin 300 ton insani yardım malzemesi taşıyan gemide 175 bin gıda kolisi başta olmak üzere gıda, hijyen, giyim, barınma, su ve temel yaşam malzemeleri yer alıyor (Görsel 2.25). Türk Kızılay, 7 Ekim 2023'ten bu yana İyilik Gemileri aracılığıyla Gazze'ye insani yardım ulaştırmayı sürdürürken kamu, özel sektör iş birlikleriyle insani dayanışma ağını güçlendirmeye devam ediyor. Bu gemiyle birlikte Türkiye'nin Gazze'ye gönderdiği insani yardım miktarının toplam 110 bin tona ulaştığı belirtildi. Bu rakama Türk sivil toplum kuruluşlarının Mısırlı sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde Mısır üzerinden gönderdiği yüzlerce yardım tırının dâhil olmadığı ifade edildi.

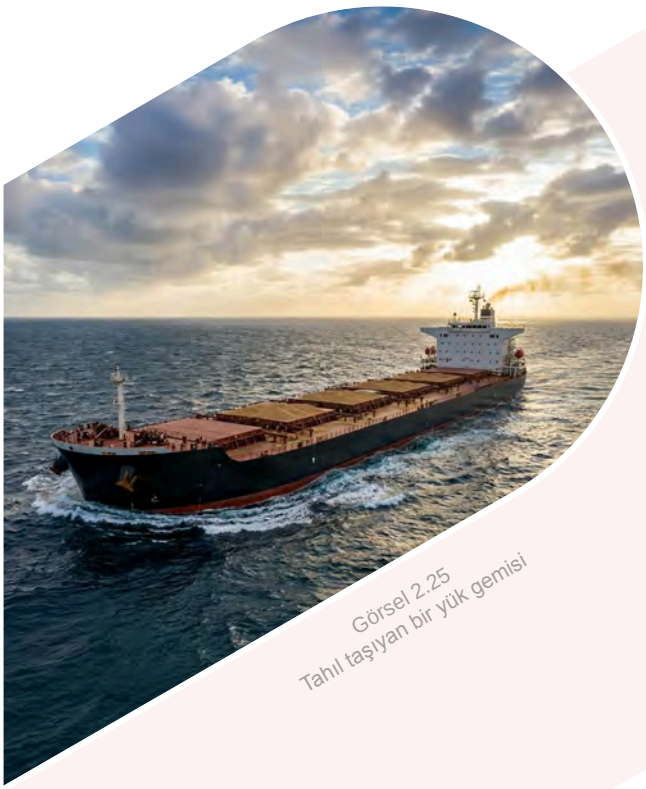
(Genel ağdan alınmıştır.)

Türk Kızılayı'nın Gazze'ye gönderdiği "İyilik Gemileri" hangi tür yardımları ulaştırmaktadır? Bu yardımların uluslararası dayanışma açısından önemini açıklayınız.

Türkiye'nin Gazze'ye yaptığı yardımlarla ilgili karekodla verilen videoyu izleyiniz.

Türkiye Gazze'ye Yardımda İlk Sırada

Ülkemizin Gazze'ye hangi alanlarda yardım götürdüğünü belirleyiniz.

Görsel 2.25
Tahıl taşıyan bir yük gemisi

Kaynak A

Küresel Gıda Krizini Önlemede Türkiye'nin Ara Buluculuk Rolü

Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı askerî harekât, dünyada büyük yankı uyandırmış; önce Ukrayna halkını, ardından Karadeniz'e kıyısı olan ülkeleri ve Avrupa'yı etkilemiştir. Türkiye ise savaşın başından bu yana tarafsızlığını koruyarak barış görüşmelerine ev sahipliği yapmıştır.

Türkiye'nin ara buluculuğu ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin katılımıyla yürütülen çalışmalar sonucunda Karadeniz'de tahıl trafiğini düzenleyen ilk anlaşma İstanbul'da imzalanmıştır (Görsel 2.26). Bu süreçte İstanbul'da bir koordinasyon merkezi kurulmuştur. Anlaşma, sıcak savaş hâlindeki Rusya ve Ukrayna'nın savunma bakanlarını aynı masada buluşturması nedeniyle dünya kamuoyunda büyük yankı uyandırmış ve Türkiye'ye önemli bir diplomasi başarısı kazandırmıştır.

(Genel ağdan alınmıştır.)

İnsanlar hayatları boyunca hastalık, savaş, göç, afetler gibi çeşitli zorluklarla karşılaşabilirler. Bu tür durumlarda toplumları ayakta tutan en önemli değerler yardımseverlik, dayanışma ve fedakârlıktır (Görsel 2.27). Araştırmalar, bu değerlere sahip çıkan toplumların çok daha güçlü, huzurlu ve güvenli olduğunu kanıtlamaktadır.

Görsel 2.26: Yardımlaşma

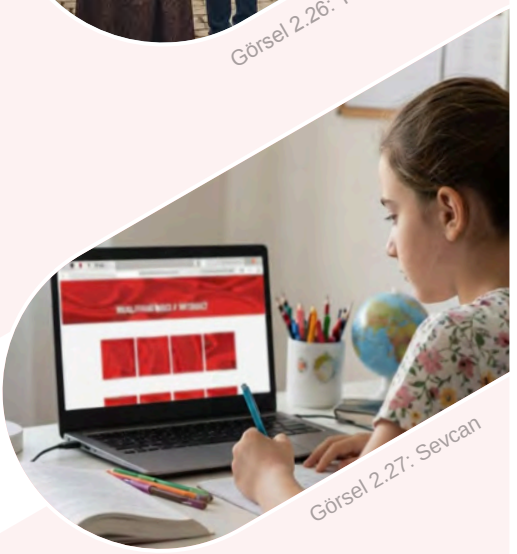
Yardım etme isteğini güçlendiren en temel duygu ise empatidir. Karşınızdaki kişinin neler hissettiğini anlamaya çalışmanız sizi çevrenizdeki sorunlara karşı daha duyarlı ve çözüm odaklı bireyler yapar. Toplumda güven, barış ve birliği sağlayan bu güzel değerleri yaşatmak; daha iyi bir gelecek inşa etmek adına hepimizin ortak sorumluluğudur.

Verilen örnek olayı okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Örnek Olay

Yardım kuruluşlarını araştıran Sevcan (Görsel 2.28); sağlık, eğitim, yaşlı bakımı, afet mağdurları, insan hakları, ihtiyaç sahipleri, mülteciler gibi birçok alanda çalışan yardım kuruluşları ve sivil toplum örgütleri olduğunu öğrenmiştir. Araştırmasını yaparken her çocuğun aynı yaşam koşullarına sahip olmadığını da fark etmiştir.

Okulunda etkin bir öğrenci olan Sevcan, edindiği bilgiler doğrultusunda bir yardım ve destek faaliyeti düzenlemek istemektedir.

Görsel 2.27: Sevcan

? Sevcan'ın düşüncesini gerçekleştirmek ve yardım faaliyeti düzenlemek için neler yapması gerektiği ile ilgili bir planlama yapınız.

Yardım Faaliyetlerinin Adı	.....
Yardım Faaliyetinin Amacı	.....
Yardım Faaliyetinden Sorumlu Kişi	.....
Yardım Faaliyetinin Yeri	.....
Yardım Faaliyetinin Süresi	.....
Yardım Faaliyeti Sürecinde yapılanlar	.....

UYGULAYALIM

Ülkemizin insani yardım, göç, mülteciler ve küresel iklim krizi sorunlarının çözümü kapsamındaki uygulamalarına ilişkin verilen kutucuklara örnekler yazarak sınıflama tablosu oluşturunuz.

Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

- Öğretmeninizin rehberliğinde dört kişilik gruplara ayrılınız.
- Grup arkadaşlarınızla tabloda yer alan "insani yardım, göç, mülteciler ve küresel iklim krizi" başlıklarından bir tanesini seçiniz.
- Aynı başlığı seçen arkadaşlarınızla bir araya gelerek uzman grupları oluşturunuz.
- Uzman gruplarında seçtiğiniz başlığı ülkemizin, küresel ve bölgesel sorunların çözümüne yönelik girişimleri doğrultusunda derinlemesine inceleyiniz.
- Kendi gruplarınıza dönerek öğrendiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Grubunuzdan gönüllü bir arkadaşınızı sözcü seçerek grup konunuz ile ilgili düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.
- Tüm gruplar düşüncelerini paylaştıktan sonra ülkemizin küresel ve bölgesel sorunların çözümüne yönelik girişimleri konusunda bir sınıf tartışması yapınız.
- Bölgesel ve küresel sorunların çözümünde ülkemizin rolünü sözlü, yazılı veya görsel olarak yorumlayınız.

DEĞERLENDİRELİM

Performans görevi olarak ülkemizin bölgesel ve küresel sorunların çözümündeki rolünü anlatan kısa bir sunum hazırlayınız. Hazırladığınız sunumu arkadaşlarınızla paylaşınız.

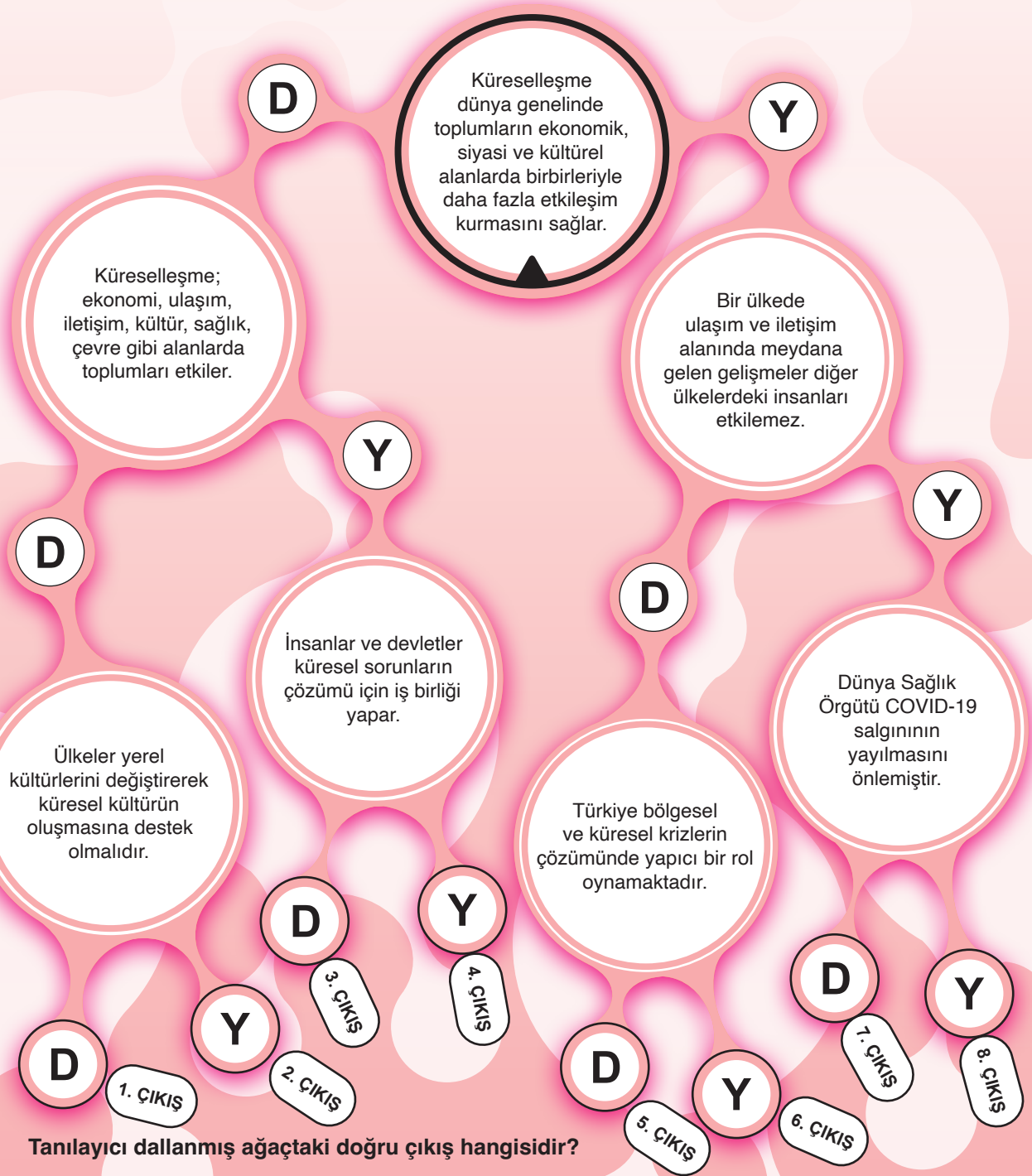
Hazırladığınız sunumun karekodda yer alan kontrol listesiyle değerlendirileceğini unutmayınız.

Sorunların Çözümünde Türkiye'nin Rolü

Kontrol Listesi

2. ÖĞRENME ALANI-KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Aşağıdaki ifadelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar vererek tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliğini yapınız.

Tanılayıcı dallanmış ağaçtaki doğru çıkış hangisidir?

.....

Tanılayıcı dallanmış ağaçtaki yanlış ifadeleri bulunuz ve doğrularını yazınız.

.....

.....

.....

B. Verilen ipuçlarından yola çıkarak anagram bulmacayı çözünüz.

1. _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ — ÜLRESELEŞMEK

2. _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ / _ _ _ _ _ _ _ — ALURALUSRASI CETİART

3. _ _ _ _ _ / _ _ _ _ _ _ _ _ _ — REÇEV RILASORUN

4. _ _ _ _ _ _ _ _ / _ _ _ _ _ _ _ _ _ — RELTÜKÜL KİLEMTEŞİ

5. _ _ _ _ _ / _ _ _ _ _ — MİKLİ ZİKRİ

6. _ _ _ _ _ _ / _ _ _ _ _ _ — SAİNNİ DIMYAR

7. _ _ _ _ _ _ _ _ / _ _ _ _ _ _ _ _ _ — RELTÜKÜL İŞ LİBİRĞİ

8. _ _ _ _ _ _ — TRÜKÜL

9. _ _ _ _ _ _ — AŞILUM

10. _ _ _ _ _ _ _ _ / _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ — TİMİLEŞİ TEMSİSRİLE

1. Dünyanın ekonomik, kültürel ve teknolojik açıdan birbirine daha bağlı hâle gelmesidir.
2. Ülkelerin ihtiyaç duydukları ürünleri kolayca alıp satmasıdır.
3. Doğanın dengesinin bozulması ve bu durumun tüm canlıların yaşamını olumsuz etkilemesidir.
4. Farklı toplumların birbirinden etkilenmesi ve birbirine kültürel ürünler aktarmasıdır.
5. Dünya genelinde hava düzeninin bozulması, aşırı iklim olayları ve bunun yol açtığı acil durumlardır.
6. Afet veya kriz zamanında insanlara temel ihtiyaç desteği sağlayan yardım türüdür.
7. Ülkeler arasında kültürel projeler geliştirmek ve ortak etkinlikler düzenlemektir.
8. Bir toplumun inançları, gelenekleri, sanat ve yaşam biçimidir.
9. İnsanların ve eşyaların çeşitli araçlar yardımıyla bir yerden başka bir yere taşınmasıdır.
10. Bilgileri ses, yazı veya görüntü olarak bir yerden başka bir yere hızlı ve güvenli şekilde ileten araç ve sistemlerdir.

C. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları metne göre cevaplayınız.

Türkiye, barışı sağlama çabaları ve uluslararası sorumluluk anlayışıyla bölgesinde istikrarı ve kalkınmayı desteklemektedir. Ülkemiz, diplomasiye verdiği önemle sorunların barışçıl yollarla çözülmesine katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda insani yardım faaliyetleri yürütmekte, mültecilere destek olmakta ve afetlerde ihtiyaç sahiplerine yardım ulaştırmaktadır. Ayrıca barış operasyonlarına katkıda bulunmakta ve uluslararası güvenliğin sağlanmasına destek vermektedir. Türkiye küresel sorunların çözümünde uluslararası iş birliğini güçlendirmekte ve dayanışmayı artırmaktadır. Sağlık, eğitim ve insani yardım alanlarında yürütülen çalışmalar; Türkiye'nin barış, dayanışma ve güvene önem veren bir ülke olduğunu göstermektedir.

1. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin uluslararası alanda yürüttüğü çalışmalar arasında yer almaz?

A) Uluslararası sorunların çözümünde diplomasiye önem vermek.
B) İnsani yardım faaliyetleri yürütmek ve mültecilere destek olmak.
C) Afetlerde ihtiyaç sahibi kişilere ve ailelere yardım eli uzatmak.
D) Sorunları askerî yöntemlerle hızlı bir şekilde çözüme kavuşturmak.

2. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin yapıcı rolünün bir özelliği değildir?

A) Stratejik konumunu küresel ölçekte ihtiyaç sahiplerini destekler şekilde kullanmaktadır.
B) Sahip olduğu güvenlik gücü potansiyelini barış operasyonlarında etkili bir şekilde yönlendirmektedir.
C) Sorunların çözümünde tek başına hareket edip sürekli bekle-gör politikasını benimsemektedir.
D) Fedakâr yaklaşımları sayesinde diğer ülkeler tarafından saygın bir ülke olarak görülmektedir.

3. Aşağıdakilerden hangisi ülkemizin insani yardım ve afet konularındaki gerçekçi temel hedeflerinden biridir?

A) Küresel iklim krizini tek başına çözecek faaliyetler gerçekleştirmek.
B) Bölgesel ve küresel ölçekte sorunlara hızlıca müdahale etmek.
C) Tüm insanlık için sürdürülebilir bir yaşam kalitesi oluşturmak.
D) Güçlü bir ekonomi oluşturarak dış ticarette söz sahibi olmak.

4. Aşağıdakilerden hangisi ülkemizin küresel problemlere karşı rolüyle ilgili yanlış bir değerlendirmedir?

A) Türkiye küresel iş birliğini artırmaya özen gösterirken bölgesel sorunlarda daha ılımlı politika izlemektedir.
B) Ülkemizin tarihî birikimi, ılımlı diplomasisi ve barışçıl yaklaşımı bölgesel kalkınmayı teşvik etmektedir.
C) Afetlerde insani yardımlarını hızlı bir şekilde bölgeye yönlendirerek afetzedelerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır.
D) Güvenilir enerji hatlarını koruyarak bu hatların sürekliliğini sağlayan Türkiye sadece bölgesel değil küresel bir aktördür.

Ç. Aşağıda verilen açık uçlu soruları cevaplayınız.

Türkiye stratejik konumu sayesinde bölgesel ve küresel sorunlarda önemli bir role sahiptir. Ülkemizin tarih boyunca edindiği deneyim, diplomasiye verdiği önem ve sorunları barışçıl yollarla çözme anlayışı onu öne çıkarmaktadır. Doğu ile Batı arasında bir köprü görevi görmesi Türkiye'nin hem fiziki açıdan hem de uluslararası ilişkiler açısından önemini artırmaktadır. Türkiye sorunların çözümünde etkin ve yapıcı bir tutum sergileyerek birçok toplumun bu durumdan yarar sağlamasına katkıda bulunmaktadır. Türk halkı da devleti gibi dayanışmaya önem vermekte, zor zamanlarda yardımlaşmayı ön planda tutmaktadır.

1. **Türk halkının dayanışmaya verdiği önem metinde nasıl işlenmiştir? Sizce bu durum toplum için neden önemlidir?**

.....

.....

.....

.....

.....

2. **İnsani yardımlarının ulaştırılmasında Türk milletinin ve devletimizin fedakârlığını örneklerle açıklayınız.**

.....

.....

.....

.....

.....

3. **Türkiye'yi uluslararası alanda önemli bir ülke hâline getiren özellikler nelerdir?**

.....

.....

.....

.....

.....

Kavram Oyunu

Öğrenme alanı ek sorular

Öğrenme Alanı Özeti

3. Öğrenme Alanı

3. ÖĞRENME ALANI

ORTAK MİRASIMIZ

KONULAR

- OSMANLI DEVLETİ'NİN CİHAN DEVLETİ HÂLİNE GELMESİNİ SAĞLAYAN POLİTİKALAR
- OSMANLI DEVLETİ'NİN UYGULAMAYA KOYDUĞU YENİLİKLER
- OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

BU ÖĞRENME ALANINDA KAZANACAĞINIZ BECERİLER

- Osmanlı Devleti'nin cihan devleti hâline gelmesini sağlayan politikaları sorgulayabileceksiniz.
- Değişen dünya dengeleri karşısında Osmanlı Devleti'nin uyguladığı yenilikleri neden ve sonuçlarıyla yorumlayabileceksiniz.
- Osmanlı kültür ve medeniyet unsurlarına ilişkin oluşturduğuz ürünü paylaşabileceksiniz.

ANAHTAR KAVRAMLAR

- cihad
- fetih
- gaza
- iskân
- istimalet

DÜŞÜNELİM

OSMANLI DEVLETİ'NİN CİHAN DEVLETİ HÂLİNE GELMESİNİ SAĞLAYAN POLİTİKALAR

Aşağıda 26 Ağustos 1071 Malazgirt Savaşı öncesi Anadolu'daki durum ile savaş sonrası Anadolu'da kurulan Türk beyliklerini gösteren iki harita verilmiştir. Haritaları inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Harita 3.1

Harita 3.2

Haritaları inceleyerek Malazgirt Savaşı'nın Anadolu'nun siyasi yapısında meydana getirdiği değişiklikleri açıklayınız.

Harita 3.2'de gösterilen Türk beyliklerinin Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecine nasıl katkıda bulunduğunu örneklerle açıklayınız.

KEŞFEDELİM

XIII. yüzyılda Anadolu'da kurulan Türk beylikleri ile ilgili verilenleri inceleyiniz ve uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.

Bir beyliğin kurulduğu yer, o beyliğin gelişmesini ve güçlenmesini doğrudan etkileyen önemli unsurlardan biridir. Türkiye Selçuklu Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte XIII. yüzyılda Anadolu'nun farklı bölgelerinde birçok Türk beyliği kurulmuştur. Bu beylikler bulundukları yerin coğrafi özelliklerine ve siyasi yapısına göre çeşitli imkân ve zorluklarla karşılaşmışlardır.

Uygulama Adımları

- XIII. yüzyıl sonlarında Türkiye Selçuklu Devleti'nin zayıflamasıyla Anadolu'da kurulan Türk beyliklerinin sınırlarını gösteren haritayı inceleyiniz.
- Osmanlı Beyliği'nin kurulduğu yerin konumunu dikkate alarak GZFT (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler) formunu doldurunuz.

Harita 3.3

ÖĞRENELİM

Osmanlı Devleti'nin kısa bir sürede büyümesi ve cihan devleti hâline gelmesinde etkili olan politikalara ilişkin metinleri, görselleri ve dijital kaynakları inceleyerek uygulama adımlarını takip ederek etkinlikleri yapınız.

Osmanlı Beyliği, kurulduğu dönemde küçük bir beylik olmasına rağmen kısa sürede büyüyerek geniş topraklara hâkim olmuştur. Farklı dönemlerde gerçekleştirilen fetihler, izlenen politikalar ve coğrafi konumun sağladığı avantajlar bu büyümede etkili olmuştur.

Uygulama Adımları

- Farklı dönemlere ait metinleri ve haritaları inceleyiniz.

Osman Bey Dönemi'nde Osmanlı Beyliği, Anadolu'nun kuzeybatısında Söğüt ve çevresinde kurulmuştur. Beylik, Doğu Roma İmparatorluğu sınırındaki fetihlerle büyümeye başlamış, çevredeki bazı kaleler ve yerleşim yerleri Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin temelleri atılmıştır.

Harita 3.4

Orhan Bey Dönemi'nde Bursa'nın fethedilmesiyle Bursa başkent olmuş, ardından İznik ve İzmit'in alınmasıyla Osmanlı toprakları Marmara Denizi'ne kadar genişlemiştir. Karesioğulları Beyliği'nin Osmanlı Devleti'ne katılmasıyla denizcilik faaliyetleri başlamış, Rumeli'ye geçilerek Avrupa'daki ilk fetihler gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde gerçekleştirilen teşkilatlanma çalışmalarıyla Osmanlı Devleti askerî, eğitim ve ekonomik alanlarda güçlenmiştir.

I. Murad Dönemi'nde Osmanlı Devleti, fetihlerini Balkanlar'da sürdürerek sınırlarını Avrupa'nın içlerine doğru genişletmiştir. Edirne'nin fethedilmesiyle şehir başkent olmuş, böylece Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki hâkimiyeti güçlenmiştir. Anadolu beyliklerinden çeyiz ve satın alma yoluyla topraklar kazanılarak Anadolu'da siyasi birlik güçlendirilmiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti askerî, idari ve siyasi alanlarda önemli gelişmeler kaydetmiştir.

Fatih Sultan Mehmed Dönemi'nde Osmanlı Devleti gerçekleştirdiği fetihlerle topraklarını genişletmiştir. 1453 yılında İstanbul'un fethedilmesiyle İstanbul başkent olmuş, Osmanlı Devleti siyasi, askerî ve ekonomik açıdan güç kazanmıştır. Balkanlar ve Anadolu'da sürdürülen fetihlerle Osmanlı hâkimiyeti daha da güçlenmiştir.

Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Osmanlı Devleti fetihlerini doğu ve güney yönünde sürdürerek sınırlarını Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya doğru genişletmiştir. Mısır'ın fethedilmesiyle kutsal toprakların yönetimi Osmanlı Devleti'ne geçmiş ve önemli ticaret yollarının denetimi sağlanmıştır. Bu dönemde Osmanlı Devleti siyasi, askerî ve ekonomik açıdan güçlenmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde Osmanlı Devleti topraklarını önemli ölçüde genişletmiş, Avrupa, Asya ve Afrika'da geniş bir coğrafyaya hâkim olmuştur. Akdeniz'de ve önemli ticaret yollarında etkinliğini artıran Osmanlı Devleti, bu dönemde siyasi, askerî ve ekonomik bakımdan en güçlü dönemlerinden birini yaşamıştır.

Osmanlı Devleti'nin fetih politikalarının yanı sıra Anadolu Türk siyasi birliğinin sağlanmasına verdiği önem de topraklarının genişlemesine ve cihan devleti hâline gelmesine katkı sağlamıştır.

Harita 3.5

- Harita ve metinlerden yararlanarak aşağıda verilen soruları cevaplayınız.

? Osmanlı Devleti'nin kısa sürede sınırlarını bu kadar genişletebilmesini sağlayan etkenler neler olabilir?

Sizce Osmanlı Devleti'nin sınırlarının genişlemesi yalnızca askerî faaliyetler ve fetihlerin sonucu mudur? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

- Osmanlı Devleti'nin sınırlarını kısa sürede genişletmesi ve cihan devleti hâline gelmesini sağlayan politikalar ile ilgili merak ettiğiniz konuları aşağıdaki alana yazınız.

Merak Ettiğimiz Konular

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Belirlediğiniz konulara yönelik sorular üretiniz ve bu soruları grup arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Ürettiğiniz soruları örnekteki gibi soru kartlarına yazınız.

- Hazırladığınız soru kartlarındaki sorulara cevap bulmak amacıyla; yazılı, görsel veya dijital kaynaklardan bilgi toplayınız.
- Topladığınız bilgiler doğrultusunda bir **araştırma raporu** hazırlayınız. Sayfa 107'deki çalışma yaprağı etkinliğine hazırlık olması açısından araştırma raporunuzu yanınızda bulundurmayı unutmayınız.

Görsel 3.1: Malazgirt Meydan Muharebesi Tarihi Millî Parkı (Muş)

Tarih bilinci ve millî kimlik ile ilgili metni ve genel ağ haberini okuyarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Tarih, bir milletin ortak hafızasıdır. Tarihimizi bilmek atalarımızın hangi zorluklarla mücadele ettiğini, hangi zaferleri kazandığını ve hangi değerleri yaşattığını anlamamızı sağlar. Geçmişin başarılarıyla gurur duymak ve hatalardan ders çıkarmak, milletimize bağlılığımızı artırır (Görsel 3.1).

Millî kimlik bir milleti diğer milletlerden ayıran ortak değerler, kültür, dil ve tarihten oluşur. Tarih araştırmaları bu kimliğin nasıl oluştuğunu ve hangi köklerden beslendiğini gösterir. Millî kimliğimize sahip çıkmak; dilimizi doğru kullanmak, millî bayramlara katılmak, tarihî eserleri korumak ve kültürel mirasımıza değer vermekle mümkündür. Tarihî yapıları korumak ve geleneksel kültür unsurlarını yaşatmak bu sorumluluğun bir parçasıdır.

HABER

Malazgirt Meydan Muharebesi Tarihî Millî Parkı'nda hedef 400 bin ziyaretçiye ulaşmak

Malazgirt Meydan Muharebesi'nin yıl dönümü kutlamalarına binlerce kişi katıldı. Kutlama kapsamında Malazgirt Meydan Muharebesi Tarihî Millî Parkı'ndaki etkinliklerde yetkililer şu açıklamalarda bulundu:

… "Malazgirt Zaferi'nin sadece bir askerî başarı değil aynı zamanda milletin Anadolu'daki varlığını tescilleyen tarihî bir dönüm noktası olduğunu belirtmek gerekir. Tarihî bilinç, milletlerin geçmişini bilerek geleceğine sahip çıkmasını sağlamanın en önemli yoludur. Gençlerimizin Malazgirt'i sadece bir tarih kitabı bilgisi olarak değil yaşayarak ve hissederek öğrenmesini önemsiyoruz. Burada yapılan her çalışma, geçmişle gelecek arasında kurduğumuz köprünün bir parçasıdır. …Sultan Alparslan'ın 'Ya zafer kazanırım ya şehit olurum.' diyerek çıktığı bu yolda taşıdığı inanç, bugün de bize ilham olmaya devam ediyor." (Görsel 3.2)…

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 3.2: Malazgirt Meydan Muharebesi Tarihî Millî Park Alanı

Malazgirt Zaferi'nin Türk tarihi açısından önemi nedir?

Tarihî olayları öğrenmek millî kimliğin oluşmasına nasıl katkı sağlar?

Osmanlı Devleti'nin cihan devleti hâline gelmesini sağlayan politikaları inceleyiniz ve etkinlikleri yapınız.

Bilgi Kutusu

Cihan devleti anlayışı, tarih boyunca Türk devletlerinin ulaşmak istediği önemli bir hedef olmuştur. **Cihan devleti**, dünya çapında büyük bir güce ve etkiye sahip olan devlet demektir. İslamiyet'ten önce Türk devletleri dünyada adalet ve düzeni sağlamayı amaçlarken (Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi) İslamiyet'in kabulünden sonra bu amaca İslam dinini yayma düşüncesi de eklenmiştir. Osmanlı Devleti de kendinden önceki Türk devletlerinin bu anlayışını devam ettirmiş ve cihan hâkimiyetini gerçekleştirmeyi hedeflemiştir.

? İslamiyet'tin kabulünden önce ve sonra Türk devletlerinin cihan hâkimiyeti anlayışında ne gibi değişiklikler olmuştur? Bu değişiklikler devlet yönetimini ve toplum hayatını nasıl etkilemiştir?

Osmanlı Devleti'nde uygulanan merkezî otorite ile ilgili metni okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Osmanlı Devleti'nin kısa sürede büyüyüp güçlü bir cihan devleti hâline gelmesinde merkezî otoritenin sağlam tutulması oldukça önemliydi. Kuruluş Dönemi'nde Osmanlı Devleti bu düzeni sağlamak için etkili bir yönetim sistemi kurmuştu. Devletin başında bulunan hükümdar, ülke yönetiminde önemli bir yetkiye sahipti. Hükümdara yardımcı olan devlet görevlileri ve kurumlar, alınan kararların uygulanmasını sağlayarak ülkenin farklı bölgelerinde düzenin korunmasına katkıda bulunurdu (Görsel 3.3). Bu sayede devlet işleri doğru ve düzenli bir şekilde yürütülürdü. Güçlü merkezî otorite sayesinde Osmanlı Devleti kısa sürede büyüdü ve uzun yıllar boyunca ayakta kalmayı başardı.

Görsel 3.3: Bey ve devlet görevlileri (Temsilî)

? Güçlü bir merkezî otoriteye sahip olmanın Osmanlı Devleti'ne sağladığı katkılar nelerdir?

Osmanlı Devleti'nde uygulanan fetih politikası ile ilgili verilen yazılı ve görsel kaynakları inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.

Kaynak A

...14. yüzyıl başında kuruluşu sırasında Osmanlı Devleti, İslam dünyasının sınırlarında kendini "gazâ"ya, yani "Hristiyanlığa karşı kutsal savaş"a adamış küçük bir beylikti (Görsel 3.4). Bu küçük sınır devleti Anadolu ve Balkanlar'daki eski Doğu Roma topraklarını adım adım alıyor ve kendine katıyordu. 1517'de Arap ülkelerinin fetihleriyle de İslam dünyasının en güçlü devleti oldu. Orta Avrupa'dan Hint Denizi'ne uzanan bir alanda elde edilen sürekli askerî başarılar, Osmanlı İmparatorluğu'na, I. Süleyman'ın saltanatı sırasında (1520 – 1566) bir dünya gücü konumu vermişti...

(İnalcık, 2015, s. 9)

Görsel 3.4: Osmanlı Beyliği (Temsilî)

Görsel 3.5: Gaza ve cihat anlayışı doğrultusunda mücadele eden Osmanlı askerleri (Temsilî)

Osmanlı Devleti'nin büyük bir cihan devleti olmasında gaza ve cihat anlayışı önemli rol oynamıştır (Görsel 3.5). Planlı ve düzenli yürütülen fetihler zamanla devlet politikası hâline gelmiştir. Coğrafi konumunun sağladığı avantajları kullanan Osmanlı Devleti, batı yönünde ilerleme politikası izleyerek zayıflayan Doğu Roma ve Balkanlar olarak bilinen Avrupa kıtasının güneydoğusu üzerine fetihlerini yoğunlaştırmıştır. Türkmenlerin ve esnaf teşkilatı olan Ahilerin desteğini alan Osmanlı Devleti hem askerî gücünü artırmış hem de fethettiği yerlerde düzeni sağlamıştır. Ayrıca fetihler sayesinde toprak güvenliğini sağlamış, önemli ticaret yollarını kontrol ederek ekonomik kazanç elde etmiştir.

? Sizce Türkmenlerin Osmanlı Devleti'nin etrafında toplanmasının nedenleri nelerdir?

Osmanlı Devleti'nde uygulanan iskân politikası ile ilgili verilen yazılı ve görsel kaynakları inceleyerek soruyu cevaplayınız.

Görsel 3.6: Mostar Köprüsü Bosna Hersek

Osmanlı Devleti fetihlerle topraklarını genişletmiş, Anadolu ve Balkanlarda birçok bölgeyi hâkimiyeti altına almıştır. Yapılan bu fetihlerle yetinilmemiş, fethedilen yerlerde kalıcı düzen kurulmasına önem verilmiştir. Osmanlı Devleti fethettiği yerlerde kalıcı hâkimiyet kurmak ve düzeni sağlamak amacıyla iskân politikası uygulamıştır. Ağırlıklı olarak Anadolu'dan getirilen Türk-Müslüman topluluklar, iskân politikası ile yeni fethedilen topraklara yerleştirilerek bölgenin Türkleşmesine ve İslamlaşmasına katkı sağlamıştır. İskân edilen yeni yerleşim alanlarında cami, köprü, medrese, han ve yollar inşa edilerek hem halkın yaşamı kolaylaştırılmış hem de Osmanlı hâkimiyeti pekiştirilmiştir (Görsel 3.6). Osmanlı Devleti'nin iskân politikası ile ulaşmak istediği amaçlardan bazıları şunlardır:

- Fethedilen bölgelerde kalıcı hâkimiyet sağlamak
- Konargöçer toplulukları yerleşik hayata geçirmek
- Fethedilen yerlerin Türkleşmesini ve İslamlaşmasını sağlamak
- Fethedilen bölgelerin güvenliğini sağlamak
- Üretimi artırmak ve ekonomiyi canlandırmak

Kaynak B

...Kuruluş devrinden itibaren fethedilen yerlerde uygulanan iskân siyasetinin meydana getirmiş olduğu yoğun nüfus hareketleri birçok yeni kasaba ve şehrin doğması ile sonuçlanmıştır. Bunların zamanla hem çok iyi ve gelişen şehirler hâlini alması hem de İslamiyetin ve İslami Türk kültürünün yayılmasını sağlayan birer yerleşim birimi olmaları bu yerlerin iyi bir araştırma neticesinde seçildiklerini ortaya koymaktadır...

(Şentürk, 1993, s. 97)

? İskân politikası uygulanmasaydı Osmanlı Devleti'nin fethettiği yerlerde ne gibi sorunlar yaşanabilirdi? Açıklayınız.

Osmanlı Devleti'nde uygulanan istimalet politikası ile ilgili metinleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Osmanlı Devleti Rumeli ve Balkanlara geçmeden önce de bu bölgelerde farklı din ve milletlere mensup topluluklar bir arada yaşamaktaydı. Ancak halkın çoğunluğu Hristiyan olmakla birlikte mezhepsel farklılıklar nedeniyle zaman zaman ciddi çatışmalar yaşanıyordu. Güçlü bir merkezî otoritenin bulunmaması, halkın yerel yöneticilerin baskısı altında zor şartlarda yaşamasına neden oluyordu. Balkanlardaki bu siyasi ve sosyal istikrarsızlık, Osmanlı Devleti'nin bölgede hızla ilerlemesini ve kalıcı bir düzen kurmasını kolaylaştırıyordu.

Rumeli ve Balkanlarda fetihlerini yoğunlaştıran Osmanlı Devleti fethettiği yerlerde iskân politikasının yanı sıra halkla barış ve düzeni sağlamayı amaçlayan istimalet politikasını uygulamıştır. Bu politika özellikle gayrimüslim halka karşı ılımlı davranmayı, onların haklarına saygı göstermeyi ve onları korumayı esas almıştır. İstimalet politikası fetih öncesinde halkı yeni yönetime alıştırmak, fetih sonrasında ise adaletli ve anlayışlı bir yönetim sergilemek şeklinde uygulanmıştır. Osmanlı Devleti istimalet politikası ile şunları amaçlamıştır:

- Fethedilen bölgelerde halka adil ve anlayışlı davranarak huzur ve düzeni sağlamak
- Halkın can, mal ve inanç güvenliğini korumak, farklı din ve kültürlere saygı göstermek
- Fethedilen topraklarda imar çalışmaları yapmak, halkın huzur ve refahını korumak
- Yerel halkın gönlünü kazanarak devlete olan bağlılıklarını güçlendirmek.

İstimalet politikasının uygulanmasında derviş ve abdallar önemli bir rol üstlenmişlerdir. Fethedilen bölgelerde yaşayan gayrimüslim halkın güvenini kazanarak Osmanlı yönetiminin benimsenmesine katkı sağlamışlardır. Bölge halkına Türk kültürünü ve İslamiyet'i tanıtmışlar, huzur ve güven ortamının oluşmasında etkili olmuşlardır. Derviş ve abdalların yürüttüğü bu faaliyetler halkın devlete olan bağlılığını artıran önemli unsurlardan biri olmuştur (Görsel 3.7).

Görsel 3.7: İstimalet politikasında rol alan bir derviş (Temsili)

Osmanlı Devleti istimalet politikasını uygulamaya koymasaydı hangi sorunlar ortaya çıkabilirdi? Düşüncelerinizi açıklayınız.

Kaynak C

...Orhan Gazi, Bursa'nın fethedilmesinden sonra Hisar'ın tesliminde yardımcı olan ve aynı zamanda tekfurun veziri olan Saroz'a "...bu Hisar'ı verdiniz. Neden verdiniz? Neden bunaldınız da verdiniz?" diye sorunca Saroz şu cevabı vermişti: "Birkaç sebepten dolayı verdik. Biri budur ki sizin devletiniz günden güne büyüdü. Bizim devletimiz döndü. Ağır vergiler ve adaletsizlik altında ezilir olduk. Bunu iyice bildik. …Devleti̇niz köylerimizi zaptetti. Size itaat eder oldular. Bizi hiç anmaz oldular. Biz de bildik ki onlar rahat oldular. Onun için bizi anmazlar dedik. Biz de o rahatlığa heves ettik" demiştir...

(Aşıkpaşazade, aktaran Selimoğlu, 2011, s. 77)

Saroz'un sözleri, Osmanlı Devleti'nin yönetim anlayışı hakkında hangi çıkarımlarda bulunmamızı sağlar? Açıklayınız.

Osmanlı Devleti'nin cihan devleti hâline gelmesinde etkili olan dönemler ve hükümdarlarla ilgili karekodda yer alan dijital içeriği izleyiniz.

Cihan Devletinin Mimarları

İstanbul'un Fethi (1453) öncesi Doğu Roma İmparatorluğu ve Osmanlı Devleti topraklarını gösteren haritayı inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.

Harita 3.6

Görsel 3.8
Fatih Sultan Mehmed portresi (Bellini)

? Doğu Roma topraklarının Osmanlı Devleti toprakları arasında kalması, Osmanlı Devleti'ni siyasi ve askerî açıdan nasıl etkilemiş olabilir? Açıklayınız.

II. Murad'ın vefatından sonra oğlu II. Mehmed,1451 yılında Osmanlı Devleti tahtına çıktı (Görsel 3.8). Onun padişahlığı döneminde Osmanlı Devleti cihan devleti olma yolunda önemli adımlar attı. Bu adımların en önemlisi İstanbul'un fethi oldu. II. Murad Dönemi'nde böyle büyük bir fetih için mali ve siyasi ortam hazırlanmıştı. Bu nedenle II. Mehmed tahta çıktıktan sonra jeopolitik açıdan çok önemli gördüğü İstanbul'un fethinin hazırlıklarına başladı.

Fatih Sultan Mehmed'in Münevver (Aydın) Kişiliği

Bilgi Kutusu

- Öğrenmeye meraklıdır, padişah olduktan sonra da araştırmalarına devam etmiştir.
- Arapça, Farsça, Yunanca, İtalyanca gibi dilleri öğrenerek farklı kültürleri tanımaya çalışmıştır.
- İstanbul'un fethinden sonra şehri bir bilim ve kültür merkezi hâline getirmek istemiştir.
- Bu amaçla Sahn-ı Seman Medreseleri kurulmuştur. Sekiz medreseden oluşan bu yapı, Osmanlıda yükseköğretim düzeyinde önemli bir eğitim kurumu olmuştur.
- Sarayında bilim insanlarını ağırlayarak bilimsel çalışmaları desteklemiştir.
- Sanata ilgi duymuş ve "Avnî" mahlasıyla şiirler yazmıştır.

Fatih Sultan Mehmed'in farklı diller bilmesi, farklı kültürlere ilgi duyması gibi özelliklerinin, bir devlet adamına yönetim sürecinde ne tür katkılar sağlayacağını tartışınız.

Yukarıdaki bilgilere göre II. Mehmed'in kişilik özelliklerini gerekçeleriyle açıklayınız.

II. Mehmed'in İstanbul'un fethini gerekli görmesinin başlıca nedenleri şunlardır:

1. İstanbul, Anadolu ile Balkanlar arasındaki Osmanlı toprak bütünlüğünün sağlanmasına ve bölge hâkimiyetinin kurulmasına engel oluşturuyordu.
2. İpek Yolu gibi önemli ticaret yolları üzerinde bulunan İstanbul, ekonomik açıdan büyük önem taşıyordu.
3. Doğu Roma'nın Avrupa devletleriyle iş birliği yapması Osmanlı için sürekli bir tehdit oluşturuyordu.
4. Doğu Roma, Anadolu'daki Türk beyliklerini Osmanlıya karşı kışkırtıyordu.
5. Hz. Muhammed'in (sav) İstanbul'un fethedileceğini müjdeleyen hadisi fetih için güçlü bir dinî dayanak oluşturuyordu.

**"İstanbul mutlaka fethedilecektir.
Onu fetheden komutan ne güzel komutan, o ordu ne güzel ordudur."**

Hz. Muhammed (sav)

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335; Buhârî, et Târihu'l-Kebîr, I, 81)

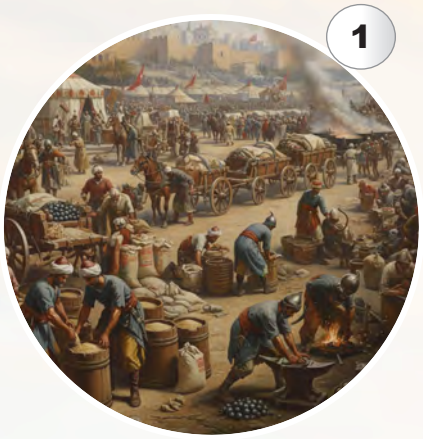
İstanbul'un Fethi'nin siyasi, ekonomik ve dinî nedenlerini belirleyiniz. Belirlediğiniz nedenin numarasını ilgili olduğu başlığın altına örnekteki gibi yazınız ve gerekçenizi açıklayınız.

Siyasi Nedenler	**1**
Ekonomik Nedenler	
Dinî Nedenler	

İstanbul'un Fethi için yapılan hazırlıklar ile ilgili bilgi görselini inceleyiniz ve etkinliği yapınız.

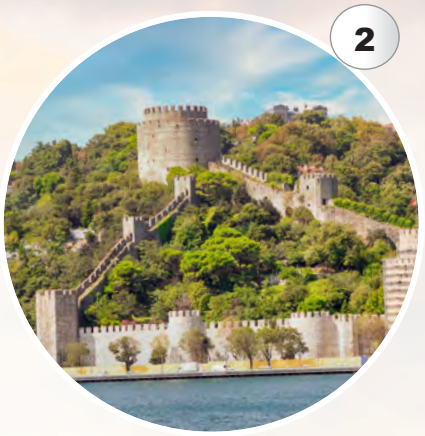
Osmanlı Devleti'nin Fetih İçin Yaptığı Hazırlıklar

1

İstanbul kuşatması öncesinde diplomatik antlaşmalarla sınır güvenliği sağlandı. Kuşatma için gerekli mühimmat ve erzak hazırlandı, kara ve denizden eş zamanlı saldırı planlandı.

2

Doğu Roma'ya denizden yardım gelmesini engellemek için, daha önce Yıldırım Bayezid tarafından yaptırılan Anadolu Hisarı'nın karşısına Rumeli Hisarı yaptırıldı.

3

II. Mehmed İstanbul'u fethetmek için düzenli ve disiplinli bir kara ordusu kurdu.

4

Macar ustabaşı Urban'a şahi adı verilen büyük toplar döktürüldü ve şehri kuşatmak için çok sayıda gemi inşa edildi.

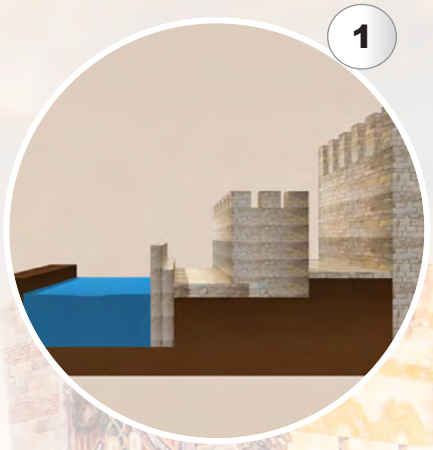
5

Kara savaşlarında kullanılmak üzere mancınık, kuşatma kuleleri ve lağımcı birlikler hazırlandı.

Doğu Roma'nın Fethe Karşı Yaptığı Hazırlıklar

1

İstanbul'u çevreleyen üç katmanlı surlar onarıldı, kale kapıları ve kuleler güçlendirildi. Surların çevresindeki hendekler temizlenerek savunma hattı hazır hâle getirildi.

2

Doğu Roma Avrupa'dan askerî yardım istemesine rağmen şehre az sayıda Haçlı askeri geldi. Şehri savunmak amacıyla 8-9 bin kişilik bir askerî kuvvet oluşturuldu. Ayrıca uzun sürecek bir kuşatma ihtimaline karşı yiyecek ve mühimmat stoklandı.

3

Denizden gelebilecek saldırılara karşı su üzerinde yanabilen, güçlü bir madde olan grejuva (Rum ateşi) stoklandı.

4

Osmanlı donanmasının Haliç'e girmesini önlemek için Haliç girişine büyük bir demir zincir çekildi.

Görsel 3.9

İstanbul'un Fethi için yapılan hazırlıklarla ilgili etkinliği uygulama adımlarını takip ederek gerçekleştiriniz.

Uygulama Adımları

- Öğretmeninizin rehberliğinde dörder kişilik gruplar oluşturunuz.
- Edindiğiniz bilgilerden yola çıkarak Osmanlı Devleti ile Doğu Roma'nın fetih için yaptığı hazırlıkları etkililik açısından karşılaştırınız.
- Hangi tarafın aldığı önlemlerin daha etkili olduğunu gerekçeleriyle birlikte grup içinde tartışınız.
- Devletler tarafından alınan önlemlerin saldırıya mı yoksa savunmaya mı yönelik olduğunu değerlendiriniz.
- Fethin sonucunu doğrudan etkilediğini düşündüğünüz önlemleri aşağıda verilen alana yazınız.
- Grubunuzun ulaştığı ortak görüşü gerekçeleriyle birlikte sınıfla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

İstanbul'un kuşatılmasıyla ilgili verilenleri inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Harita 3.7

Osmanlı ordusu II. Mehmed önderliğinde 6 Nisan 1453'te harekete geçti ve Haliç'ten Marmara'ya kadar uzanan surların önünde mevzilendi. II. Mehmed Doğu Roma İmparatoru Konstantin'den şehrin teslim edilmesini istedi. Konstantin, İstanbul'u (Konstantiniye) teslim etmeye niyetli değildi. Şehir teslim edilmeyince Osmanlı ordusu surları top ateşiyle dövmeye başladı. II. Mehmed savaş kuleleri ile taarruzu destekledi ancak ilk saldırılardan istenilen sonuç alınamadı.

Osmanlı donanması 9 Nisan'da Haliç'e gerilen zinciri aşmaya çalışmıştı ancak bu girişim başarısız oldu. Hem karada hem de denizde yaşanan bu zorluklar ordunun moralini olumsuz etkiledi. Bu kritik süreçte II. Mehmed'in hocası Akşemsettin, verdiği manevi destek ile hem padişahın hem de ordunun fetih azmini güçlendirdi. Bu doğrultuda II. Mehmed, donanmanın bir kısmının Galata surları önünden kızaklarla kaydırılarak Haliç'e indirilmesini emretti. Askerler büyük bir inançla gece boyunca gemileri karadan yürüterek Haliç'e indirmeyi başardı (Görsel 3.10).

Görsel 3.10: Gemilerin karadan yürütülmesi, Askeri Müze Resim Koleksiyonu (İstanbul)

Haliç'teki Osmanlı donanmasının üstünlüğü ve şehre yardımların ulaşmaması Doğu Roma savunmasını zor durumda bıraktı. II. Mehmed Konstantin'e teslim olma çağrısında bulundu ancak bu talep yine reddedildi. Bunun üzerine 29 Mayıs'ta son büyük hücum başlatıldı. 53 gün süren kuşatmanın ardından şehir fethedildi (Görsel 3.11). II. Mehmed vezirleri ve komutanlarıyla birlikte İstanbul'a girdi.

Görsel 3.11: İstanbul'un fethini sağlayan son hücum, Askeri Müze Resim Koleksiyonu (İstanbul)

Gemilerin Karadan Yürütülmesi

İstanbul'un Fethi'nin Sonuçları

Türk Tarihi Açısından Sonuçları

- II. Mehmed "Fatih" ünvanını almıştır.
- İstanbul'un alınması ve başkent yapılması Osmanlı Devleti'nin cihan devleti olmasında önemli bir adım olmuştur.
- Osmanlı toprakları birleşmiş ve toprakların güvenliği sağlanmıştır.
- Balkanlardaki fetihler güvenle devam etmiştir.
- İpek Yolu Osmanlı Devleti'nin kontrolüne geçmiştir.

Dünya Tarihi Açısından Sonuçları

- Yaklaşık 1000 yıl süren Doğu Roma yıkılmıştır.
- Osmanlı Devleti'nin İslam dünyasındaki saygınlığı artmıştır.
- Avrupa devletleri yeni ticaret yolları aramaya başlamıştır.
- Büyük topların surları yıkabilmesi Avrupa'daki feodal sistemi zayıflatmıştır.
- İstanbul'u terk eden bilim insanları İtalya'da Rönesans'ın başlamasında etkili olmuştur.

İstanbul'un Fethi'ni bir gazeteye manşet olarak taşımak isteseydiniz bu ne olurdu? Gerekçelerinizle açıklayınız.

.....

.....

Uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.

Görsel 3.12: Fatih Sultan Mehmed'in Topkapı'dan İstanbul'a girişi

Uygulama Adımları

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfınızda ikişer kişilik gruplar oluşturunuz.
- Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'a girişiyle ilgili metni okuyunuz.
- Metne göre Osmanlı Devleti'nin fetihte uyguladığı politikaları ve bu politikaların kanıtlarını aşağıdaki tabloya yazınız.

Kaynak Ç

Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'a Girmesi

...Genç yaşında İstanbul'u fethederek tarihte Fatih ünvanını almış olan II. Mehmed, surların işgal edilip askerin şehre girmesinden sonra halk, kadın, çocuk, büyük kiliseye doğru kaçışıyor… Fatih sıkı bir muhafaza altında olarak maiyyetinde vezir, ulema ve ileri gelen devlet adamlarıyla birlikte muhteşem bir alay ile şehre girdi (Görsel 3.12)…

…Ayasofya kilisesi'ne gitti, oraya gelince atından indi, şükür secdesine kapandı ve toprak alıp başının üstüne götürdü; bu esnada patrik, papazlar, pek çok halk, kadın, çocuk toplanmışlardı…

Padişah Ayasofya'ya girdi, mukaddes mahalde durdu, patrik ve halk yerlere atılarak ağlaştı, Sultan Mehmed onlara elleriyle susmalarını işaret etti, sükûnet teessüs edince patriğe:

— Ayağa kalk. Ben Sultan Mehmed, sana ve arkadaşlarına ve bütün halka söylüyorum ki bu günden itibaren artık ne hayatınız ve ne de hürriyetiniz hususunda benim gazabımdan korkmayınız, dedi. Sonra, ordusunun kumandanlarına dönerek askerin halka hiç bir fenalık yapmamalarını emretmelerini ve herhangi biri bu emre itaat etmezse ölümle cezalandırılacağını bildirdi…

(Uzunçarşılı, 2023, s. 490-491)

İstanbul'un Fethinde Osmanlı Devleti'nin İzlediği Politikalar	Uygulanan Politikanın Kanıtları
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Mısır Seferi (1516-1517) ile ilgili metni okuyunuz ve etkinliği yapınız.

II. Bayezid'den sonra 1512 yılında Osmanlı tahtına çıkan Yavuz Sultan Selim, ilk olarak devlet için büyük bir tehdit oluşturan Safevi Devleti üzerine sefere çıktı (Görsel 3.13). 1514 yılında yapılan Çaldıran Savaşı'nı kazanarak devletin doğu sınırlarını güçlendirdi. Doğudaki bu başarının ardından Yavuz Sultan Selim güney sınırlarını da güvenli hâle getirmek için Memlük Devleti ile mücadeleye başladı.

Memlükler; Mısır, Suriye, Hicaz gibi önemli bölgeleri yönetiyordu. Kahire'de bulunan Abbasi halifesi Memlüklerin himayesi altındaydı. Ayrıca Mekke, Medine gibi kutsal şehirler de Memlüklerin kontrolü ve koruması altında bulunuyordu. Hindistan'dan Akdeniz'e uzanan Baharat Yolu üzerindeki ticareti büyük ölçüde kontrol ediyor ve buradan önemli gelir elde ediyorlardı. Memlüklerin sahip olduğu dinî, siyasi ve ekonomik güç, Osmanlı Devleti ile çıkarlarının çatışmasına neden oluyordu.

Güney sınırlarının güvenliğini sağlamak isteyen Osmanlı Devleti, Turnadağ Savaşı (1515) ile Dulkadiroğulları Beyliği'ne son verdi. Böylece Dulkadiroğulları Beyliği, Osmanlı Devleti'ne katılan son Anadolu beyliği oldu. Bu durum Türk-İslam dünyasının lideri olmak isteyen iki devlet arasındaki ilişkileri iyice gerginleştirdi ve savaş kaçınılmaz oldu. Yavuz Sultan Selim, savaş hazırlıklarını tamamladıktan sonra ordusuyla Suriye'ye doğru yola çıktı. 1516 yılında yapılan Mercidabık Savaşı'nı Osmanlı ordusu kazandı.

Görsel 3.13
Yavuz Sultan Selim'in portresi.
John Young (Can Yan) Yale,
İngiliz sanat merkezi

Harita 3.8

Kazanılan bu zaferin ardından Yavuz Sultan Selim Mısır'a yöneldi. Osmanlı ordusu zorlu şartlar altında Sina Çölü'nü geçerek 1517 yılında Ridaniye'ye ulaştı. Memlükler güçlü bir direniş gösterse de Osmanlı ordusu burada yapılan savaşı bir kez daha kazandı. Yavuz Sultan Selim Kahire'ye girerek Memlük Devleti'ne son verdi ve Mısır'ı Osmanlı topraklarına kattı (Harita 3.8).

Mısır Seferi'nin Sonuçları

Siyasi Sonuçlar

- Memlük Devleti'ne ait olan Suriye, Filistin, Mısır, Sina ve Arap Yarımadası Osmanlı topraklarına katıldı ve Osmanlı Devleti'nin güney sınırları güvence altına alındı.
- Doğu Akdeniz'de Osmanlı hâkimiyeti güçlendi.
- Yavuz Sultan Selim'den sonra Osmanlı padişahları halife ünvanını taşımaya başladı ve Osmanlı Devleti'nin İslam dünyasındaki etkisi arttı.

Dinî Sonuçlar

- Mekke ve Medine Osmanlı topraklarına katıldı, Osmanlı Devleti'nin İslam dünyasındaki saygınlığı arttı.
- Kutsal emanetler (Hırka-i Saadet, Sakal-ı Şerif, Hz. Muhammed'in (sav) kılıcı ve mührü vb.) İstanbul'a getirilerek Topkapı Sarayı'nda koruma altına alındı.

Ekonomik Sonuçlar

- Hindistan ve Güneydoğu Asya'dan çıkan baharatların Orta Doğu üzerinden Avrupa'ya taşındığı Baharat Yolu Osmanlı Devleti'nin denetimine geçti.
- Doğu–Batı ticaretinde Osmanlının etkisi arttı.
- Mısır'dan alınan vergiler ve verimli tarım alanları Osmanlı ekonomisini güçlendirdi.

Bana göre Mısır Seferi'nin en önemli sonucu:

.....

.....

Seçtiğim sonucu önemli yapan iki neden:

1. .....

2. .....

Yavuz Sultan Selim ile ilgili kaynağı okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Kaynak Ç

Yavuz ile Kemal Paşazâde arasındaki tarihî hadise, bu Kahire-Şam yürüyüşü sırasında cereyan etmiştir. Yavuz at üzerinde giderken aynı zamanda Anadolu kazaskeri olan büyük ilim adamı Kemal Paşazâde ile sohbet ediyordu. Çamurlu bir sahadan geçilirken Kemal Paşazâde'nin atı sürçmüş ve sıçrayan çamurlar Hakan'ın kaftanına kadar yükselmişti. Büyük bilgin, derin bir mahcubiyet içinde kalmış, telaşından özür bile dileyememiş fakat Yavuz:

— Bir âlim atının ayağından sıçrayan çamur, demiştir; bana şeref verir. Öldüğüm zaman bu çamurlu kaftanı sandukamın üzerine koysunlar!

Yavuz ölünce vasiyeti yerine getirilmiş, o zamandan beri çamurları ile muhafaza edilmiş olan kaftanı sandukasının üzerine örtülmüştür.

(Öztuna, 1964, s. 60)

Bu tarihî olaydan yola çıkarak Yavuz Sultan Selim'in âlimlere ve bilgili kişilere karşı yaklaşımını açıklayınız.

Preveze Deniz Muharebesi (27 Eylül 1538) ile ilgili verilenleri inceleyiniz.

Bilgi Kutusu

1520 yılında Yavuz Sultan Selim vefat edince yerine oğlu I. Süleyman (Kanuni) tahta geçti (Görsel 3.14). I. Süleyman Dönemi Osmanlı Devleti'nin en parlak ve güçlü dönemi olarak bilinir. Bu dönemde hem doğu hem de batıda büyük askerî zaferler kazanıldı, yeni topraklar fethedildi ve Osmanlı sınırları oldukça genişletildi.

Görsel 3.14
I. Süleyman (Kanuni) portresi.
John Young (Can Yan) Yale,
İngiliz sanat merkezi

Osmanlı Devleti fetihlerin kalıcı olmasını sağlamak ve ticaret yollarını güvence altına almak için denizlerde üstünlük kurmanın önemini biliyordu. Bu amaçla donanmalar güçlendirildi, gemilerin kalitesi artırıldı ve iyi eğitimli denizciler yetiştirildi. Barbaros Hayreddin Paşa bu dönemde yetişen en önemli denizcilerden biriydi. Adalar Denizi (Ege) ve Akdeniz'deki başarıları sayesinde 1534'te İstanbul'a çağrılarak kaptanıderya görevine getirildi. Barbaros'un başarıları Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki gücünü artırdı. Osmanlının denizlerde güçlenmesi Avrupa devletlerini rahatsız etti. İspanya, Portekiz, Venedik ve Papalık birleşerek büyük bir Haçlı donanması oluşturdu. Bu donanmanın başına Andrea Doria (Andre Dorya) getirildi.

Görsel 3.15
Preveze Deniz Zaferi tablosu
(İstanbul Deniz Müzesi)

1538 yılında Osmanlı ve Haçlı donanmaları Akdeniz'deki Preveze açıklarında karşılaştı (Harita 3.5). Osmanlı donanmasının başında bulunan Barbaros Hayreddin Paşa, donanmasını hilal şeklinde düzenledi ve kadırgaların hızlı hareket kabiliyetini kullanarak Haçlılara saldırdı. Uzun menzilli Osmanlı topları büyük ve ağır Haçlı gemilerini etkisiz hâle getirdi. Haçlı donanması savaşta başarısız olunca geri çekilmek zorunda kaldı. Osmanlı donanması düşmanı kısa sürede mağlup etti, çok sayıda ganimet ve esir ele geçirdi (Görsel 3.15). Ayrıca:

- Osmanlı Devleti denizlerde de güçlü bir devlet hâline geldiğini tüm dünyaya gösterdi.
- Akdeniz'de Osmanlı hâkimiyeti pekişti ve bölge âdeta bir "Türk gölü" hâline geldi.
- Deniz ticaret yollarının güvence altına alınması Osmanlı ekonomisine katkıda bulundu.
- Zaferin kazanıldığı 27 Eylül günü, 1944 yılından itibaren "Preveze Deniz Zaferi ve Deniz Kuvvetleri Günü" olarak kutlanmaya başlandı.

Barbaros Hayreddin Paşa ile ilgili karekodla verilen videoyu izleyiniz ve soruyu cevaplayınız.

? Barbaros Hayreddin Paşa'nın Preveze Deniz Savaşı'nda kullandığı taktiği açıklayınız ve bu taktiğin neden başarılı olduğunu belirtiniz.

Barbaros Hayreddin Paşa

UYGULAYALIM

Karekodla verilen etkileşimli haritayı inceleyerek Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve genişleme alanlarını belirleyiniz.

Etkileşimli Harita

Uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

Yapay Zekâ ile Tarihin Kahramanları

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfınızda eşit sayıda gruplara ayrılınız.
- Grup arkadaşlarınızla birlikte aşağıda verilen konulardan birini seçiniz.

Fatih Sultan Mehmed ve İstanbul'un Fethi'ni konu alan bir hikâye	Yavuz Sultan Selim ve Mısır Seferi'ni konu alan bir video	Barbaros Hayreddin Paşa ve Preveze Deniz Zaferi'ni konu alan bir çizgi roman

- Öğretmeninizin rehberliğinde, sınıf içi dijital imkânları (etkileşimli tahta, bilgisayar vb.) ortaklaşa kullanarak yapay zekâ araçlarından biriyle seçtiğiniz konu ile ilgili bir ürün oluşturunuz.
- Ürününüzü oluştururken aşağıda verilen işlem basamaklarını takip ediniz.
  - Yapay zekânın kötüye kullanımından doğabilecek hukuki sorumlulukları araştırınız ve edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.
  - Genel ağ üzerinden topladığınız bilgilerin güvenilirliğini kontrol ediniz.
  - Yapay zekâ araçlarını kullanırken veri güvenliğiniz açısından kişisel bilgilerinizi paylaşmayınız.
  - Yapay zekânın sizi doğru anlayabilmesi için net, kısa ve açık komutlar yazmaya dikkat ediniz.
  - Ürününüzü hazırlarken konularda yer alan şahsiyetlerin vatan sevgisine ve görevlerini en iyi şekilde yerine getirme anlayışlarına da değininiz.
- Hazırladığınız ürünü sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Hazırladığınız ürünlerde yer alan olayların Osmanlı Devleti'nin cihan devleti olma sürecine etkisini sınıfça tartışınız.

Aşağıdaki çalışma yaprağını tamamlayınız.

ÇALIŞMA YAPRAĞI

- Osmanlı Devleti'nin cihan devleti olmasını sağlayan politikalarla ilgili hazırladığınız araştırma raporlarını masanıza çıkarınız.
- "Öğrenelim" bölümünde edindiğiniz bilgilere göre raporunuzdaki bilgilerin doğruluğunu, çalışma yaprağındaki açık uçlu sorular aracılığıyla değerlendiriniz.

! Amacınız raporunuzdaki bilgilerin yanlış olduğunu ortaya çıkarmak değil, farklı kaynaklarda aynı olayın nasıl anlatıldığını keşfetmek olmalıdır. Raporunuzdaki bir bilgi derste edindiğiniz bilgilerle uyuşmuyorsa bilginin kaynağını yeniden değerlendiriniz.

1. Araştırma raporunuzda yer alan bilgiler ile derste edindiğiniz bilgiler arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

.....

.....

2. Raporunuzu yeniden düzenleme imkânınız olsaydı derste edindiğiniz hangi bilgiyi mutlaka raporunuza eklerdiniz? Neden?

.....

.....

3. Sizce Osmanlının cihan devleti hâline gelmesindeki en etkili olan olay hangisidir? Neden?

.....

.....

4. Araştırma raporunuzda Preveze Deniz Zaferi'nin Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'de üstünlük kurmasına katkı sağladığını gösteren hangi kanıtlar yer almaktadır?

.....

.....

DEĞERLENDİRELİM

Uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

- Osmanlı Devleti'nin cihan devleti olmasını sağlayan politika ve önemli olaylarla ilgili bir soru hazırlayarak kâğıda yazınız.
- Soruyu yazdığınız kâğıdı katlayarak öğretmeninize teslim ediniz.
- Öğretmeninizin karıştırdığı kâğıtlardan birini alınız.
- Soruyu ve hazırladığınız cevabı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Osmanlı Devleti'nin uyguladığı politikaların başarılı olmasında yöneticilerin vatan sevgisi ve görevlerini adaletle yerine getirmesi önemli rol oynamıştır. Görevini doğru ve dürüst yapan bir yönetici ülkesine hizmet etmiş olur. Vatanseverlik yalnızca meydanlarda savaşarak değil; adaletli ve çalışkan olarak, üzerimizdeki sorumlulukları yerine getirerek de gösterilir. Bu anlayış Osmanlı Devleti'nin uzun yıllar güçlü kalmasına katkıda bulunmuştur.

Aşağıda verilen şiiri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Fetih Marşı

Yelkenler biçilecek, yelkenler dikilecek;
Dağlardan çektirilen, kalyonlar çekilecek;
Kerpetenlerle sûrun dişleri sökülecek!

Yürü; hâlâ ne diye oyunda, oynaştasın?
Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

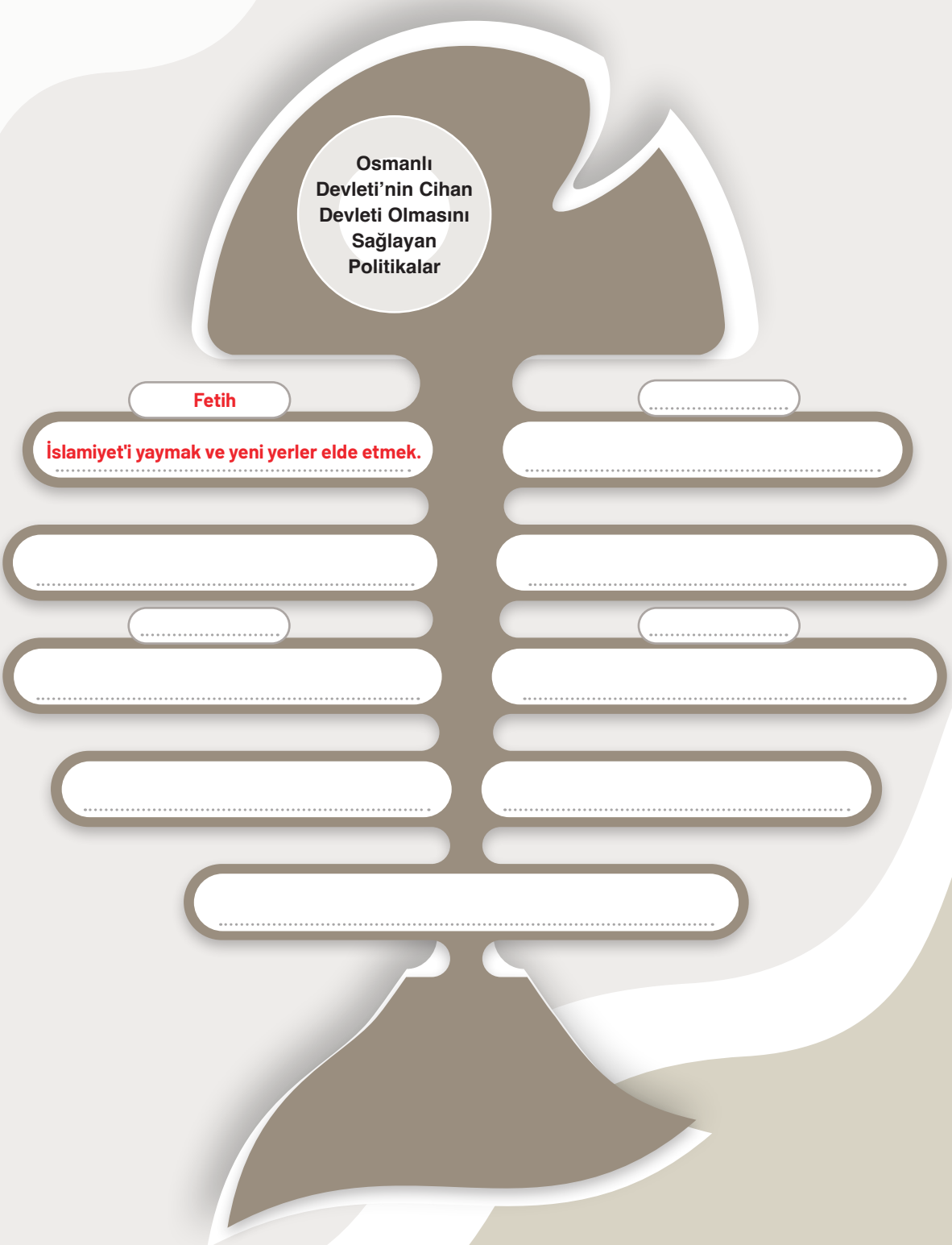
Sen de geçebilirsin yardan, anadan, serden
Senin de destanını okuyalım ezberden
Haberin yok gibidir taşıdığın değerden

Elde sensin, dilde sen; gönüldesin, baştasın
Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!(...)

Arif Nihat ASYA

Şiirde milletimizin taşıdığı hangi değerlerden söz edilmektedir?
Şiirde "Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!" ifadesiyle ne anlatılmak isteniyor?

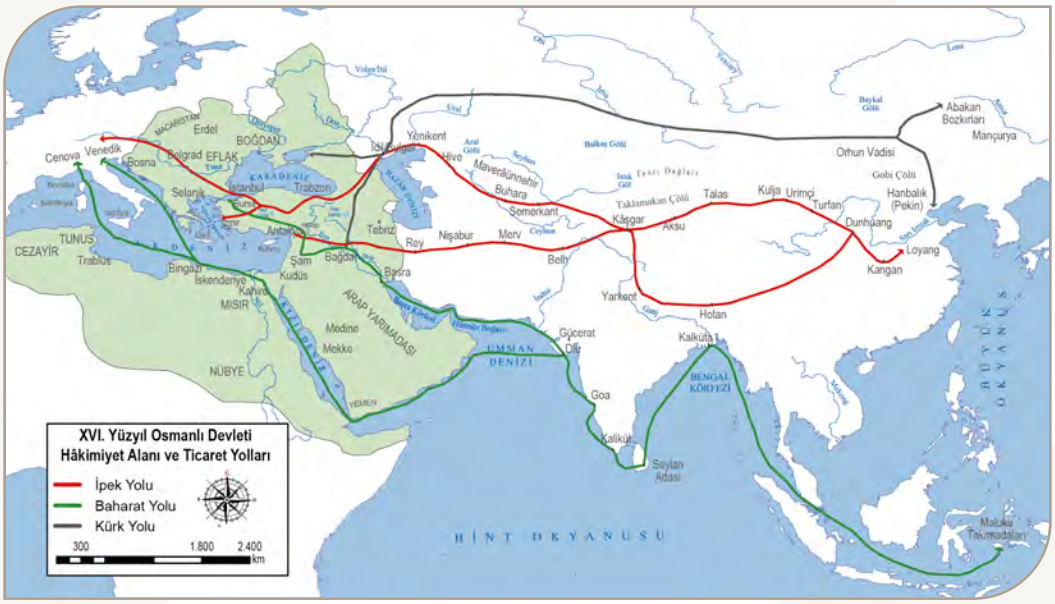
Osmanlı Devleti'ni bir cihan devleti hâline getiren politikalarla ilgili balık kılçığını örnekteki gibi tamamlayınız.

DÜŞÜNELİM

OSMANLI DEVLETİ'NİN UYGULAMAYA KOYDUĞU YENİLİKLER

Osmanlı Devleti XVI. yüzyılda hem karada hem de denizlerde etkili olarak geniş bir coğrafyada siyasi ve ekonomik hâkimiyet sağlamıştır. Aşağıda Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyıl hâkimiyet alanlarını ve ticaret yollarını gösteren haritayı inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Harita 3.9

Osmanlı Devleti'nin hâkim olduğu topraklara bakarak siyasi gücü hakkında hangi yorumlar yapılabilir?

Haritada Osmanlı Devleti'nin denetiminde görülen ticaret yolları ve liman kentleri, Osmanlı ekonomisine nasıl katkı sağlamış olabilir? Yazınız.

KEŞFEDELİM

XVI. yüzyılda siyasi, askerî ve ekonomik açıdan güçlü bir konuma ulaşan Osmanlı Devleti bu üstünlüğünü zamanla kaybetmeye başlamıştır. Aşağıda XVI. yüzyıl sonrasında Osmanlı Devleti'nde yaşanan toprak kayıplarını gösteren haritayı inceleyerek soruları cevaplayınız.

Harita 3.10

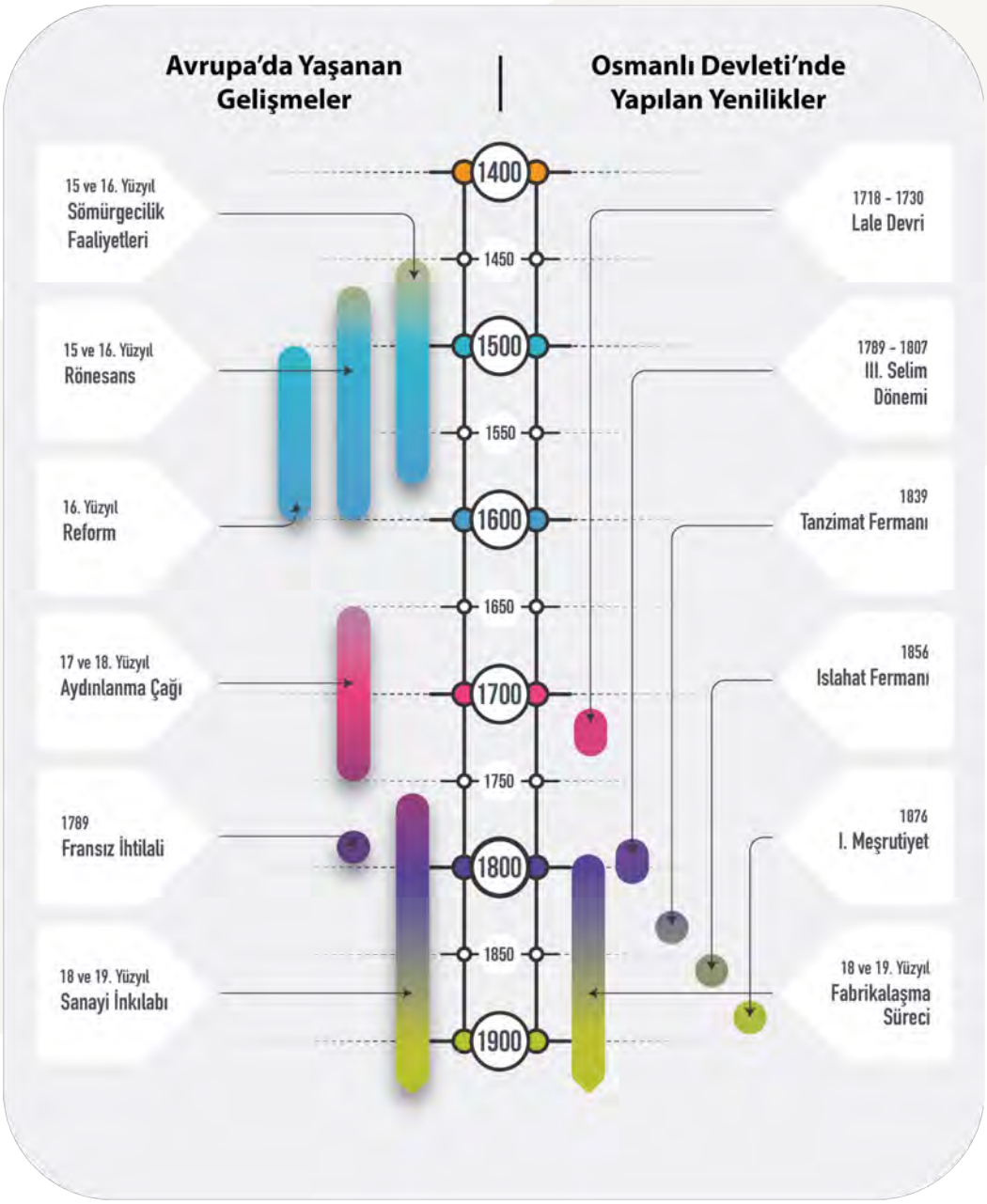
XVI. yüzyılda geniş sınırlara sahip olan Osmanlı Devleti sizce bu gücünü neden uzun süre koruyamamıştır?

Haritada gösterilen toprak kayıpları, Osmanlı Devleti'nin siyasi ve ekonomik gücünü nasıl etkilemiş olabilir? Yazınız.

ÖĞRENELİM

Avrupa merkezli gelişmeler ile bunlara bağlı olarak XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nde meydana gelen gelişmelerle ilgili verilen yazılı, görsel ve dijital kaynakları inceleyiniz.

Avrupa'da 15. yüzyıldan itibaren siyasi, ekonomik ve düşünce alanlarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler yalnızca Avrupa'yı değil dünyayı da etkilemiştir. Osmanlı Devleti de Avrupa'da ortaya çıkan bu değişimlerden etkilenmiş ve zamanla çeşitli yenilikler yapmıştır. Avrupa'daki gelişmeler ile Osmanlı Devleti'nde yaşanan değişimlerin yer aldığı tarih şeridi aşağıda verilmiştir:

Zaman şeridinden yararlanarak Avrupa'da yaşanan gelişmeler karşısında Osmanlı Devleti'nin hangi yenilikleri yaptığını açıklayınız.

Sömürgecilik faaliyetleri ile ilgili metinleri okuyunuz ve etkinlikleri yapınız.

Sömürgecilik, bir devletin kendi sınırları dışındaki toprakları askerî güç kullanarak ya da çeşitli yollarla ele geçirerek orada yaşayan halkın kaynaklarını kendi çıkarları için kullanmasıdır. Sömürgecilik faaliyetleri tarih boyunca büyük sorun ve çatışmalara yol açmıştır. Bu faaliyetler, özellikle yeni yolların ve kıtaların keşfi ile birlikte hız kazanarak geniş alanlara yayılmıştır.

Görsel 3.16
Denizaşırı seyahatler (Temsili)

15 ve 16. yüzyıllarda Avrupalı devletler, uzun deniz seyahatlerine çıkmışlardır (Görsel 3.16). Özellikle Portekiz ve İspanya'nın başlattığı bu süreç Avrupalı devletlerin farklı bölgelerde hâkimiyet kurarak sömürgecilik faaliyetlerini genişletmelerine zemin hazırlamıştır. Bu deniz seyahatlerinin yapılmasının nedenlerinden bazıları şunlardır:

- Osmanlı Devleti'nin İpek ve Baharat Yollarını kontrol altına alması nedeniyle Avrupalıların yeni ticaret yolları arayışına girmesi
- Avrupalıların Doğu'da bulunan baharat, ipek, altın, gümüş gibi değerli ürünlere ulaşmak istemesi
- Daha çok zenginleşmek isteyen Avrupalı kralların seyahatlere destek vermesi
- Avrupa'da Müslümanlardan öğrenilen pusula ve haritacılığın gelişmesi
- Okyanus şartlarına dayanıklı büyük gemilerin inşa edilmesi
- Avrupalıların Hristiyanlığı yayma isteği ve yeni yerler görme merakı

Seyahatler Avrupa devletlerinin dünya çapındaki sömürgecilik faaliyetlerini nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

Sömürgeciliğe uğramış toplumların yaşadığı kültürel ve ekonomik sonuçlar neler olabilir? Açıklayınız.

Aşağıdaki haritada Portekiz ve İspanya öncülüğünde 15 ve 16. yüzyıllarda gerçekleştirilen büyük seyahatlerden bazıları gösterilmiştir. Haritayı dikkatlice inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.

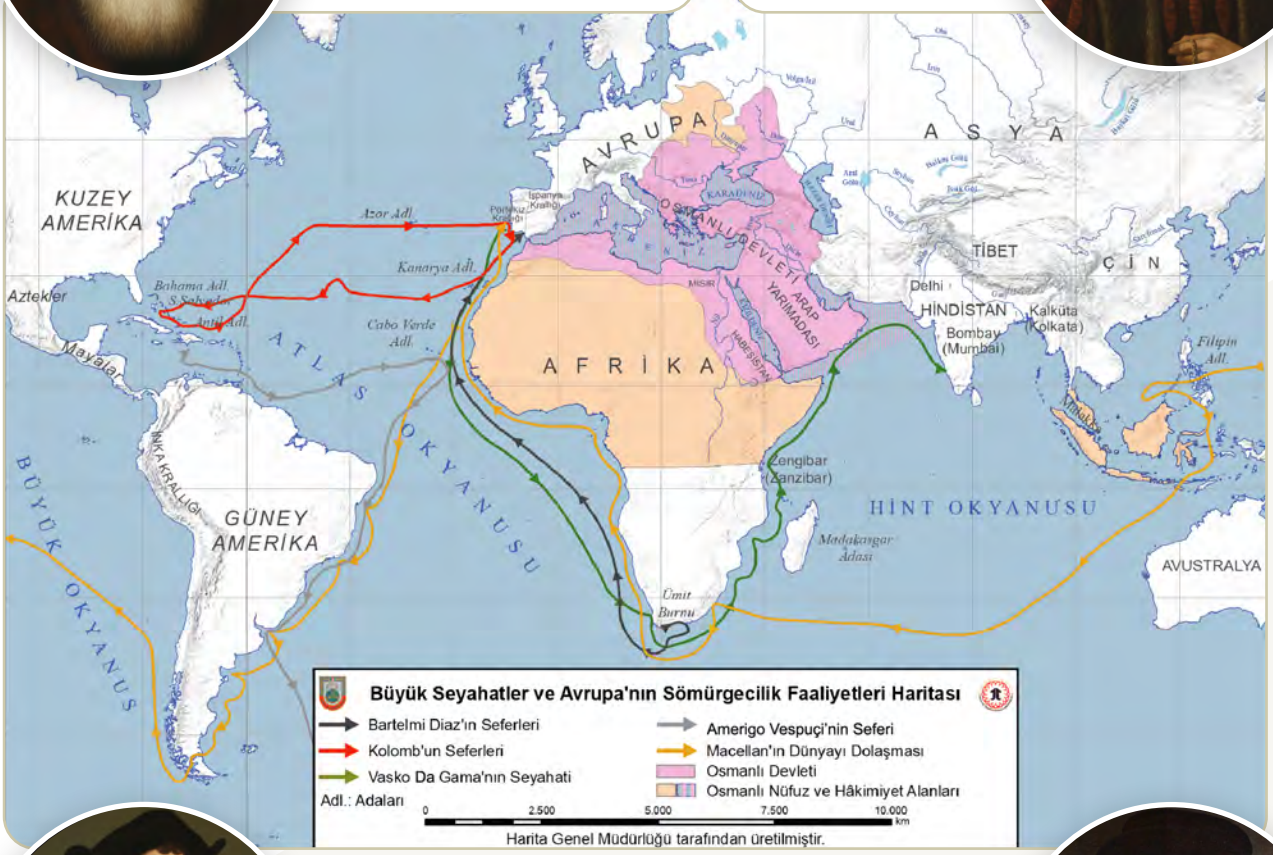
Görsel 3.17 Vasco Dö Gama (Temsilî)

Vasco Da Gama (Vasko Dö Gama) 1497 yılında Ümit Burnu'nu geçerek Hindistan'a ulaşmıştır. Böylece ilk kez bir Avrupalı denizci deniz yoluyla Hindistan'a ulaşmıştır.

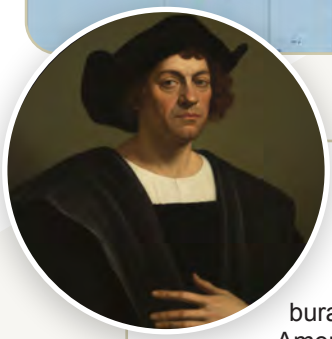
Görsel 3.18 Bartolomeu Dias (Temsilî)

Bartolomeu Dias (Bartelmi Diaz) Portekizli denizci 1487 yılında Ümit Burnu'na ulaşmıştır.

Harita 3.11

Görsel 3.19 Christopher Columbus, S. Del Piombo (S. Del Piyombo)

Christopher Columbus (Kristof Kolomb) 1492 yılında Amerika'nın doğusundaki adalara ayak basmış ancak burayı Hindistan sanmıştır. Amerigo Vespucci (Amerigo Vespuçi), yaptığı yolculuklar sonucunda bu toprakların yeni bir kıta olduğunu fark etmiştir.

Görsel 3.20 Ferdinand Magellan (Temsilî)

Ferdinand Magellan (Ferdinand Macellan) 1519-1521 yıllarında sürekli batıya giderek Dünya'nın çevresini dolaşmaya çalışmıştır. Ancak yolculuk sırasında öldürüldüğü için seferi yardımcısı Del Cano (Del Kano) tamamlamıştır. Böylece Dünya'nın yuvarlak olduğu kanıtlanmıştır.

? **Yapılan seyahatler Osmanlı Devleti'nin ticaret yolları üzerindeki konumunu sizce nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.**

Sömürgecilik faaliyetlerinin sonuçları ve dünyaya etkileri ile ilgili metni okuyunuz ve etkinliği yapınız.

XV. yüzyılın ortalarından itibaren Avrupalı denizciler, okyanusları aşarak Amerika kıtasına ulaşmış ve yeni deniz yolları keşfetmişlerdir. Bu gelişmeler sonucunda daha önce bilinmeyen uygarlıklar ile yeni bitki ve hayvan türleri tanınmıştır. Daha sonra sömürgeleştirilen bu topraklardan Avrupa'ya patates, domates, mısır, kakao, vanilya gibi birçok yeni ürün getirilmiştir (Görsel 3.21).

Görsel 3.21
Keşfedilen bazı ürünler

Avrupalı devletlerin gerçekleştirdiği deniz seyahatleri, dünya genelinde büyük değişimlere yol açmıştır. Bu devletler sömürgeleştirdikleri bölgelerden elde ettikleri altın, gümüş ve tarım ürünleriyle kısa sürede zenginleşmişlerdir. Ele geçirdikleri topraklarda Hristiyanlık inancı ile kendi dil ve kültürlerini zorla yaymaya başlamışlardır. Bu süreçte yerli halklar salgın hastalıklarla karşılaşmış, birçok insan hayatını kaybetmiş ve nüfusları önemli ölçüde azalmıştır. Ayrıca geleneksel yaşam biçimleri ve kültürel değerleri zarar görmüştür. Yeni keşfedilen topraklara Avrupa'dan yoğun göçler yaşanmıştır (Görsel 3.22). Bu durum Amerika kıtasında yaşayan Aztek, Maya, İnka uygarlıkları, Avustralya kıtasında yaşayan Aborjin halkları gibi köklü yerli kültürleri yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştır.

Görsel 3.22
Sömürgecilik amacıyla yapılan göçler (Temsili)

Deniz seyahatleriyle birlikte Akdeniz üzerinde bulunan ticaret yolları önemini kaybederken Atlas Okyanusu kıyısındaki yollar ve liman kentleri gelişmeye başlamıştır. Avrupalı devletler, bu yollar ve liman kentleri sayesinde ticaretten büyük kazanç elde etmiş ve ekonomik olarak güçlenmiştir. Avrupa'da zenginleşen ve güçlenen burjuva (ticaretle uğraşan) sınıfı Rönesans, Aydınlanma Çağı gibi kültürel ve bilimsel hareketlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Dünya'nın yuvarlak olduğunun kanıtlanması kilisenin görüşleriyle çelişmiş ve halkın kiliseye olan güveni sarsılmıştır. Bu gelişmeler Reform hareketlerinin başlamasında etkili olmuştur.

Sömürgecilik faaliyetlerinin sonuçlarını, yerli halklar ve Avrupalı denizciler açısından değerlendirerek aşağıya yazınız.

Sömürgeciliğin Sonuçları

Yerli Halklara Göre	Avrupalı Denizcilere Göre
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Büyük deniz seyahatlerinin Osmanlı Devleti üzerindeki etkileriyle ilgili metni okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Görsel 3.23: İpek Yolu (Temsilî)

Avrupalı devletlerin gerçekleştirdiği büyük deniz seyahatleri Osmanlı Devleti'ni özellikle ekonomi alanında olumsuz etkilemiştir. Yeni ticaret yollarının bulunmasıyla Osmanlı Devleti'nin kontrolündeki İpek ve Baharat Yolları önemini kaybetmiştir (Görsel 3.23). Karadeniz ve Akdeniz ticaretinin canlılığı azalmış, Osmanlı liman şehirleri eski önemini yitirmiştir. Yaşanan bu gelişmeler sonucunda devletin gelirlerinde büyük oranda azalmalar meydana gelmiştir. Osmanlı Devleti hâkimiyeti altında bulunan İpek ve Baharat Yollarını yeniden canlandırmak için Avrupalı devletlere ticari ayrıcalıklar vermiştir. Ancak verilen bu ayrıcalıklar Osmanlı hâkimiyetindeki yolların ve Akdeniz ticaretinin eski önemini kazanması için yeterli olmamıştır.

? Büyük deniz seyahatleri Osmanlı ekonomisini .....
yönde etkilemiştir çünkü .....
.....

Rönesans ile ilgili verilen metni okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Avrupa'da 14 ve 16. yüzyıllar arasında yaşanan **Rönesans**; düşünce, sanat, edebiyat, bilim ve teknik alanlarında büyük değişimlerin görüldüğü bir dönem olmuştur. İtalya'da başlayan bu hareket kısa sürede Fransa, Almanya, İngiltere gibi diğer Avrupa ülkelerine de yayılmıştır. Rönesans ile birlikte insanlar kilisenin baskısıyla oluşan düşüncelerden sıyrılarak akıl ve bilime önem vermeye başlamışlardır. Rönesans'ın ortaya çıkmasında rol oynayan etkenlerden bazıları şunlardır:

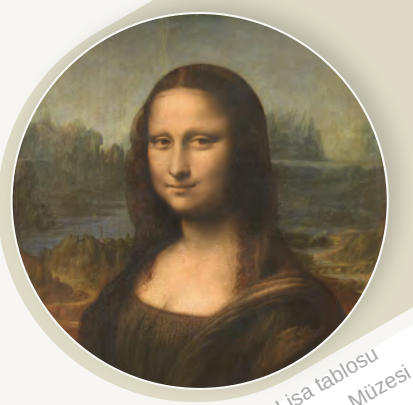
Görsel 3.24: 15. yüzyılda matbaa (Temsilî)

- Haçlı saldırıları sırasında Müslümanlardan öğrenilen matbaa sayesinde kitapların çoğaltılması ve halkın okuma imkânlarının artması (Görsel 3.24)
- Eski Roma ve Yunan medeniyetleri ile İslam dünyasına ait bilimsel eserlerin yeniden incelenmesi
- İstanbul'un fethiyle Doğu Roma'dan kaçan bilim insanlarının yanlarında getirdikleri eserlerle Avrupa'da bilimin gelişmesine katkıda bulunması
- Yeni ticaret yollarının bulunmasıyla zenginleşen burjuva sınıfının sanata ve bilime verdiği desteğin artması
- Yapılan büyük seyahatler sonucunda kilisenin bazı düşüncelerinin yanlış olduğunun anlaşılmasıyla papa ve kiliseye olan güvenin azalması, insanların akla ve bilime yönelmesi

? **Rönesans'ın ortaya çıkışında etkili olan faktörlerden hangisinin daha belirleyici olduğunu düşünüyorsunuz? Neden?**

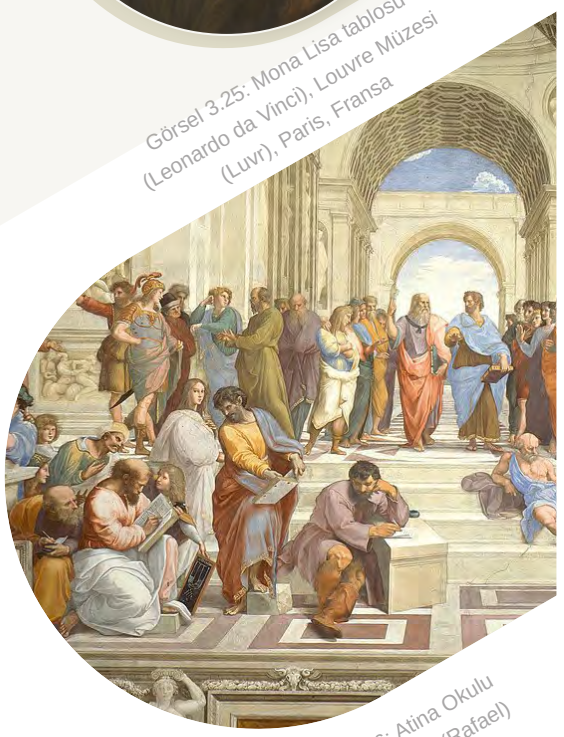
Rönesans'ın dünyaya etkileriyle ilgili metni okuyunuz ve tabloda boş bırakılan yerlere metinden yola çıkarak uygun ifadeleri yazınız.

Rönesans Avrupa'da sanatın, kültür ve bilimin yeniden canlandığı önemli bir dönemdir. İnsanlar doğa, insan ve evreni daha yakından tanımaya çalışmış; gözlem ve deneye dayalı düşünme biçimi yaygınlaşmıştır. Leonardo da Vinci (Leonardo da Vinçi), Michelangelo (Mikelanjelo) gibi ünlü sanatçılar resim ve heykel alanında önemli eserler ortaya koymuştur (Görsel 3.25). Galileo (Galileo), Copernicus (Kopernik) gibi bilim insanları ise evren ve doğayı anlamaya yönelik çalışmalar yapmıştır.

Görsel 3.25: Mona Lisa tablosu (Leonardo da Vinci), Louvre Müzesi (Luvr), Paris, Fransa

Rönesans sayesinde Batı dünyasında modern bilim, sanat, edebiyat ve düşüncenin temelleri atılmış; düşünce özgürlüğü, sorgulama ve araştırma kültürü güçlenmiştir. Rönesans Dönemi'nde yetişen bilim insanı, sanatçı ve düşünürler Avrupa'da büyük bir zihinsel dönüşüm başlatmıştır. Onların çalışmaları, insanların dünyaya bakışını etkilemiş; bilim, sanat ve düşünce alanlarında yeni gelişmelerin yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Bu gelişmeler, Rönesans'ın sadece bir sanat hareketi değil aynı zamanda Avrupa'yı modern çağa taşıyan bir dönüşüm olduğunu göstermektedir. Bu dönüşüme neden olan Rönesans'ın sonuçlarından bazıları şunlardır:

Görsel 3.26: Atina Okulu (fresk), Raphael (Rafael)

- Bilim, sanat, edebiyat, düşünce ve eğitim alanlarında önemli gelişmeler yaşandı (Görsel 3.26).
- İnsan aklı, deney ve gözlem ön plana çıktı; modern bilimlerin temelleri atıldı.
- Hümanizm (insan merkezli düşünce) anlayışı yayıldı ve bireyin değeri vurgulandı.
- Kilisenin toplum üzerindeki etkisi azaldı, özgür düşünce ortamı güçlendi.
- Matbaanın yaygınlaşmasıyla bilgiye ulaşmak kolaylaştı, eğitimde ilerleme sağlandı.
- Reform hareketleri, Aydınlanma Çağı gibi gelişmelere zemin hazırladı.

RÖNESANS HAKKINDA

Öğrendiğim 3 Bilgi	Merak Ettiğim 2 Bilgi	Günümüzle Benzer Bulduğum 1 Bilgi
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Metni okuyunuz ve Rönesans'ın Osmanlı Devleti üzerindeki etkileriyle ilgili bir soru hazırlayınız. Hazırladığınız soruya kendi cümlelerinizle cevap veriniz.

Osmanlı Devleti, Avrupa'da Rönesans ile başlayan bilimsel ve teknik gelişmeleri yakından takip etmiştir. Avrupa'daki bu değişimler, Osmanlı Devleti'ni özellikle askerî ve teknik alanlarda yenilik yapmaya sevk etmiştir. Bu doğrultuda 17. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nde yenilik (ıslahat) düşüncesi önem kazanmış ve Avrupa'daki teknik gelişmeler örnek alınmaya başlanmıştır. Osmanlı aydınları, Avrupa'daki bilimsel ilerlemeleri yakından takip etmişlerdir. Haritacılık, astronomi, matematik, tıp gibi bilimsel alanlardaki gelişmeler izlenmiş; bazı eserler Osmanlıya aktarılmıştır. Aynı zamanda Avrupa'daki askerî teknik gelişmeler, topçuluk ve mühendislik alanlarında Osmanlı ordusunda yenilik ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Rönesans'ın etkisiyle sanat ve mimarideki yenilik anlayışı Osmanlı Devleti'nde de kısmen görülmüş, minyatür, süsleme gibi sanatlarda bazı değişimler yaşanmıştır.

Soru

.....

.....

.....

Cevap

.....

.....

.....

Görsel 3.27
Endüljans uygulamasını tasvir eden gravür (Temsilî)

Reform hareketleri ile ilgili verilen metni okuyunuz ve etkinliği yapınız.

Reform hareketleri 16. yüzyılda Avrupa'da kilisenin bozulmuş düzenine ve din görevlilerinin halk üzerindeki baskısına karşı başlatılan dinî yenilik hareketleridir. Yüzyıllar boyunca Katolik Kilisesi sadece din alanında değil eğitim, bilim ve siyaset alanlarında da büyük bir güç sahibi olmuştur. Zamanla din görevlilerinin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri kiliseye olan güveni sarsmıştır. Katolik Kilisesi'nin aforoz (kişinin dinden çıkarılması), enterdi (bir bölge halkının dinî haklardan mahrum bırakılması), endüljans (günahların bağışlanması için para karşılığında verilen belge) gibi yanlış uygulamaları insanların tepkisine neden olmuştur (Görsel 3.27). Bu gelişmeler üzerine bazı düşünürler, Hristiyanlığı asıl kaynaklarına döndürmek ve kiliseyi düzeltmek amacıyla Reform hareketlerini başlatmıştır. Reform hareketlerinin ortaya çıkmasında etkili olan diğer nedenler şunlardır:

- Rönesans ile özgür düşünce ve bilimin önemi artmış, kilisenin öğretileri sorgulanmıştır.
- Matbaanın icadı kutsal kitapların çoğalmasını sağlamış, halk yanlış uygulamaları fark etmiştir.
- Kilisenin zenginleşmesine karşılık halkın yoksulluk içinde yaşaması tepkiye yol açmıştır.

Matbaa, İncil, özgür düşünce ve sorgulama kavramlarını kullanarak Reform hareketinin özünü anlatan iki cümle yazınız. Yazdığınız cümlelerde neden–sonuç ilişkisi kurmaya dikkat ediniz.

.....

.....

Reform hareketlerinin yayılması ve sonuçları ile ilgili metni okuyarak etkinliği yapınız.

Reform hareketleri ilk olarak Martin Luther (Martin Luter) adlı bir din adamı öncülüğünde Almanya'da başlamıştır (Görsel 3.28). Luther, Katolik Kilisesi'nin yanlış uygulamalarına karşı düşüncelerini halka duyurmuştur. Katolik Kilisesi bu durumdan rahatsız olmuş ve Luther'i aforoz etmek istemiştir. Ancak Luther, 1517'de kiliseyi eleştiren bir bildiriyi Wittenberg (Vitinberg) Kilisesi'nin kapısına asmıştır (Görsel 3.29). Bu bildirideki fikirler halk tarafından büyük destek görmüş ve kısa sürede Avrupa'ya yayılmıştır. Luther'in düşünceleri özellikle Fransa ve İngiltere'de etkili olmuş, Katolik Kilisesi'ne karşı tepkiler artmıştır. Bu tepkiler sonucunda Avrupa'da Reform hareketleri ortaya çıkmış ve bu hareketlerin bazı sonuçları şunlar olmuştur:

Görsel 3.28: Martin Luther, Lucas Cranach (Lukas Kranah)

Görsel 3.29: Martin Luther, 95 Tez adlı eserini asarken (Temsili)

- Katolik Kilisesi'nin baskısı azalmış, düşünce ve inanç özgürlüğü güçlenmiştir.
- Avrupa'da yeni mezhepler ortaya çıkmış ve mezhep savaşları yaşanmıştır.
- Kilisenin eğitim üzerindeki etkisi azalmış, bilim ve sanat gelişmiştir.
- Katolik Kilisesi lideri Papa'nın siyasi gücü azalmış, kralların otoritesi güçlenmiştir.

Reform hareketlerinin Avrupa'daki etkilerini anlatan kısa bir haber metni yazınız. Haberde olayın zamanına, nedenlerine, dikkat çekici yönüne, görseline ve kısa bir başlığa yer veriniz.

GAZETE SOSYAL

•GÜNDEM •DÜNYA •EKONOMİ •SPOR •KÜLTÜR •SANAT

Reform hareketlerinin Osmanlı Devleti üzerindeki etkileriyle ilgili metni okuyunuz ve etkinliği yapınız.

Görsel 3.30: Mezhep savaşları (Temsili)

Osmanlı Devleti, farklı din ve mezheplerden insanların barış içinde yaşamasına önem vermiştir. Bu nedenle Reform hareketleri Osmanlı Devleti'ni doğrudan etkilememiştir. Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslim halk Avrupa'da yaşanan dinî baskılara maruz kalmamış, inançlarını özgürce yaşamış ve eğitim faaliyetlerini kendi kurumlarında sürdürebilmiştir.

Bilgi Kutusu

Reform hareketleri sonucunda Avrupa'da mezhep savaşları çıkmış ve Avrupa'nın siyasi birliği zayıflamıştır (Görsel 3.30). Bu durum, Osmanlı Devleti'ne karşı yeni bir Haçlı birliğinin kurulmasını bir süre engellemiş ve devletin Avrupa'daki ilerleyişini kolaylaştırmıştır.

Reform hareketleri sonucunda Avrupa'da yaşanan mezhep savaşlarının Osmanlı Devleti'ne etkileri neler olmuştur? Açıklayınız.

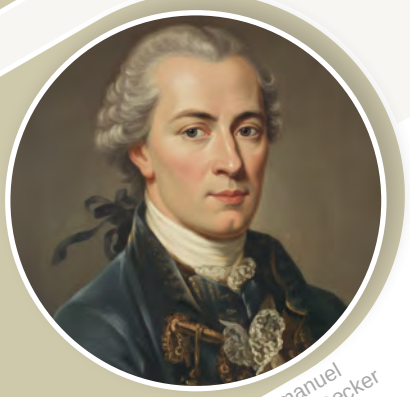
Aydınlanma Çağı ile ilgili metni okuyunuz ve etkinliği yapınız.

Görsel 3.31: Isaac Newton, Gottfried Kniller (Gotfrid Kniller)

Avrupalılar tarafından gerçekleştirilen Rönesans ve Reform hareketleri bilim ve düşüncenin gelişmesini sağlamıştır. Bu gelişmelerin sonucunda akla ve bilime dayalı yeni bir düşünce anlayışı ortaya çıkmıştır. 17 ve 18. yüzyıllarda Avrupa'da yaşanan bu döneme **Aydınlanma Çağı** denir.

Aydınlanma Çağı'nda insanların doğru bilgiye akıl, gözlem ve deney yoluyla ulaşabileceği savunulmuştur. Bu dönemde bilimsel yöntem önem kazanmış; felsefe, fizik, astronomi, matematik gibi alanlarda önemli ilerlemeler yaşanmıştır. Isaac Newton (Ayzek Nivtın), Immanuel Kant (Emanuel Kant), Montesquieu (Monteskiö) gibi bilim ve düşünce insanları yaptıkları çalışmalarla döneme yön vermiştir. Aydınlanma Çağı ile özgürlük, eşitlik, demokrasi gibi kavramlar önem kazanarak Fransız İhtilali'ne zemin hazırlamıştır. Aynı zamanda akılcı ve deneysel düşüncenin teknik araçlara uygulanması, bilimin günlük hayattaki üretime yansımasını sağlamıştır. Bu durum, insan gücünün yerini makinelerin aldığı Sanayi İnkılabı'nın en önemli temellerinden birini oluşturmuştur.

Görsel 3.32: Immanuel Kant, Johann Gottlieb Becker (Yohan Gotlip Beker)

Aydınlanma düşüncesi Avrupa'da bilim ve teknolojinin hızla gelişmesini sağlamıştır. Osmanlı Devleti ise bu gelişmeleri yeterince takip edememiş; Avrupa'nın gerisinde kaldığını fark ederek askerî ve teknik alanda ıslahatlara yönelmiştir. Yapılan bazı yenilikler kalıcı bir devlet politikası hâline getirilemediğinden istenilen başarı sağlanamamıştır.

Metindeki bilgilere göre Aydınlanma Çağı'nın ortaya çıkış nedenlerini ve sonuçlarını içeren tabloyu tamamlayınız.

AYDINLANMA ÇAĞI

Nedenler	Sonuçlar
1. Aydınlanma Çağı'nda bilimsel yöntemin, akıl, gözlem ve deneyin önem kazanması.	1.
2.	2. Fransız İhtilali'ne zemin hazırladı.
3. Akılcı ve deneysel düşüncenin teknik araçlara uygulanması ve bilimsel bilginin teknolojiye dönüşmesi.	3.
4.	4. Osmanlı Devleti askerî ve teknik alanlarda ıslahatlara yöneldi.

Sanayi İnkılabı ile ilgili verilen metni okuyunuz ve cümlelerdeki boşlukları doldurunuz.

XVIII. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de başlayan **Sanayi İnkılabı**, insanlık tarihindeki en büyük ekonomik ve toplumsal değişimlerden biridir. Sanayi İnkılabı'nda bilimsel buluşlar ve teknik yenilikler önemli rol oynamıştır. James Watt'ın (Ceyms Vat), buhar makinesini geliştirmesi üretimde büyük değişimlere yol açmıştır. Küçük atölyelerde el emeğine dayalı üretim yerini makinelerin kullanıldığı fabrikalara bırakmıştır (Görsel 3.33). Çoğalan fabrikalar sayesinde kısa sürede daha fazla ve ucuz mal üretilmiştir. Bu durum ticaretin gelişmesine ve şehirlerin hızla büyümesine neden olmuştur. Buharlı makineler daha sonra tren, gemi ve dokuma tezgâhlarında da kullanılmaya başlanmıştır.

Görsel 3.33: El tezgahlarının yerini alan fabrikalar (Temsilî)

Sanayi İnkılabı yalnızca üretimi değil, toplumu da değiştirmiştir. Kırsal alanlardan şehirlere göçler artmış, fabrikalarda çalışan işçi sınıfı ortaya çıkmıştır (Görsel 3.34). Çalışma koşulları ağır olduğu için sosyal sorunlar da yaşanmıştır. Sanayi İnkılabı ile birlikte üretim arttıkça ham madde ve pazar ihtiyacı da artmıştır. Avrupa'daki fabrikalar kömür, demir, pamuk, kauçuk gibi ham maddelere büyük ölçüde ihtiyaç duymaya başlamıştır. Bu ihtiyacı karşılamak isteyen İngiltere, Fransa gibi güçlü Avrupa devletleri; ham madde kaynakları zengin olan Afrika, Asya ve Amerika kıtalarına yönelik sömürgecilik faaliyetlerini hızlandırmıştır.

Görsel 3.34
İşçi sınıfı (Temsilî)

1. Sanayi İnkılabı ilk olarak ……..…… başlamıştır.
2. Üretimde ……..…… gücüyle çalışan makinelerin kullanılması ekonomik alanda büyük bir değişime yol açmıştır.
3. Sanayi İnkılabı'ndan önce üretim küçük ……..…… içinde yapılırken bu dönemde büyük ……..…… kurulmuştur.
4. Sanayi İnkılabı sonucunda çalışmak için kırsal alanlardan şehirlere ……..…… artmış ve bunun sonucunda ……..…… sınıfı ortaya çıkmıştır.
5. Üretimin artmasıyla Avrupa ülkelerinin ……..…… ve ……..…… ihtiyacı da artmıştır.
6. Yeni kaynaklara ulaşmak isteyen Avrupa devletleri ……..…… faaliyetlerini hızlandırmıştır.

Görsel 3.35
Osmanlı Devleti'nde el tezgâhında üretim yapan ayakkabıcıları gösteren bir minyatür (İntizâmi)

Sanayi İnkılabı'nın Osmanlı Devleti'ne etkileri ile ilgili metni okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Sanayi İnkılabı, Osmanlı Devleti'ni özellikle ekonomik alanda olumsuz etkilemiştir. Avrupa'da kurulan fabrikalarda makinelerle yapılan seri ve ucuz üretim ülkedeki el tezgâhlarına ve küçük imalathanelere dayalı üretimi zor duruma düşürmüştür (Görsel 3.35). Avrupa'dan gelen ucuz mallar yerli üretimin azalmasına ve birçok imalathanenin kapanmasına yol açmıştır. Bu durum işsizliğin artmasına ve Osmanlı ekonomisinin zayıflamasına neden olmuştur. Ekonomik alandaki bu gerileme zamanla siyasi ve askerî gücü de etkilemiş, Osmanlı Devleti'nin Avrupalı devletler karşısında daha da güç kaybetmesine yol açmıştır.

? Sanayi İnkılabı Osmanlı Devleti'nde hangi alanlarda, ne tür değişimlere yol açmıştır? Yazınız.

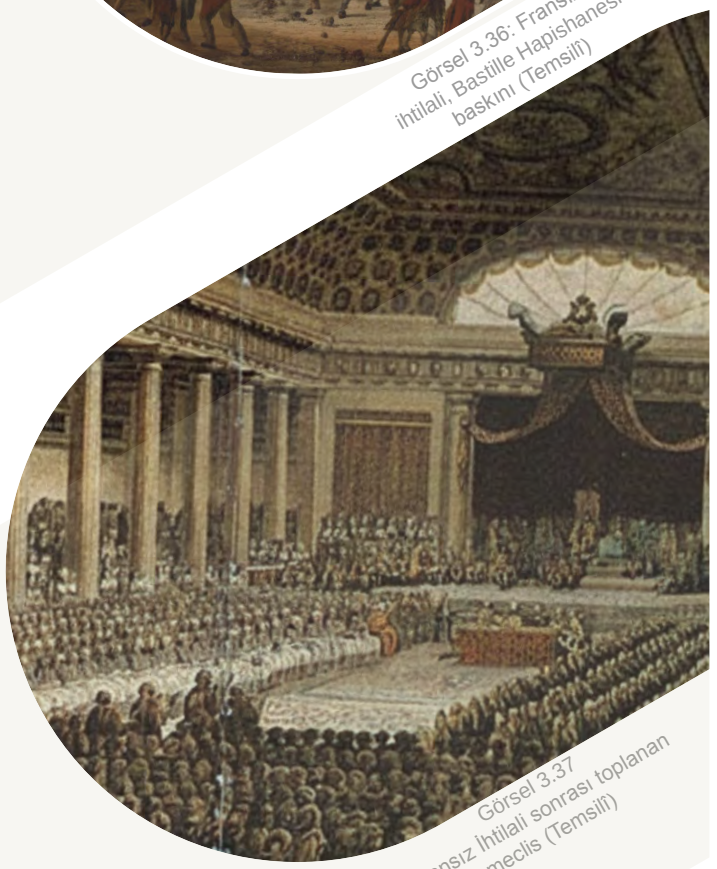
Fransız İhtilali (1789) ile ilgili metinleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Fransız İhtilali, 1789 yılında Fransa'da halkın monarşi (krallık) yönetimine karşı başlattığı büyük bir ayaklanmadır. Fransız İhtilali'nin ortaya çıkmasında birçok etken rol oynamıştır. Örneğin XVIII. yüzyılda Fransa'da kralların uzun süren savaşlar için yaptığı harcamalar ülke ekonomisini zayıflatmıştır. Buna rağmen soylular ve din görevlileri vergi vermezken vergi yükü büyük ölçüde halkın üzerinde kalmıştır. Ayrıca kralların halktan uzak bir yaşam sürmesi ve Aydınlanma Çağı ile yayılan özgürlük, eşitlik ve adalet düşünceleri halkın değişim isteğini artırmıştır. Bu durum Fransız İhtilali'nin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Görsel 3.36: Fransız ihtilali, Bastille Hapishanesi baskını (Temsili)

Kral XVI. Louis (Lui), ekonomik krizi çözmek için yeni vergiler koymak isteyince halkın tepkisi artmıştır. 14 Temmuz 1789'da halkın Bastille (Bastil) Hapishanesini ele geçirmesiyle isyan başlamış ve bu olay Fransız İhtilali'nin başlangıcı kabul edilmiştir (Görsel 3.36). Süreç içerisinde kralın yetkileri sınırlandırılmış, halk egemenliğine dayalı yönetim anlayışı güç kazanmıştır. Fransız İhtilali'nin önemli sonuçlarından biri İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin yayımlanmasıdır. Bu bildirge ile insanların özgür ve kanun önünde eşit olduğu anlayışı kabul edilmiş, insan hakları yasal güvence altına alınmıştır.

Görsel 3.37
Fransız İhtilali sonrası toplanan meclis (Temsili)

Fransız İhtilali'nin etkileri sadece Fransa ile sınırlı kalmamış; eşitlik, özgürlük ve adalet düşünceleri birçok ülkeye yayılmıştır. Özellikle milliyetçilik fikrinin güçlenmesi, farklı milletlerin bir arada yaşadığı imparatorluklarda bağımsızlık hareketlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu süreçte bazı imparatorluklar parçalanmış ve yerlerine yeni devletler kurulmuştur.

Bilgi Kutusu

Milliyetçilik akımı, XVIII. yüzyılın sonlarında ve özellikle Fransız İhtilali (1789) sonrası Avrupa'da "her millete bir devlet" anlayışıyla yayılan bir düşünce hareketidir. Bu anlayış ortak kültür, ortak dil, ortak geçmiş gibi unsurlar etrafında örgütlenmiş toplulukların kendi yönetimlerini kurmaları gerektiğini savunmaktadır.

? **Size göre Fransız İhtilali'nin en önemli sonucu nedir? Neden?**

Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devleti üzerindeki etkileri ile ilgili verilenleri inceleyiniz ve etkinliği yapınız.

Kaynak A

…Fransız İhtilali'nin yaydığı "milliyetçilik" akımı, çok uluslu bir etnik yapıya sahip olan Osmanlı ülkesinde şiddetle hissedildi. Milliyetçilik düşüncesi özellikle Balkanlarda yaşayan gayrimüslim toplulukları kısa sürede etkisi altına aldı. Osmanlı Devleti bu dönemden itibaren pek çok iç sorununun yanı sıra "milliyetçi" karakterli iç isyanlarla da karşılaştı ve böylece devletin dağılma ve parçalanma süreci daha da hızlandı…

(Demir, 2011, s. 333-334)

Osmanlı Devleti, Fransız İhtilali'nden sonra yayılan adalet, eşitlik, özgürlük ve demokrasi fikirlerinden etkilenmiştir. Bu doğrultuda devleti bir arada tutmak için bazı yenilikler yapılmıştır. 1839'da **Tanzimat Fermanı** ilan edilmiş ve herkesin can ve mal güvenliğinin korunacağı açıklanmıştır. 1856'da yayımlanan **Islahat Fermanı** ile gayrimüslimlere devlet memuru olabilme, kendi okullarını açabilme gibi yeni haklar verilmiştir. 1876'da Kanun-i Esasi ilan edilerek meşrutiyet yönetimine geçilmiş ve Meclis-i Mebusan açılmıştır. Böylece halkın yönetime katılması sağlanmış ancak farklı milletleri bir arada tutmak zamanla zorlaşmıştır.

Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkardığı en önemli etki

.....
.....
.....

Ortaya çıkan bu etkinin önemli olmasının nedeni

.....
.....
.....

Osmanlı Devleti'nde yenileşme hareketleri ile ilgili verilen yazılı, görsel ve dijital kaynakları inceleyerek etkinlikleri yapınız.

XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti, Avrupa'daki bilimsel, askerî ve teknolojik gelişmelerin gerisinde kaldığını fark etmiştir. Bu durum, Osmanlı yöneticilerini devletin yeniden güçlenmesi için çeşitli yenilikler yapmaya yöneltmiştir. Yapılan yenilikler askerî, sosyal, kültürel, ekonomik ve idari alanlarda olmuştur. Bu yeniliklerle devletin eski gücüne kavuşması ve Avrupa karşısındaki üstünlüğün yeniden sağlanması amaçlanmıştır.

Lale Devri (1718-1730) ile ilgili verilenleri okuyunuz ve etkinliği yapınız.

Lale Devri, Osmanlı Devleti'nde 1718 yılında imzalanan Pasarofça Antlaşması ile başlayıp 1730 yılında Patrona Halil İsyanı ile sona eren bir dönemdir. Dönem adını o yıllarda İstanbul'da büyük bir ilgiyle yetiştirilen lalelerden almıştır. (Görsel 3.38).

Görsel 3.38 Lale

Sultan III. Ahmed (1703–1730), bu dönemde Osmanlı Devleti'nin Batı ile daha yakın ilişkiler kurmasına öncülük etmiş yenilikçi bir padişahtır. Onun döneminde kültür, sanat ve bilimsel alanlarda Batı örnek alınarak modernleşme hareketleri başlamıştır.

Dönemin sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, devletin ilerlemesi için yenileşme çalışmalarını desteklemiş ve Avrupa'daki gelişmelerin Osmanlı Devleti'ne taşınmasına katkı sağlamıştır. Bu süreçte özellikle sanat, mimari ve eğitim alanlarında önemli gelişmeler yaşanmış, İstanbul başta olmak üzere birçok şehirde imar faaliyetleri hız kazanmıştır.

Kaynak B

...Lale Devri'nde imar faaliyetleri ön plana çıkmış, İstanbul'un farklı bölgelerinde kütüphaneler, çeşmeler, köşkler ve bahçeler inşa edilmiştir. III. Ahmed Dönemi'nde yapılan Sultan III. Ahmed Çeşmesi, dönemin mimari anlayışını yansıtan en güzel örneklerden biridir (Görsel 3.39). İbrahim Paşa, doğduğu yer olan Muşkara'yı da yeniden imar ettirerek burayı Nevşehir adıyla şehir hâline getirmiştir...

Kültürel alanda bilim, sanat ve edebiyat gelişmiştir. Damat İbrahim Paşa ilim ve sanat çevrelerini desteklemiş, İstanbul'da yeni kütüphaneler kurdurmuştur...

1727'de İbrahim Müteferrika tarafından ilk Türk matbaası açılmış, bu sayede kitap basımı hızlanmış ve bilgiye erişim kolaylaşmıştır...

Lâle Devri'nde Osmanlı Devleti, Avrupa ile ilişkilerini de geliştirmiştir. Örneğin Yirmisekiz Mehmed Çelebi Efendi, Fransa'ya elçi olarak gönderilmiş ve Avrupa'daki bilimsel, kültürel ve teknik gelişmeleri rapor etmesi istenmiştir. Bu sayede Osmanlı yöneticileri Batı'daki ilerlemeleri yakından tanıma fırsatı bulmuştur...

(Hayta ve Ünal, 2015, s. 27-32)

Görsel 3.39: III. Ahmed Çeşmesi

Görsel 3.40: Yangın söndürmeye giden tulumbacılar

Bilgi Kutusu

Lale Devri'ne kadar Osmanlı Devleti'nde yangınlara karakollardaki askerler ve halk müdahale ediyordu. Ancak İstanbul'da ahşap evlerin çok olması nedeniyle büyük yangınlarda bu müdahaleler yetersiz kalıyordu. Bu nedenle 1720 yılında Osmanlı Devleti'nin ilk itfaiye teşkilatı olan Tulumbacılar Ocağı kuruldu (Görsel 3.40). Sağlık alanında ise çiçek aşısı uygulaması yaygınlaştı.

Lale Devri'nde önemli gördüğüm iki gelişme	Bu gelişmeleri önemli görmemin nedenleri
1	1 .....
2	2 .....

III. Selim Dönemi Nizam-ı Cedid yenilikleri ile ilgili verilen kaynakları inceleyiniz ve etkinliği yapınız.

Görsel 3.41
III. Selim'in portresi. John Young (Can Yan)-Yale, İngiliz Sanat Merkezi

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti eski gücünü kaybetmiş, Avrupalı devletler karşısında askerî ve idari alanlarda gerileme yaşamaya başlamıştır. Bu durum üzerine Sultan III. Selim (Görsel 3.41), devleti yeniden güçlendirmek amacıyla köklü reformlara yönelmiştir. Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip eden Sultan, Osmanlı Devleti'nin geleceğini ancak kapsamlı bir yenileşme hareketiyle güvence altına alabileceğine inanmıştır. III. Selim tarafından başlatılan bu yenilik çalışmaları "Nizâm-ı Cedîd (Yeni Düzen)" olarak adlandırılmıştır.

III. Selim'in amacı yalnızca orduda değil devletin tüm kurumlarında disiplin ve düzeni sağlayarak köklü bir yenileşme süreci başlatmaktı. Bu nedenle yenileşme çabaları sadece askerî alanla sınırlı kalmamış; eğitim, diplomasi, ekonomi, kültür gibi birçok alana da yayılmıştır.

Kaynak C

...Askerî alanda disiplinini yitiren Yeniçeri Ocağı'nın yanında Avrupa usullerine göre eğitilen yeni bir ordu kurulmuştur. Bu orduya ıslahatların genel adı olan Nizâm-ı Cedîd Ordusu adı verilmiştir (Görsel 3.42). Askerler modern silahlarla donatılmış; topçu, humbaracı ve lağımcı ocakları yeniden düzenlenmiştir. Donanma güçlendirilmiş, tersaneler yenilenmiş ve yeni gemiler inşa edilmiştir...

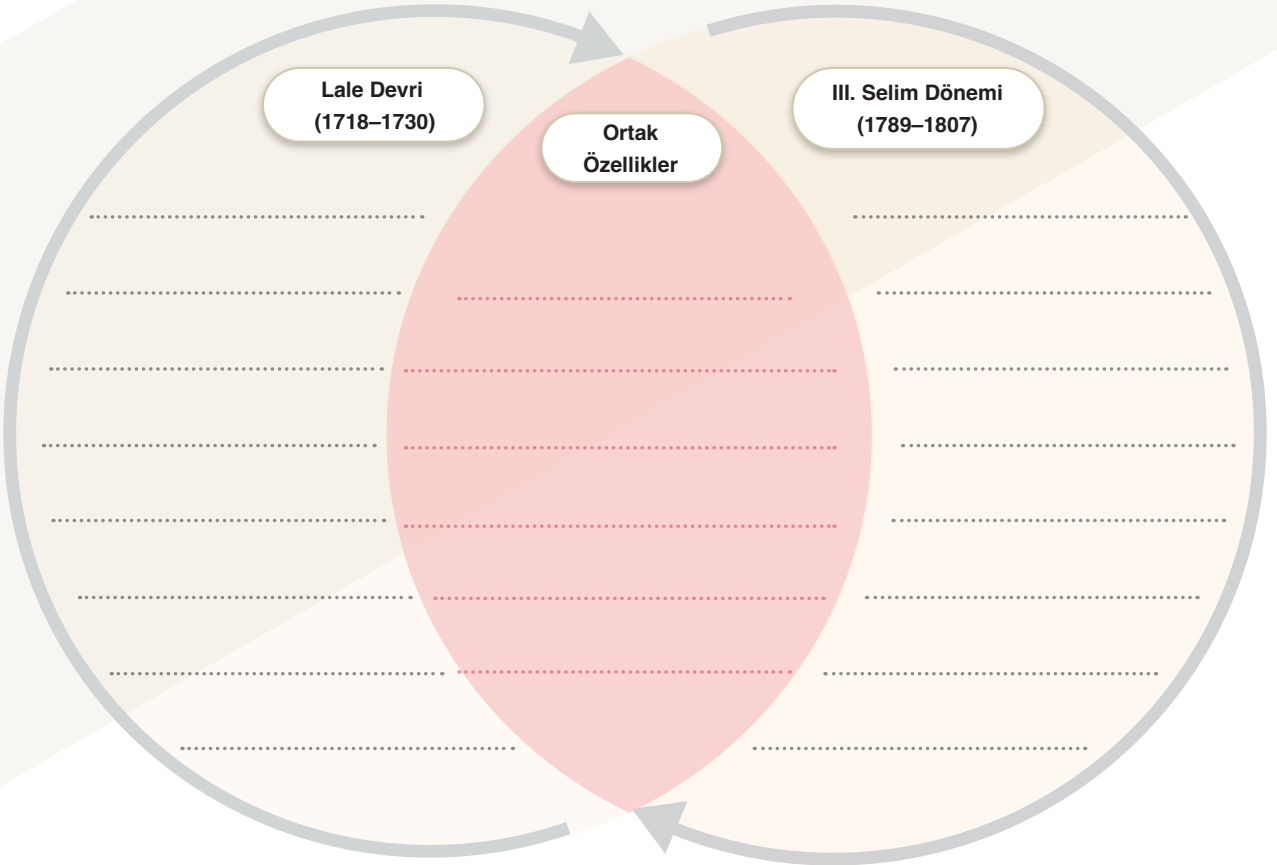
Eğitim alanında, Mühendishane-i Berrî-i Hümâyun (Kara Mühendishanesi) gibi okullar açılarak subay yetiştirilmiş, Avrupa dillerinden bilimsel eserler tercüme edilmiştir... Islahatların giderlerini karşılamak amacıyla İrâd-ı Cedîd Hazinesi kurulmuş; yeni vergilerle ordu ve ıslahatların masrafları karşılanmıştır... Yerli üretimi artırmak için İstanbul Azatlı'da kumaş, Beykoz'da kâğıt fabrikaları kurulmuştur... III. Selim, Avrupa başkentlerinde (Londra, Paris, Berlin, Viyana) ilk daimî elçilikleri açtırmıştır. Batı'daki siyasi, askerî ve bilimsel gelişmeler yakından izlenmiştir...

(Kuzucu, 2023, s. 15-19)

Görsel 3.42: Nizam-ı Cedid Ordusu (Temsilî)

Aşağıdaki Venn şemasını inceleyerek Lale Devri ile III. Selim Dönemi'nde yapılan yenilikleri karşılaştırınız.

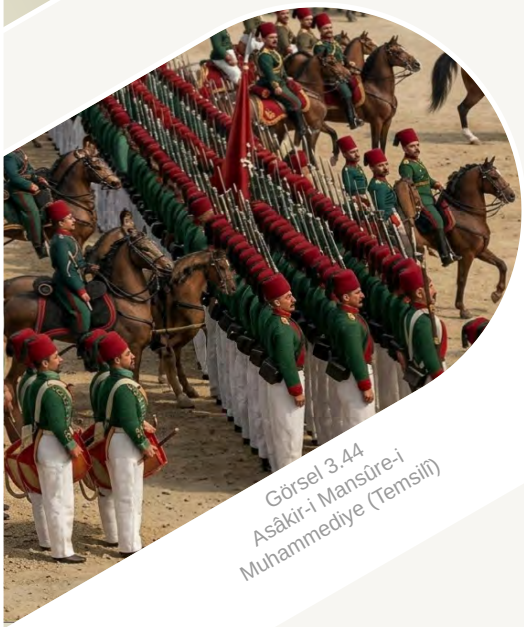

Görsel 3.43
II. Mahmud, Henri Guillaume Schlesinger (Anri Giyom Şlezinger)

II. Mahmud Dönemi'nde yapılan yenilikler ile ilgili metinleri okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Sultan II. Mahmud 1808 yılında tahta çıkmıştır (Görsel 3.43). Devleti yeniden güçlendirmek ve çağın gelişmelerine ayak uydurmak için idarî, askerî, sosyal ve ekonomik alanlarda yenilikler yapmıştır. II. Mahmut yönetimde büyük düzenlemelere giderek modern bir devlet teşkilatı oluşturmaya çalışmıştır. Bozulan kurumları tamamen yenilemeyi tercih etmiştir. Bu çalışmalar sayesinde Osmanlı Devleti'nde modernleşme süreci hız kazanmıştır.

Görsel 3.44
Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye (Temsilî)

Kaynak Ç

...II. Mahmud tahta çıktığında devletin düzeni bozulmuş, yeniçeriler sık sık isyan eder hâle gelmişti... En önemli adımı 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nı kaldırması olmuştur. Bu olaya Vaka-i Hayriye (Hayırlı Olay) denmektedir. Yeniçerilerin yerine, çağın koşullarına uygun Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye adlı yeni ve düzenli bir ordu kurulmuştur (Görsel 3.44)...

...II. Mahmud döneminde yönetim alanında da önemli yenilikler yapılmıştır. Divan teşkilatı kaldırılarak yerine nazırlıklar (bakanlıklar) kurulmuştur. Böylece devlet işleri bölümlere ayrılmış ve daha düzenli yürütülmeye başlanmıştır. Bu dönemde ilk kez nüfus sayımı yapılmış, posta teşkilatı kurulmuş, karantina ve sağlık hizmetleri düzenlenmiştir. Ayrıca 1831'de Takvim-i Vekayi adlı ilk resmî gazete çıkarılarak devlet kararları halka duyurulmuştur.

Eğitim alanında devlet memuru yetiştirmek için Mekteb-i Maârif-i Adliyye, doktor yetiştirmek için ise Cerrahhane ve Mekteb-i Tıbbiye açılmıştır. Askerî alanda ise subay yetiştirmek amacıyla Mekteb-i Harbiye (Harp Okulu) kurulmuş, ayrıca askerî müzik eğitimi vermek üzere Muzıka-yi Hümâyun (Bando Okulu) açılmıştır (Görsel 3.45). Bu dönemde günlük yaşamda da birtakım değişiklikler yapılmıştır. Devlet görevlileri için fes, ceket, pantolon gibi kıyafetler zorunlu hâle getirilmiştir. Halkın ihtiyaçlarını karşılamak için fiyat listeleri hazırlanmış, şehirlerde düzen ve güvenlik ön planda tutulmuştur...

(Beydilli, 2003, s. 353-355)

Görsel 3.45
Muzıka-yi Hümâyun

II. Mahmud Dönemi'nde yapılan en dikkat çekici yenilik hareketi sizce nedir? Neden?

Tanzimat Dönemi'ndeki yenileşme hareketleri ile ilgili metinleri okuyunuz ve etkinliği yapınız.

II. Mahmud Dönemi'nde başlayan yenileşme hareketlerine onun ölümünden sonra oğlu Sultan Abdülmecid zamanında da devam edilmiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin iç düzenini iyileştirmek ve Avrupa devletlerinin baskısını azaltmak amacıyla yeni düzenlemeler yapılmıştır. 3 Kasım 1839'da Mustafa Reşid Paşa tarafından hazırlanan Tanzimat Fermanı (Gülhane-i Hatt-ı Hümâyunu) ilan edilmiştir (Görsel 3.46). Bu fermanla Osmanlı Devleti'nde yönetim, hukuk, askerlik, ekonomi ve toplum hayatında önemli yenilikler yapılmıştır. Devlet, halkına bazı temel hak ve güvenceleri sağlamayı kabul etmiştir. Böylece halkın devlete olan güven ve bağlılığı artırılmak istenmiştir.

Görsel 3.46
Tanzimat Fermanı'nın bir bölümü

Kaynak D

…Tanzimat Fermanı, bir anayasa ya da kanun olmaktan çok hükümdarın kendi yetkileriyle halkın hakları arasındaki ilişkilerde değişiklik yapılacağını vaat eden "charte" (senet) türünden bir belgedir. Yani herhangi yeni bir rejime gidilmeksizin padişah ilk kez kendi yetkilerini kendi eliyle sınırlamıştır.

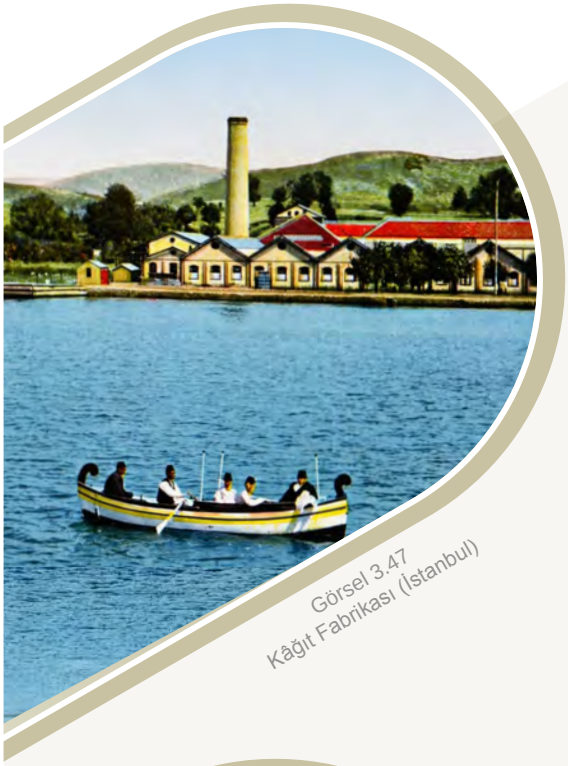
Tanzimat Fermanı'nın başlıca özelliği kağıt üzerinde kalınmaması vazettiği hükümlerin hemen hepsinin uygulamaya konulmasıdır. Bu yüzden ferman, bütün Tanzimat dönemi boyunca gerçekleştirilen reformların anahtarı durumundadır… Tanzimat Fermanı'nda yer alan eşitlik, kimseye zulüm ve baskı yapılmaması, herkesin hak ve vazifesini önceden bilmesi gibi ilkelerin askere almada da yürürlüğe konması zorunlu hâle getirilmiştir… Millî eğitim işlerini bir düzene sokmak için "Meclis-i Maârif-i Umûmiye" (Eğitim Bakanlığı) kurulmuştur. Tanzimat döneminde yayın faaliyetlerinde de önemli yenilikler olmuş, Takvim-i Vekâyi'nin ardından Tercümân-ı Ahvâl, Tasvîr-i Efkâr gibi özel gazeteler yayın hayatına başlamıştır…

(Hayta ve Ünal, 2015, s. 123-124)

Uygulama Adımları

- Metinlerden yararlanarak Tanzimat Dönemi'ni yansıtan kavramları örnekteki gibi yazınız.
- Yazdığınız kavramlardan iki tanesini seçerek bu kavramların Tanzimat Dönemi ile ilişkisini açıklayan birer cümle kurunuz.

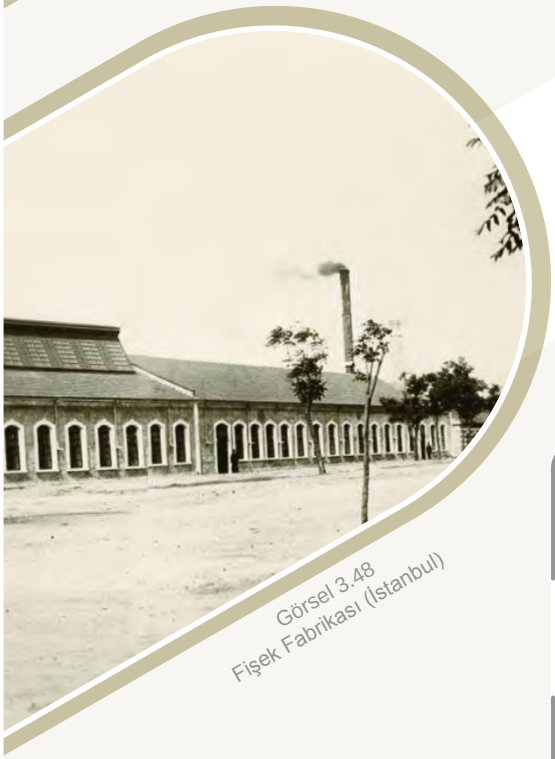

Görsel 3.47
Kâğıt Fabrikası (İstanbul)

Osmanlı Devleti'nde sanayileşme çabalarıyla ilgili verilenleri inceleyiniz ve karekodda yer alan etkinliği yapınız.

Osmanlı Devleti'nin ekonomisi uzun yıllar tarıma ve küçük atölyelerdeki el emeği üretimine dayanmaktaydı. Avrupa'da sanayileşme ile kurulan fabrikalarda seri şekilde üretilen ucuz ve bol miktardaki Avrupa malları Osmanlı pazarlarına girmeye başladı. Küçük atölyelerde el tezgâhlarıyla üretim yapan Osmanlı esnafı bu ucuz mallarla rekabet edemedi ve zamanla atölyelerini kapatmak zorunda kaldı.

Üretimde yaşanan sorunlar üzerine Osmanlı Devleti Batı'daki fabrikalaşma modelini örnek alarak sanayileşme çabalarını artırdı. Sanayi mektepleri açıldı, terzilik, dokumacılık, demircilik, deri işleri gibi alanlarda eğitim verildi. Tekstil, cam, çini, kâğıt, fişek gibi mallar üretmek için fabrikalar kuruldu (Görsel 3.47, Görsel 3.48). Ancak sermaye, teknoloji ve nitelikli iş gücü eksikliğinin yanı sıra ulaşım ağlarının yetersizliği sanayileşme hamlelerinin tam başarıya ulaşmasını engelledi.

Görsel 3.48
Fişek Fabrikası (İstanbul)

Osmanlı Devleti'nde sanayileşme ile ilgili karekodla verilen videoyu izleyiniz.

Osmanlı Devleti'nde Sanayileşme

Kaynak E

...En iyi İngiliz ve Fransız makinelerine sahip olduğumuzu, en kaliteli yünlerin başka ülkelerden getirildiğini ve bu malzemelerin Fransız ve Belçikalı ustalar tarafından işlendiğini düşünürsek çok kaliteli kumaş üretmememiz şaşırtıcı olurdu. Buna Türk kumaşı diyemeyiz. Bu, sadece Türkiye'de Avrupa makineleri, Avrupa malzemeleri ve Avrupa ustalarıyla yapılmış bir kumaştır...

(Erdem, 2016, s. 31)

? Metindeki kumaş üretimi örneğinden yola çıkarak bir ülkede yerli üretimin olmaması ne gibi sorunlara yol açabilir? Yorumlayınız.

Osmanlı Devleti'nin Avrupalı devletlere karşı izlediği siyasetin genel özellikleri ile uyguladığı yeniliklerin neden ve sonuçlarını konu alan karekoddaki etkileşimli video etkinliğini yapınız.

Osmanlı Devleti'nde Yenilikler

UYGULAYALIM

Uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği tamamlayınız.

Uygulama Adımları

- Öğretmeninizin rehberliğinde ikişer kişilik gruplar oluşturunuz.
- İncelediğiniz kaynaklardan yola çıkarak Osmanlı Devleti'nin değişen dünya dengeleri karşısında XVIII. yüzyıldan itibaren uygulamaya koyduğu askerî, sosyal, kültürel ve ekonomik yenileşme hareketlerini belirleyiniz.
- Belirlediğiniz yenileşme hareketlerinin yapılma nedenlerini örnekteki gibi ilgili alanlara yazınız.

	YENİLİĞİN ADI	YAPILMA NEDENİ
Askerî Alandaki Yenilikler	Nizam-ı Cedid Ordusu	Yeniçeri ordusunun disiplinsiz hareketleri
Sosyal Alandaki Yenilikler		
Kültürel Alandaki Yenilikler		
Ekonomik Alandaki Yenilikler		

- Osmanlı Devleti'nin değişen dünya koşullarına uyum sağlamak amacıyla başlattığı yenileşme hareketlerinin askerî, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardaki etkilerini gruplar hâlinde belirleyiniz.
- Belirlediğiniz etkileri örnekteki gibi aşağıdaki sınıflama tablosuna yazınız.

Askerî Alandaki Etkiler

Askerî okullar açılarak subay eğitimi modernleştirildi.

Sosyal Alandaki Etkiler

Kültürel Alandaki Etkiler

Ekonomik Alandaki Etkiler

Forum tekniğini kullanarak Osmanlı Devleti'nde yenilik hareketleriyle ilgili verilen etkinliği gerçekleştiriniz.

Uygulama Adımları

Forum Kuruyoruz: Değişimi Tartışıyoruz!

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfınızda dört gruba ayrılınız.
- Gruplar hâlinde aşağıda verilen soruları tartışınız.
- Grup arkadaşlarınızla verilen sorularla ilgili görüşlerinizi sınıfa sununuz.
- Tartışma sonunda ulaştığınız ortak sonuçları sınıfınıza açıklayınız.

XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde yapılan yeniliklerin hangi alanlarda daha etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

Osmanlı Devleti'nde yapılan yeniliklerin günümüz Türkiye'sine katkıları nelerdir?

Sunum yapan gruplara görüş bildirebilir, soru sorabilir veya katkıda bulunabilirsiniz.Tartışma sürecinin öğretmeniniz tarafından tartışma kontrol listesiyle değerlendirileceğini unutmayınız.

Forum Tekniği

Tartışma Kontrol Listesi

Osmanlı Devleti'nin Avrupa kültürüne etkisiyle ilgili verilen yazılı ve görsel kaynakları inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.

XVIII. yüzyılda Avrupa'da Osmanlı Devleti'ne duyulan ilgi artmaya başlamıştır. Avrupalılar Osmanlının zengin kültürünü, sanatını ve yaşam tarzını merak etmişlerdir. Bu ilgi sonucunda Avrupa'da "Türk Modası" adı verilen bir sanat ve kültür akımı ortaya çıkmıştır. Bu akım Osmanlı Devleti'nin yalnızca siyasi ve askerî alanlarda değil, kültürel ve sanatsal alanlarda da Avrupa'yı etkilediğini göstermektedir. Bu dönem, Osmanlının millî ve manevi değerlerinin Avrupa kültüründe iz bıraktığı bir dönem olmuştur.

Avrupalı ressamlar Osmanlıdaki günlük yaşamı ve saray kültürünü tablolarında işlemeye başlamışlardır. Avrupa'da saray odaları, Osmanlı çinileri, halıları ve desenleriyle süslenmiş; Türk kıyafetleri moda hâline gelmiştir. Bu dönemde Avrupa halkı Osmanlının zarif giyim tarzını, işlemelerini ve renkli süslemelerini beğeniyle taklit etmiştir. Osmanlının kahve kültürü de Avrupa'ya yayılmıştır. Avrupa şehirlerinde kahve içilen mekânlar, halkın bir araya geldiği sosyal alanlar hâline gelmiştir. Bu durum, Osmanlı toplumunun günlük yaşam alışkanlıklarının da Avrupa toplumunda yer bulduğunu göstermektedir. Avrupa'da ortaya çıkan Türk akımı, mimari alanda da etkili olmuş ve Osmanlı üslubundan esinlenen çok sayıda yapı inşa edilmiştir. Bu yapılarda kubbeler, minare benzeri kuleler, sivri kemerler, iç mekânda mozaik görünümlü süslemeler, hilal, yıldız motifleri gibi Osmanlı mimarisine özgü unsurlar kullanılmıştır. Belvedere Sarayı örneği, Avrupa'da ortaya çıkan Türk akımının mimarideki etkisine güzel bir örnektir (Görsel 3.49).

Kaynak F

Belvedere Sarayı'nın çatılarının Türklerin Viyana'yı kuşatması esnasında kullandıkları Türk çadırlarından, kubbelerinin ise Türk askerlerinin miğferlerinden esinlenerek yapıldığı bilinmektedir.

(Çiçek Tuğer, 2025)

Görsel 3.49: Belvedere Sarayı, Viyana (Avusturya)

Türk kültürüne ait bazı ögelerin Avrupalılar tarafından benimsenmesinin sebepleri neler olabilir? Açıklayınız.

DEĞERLENDİRELİM

Uygulama adımlarını takip ederek XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin başlattığı yenileşme hareketleriyle ilgili performans görevini tamamlayınız.

Uygulama Adımları

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfınızda dört gruba ayırınız.
- Aşağıda verilen dönemlerde Osmanlı Devleti'nde yapılan yenilikleri düşününüz.
- Her başlığın altına bu yeniliklerin Osmanlı Devleti için önemini ve etkilerini değerlendirerek yorumlarınızı yazınız.

Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri

Lale Devri Yenilikleri	....
III.Selim Dönemi Yenilikleri	....
II. Mahmud Dönemi Yenilikleri	....
Tanzimat Dönemi Yenilikleri	....

Osmanlı Devleti'nde yapılan yenilikler, ülkenin gelişmesi ve halkın yaşamının iyileşmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu yenilikleri anlamak ve değer vermek sadece geçmişteki olayları öğrenmek değil aynı zamanda yeniliği yapan yöneticilere ve devlet adamlarına saygı göstermek anlamına gelir. Yeniliklerin önemini kavrayarak geçmişte yapılan çalışmaların değerini takdir etmek tarih bilincini ve sorumluluk duygusunu güçlendirir.

Lale Devri ile ilgili kaynağı okuyarak soruları cevaplayınız.

Kaynak G

Türkçe olarak kitap basılması hakkında ilk teşebbüs… Yirmisekiz Çelebizâde Mehmed Efendi'nin oğlu Said Mehmed Efendi tarafından ele alınmıştır. Said Efendi, babası elçilik ile … Fransa'ya gittiği zaman o da beraber gitmiş ve Paris'teki matbaaları gezerek az zamanda binlerce kitap basıldığını görüp süratle bunun Türkiye'de de tesisini arzu etmişti… Said Mehmed Efendi İstanbul'a dönüşünde bu iş için aslen Macaristanlı olan Müteferrika İbrahim Efendi ile görüşüp bu hususta müştereken bir matbaa tesisini…birlikte Sadr-ı âzama takdim etmişlerdir… Damad İbrahim Paşa, bu müracaatı bir encümen huzurunda tetkik ettirerek muvafık buldu ve müteşebbisleri teşvik etti, yaptığı yardımla matbaa levazımı ve harfleri tedarik edildi fakat bu yeniliğe engel olan bir kısım ulema ve yazı ile geçinen hattatların muhalefetiyle karşılaşıldı…

(Uzunçarşılı, 2011, s. 158-160)

? **İbrahim Müteferrika ve Said Efendi'nin matbaayı kurmak için gösterdikleri çabayı nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu kişilere neden saygı duyulmalıdır?**

Sadrazam Damat İbrahim Paşa'nın yerinde olsaydınız matbaanın gelmesine karşı çıkanlara yönelik nasıl bir çözüm yolu izlerdiniz? Neden?

Gruplar hâlinde bir dönem (Lale Devri, Nizam-ı Cedid, II. Mahmud Dönemi, Tanzimat Dönemi) seçiniz ve "Ben Devlet Yöneticisi Olsaydım…" etkinliğini yapınız.

Ben devlet yöneticisi olsaydım o dönemde şöyle bir yenilik yapardım:

Seçtiğim Dönem	Yapacağım Yeniliğin Adı	Yenilikteki Amacım (Devletin hangi eksikliğini gidermeyi veya neyi düzeltmeyi hedefledim?)
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Halkım İçin Sağlayacağım Fayda (Yaptığım yenilik ile halkımın hangi hak ve çıkarını korurdum?)	Devlet Adamı Olarak Bakış Açım (Yeniliğin devletim ve halkımın geleceği için önemi nedir?)	Halkımdan Beklediğim Tepkiler
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

! Hazırladığınız ürünlerin öğretmeniniz tarafından bütüncül dereceli puanlama anahtarıyla değerlendirileceğini unutmayınız.

Bütüncül Dereceli Puanlama Anahtarı

Gelecek Derse Hazırlık

1. Öğretmen rehberliğinde yedişer kişilik gruplar oluşturunuz. Osmanlı kültür ve medeniyetini oluşturan; yönetim, eğitim, hukuk, sanat, günlük yaşam, vakıflar, ahilik kültürü ve lonca teşkilatı konularını görev paylaşımı yaparak araştırınız.

2. Sayfa 146'daki hat sanatı etkinliğini yapmak üzere kesik uçlu keçeli kalem ve A4 boyutunda bir kâğıt getiriniz.

DÜŞÜNELİM

OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Osmanlı kültür ve medeniyeti, kendinden önce Anadolu'da hüküm süren Selçuklu Devleti ve Türk beyliklerinin oluşturduğu zengin kültürel birikim üzerine inşa edilmiştir. Osmanlı mimarisi, vakıf geleneği ve toplumsal yaşam anlayışı bu köklü mirasın geliştirilerek devam ettirilmesiyle şekillenmiştir.

Aşağıda Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerine ait külliye örneklerini okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Görsel 3.50
Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas)

Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası

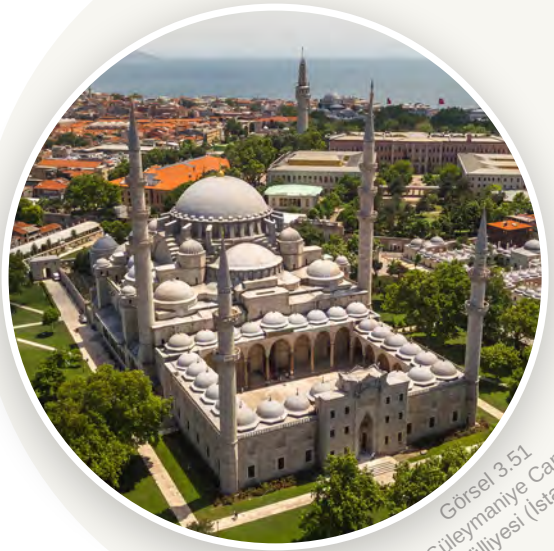
Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, 13. yüzyılda Türkiye Selçuklu Dönemi'nde Mengücek Beyliği tarafından inşa edilen önemli bir külliyedir (Görsel 3.50). Cami, darüşşifa ve türbeden oluşan bu yapı topluluğu; ibadet, sağlık ve sosyal yardım hizmetlerini bir arada sunması bakımından dikkat çekmektedir.

Yapının cami bölümünde ibadet yapılırken darüşşifa bölümünde hastaların tedavi edildiği mekânlar yer almaktadır. İnşasında kesme taş kullanılan yapıda geometrik ve bitkisel motiflerin yer aldığı zengin bir taş süsleme sanatı görülmektedir. Bu özellikleriyle Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, Selçuklu mimari anlayışını, süsleme sanatını ve sosyal yardımlaşma kültürünü yansıtan önemli eserlerden biridir.

Süleymaniye Camii ve Külliyesi

Süleymaniye Camii ve Külliyesi, Osmanlı padişahı Kanûnî Sultan Süleyman döneminde 16. yüzyılda Mimar Sinan tarafından inşa edilmiştir (Görsel 3.51). İstanbul'un önemli bir tepesine yerleştirilen bu külliye, cami merkezli olmak üzere farklı işlevlere sahip birçok yapıyı bir arada bulundurmaktadır.

Külliye; cami, medreseler, darüşşifa, imaret, hamam, sıbyan mektebi, çarşı gibi yapılardan oluşmaktadır. Cami bölümünde ibadet alanı bulunurken medreselerde eğitim, darüşşifada sağlık hizmetleri verilmiştir. İmaret bölümünde ise ihtiyaç sahiplerine yemek hizmetleri sunulmuştur. Kesme taş malzeme ile inşa edilen külliyede Osmanlı mimarisinin gelişmiş planlama anlayışı görülmektedir.

Görsel 3.51
Süleymaniye Camii ve Külliyesi (İstanbul)

Anadolu'daki ilk Türk devletlerinde görülen kültürel özelliklerin Osmanlı kültüründe de yer almasının sebepleri nelerdir?

Anadolu'daki ilk Türk devletleri ve Osmanlı dönemlerinde ortak olarak görülen kültürel unsurların toplum hayatına katkılarını açıklayınız.

KEŞFEDELİM

Uygulama adımlarını takip ederek aşağıda verilen etkinliği gerçekleştiriniz.

Uygulama Adımları

- Osmanlı Devleti Dönemi'ne ait eserlerin görsellerini inceleyiniz.
- Öğretmeninizin rehberliğinde bir dijital harita uygulamasını açınız.
- Görselleri verilen eserlerin ve yerleşim yerinin adını dijital harita uygulamasının arama bölümüne yazarak eserlerin oldukları yerleri harita üzerinde bulunuz ve işaretleyiniz.
- İşaretlediğiniz eserlerin hangi ülke ve bölgede yer aldığını belirleyiniz.
- Elde ettiğiniz bilgilere göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Görsel 3.52
Poçitel Köyü
Capljina (Çapljina)-
Bosna Hersek

Görsel 3.53
Süleymaniye Cami-
Şam (Suriye)

Görsel 3.54
Murat Ağa Cami-
Trablusgarp (Libya)

Görsel 3.55
Büyük Han Lefkoşa-
(Kuzey Kıbrıs Türk
Cumhuriyeti)

Görsellerde yer alan Osmanlı eserlerinde dikkatinizi çeken unsurlar nelerdir?

Günümüzde farklı ülkelerde bulunan Osmanlı eserlerinden hareketle Osmanlı Devleti hakkında hangi çıkarımlarda bulunulabilir?

Bilgi görselini inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?
Osmanlı Kültürünün Yaşayan İzleri

Bosna-Hersek, Bulgaristan, Karadağ, Kosova, Kuzey Makedonya gibi Balkan ülkelerinde baklava, pilav, kebap, musakka, dolma, çorba gibi Türk mutfağına ait yemek isimlerine sıklıkla rastlanmaktadır.

Tunus, Cezayir, Libya, Mısır gibi Kuzey Afrika ülkelerinin orkestralarında Osmanlı Dönemi'nde bölgeye giren kanun, ud, ney gibi Türk müziği sazları kullanılmaktadır.

Suriye'nin başkenti Şam'ın merkezinde bulunan Hamidiye Çarşısı Osmanlı Dönemi'nde inşa edilmiştir. Günümüzde kapalı çarşı olarak kullanılan bu yapı, Osmanlı mimarisi ile Şam'ın yerel kültürünün birleştiği tarihî ve kültürel bir mirastır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) Osmanlı kültürüne ait Karagöz oyunları sahnelenmekte, gölge oyunu geleneği yaşatılmaktadır.

Libya, Tunus ve Cezayir'de günlük dilde kullanılan "ardakaş", "hastehane", "barek", "şavurma", "ucak" gibi kelimeler Osmanlı Türkçesinden halkın konuşma diline geçmiştir.

(Görsel 3.56)

Bilgi görseline göre farklı ülkelerde günümüzde hâlen yaşatılan Osmanlı kültür ögeleri nelerdir?

Osmanlı kültürüne ait izlerin üzerinden asırlar geçmesine rağmen farklı coğrafyalarda varlığını sürdürebilmesinin temel nedenleri neler olabilir? Açıklayınız.

Osmanlıdan günümüze ulaşan tarihî ve kültürel değerlerin korunması sizce neden önemlidir? Bu değerlerin korunması için neler yapılabilir? Açıklayınız.

ÖĞRENELİM

Uygulama adımlarını takip ederek aşağıda verilen etkinliği gerçekleştiriniz.

Uygulama Adımları

- "Gelecek Derse Hazırlık" etkinliği için oluşturduğunuz gruplarda aynı konuyu seçen arkadaşlarınızla bir araya gelerek "uzman grupları" oluşturunuz.
- "Öğrenelim" bölümünde yer alan metinleri okuyunuz ve görselleri inceleyerek etkinlikleri yapınız.
- Bu aşamada derse hazırlık sürecinde seçtiğiniz konuyla ilgili edindiğiniz bilgileri uzman grubunuzda paylaşınız ve grup arkadaşlarınızın sunduğu bilgileri dikkatle dinleyiniz.

Osmanlı Devleti'nde yönetim anlayışı ile ilgili metinleri okuyunuz ve etkinliği yapınız.

Osmanlı Devleti Anadolu'da küçük bir uç beyliği olarak ortaya çıkmıştır. Beyliğin ilk dönemlerinde yönetim anlayışı Türk geleneklerine göre şekillenmiştir. Bu yönetim anlayışına göre bey, hem devletin başı hem de ordunun başkomutanı olmuştur (Görsel 3.57). Ancak bey seçimi ve yönetimle ilgili alınan önemli kararlarda diğer beylerin de görüşleri dikkate alınmıştır.

Görsel 3.57
Bey (Temsilî)

Yetenekli devlet adamları ve başarılı politikalar sayesinde Osmanlı Devleti zamanla büyüyerek üç kıtaya yayılan güçlü bir devlet hâline gelmiştir. Osmanlı yöneticileri devlet yönetimini oluştururken Türk-İslam geleneklerinden ve önceki Türk devletlerinin deneyimlerinden yararlanmıştır. Devlet büyüdükçe yönetim sisteminde bazı düzenlemeler yapılmıştır. Yönetim, merkez ve taşra yönetimi olmak üzere iki ana kola ayrılmıştır.

Merkez Yönetimi: Saray ve Divan-ı Hümayun'un bulunduğu, tüm kararların alındığı başkent yönetimidir.

Taşra Yönetimi: Ülkenin merkezden uzak eyalet ve sancaklarının yönetimidir.

Bilgi Kutusu

Osmanlı Devleti büyüdükçe devletin başındaki yöneticilerin kullandığı ünvanlar da değişmiştir. Yöneticiler sırayla bey, han, hüdavendigâr, sultan, padişah gibi ünvanları kullanmışlardır. Ünvanlardaki bu değişim Osmanlı Devleti'nin küçük bir beylikten güçlü bir devlete dönüştüğünü açıkça göstermektedir.

Görsel 3.58
Divan-ı Hümayun'u gösteren minyatür (Bursavî)

Osmanlı Devleti'nde devlet başkanlığı görevini yürüten padişahlar devletin mutlak hâkimi olarak idari, askerî ve mali konularda geniş yetkilere sahip olmuşlardır. Padişahlar bu yetkilerini kullanırken kanunlara, törelere, gelenek ve göreneklere uygun hareket etmişlerdir. Padişahların temel görevleri önceki Türk devletlerindeki hükümdarlarda olduğu gibi ülke topraklarını genişletmek, adaleti sağlamak, halkın refah ve mutluluğunu artırmak olmuştur.

Padişahlar devlet yönetimini tek başlarına değil kendilerine yardımcı olan görevlilerle birlikte yürütmüşlerdir. Bu görevlilerle devlet işlerinin görüşüldüğü en önemli yönetim kurumu olan Divan-ı Hümâyun'da bir araya gelmişlerdir (Görsel 3.58).

Görsel 3.59
Adalet Kulesi, Topkapı Sarayı (İstanbul)

Kaynak A

...Divan, merkez teşkilatının temelini oluşturmaktaydı. İlk Osmanlı Divanı, Türkiye Selçukluları Devleti'ndeki Divan örnek alınarak kuruldu. Orhan Bey zamanından beri Osmanlılarda Divan teşkilatının bulunduğu bilinmektedir. İlk zamanlar Divan üyeleri padişah, vezir ve Bursa kadısı idi. Divan toplantılarına padişahlar başkanlık yapmaktaydı. Bu nedenle padişah nerede ise Divan da orada toplanırdı. Fatih ve ondan sonraki padişahlar bu görevi veziriazamlara bıraktılar. Padişahlar, bundan sonra Divan toplantılarını "Kasr-ı Adl" (Adalet Kulesi) denilen pencereden izlemeye başladılar (Görsel 3.59)...

(Özkan ve Özkan, 1999, s. 15)

Divan'da idari, askerî, mali konular ile şikâyet ve davalar görüşülerek karara bağlanmıştır. Divan teşkilatı, Sultan II. Mahmud Dönemi'nde kaldırılmış ve yerine nazırlık (bakanlık) sistemi kurulmuştur.

Uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

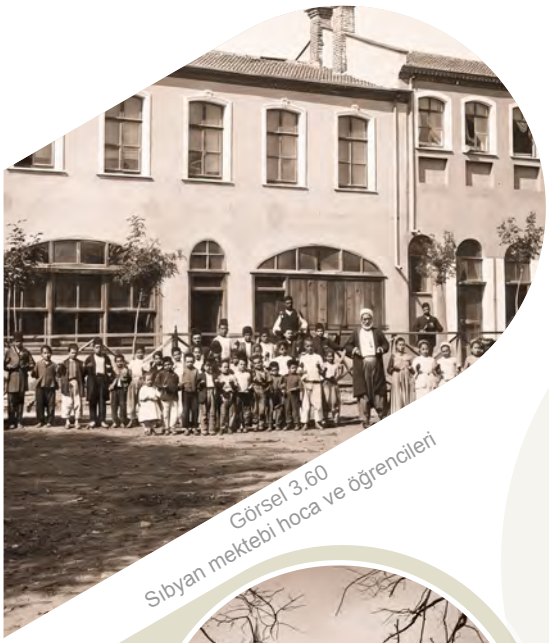
- Osmanlı Devleti'nde Divan-ı Hümayun üyeleri ile ilgili verilen bilgi haritasını inceleyiniz.
- Günümüzde Divan üyeleri ile benzer görevler üstlenen devlet yetkililerini boş bırakılan yerlere örnekteki gibi yazınız.

Cumhurbaşkanı Yardımcısı
Maliye Bakanı
Adalet Bakanı
Deniz Kuvvetleri Komutanı
Dış İşleri Bakanı
Diyanet İşleri Başkanı
Tapu Kadastro Müdürü
Bakanlıklar

DİVAN-I HÜMAYUN ÜYELERİ		
Veziriazam (Sadrazam)	Padişahtan sonra en yetkili devlet adamı olan veziriazam padişahın vekili sayılır ve mührünü taşırdı.	**Cumhurbaşkanı Yardımcısı**
Vezirler	Tecrübeli devlet adamları olup veziriazamın verdiği görevleri yerine getirirlerdi.	
Kazasker	Divana gelen büyük davalara bakar, kadı ve müderrislerin atamalarını yapardı.	
Defterdar	Devletin gelir ve giderlerini denetler, mali işlerini yürütürdü.	
Nişancı	Osmanlı Devleti'nin diğer devletlerle yaptığı antlaşmaların yazışmalarını yürütür ve resmî belgelere padişahın tuğrasını çekerdi.	
Kaptanıderya	Donanma ve denizcilikle ilgili işlerden sorumluydu.	
Şeyhülislam	Divan'da alınan kararların İslam dinine uygun olup olmadığı konusunda "fetva" verirdi.	

Osmanlı Devleti'nde eğitim sistemiyle ilgili metinleri okuyunuz ve etkinliği yapınız.

Osmanlı Devleti'nde eğitim, toplum ve devletin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiştir. İlk dönemlerde sıbyan mektepleri ve medreseler eğitimde önemli yer tutmuştur. Daha sonra devlet yönetimine nitelikli görevliler yetiştirmek amacıyla Enderun Mektebi açılmıştır. Zamanla askerî alanda Avrupa tarzı okullar kurulmuş, azınlık ve yabancı okulları da eğitim hayatında yer almıştır.

Görsel 3.60
Sıbyan mektebi hoca ve öğrencileri

Kaynak B

…Sıbyan mekteplerinde okuma-yazma, basit dini bilgiler ve Kur'an öğretilirdi (Görsel 3.60)… Bu okulların düzenli bir eğitim programı ve belli bir eğitim süresi yoktu. Bu mektepler, Müslüman çocuklarının devam ettiği okullar olup çocuklar 5-6 yaşlarında okula başlar ve 3-4 yıl kadar eğitim görürlerdi. Sıbyan mekteplerinde erkeklerin yanında 8-9 yaşına kadar gelmiş kızlar da eğitim görmekteydi… Bu mekteplerde öğrendiğini uygulamak önemli olup aslında öğrenilenlerin büyük bir kısmı, günlük hayatta yaşamı kolaylaştıran gündelik bilgi tarzındaydı...

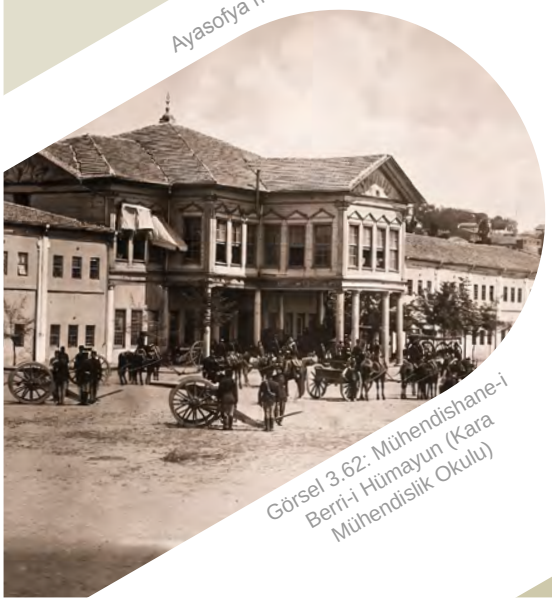
(Özer, 2018, s. 193)

Görsel 3.61
Ayasofya medresesi öğrencileri

Osmanlı Devleti'nde daha üst düzey eğitim ise medreselerde verilmiştir (Görsel 3.61). Medreselerde dinî ilimlerin yanında matematik, astronomi, mantık, felsefe, tıp gibi dersler de okutulmuştur. Medreseler devletin kadı, müderris, din görevlisi ve yönetici yetiştiren önemli eğitim kurumları olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin sınırları genişledikçe idari, askerî ve mali alanlarda yetişmiş insan gücüne olan ihtiyaç artmıştır. Enderun Mektebi, bu ihtiyacı karşılamak için saray içinde kurulan ve devletin üst düzey yöneticilerini yetiştiren önemli bir eğitim kurumu olmuştur. Enderun'daki başarılı öğrenciler sonraki yıllarda devlet görevlisi, komutan veya yönetici olarak görev almıştır.

Görsel 3.62: Mühendishane-i Berri-i Hümayun (Kara Mühendislik Okulu)

Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyıldan itibaren Avrupa'daki gelişmelerden etkilenerek Batı tarzında okullar açmaya başlamıştır. Dinî eğitim veren okulların yanında yabancı dil öğretilen ve fen bilimlerinin okutulduğu modern okullar kurulmuştur. Özellikle askerî alandaki eksiklikleri gidermek için Mühendishane-i Bahri-i Hümayun (Deniz Mühendislik Okulu), Mühendishane-i Berri-i Hümayun (Kara Mühendislik Okulu) gibi okullar açılmıştır (Görsel 3.62).

Osmanlı Devleti nitelikli bireyler yetiştirmek amacıyla eğitim alanında köklü yenilikler yapmıştır. II. Mahmud döneminde ilköğretimin zorunlu hâle getirilmesi için ilk çalışmalar yürütülmüş; ilerleyen dönemlerde ise ortaokul düzeyindeki rüştiyeler ve lise düzeyindeki idadîler açılmıştır (Görsel 3.63). Yükseköğretim alanında ise Osmanlı Devleti'nin ilk üniversitesi sayılan Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) faaliyetlerine başlamıştır. Ayrıca öğretmen yetiştirmek için kız ve erkek öğretmen okulları, kimsesiz çocuklara eğitim veren Darüşşafaka, Cumhuriyet Dönemi'nde de varlığını sürdüren Sanayi-i Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Okulu) gibi önemli kurumlar açılmıştır.

Görsel 3.63: Rüştiye mektebi öğrencileri

Osmanlı Devleti'nde mesleki eğitime de büyük önem verilmiştir. Başlangıçta gençlere meslek ve ahlak öğreten lonca teşkilatları varken Tanzimat sonrasında modern meslek okulları açılmaya başlanmıştır. Bu dönemde iletişim için Telgraf Mektebi; sağlık ve denizcilik alanlarında uzman yetiştirmek için Eczacı Mektebi ile Kaptan ve Çarkçı Yüksek Deniz Mektebi kurulmuştur. Ayrıca hâkim yetiştirmek amacıyla Mekteb-i Hukuk-ı Şâhâne ile sanayi ve teknik alanlarda eleman yetiştirmek için Mekteb-i Sanayi okulları açılmıştır (Görsel 3.64).

Görsel 3.64
Mektebi Sanayi-1888 (Kastamonu)

Osmanlı Devleti'ndeki eğitim anlayışı ile günümüz eğitim sistemi arasındaki benzerlik ve farklılıkları aşağıdaki alanlara yazınız.

Osmanlı Devleti'nde ve Günümüzde Eğitim

Benzerlikler	Farklılıklar
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Görsel 3.65: Kadı ve mahkeme süreci (Temsilî)

Görsel 3.66
Şeyhülislam ve yardımcıları (Temsilî)

Görsel 3.67
Mecellenin iç kapağı

Osmanlı Devleti'nde hukuk sistemiyle ilgili metinleri okuyunuz ve kelime bulutu etkinliğini yapınız.

Osmanlı Devleti'nde adalet, devletin en temel görevi kabul edilmiştir. "Adalet mülkün temelidir." anlayışıyla hareket eden padişahlar, toplum düzenini korumakla yükümlü sayılmıştır. Osmanlı hukuk sistemi İslam dininin kurallarına dayanan Şer'i Hukuk ile padişahların devlet düzenini sağlamak amacıyla koyduğu kurallar ve geleneksel uygulamalardan oluşan Örfi Hukuk olmak üzere iki ana bölüme ayrılmıştır. Bu sistemde adalet işlerini kadılar yürütmüş mahkemelerde Müslüman ve gayrimüslim tebaaya inançlarına göre adaletli davranılması esas alınmıştır (Görsel 3.65).

Kaynak C

...Osmanlı kanunu ferman şeklinde ortaya çıkmıştır -Sultan ne buyurursa o sultanın yasasıdır- böylelikle sultanların koşullar gerektirdikçe çıkardığı kurallar bütünü bir kanunname oluşturmuştur...

(İnalcık, 2015, s. 77)

Padişahlar tarafından çıkarılan kanunnameler devlet işlerinin düzenli yürütülmesini sağlamıştır. Bu kanunların hazırlanmasında şeyhülislam, kazasker, nişancı gibi devlet görevlileri de yer almıştır (Görsel 3.66). XVIII. yüzyılda Avrupa'daki gelişmelerden etkilenen Osmanlı Devleti hukuk alanında modern düzenlemelere gitmiştir. Ahmet Cevdet Paşa öncülüğünde hazırlanan Mecelle, İslam dünyasının medeni kanun niteliğindeki ilk hukuk metni olmuştur (Görsel 3.67). II. Abdülhamit Dönemi'nde ilan edilen Kanun-ı Esasi ile ilk anayasal düzene geçilmiş ve halkın hakları güvence altına alınmıştır.

Kaynak Ç

Mecelle'deki Hukuk Kurallarından Örnekler:

Madde 8 – Berâet-i zimmet asıldır. (Asıl olan üzerinde bir hak olmamaktır, suçsuzluktur.)
Madde 10 – Bir zamanda sabit olan şey'in hilafına delil olmadıkça bakaasıyla hükmolunur. (Beli bir zamanda kesin olan bir konunun aksine delil olmadıkça devamlılığına hükmedilir.)
Madde 79 – Kişi ikrarıyla muaheze olunur. (Kişi ikrarı ile tenkid edilir, sorumlu tutulur.)
Madde 85 – Bir şeyin nef'i zamânı mukaabelesindedir. (Bir şeyin faydası karşılığının ödenmesindedir.)

(Balcı, 2000, s. 55-61)

Aşağıdaki kelime bulutunda yer alan kavramlardan Osmanlı Devleti'nin adalet ve hukuk sistemiyle ilgili olanları belirleyerek örnekteki gibi boyayınız.

Osmanlı Devleti'nde sanat anlayışıyla ilgili verilenleri inceleyiniz ve etkinliği yapınız.

Osmanlı Devleti'nde sanat; dinî değerler, gelenekler ve estetik anlayış çerçevesinde gelişmiştir. Osmanlı sanatı, fethedilen yerlerdeki farklı kültürleri kendi gelenekleriyle birleştirerek hem Doğu hem de Batı etkilerini taşıyan özgün bir kimlik kazanmıştır. Osmanlı sanatının en önemli alanlarından biri mimaridir. Camiler, köprüler, kervansaraylar ve çeşmeler de bu mimarinin en güzel örneklerindendir.Özellikle Mimar Sinan yaptığı Süleymaniye ve Selimiye Camileri ile Osmanlı mimarisine teknik, estetik ve mühendislik açısından önemli katkılar sağlamıştır (Görsel 3.68).

Görsel 3.68
Selimiye Camii ve Külliyesi
(Edirne)

Görsel 3.69: Hat

Görsel 3.70: Ebru

Görsel 3.71
Mehter Takımı (Temsilî)

Osmanlıda süsleme sanatları da oldukça ilerlemiştir. Çini, tezhip, minyatür ve hat sanatı en yaygın olanlarıdır. Güzel yazı yazma sanatı olan hat, özellikle Kur'an-ı Kerim ve resmî belgelerin yazımında kullanılmıştır (Görsel 3.69). Minyatürlerde ise tarihî olaylar ve saray hayatı resmedilmiştir. Bunların yanı sıra halıcılık, ebru, ahşap oyma ve bakırcılık da günlük hayatta sıkça kullanılan sanat dallarıdır (Görsel 3.70). Ayrıca Osmanlı ordusunun resmî müzik topluluğu olan Mehter Takımı Türk müziğinin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır (Görsel 3.71).

Karekodla verilen Fetih Marşı videosunu izleyiniz.

Fetih Marşı

Kaynak D

...Viyana klasikleri olarak bilinen ve çocuk yaştan beri çok önemli eserler besteleyen Mozart, Osmanlı dönemi Türk müziğinden oldukça etkilenmiş bir bestecidir. Bugün neredeyse tüm dünyanın bildiği Türk Marşı Mozart'ın Osmanlı dönemi Türk müziğine ilgisinin bir örneği olarak değerlendirilebilir...

(Aydınoğlu, 2018, s. 58)

Uygulama adımlarını takip ederek hat sanatı etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

Hat Yazısıyla Osmanlı Kültürü

- Derse hazırlık aşamasında istenen kâğıt ve kalemi çıkarınız.
- Öğretmeninizin rehberliğinde dijital araçlar üzerinden hat yazısı ile oluşturulmuş Osmanlı kültürünü yansıtan kısa bir söz veya atasözü seçiniz.
- Seçtiğiniz metni yazı düzenine dikkat ederek kurşun kalemle taslak hâlinde yazınız.
- Taslak yazının üzerinden koyu renkli, kesik uçlu kalemle geçerek hat yazısını oluşturunuz.
- Yazınızda harflerin uyumuna, satır düzenine ve estetik görünüme özen gösteriniz.
- Hazırladığınız çalışmaları sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Ürünlerinizi sınıf panosunda veya okulda yapacağınız bir etkinlikle sergileyiniz.

Osmanlı Devleti'nde günlük hayatla ilgili metinleri okuyunuz.

Osmanlı Devleti'nde günlük hayat; dinî inançlar, gelenekler ve yaşanılan yere göre şekillenmiştir. Şehir, köy ve obalarda yaşayan insanlar farklı alışkanlıklara sahip olsa da toplumda yardımlaşma, saygı ve komşuluk ilişkileri her zaman ön planda tutulmuştur.

Şehirlerde yaşam cami, çarşı ve mahalle etrafında örgütlenmiştir. Farklı inançlara sahip topluluklar huzur içinde bir arada yaşamışlardır. İnsanların bir araya gelerek vakit geçirdiği yerlerde meddah, Karagöz, orta oyunu gibi gösteriler izlenmiştir (Görsel 3.72). Ramazan ayı, bayramlar, düğünler ve şenlikler ise halkın bir araya gelerek eğlendiği özel günler arasında yer almıştır.

Günlük hayatın merkezinde yer alan ailede çocukların yetiştirilmesinden anne ve baba birlikte sorumlu tutulmuştur. Evler ailelerin maddi durumuna göre farklılık göstermiştir (Görsel 3.73). Eve gelen misafir güler yüzle karşılanmış ve en güzel şekilde ağırlanmıştır. Evlerde yemekler yerde kurulan sofralarda yenmiş, sofraya önce büyükler oturmuştur. Yemekten önce ve sonra eller yıkanmış, sofrada yiyeceklerin israf edilmemesine dikkat edilmiştir. Osmanlı mutfağında çorba, pilav, et yemekleri, sebze yemekleri, şerbet gibi içecekler önemli bir yer tutmuştur.

Osmanlı şehirlerinde günlük yaşam sabahın erken saatlerinde başlamış ve herkes işini hakkıyla yapmaya özen göstermiştir. Şehirlerde ticaretin kalbi bedesten denilen korunaklı çarşılarda atmıştır (Görsel 3.74). Esnaflar Ahilik ve lonca teşkilatının koyduğu ahlaki kurallara göre dürüstçe ticaret yapmışlardır. Halkın büyük bir bölümünün yaşadığı köylerde ise geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olmuştur (Görsel 3.75). Konargöçer topluluklar ise yaylak ve kışlaklar arasında gidip gelerek hayvancılıkla uğraşmış, zamanla yerleşik hayata geçmişlerdir.

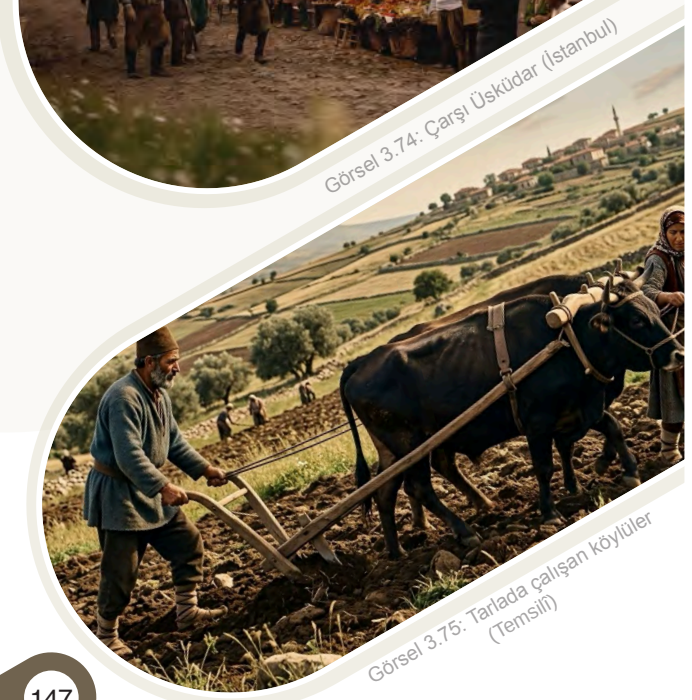
Görsel 3.72: Karagöz gölge oyunu

Görsel 3.73: Osmanlı evinin iç görünümü (Temsilî)

Görsel 3.74: Çarşı Üsküdar (İstanbul)

Görsel 3.75: Tarlada çalışan köylüler (Temsilî)

Karekodla verilen artırılmış gerçeklik (3D animasyon) uygulaması aracılığıyla hazırlanan içeriği inceleyiniz.

Osmanlıda Günlük Yaşam ve Toplum Hayatı

Uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.

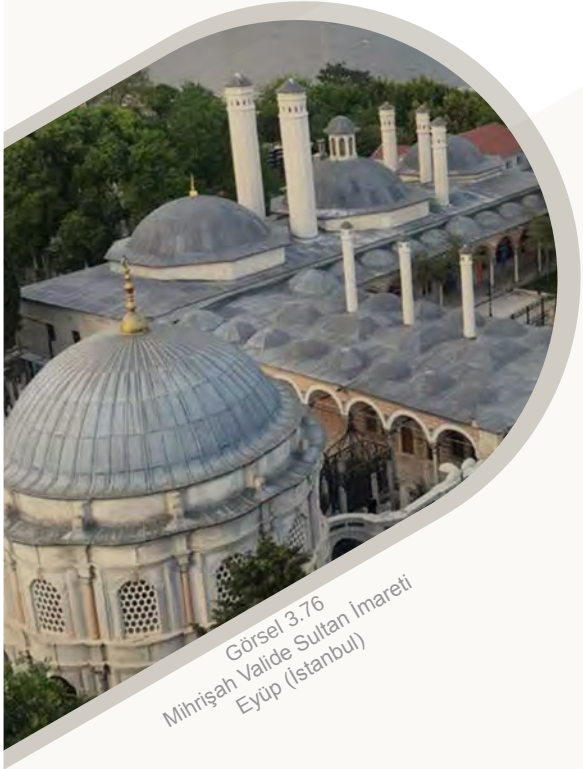
Uygulama Adımları

Tarihe Yolculuk

- Daha önce oluşturduğunuz uzman grupları olarak Osmanlı Devleti'nde yaşayan bir çocuğun günlük yaşamını konu alan kısa bir senaryo hazırlayınız.
- Senaryonuzu hazırlarken aile, mahalle, okul, çarşı gibi unsurlardan en az birine yer veriniz.
- Hazırladığınız senaryoyu grup hâlinde sınıfta canlandırınız.
- Canlandırmaların ardından o dönemdeki günlük yaşam ile günümüz yaşamı arasındaki benzerlik ve farklılıkları sınıfça değerlendiriniz.

Osmanlı Devleti'nde vakıf kültürüyle ilgili verilenleri inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Vakıf, kişilerin sahip oldukları mal veya mülklerini toplum yararına kullanılmak üzere süresiz olarak bağışlamalarıdır. Vakfedilen mallar satılamaz, devredilemez ve miras bırakılamaz. İslam dininin yardımlaşma ve dayanışma ilkelerine dayanan bu kurumlar yoksullara yardım etmek, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler sunmak amacıyla kurulmuştur.

Görsel 3.76
Mihrişah Valide Sultan İmareti
Eyüp (İstanbul)

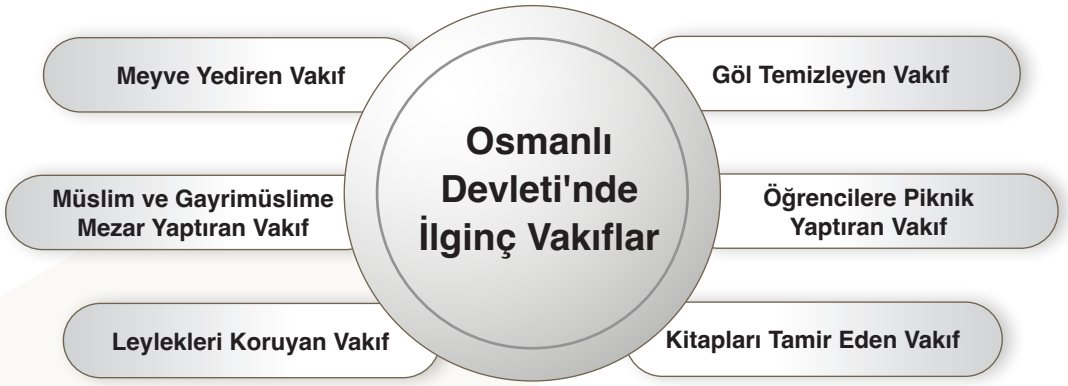
Selçukluların temellerini attığı vakıf anlayışı Osmanlı Devleti zamanında altın çağını yaşamıştır. Cami, medrese, darüşşifa, imarethane, han, köprü, kervansaray gibi yapılar vakıflar yoluyla halkın hizmetine sunulmuştur (Görsel 3.76). Bu yapıların giderleri ise vakfa bağışlanan dükkân, tarla, bahçe gibi yerlerin gelirlerinden karşılanmıştır. Vakıf sistemi sayesinde devlet hazinesine yük olmadan hizmetlerin sürekliliği sağlanmış, vakıf eserleri yüzyıllarca ayakta kalabilmiştir.

Kaynak E

...Vakıflar sayesinde bir adam vakıf bir yerde doğar, vakıf beşikte uyur, vakıf mallardan yer ve içer, vakıf kitaplardan okur, vakıf bir medresede hocalık eder, vakıf idaresinden ücretini alır ve öldüğü zaman kendisi vakıf bir tabuta konur, vakıf bir mezarlığa gömülürdü. Bu örnek, vakıfların ihtiyaç duyulması halinde insan hayatının her anında devreye girebilecek şekilde düzenlendiğinin bir göstergesidir…

(Özaydın, 2018, s. 388-389)

Osmanlı Devleti'nde vakıflar sayesinde fakirler gözetilmiş, hastalar tedavi edilmiş, öğrenciler okutulmuş ve yolcular misafir edilmiştir. Hatta hayvanların beslenmesi ve çevrenin korunması için bile vakıflar kurulmuştur.

Vakıfların hizmetlerinden yararlanmak için din, dil, ırk ya da cinsiyet ayrımı yapılmamıştır. Bu durum Osmanlı Devleti'nde toplumda birlik, beraberlik ve sosyal adaletin sağlanmasına önemli katkı sağlamıştır. Vakıflar, devletin yükünü hafifleterek birçok kamu hizmetinin halk tarafından karşılanmasını mümkün kılmıştır. Bu nedenle Osmanlı Devleti tarih boyunca bir **"Vakıf Medeniyeti"** olarak da anılmıştır.

Bilgi Kutusu

Günümüzde Osmanlı ve Türkiye Selçuklu Devleti'nden kalan pek çok vakfın korunması, bakımı ve onarımı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir (Görsel 3.77). Bu kurum, yeni vakıfların kurulması ve mevcut vakıfların denetlenmesi görevini de yerine getirmektedir.

Görsel 3.77
Vakıflar Genel Müdürlüğü logosu

? Osmanlı Devleti'nin "Vakıf Medeniyeti" olarak anılmasının nedenlerini açıklayınız.

Osmanlı Devleti'nde ahi ve lonca teşkilatlarıyla ilgili verilen yazılı ve dijital kaynakları inceleyiniz. Soruları cevaplayınız.

Kaynak F

…Ahilik, Anadolu'da XIII. ve XIX. yüzyıllar arasında halkın sanat ve meslek alanında yetişmesini sağlayan, onları ahlaki yönden yetiştiren, çalışma yaşamını iyi insan meziyetlerini esas alarak düzenleyen bir örgütlenmedir. Kısaca güzel ahlak, doğruluk, kardeşlik ve yardım severlik gibi tüm güzel meziyetlerin birleştiği sosyoekonomik bir düzendir. Bu kurum yaklaşık beş yüz yılı aşkın bir süre içerisinde Anadolu halkının ekonomik ve sosyal düzenine yön vermiştir…

(Akçakaya, 2018, s. 411)

Görsel 3.78
Ahi Evran (Temsili)

Ahi teşkilatın kurucusu Ahi Evran'dır (Görsel 3.78). Ahilikte meslek eğitimi ile ahlâki ve dinî eğitim bir arada verilmiş; üretimde kalite ve helal kazanç esas alınmıştır. Bu eğitim süreci sadece erkeklerle sınırlı kalmamıştır. Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları) adı verilen yapılanma sayesinde kadınların da meslek sahibi olması sağlanmıştır.

Ahiler kazançlarını fakirler ve kimsesizlerle paylaşarak bir nevi sosyal güvenlik kurumu gibi görev yapmışlardır. Ahi teşkilatına katılmak isteyen birinin iyi bir insan ve dürüst bir esnaf olmak için uyması gereken temel kurallar şunlardır:

Eli açık olmalı
(Cömert olmak)

Merhametli olmalı
(Şefkatli ve anlayışlı davranmak)

Sofrası açık olmalı
(İkramı bol olmak)

Kapısı açık olmalı
(Misafirperver olmak)

Gözü kapalı olmalı
(Kusur görmemek)

Dili kapalı olmalı
(Gıybet ve kötü sözden uzak durmak)

Ahi teşkilatıyla ile ilgili karekodla verilen videoyu izleyiniz.

Ahi Teşkilatı

Ahi teşkilatının dayanışma ve yardımlaşma anlayışı toplum hayatını nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

Ahi teşkilatına ait hangi değerlerin günümüzde de yaşatılması gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?

Görsel 3.79
İskemleci esnafını gösteren bir minyatür
(İntizâmi)

Osmanlı Devleti'nin sınırlarının genişlemesiyle birlikte ticaret hayatında önemli değişimler yaşanmıştır. Başlangıçta yalnızca Müslüman esnaflardan oluşan Ahi teşkilatı, zamanla Hristiyanlar ve Yahudilerin de ticarete katılmasıyla değişime uğramıştır. Aynı zamanda ticaretin gelişmesi, şehirlerin büyümesi ve nüfusun artması sonucunda Ahi teşkilatı bazı yönlerden yetersiz kalmış ve yerini lonca teşkilatına bırakmıştır. **Loncalar** aynı meslek grubuna mensup esnaf ve sanatkârların bir araya gelerek oluşturduğu, devlet denetimi altında faaliyet gösteren meslek örgütleridir (Görsel 3.79). Loncalar, Ahilikteki meslek ahlakı ve dayanışma anlayışını büyük ölçüde devam ettirmişlerdir. Demirciler, bakırcılar, ayakkabıcılar gibi farklı meslek grupları ayrı loncalarda faaliyet göstermiştir. Loncaların başlıca görevleri şunlardır:

- **Esnaf arasında dayanışmayı sağlar.**
- **Üretimi düzenler.**
- **Kaliteli mal üretimini denetler.**
- **Fiyatları kontrol altında tutar.**

Ahi teşkilatı ile Lonca teşkilatı arasındaki benzerlikler nelerdir? Yazınız.

.....

.....

Osmanlı kültür ve medeniyetiyle ilgili verilen yazılı, görsel ve dijital kaynakları inceleyiniz. Soruları cevaplayınız.

Bir milletin sahip olduğu sosyal, kültürel ve ahlaki değerler uzun bir tarih boyunca oluşur. Bu nedenle bireylerin kendi ülkesinin tarihini öğrenmesi ve araştırması çok önemlidir. Ülke tarihini bilmek geçmişte yaşanan olayların doğru anlaşılmasına ve millî değerlerin korunmasını yardımcı olur. Tarihi araştırmak sadece bilgi kazandırmaz. İnsanlara kim olduğunu hatırlatır ve güçlü bir millî kimlik oluşturmasına katkıda bulunur.

Görsel 3.80
Bayezid Medresesi, Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi (İstanbul)

Osmanlı Devleti'nin kültür ve medeniyetinin şekillenmesinde farklı coğrafya ve kültürlerin yanı sıra İslam kültür ve medeniyetinin de önemli bir etkisi olmuştur. İslam dininin yardımlaşma, dayanışma, adalet, merhamet gibi değerleri Osmanlı toplum hayatında da kendini göstermiştir. Medreseler, camiler, darüşşifalar (hastaneler), külliyeler ve vakıflar bu anlayışın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Görsel 3.80). Vakıflara ait kurumlar sayesinde ihtiyaç sahiplerine yardım edilmiş, eğitim ve sosyal hizmetler desteklenmiştir. Böylece İslam kültür ve medeniyetinin temel değerleri Osmanlı toplumunda yaşatılmış ve nesilden nesile aktarılmıştır.

Kaynak G

…Üsküdar'da bazı mahallelerde "Sadaka Taşı" bulunurdu (Görsel 3.81). Mahalle sakinleri yatsı namazına camiye giderken taşın kovuğuna bir miktar para bırakırlardı. Yatsı namazından sonra camiden ihtiyacı olanlar en son çıkar ve taşın yanından geçerken taşın kovuğuna ellerini daldırarak bir miktar para alırlardı. Kimse paranın hepsini kaldırmayı düşünmezdi. Ertesi günün ekmek parasını almak onlara yeterdi, öyle ki ertesi sabah sadaka taşında hâlâ para kalmış olduğu dahi vaki idi…

(Özemre, 2007, s. 95-96)

Görsel 3.81: Sadaka Taşı

Metinlerde hangi toplumsal değerlerden söz edilmektedir? Bu kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması sizce neden önemlidir?

- Uzman gruplarından ayrılarak kendi gruplarınıza dönünüz.
- Uzman gruplarında elde ettiğiniz bilgileri grubunuzdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Diğer uzman gruplarından gelen arkadaşlarınızın paylaştığı bilgileri dikkatlice dinleyiniz.

Osmanlı kültür ve medeniyetiyle ilgili karekodla verilen etkileşimli video etkinliğini yapınız.

Etkileşimli Video

UYGULAYALIM

Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

Osmanlı Dönemi'nde Bir Gün

- "Gelecek Derse Hazırlık" aşamasında belirlediğiniz grupları oluşturunuz.
- İncelediğiniz kaynaklardan yola çıkarak Osmanlı Dönemi'nde yaşayan bir ailenin günlük yaşamını anlatan özgün bir hikâye yazınız.
- Hikâyenizde Osmanlı kültür ve medeniyetine ait en az bir unsura (günlük hayat, vakıflar, ahi kültürü, lonca, eğitim, sanat, hukuk vb.) yer veriniz.
- Hikâyenizi aşağıda verilen boşluğa yazınız ve sınıfınızda canlandırınız.
- Canlandırdığınız hikâyelerden yola çıkararak verilen soruları cevaplayınız.
- Yaptığınız çalışmaları öz ve akran değerlendirme formlarını kullanarak değerlendiriniz.

! Yazdığınız hikâyenin öğretmeniniz tarafından bütüncül dereceli puanlama anahtarı kullanılarak değerlendirileceğini unutmayınız.

Canlandırdığınız hikâyelerde hangi kültürel değerler yer almaktadır?

Bu değerlerin gelecek nesillere aktarılması neden önemlidir? Açıklayınız.

Bütüncül Dereceli Puanlama Anahtarı

DEĞERLENDİRELİM

Öz Değerlendirme Formu

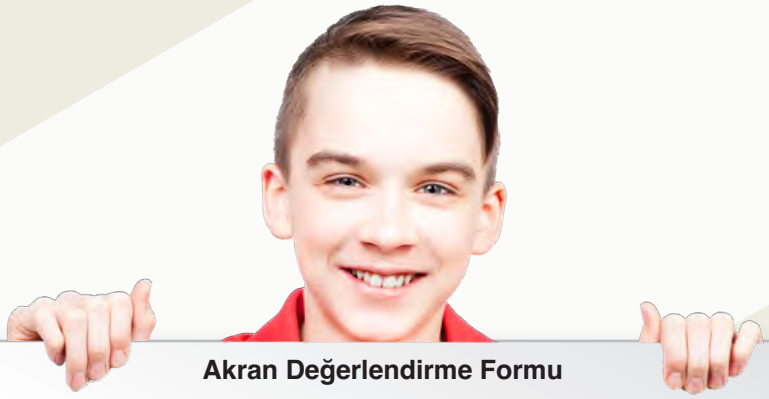
Değerlendirme Yapan Öğrencinin Adı-Soyadı:	
Sınıfı-Numarası:	
Değerlendirmenin Yapıldığı Tarih:	

Bu form, gerçekleştirdiğiniz etkinlik sonrasında kendinizi değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen ölçütlerden size en uygun olan seçeneği "X" ile işaretleyiniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Yönergeye uygun şekilde çalıştım.			
2. Konu ile ilgili içerik hazırladım.			
3. Hikâye yazım kurallarına dikkat ettim.			
4. Hikâyemi belirlenen süre içinde tamamladım.			
5. Drama için rol dağılımına aktif katıldım.			
6. Grup arkadaşlarıma çalışmalarında destek oldum.			
7. Arkadaşlarımla saygılı bir şekilde iletişim kurdum.			
8. Drama etkinliğindeki rolümü yerine getirdim.			
Toplam:			

Çalışmalarınızı verimli şekilde sürdürebilmeniz için "Kısmen" ya da "Hayır" seçeneklerini işaretlediğiniz bölümleri gözden geçiriniz. Bu bölümlerdeki eksikliklerinizi öğretmeninizden destek alarak tamamlayınız.

Görsel 3.82

Akran Değerlendirme Formu

Değerlendirme Yapan Öğrencinin Adı-Soyadı:	
Değerlendirmesi Yapılan Öğrencinin Adı-Soyadı:	
Değerlendirilen Çalışmanın Adı:	
Değerlendirmenin Yapıldığı Tarih:	

Bu form, akranlarınızın çalışmalarını değerlendirebilmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Etkinliklere katılım düzeylerini en uygun şekilde yansıtan seçeneği "X" ile işaretleyiniz."

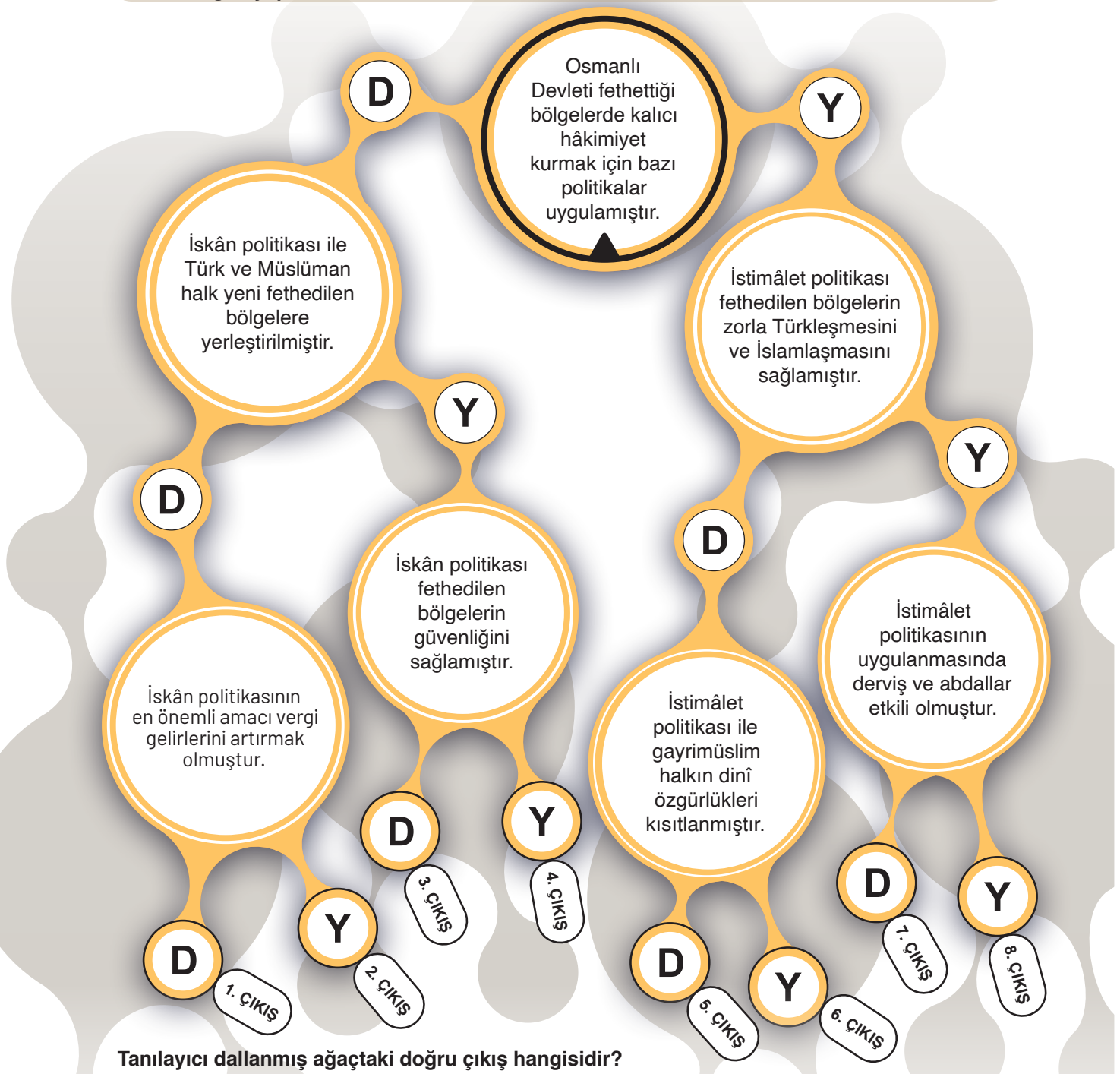
Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Grup üyeleri ile iş birliği içinde çalıştı.			
2. Üstlendiği görevleri yerine getirdi.			
3. Grup içinde fikir alışverişi yaptı.			
4. Arkadaşlarına gerektiğinde yardımcı oldu.			
5. Verilen görevleri zamanında tamamladı.			
6. Arkadaşlarının görüşlerine saygı gösterdi.			
7. Arkadaşlarıyla saygılı bir şekilde iletişim kurdu.			
8. Türkçeyi düzgün ve akıcı kullandı.			
Toplam:			

Akran değerlendirme formu için özel bir puanlama sistemi yoktur. Belirlenen ölçütler doğrultusunda "Evet", "Hayır" veya "Kısmen" sayıları toplanarak genel değerlendirme yapılır. Buna göre öğrencilere dönüt verilir.

Görsel 3.83

Sayfa 159'da (EK-1) yer alan uygulama adımlarını takip ederek origamiyi yapınız ve oyunu oynayınız.

A. Aşağıdaki ifadelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar vererek tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliğini yapınız.

Tanılayıcı dallanmış ağaçtaki doğru çıkış hangisidir?

.....

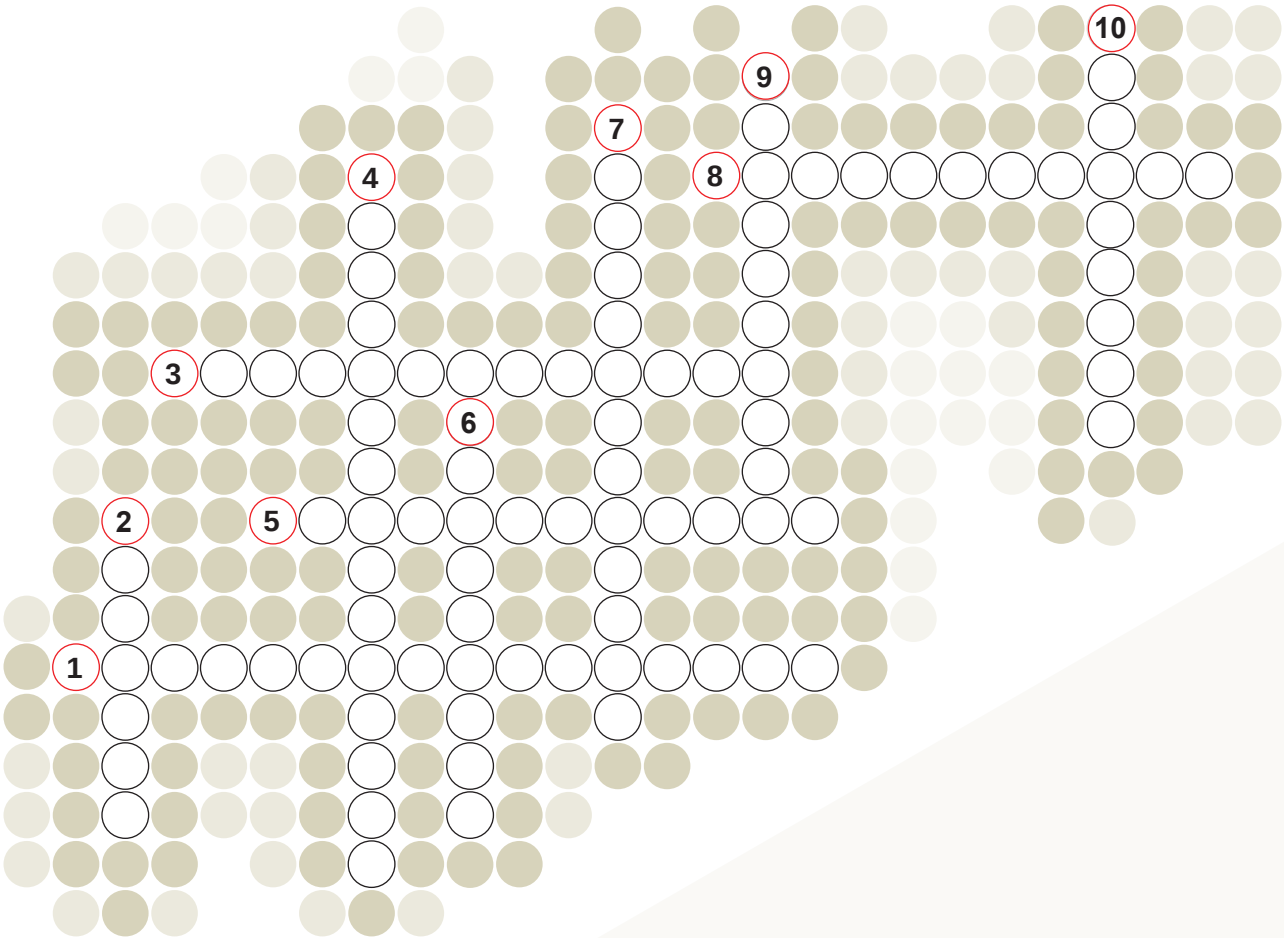
Tanılayıcı dallanmış ağaçtaki yanlış ifadeleri bulunuz ve doğrularını yazınız.

.....

.....

.....

B. Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.

1. 1789'da Fransa'da ortaya çıkan; özgürlük, eşitlik ve milliyetçilik fikirlerinin yayılmasına yol açan toplumsal ve siyasi olaydır.

2. Avrupa'da Katolik Kilisesi'ndeki bozulmalara tepki olarak Martin Luther öncülüğünde başlayan dinî yenilik hareketidir.

3. II. Mahmud Dönemi'nde sık sık isyan çıkaran Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması olayıdır.

4. Buhar gücüyle çalışan makinelerin üretimde kullanılmaya başlanmasıyla insan gücünün yerini makine gücünün aldığı süreçtir.

5. III. Selim Dönemi'nde kurulan, Osmanlının ilk düzenli ve modern ordusu kabul edilen askerî ocaktır.

6. 1839'da ilan edilen; can, mal ve namus güvenliğini güvence altına almayı ve hukukun üstünlüğünü sağlamayı amaçlayan fermandır.

7. Avrupalı devletlerin ekonomik çıkar için başka ülkelerin kaynaklarını ele geçirerek siyasi hâkimiyet kurma faaliyetidir.

8. XVIII. yüzyılda akıl, deney ve gözlemin önem kazandığı; kilise otoritesine karşı çıkılan düşünce akımıdır.

9. Osmanlı Devleti'nde Batı etkisiyle imar faaliyetlerinin arttığı; İstanbul'da kütüphane, çeşme, köşk ve bahçelerin yapıldığı dönemdir.

10. Bilim, sanat ve edebiyatta insana verilen değerin ve yaşama sevincinin öne çıktığı; Avrupa'da Antik Yunan ve Roma kültürünün yeniden canlandırıldığı dönemdir.

C. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1-2. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'u fethettikten sonra şehri yalnızca askerî bir zaferin sembolü olarak görmemiş; Osmanlı Devleti'nin geleceği için güçlü bir merkez hâline getirmeyi amaçlamıştır. Gaza ve cihat anlayışıyla gerçekleştirilen fetih sonucunda farklı bölgelerden getirilen Müslüman Türk halkı şehre yerleştirilerek İstanbul yeniden nüfuslandırılmıştır. Ayrıca şehirde bulunan gayrimüslim halka anlayışlı davranılmış, onların can ve mal güvenliği korunmuştur. Fatih Dönemi'nde su yolları onarılmış; saraylar, bedestenler ve yeni mahalleler inşa edilerek İstanbul siyasî, ekonomik ve kültürel bir merkez hâline getirilmiştir. Böylece Osmanlı Devleti'nin fethettiği topraklarda kalıcı hâkimiyet kurma hedefi güçlendirilmiştir.

1. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'da uyguladığı politikaların **temel amacı** aşağıdakilerden hangisidir?

A) İstanbul'u saldırılara karşı bir askerî üs olarak kullanmak
B) Şehrin nüfusunu artırarak vergi gelirlerini çoğaltmak
C) Uygulanan politikalarla İstanbul'da kalıcı hâkimiyet sağlamak
D) İstanbul'daki gayrimüslim halkın gönlünü kazanmak

2. Metne göre aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin uyguladığı iskân ve istimâlet politikalarının bir göstergesi **değildir**?

A) Gayrimüslim halkın can ve mal güvenliğinin korunması
B) Fethedilen bölgedeki halkın başka yerlere göç ettirilmesi
C) Fethedilen yerlerde yeni mahallelerin inşa edilmesi
D) Farklı bölgelerden Müslüman Türk halkın İstanbul'a yerleştirilmesi

3-4. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

"Denizlere hâkim olan cihana hâkim olur." sözlerinin sahibi, Türklerin denizler fatihi Barbaros Hayreddin Paşa'nın 1538 yılında Haçlı donanmasına karşı kazandığı Preveze Deniz Zaferi, Türk denizciliğinin zirvesi kabul edilmektedir. Yunanistan'ın kuzeybatısındaki Preveze'de Osmanlı donanması ile Papalık Devleti, Malta, Ceneviz, Venedik, İspanya ve Portekiz'in oluşturduğu Haçlı donanması arasında gerçekleşen bu deniz muharebesi sonucunda Adalar (Ege) Denizi'nden sonra Akdeniz'de de Osmanlı donanmasına karşı koyabilecek bir güç kalmamış ve Türklerin bölgedeki hâkimiyeti başlamıştır. Bu büyük zafer, günümüzde Türk denizcileri için önemli bir gurur kaynağı olmaya devam etmekte; zaferin kazanıldığı 27 Eylül günü, 1944 yılından beri "Türk Denizcilik Günü" olarak kutlanmaktadır.

3. Metne göre Preveze Deniz Zaferi'nin Osmanlı Devleti açısından ortaya çıkardığı sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

A) Osmanlı Devleti'nin Adalar (Ege) Denizi'ndeki liman şehirlerinde ticari faaliyetleri sona ermiştir.
B) Akdeniz'de Osmanlı donanmasına karşı koyabilecek bir gücün kalmadığı anlaşılmıştır.
C) Haçlı devletleri Osmanlı Devleti ile barış anlaşmaları imzalamak zorunda kalmıştır.
D) Osmanlı Devleti, Akdeniz'deki tüm liman şehirlerini doğrudan yönetimi altına almıştır.

4. Preveze Deniz Zaferi'nin günümüzde "Türk Denizcilik Günü" olarak anılması aşağıdakilerden hangisinin bir göstergesidir?

A) Zaferin Osmanlı Dönemi'ndeki denizcilik faaliyetlerini olumlu etkilediğinin
B) Barbaros Hayreddin Paşa'nın Osmanlı tarihindeki önemli bir kişi olduğunun
C) Preveze Zaferi'nin Türk denizciliği açısından millî gurur kaynağı olduğunun
D) Zaferin ardından Akdeniz'deki rekabetin uzun süre devam ettiğinin

Ç. Aşağıda verilen açık uçlu soruları cevaplayınız.

1-2. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Osmanlı Devleti'nde devlet başkanı "padişah" idi. Padişahlar devletin mutlak hâkimiydiler. İdari, askerî, mali ve hukukî konularda geniş yetkilere sahiptiler. Ancak bu yetkilerini kullanırken kanunlara, törelere, gelenek ve göreneklere uymak zorundaydılar. Padişahların sorumlulukları daha önceki Türk devletlerinin hükümdarlarından farklı değildi. Ülkenin topraklarını genişletmek ve ülkeyi geliştirmek, halkın refah ve mutluluğunu sağlamak padişahın başlıca göreviydi. En önemli görevi ise ülkede adaleti sağlamaktı. Osmanlı Devleti'nin güçlü ve 600 yılı aşan bir süre varlığını devam ettirmesinde ülkede sağlanan adaletin büyük rolü olmuştur.

1. Metne göre padişahın başlıca görevlerinin neler olduğunu yazınız.

.....

.....

2. Metne göre padişahın yetkilerini kullanırken hangi kuralları dikkate aldığını yazınız.

.....

.....

Verilen soruyu aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Osmanlı kültüründe mahalle aileden sonra bireyin ait olduğu ilk topluluktu. Mahalle sakinleri arasında güçlü bir dayanışma bulunur ve komşuluk hukukuna büyük önem verilirdi. Bu anlayış doğrultusunda yapılar, birbirlerinin manzarasını ve görünümünü etkilemeyecek biçimde inşa edilirdi. Mahalle yaşamının en önemli kurumlarından biri Avarız (afet) Vakfı ve buna bağlı Avarız Sandığı'ydı. Bu vakıfların gelirlerini hayırseverlerin bağışları ile mahalle halkı ve esnafın katkıları oluştururdu. Avarız Vakıflarının gelirleri hastalara yardım edilmesi, yoksul cenazelerinin kaldırılması, cami, mescit ve mekteplerin bakım ve onarımı ile din görevlileri ve öğretmenlerin ücretlerinin karşılanmasında kullanılırdı. Vakfın yöneticisi ise mahallenin ileri gelenleri arasından seçilirdi.

3. Metne göre Osmanlı Devleti'nde toplumsal dayanışmayı sağlamak için hangi faaliyetler yürütülmüştür?

.....

.....

Kavram Oyunu

Öğrenme alanı ek sorular

EK - 1

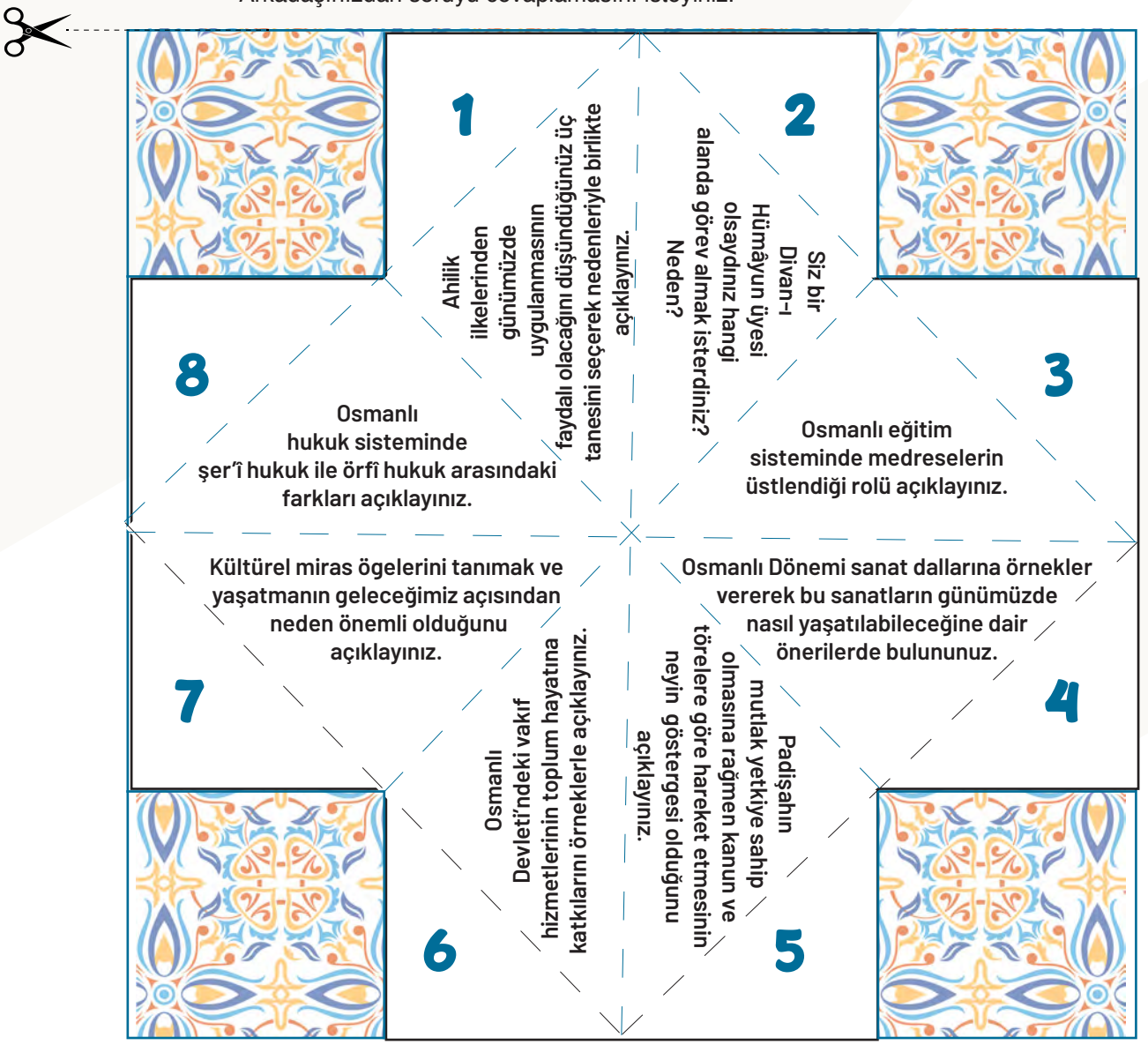
Origami görev oyunu için aşağıda verilen alanı kesim çizgilerini takip ederek kesiniz.

1. Uygulama Adımları (Katlama İçin)

- Verilen origami kâğıdını ilgili alandan keserek ayırınız.
- Kare kâğıdı köşeden köşeye olacak şekilde üçgen biçiminde katlayıp açınız.
- Kâğıdın dört köşesini merkeze doğru katlayınız.
- Kâğıdı ters çeviriniz.
- Kareyi ortadan ikiye ayırınız.
- Parmaklarımızı ortadaki ceplere yerleştirerek oyun aşamasına geçiniz.

2. Uygulama Adımları (Oyun İçin)

- Arkadaşınızdan birden sekize kadar bir sayı söylemesini isteyiniz.
- Origamiyi söylenen sayı kadar açıp kapatınız.
- Arkadaşınızdan açılan bölmelerden birini seçmesini isteyiniz.
- Seçilen bölmeyi açarak içindeki soruyu okuyunuz.
- Arkadaşınızdan soruyu cevaplamasını isteyiniz.

A-B-C

abdal: Eski Türk kültüründe gezgin derviş; halk arasında saf, temiz kalpli kişi.

aforoz: Hristiyanlıkta bir kimseyi kilise topluluğundan çıkarmak, dinden uzaklaştırmak.

aidiyet: Bir gruba, yere, kimliğe ya da topluluğa bağlılık hissi, aitlik.

alay: Bir albayın komutası altında bulunan, üç ya da dört taburdan oluşan askerî birlik.

ara bulucu: Taraflar arasındaki anlaşmazlığı çözmek için iletişimi ve uzlaşmayı sağlayan kişi.

atasözü: Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş, halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz.

azınlık: Bir toplumda nüfusça daha az olan ve kendine özgü kültürel ve etnik özellikleri bulunan topluluk.

cihat: İslamiyet'in yayılması ve korunması için yapılan mücadele.

Ç-D-E

çini: Fırında pişirilmiş, sırlı ve renkli süsleme sanatı ürünü.

derviş: Allah'a bağlı, alçak gönüllü ve yardımsever kişi.

demeç: Resmî bir konuda yapılan kısa açıklama, basın bildirisi.

diplomatik: Devletler arası ilişkilerle, görüşmelerle ve dış politika ile ilgili.

divan: Osmanlı Dönemi'nde devlet yönetiminin üst düzey kurulunun toplandığı meclis.

encümen: Bir iş için seçilmiş küçük kurul, komisyon.

endüljans: Katolik Kilisesinin para karşılığında günahların bağışlanacağına dair verdiği belge.

enterdi: Katolik Kilisesinin bir ülke veya topluluğa uyguladığı, dinî törenleri yasaklayan ceza.

elçi: Bir ülkeyi başka bir ülkede temsil eden resmî görevli.

elçilik: Bir devletin başka bir devletteki resmî temsil makamı.

etnik: Bir kavme, halka veya kültüre özgü olan.

eyalet: Osmanlı Devleti'nde beylerbeyi tarafından yönetilen, sancaklardan oluşan idarî birim.

F-G-H

ferman: Osmanlı Devleti'nde padişahın verdiği, uyulması zorunlu yazılı buyruk.

fetih: Bir yerin savaş veya barış yoluyla alınması, ele geçirilmesi.

fetva: İslam hukukuna göre bir konuda sorulan soruya, yetkili din âlimi tarafından verilen dinî hüküm ve cevap.

fresk: Yaş duvar sıvası üzerine kireç suyunda eritilmiş madenî boyalarla resim yapma yöntemi.

ganimet: Savaş sırasında düşmandan elde edilen mal ve değerli eşyalar.

gaza: Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaş.

gıybet: Bir kimseyi arkasından çekiştirme veya yerme.

hadis: Hz. Muhammed'in (sav) sözleri, davranışları ve onaylarını ifade eden rivayetler.

hisar: Kale, surlarla çevrili askerî yapı, hudut, sınır.

humbaracı: Osmanlı ordusunda humbara yapan ve kullanan askerî sınıfa mensup kişi.

I-İ-J

ıslahat: Bir kurumun veya sistemin daha iyi duruma getirilmesi için yapılan düzeltme ve iyileştirme çalışmaları.

idari: Yönetimle ilgili, yönetime ilişkin.

idadi: Osmanlı Devleti'nde lise düzeyinde eğitim veren okul.

ihtilal: Bir ülkenin siyasal, sosyal ve ekonomik yapısını veya yönetim düzenini değiştirmek amacıyla kanunlara uymaksızın cebir ve kuvvet kullanarak yapılan geniş halk hareketi..

iskân: Kalıcı hâkimiyet kurmak ve düzeni sağlamak amacıyla fethedilen yerlere Türk ve Müslüman nüfusu yerleştirme.

iskemle: Arkalıklı veya arkalıksız sandalye türü oturacak yer.

istihdam: Bir insanı bir görevde kullanma, çalıştırma.

istimalet: Fethedilen bölgede yaşayan yerel halkın gönlünü kazanmak için onlara anlayışlı ve adaletli bir yönetim anlayışı gösterme.

işgal: Bir yeri zorla ele geçirme ve denetimi altında tutma.

itaat: Emre uyma, söyleneni yapma, boyun eğme.

jeopolitik: Bir devletin uyguladığı iç ve dış siyasette coğrafi konumunun, fiziki ve beşerî özelliklerinin etkisini inceleyen bilim dalı; coğrafyanın siyasete etkisi.

K-L

kanunname: Devlet yönetimini ve hukuk düzenini belirleyen yazılı kanunlar bütünü.

Kanun-ı Esasi: Osmanlı Devleti'nde 1876 yılında ilan edilen ilk anayasa, temel kanun.

kerpeten: Genellikle çivi sökmeye, tel kesmeye veya bükmeye yarayan iki kollu metal araç, kıskaç.

külliye: Cami merkez alınarak çevresine yapılan yapılardan oluşan büyük yapı topluluğu.

küreselleşme: Dünyanın ekonomik, kültürel ve siyasi olarak birbirine daha bağlı hâle gelmesi.

lağımcı: Osmanlı ordusunda kuşatma sırasında surların altını oyan asker sınıfı.

levazım: Bir iş için gerekli araç, gereç ve malzemeler.

M-N

mali: Parayla ve ekonomik işlemlerle ilgili.

mancınık: Kale kuşatmalarında kullanılan büyük savaş aracı.

mazlum: Haksızlığa uğramış, ezilmiş kişi.

mebus: Osmanlı Dönemi'nde ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk dönemlerinde milletvekillerine verilen ad.

merkezî otorite: Devlet yönetiminde gücün tek bir merkezde toplanması ve ülkenin bu merkezden yönetilmesi.

mescit: Cemaatin namaz kılması için yapılan küçük ibadet yeri.

meziyet: Bir kimseyi veya şeyi üstün kılan nitelik.

minyatür: El yazması kitaplarda yapılan küçük ve detaylı resim sanatı.

moda: Belli bir dönemde yaygınlaşan geçici beğeni tarzı.

muhafaza: Koruma, saklama, kollama.

muharebe: Silahlı güçler arasında gerçekleşen çatışma.

mukaddes: Kutsal, dinî değeri olan.

muvafık: Uygun, yerinde, elverişli.

mükellef: Bir işi yapma yükümlülüğü bulunan.

mülk: Taşınır veya taşınmaz her türlü mal.

mülteci: Başka bir ülkeye sığınan kişi.

müteşebbis: Girişimci, bir işi yapmaya girişen kimse.

O-Ö-P

olimpiyat: Bazı alanlarda düzenlenen uluslararası yarışma.

önerme: Önermek işi, kabul edilmesi için öne sürülen düşünce, doğru ya da yanlış kesin bir yargı bildiren cümle.

papaz: Hristiyanlıkta din görevlisi.

paralimpik: Engelli sporcular tarafından oynanan yarışmalar.

patrik: Bazı Doğu kiliselerinde en yüksek dinî rütbeye sahip kişi.

R-S-Ş

refah: Bolluk ve rahat içinde yaşama.

sancak: Osmanlı Devleti'nde eyaletlerin altındaki yönetim birimi.

sanduka: Türbelerde mezarın üzerine konulan, sandık biçimindeki yapı.

serebral palsi: Doğum öncesi, doğum sırasında veya yaşamın ilk yıllarında beyinde meydana gelen bir hasar sonucu ortaya çıkan bir nörolojik durumdur

sûr: Bir şehrin, kalenin, sarayın veya kasabanın çevresini koruma amacıyla kuşatan yüksek ve kalın taş duvar; kale duvarı.

sermaye: Anapara ve mal varlığı.

slogan: Bir düşünceyi kısa ve çarpıcı biçimde ifade eden söz.

T-U-Ü

tanzimat: İdari işlerin düzeltilmesi için yapılan düzenlemeler.

tarih: Toplumların geçmişteki yaşayışlarını ve ilişkilerini inceleyen bilim dalı.

teessüs: Yerleşme, temelleşme, kökleşme.

tekfur: Doğu Roma İmparatorluğu'nda vali veya derebeyi konumundaki yönetici.

tetkik: İnceleme, araştırma.

tersane: Gemi yapılan ve onarılan yer.

uç beyliği: Sınır bölgelerinde kurulan ve fetih faaliyetleri yapan beylik.

ulema: Din bilginleri; Osmanlı Devleti'nde eğitim ve yargı alanında görev yapan kişiler.

üslup: Bir kişinin düşüncelerini anlatma ve ifade etme biçimi, anlatım tarzı.

V-Y-Z

vazetmek: Bir kuralı, yasayı, hükmü veya ilkeyi ortaya koymak, kurmak ya da yürürlüğe koymak.
vergi: Kamu hizmetleri için devletin halktan topladığı para.
zapt etmek: Zorla ele geçirmek.

Akçakaya, M. (2018). Ahi teşkilatı. M. Akçakaya (Ed.), *Türk-İslam tarihinde yönetim uygulamaları* (ss. 405–442). Gazi Kitabevi.
Arıkan, Z. (1999). *Osmanlı devletinde yenileşme hareketleri*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
Armağan, A. (2011). Klasik dönemde Osmanlılarda devlet yönetim anlayışına dair bazı düşünceler. *Gazi Akademik Bakış, 5*(9), 1–18.
Arpa, E. (2011). Sudan ve Darfur sorunu. *Avrasya Etüdleri, 40*(2), 97–122.
Aydınoğlu, T. (2018). Osmanlı dönemi Türk müziğinin Wolfgang Amadeus Mozart'ın eserlerine etkisi. *Asya Studies, 5*, 57–66.
Balcı, M. (2000). *Tanzimat'tan günümüze ıslah, resepsiyon ve uyum çalışmalarının tahlili.*
Bauman, Z. (2023). *Küreselleşme: Toplumsal sonuçları.* Ayrıntı Yayınları.
Bayartan, M. (2008). Osmanlı şehirlerinde vakıflar ve vakıf sisteminin şehre kattığı değerler. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 10*(1), 1–58.
Baydan, S. (2019). *Gastronomi turizmi kapsamında Balkan ve Türk mutfak kültürlerinin karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi].
Bozkurt, V. (2000). Küreselleşme: Kavram, gelişim ve yaklaşımlar. *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi.*
Cevdet Paşa, A. (2019). *On dokuzuncu yüzyılda Osmanlı devlet yönetimi* (S. A. Kahraman, Haz.; S. Ergüzel, Ed.). Yeditepe Yayınevi.
Cezar, M. (1985). *Tipik raporlarıyla Osmanlı şehirciliğinde çarşı ve klasik dönem imar sistemi.* Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları.
Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2021). *Asrın küresel salgını: Türkiye'nin koronavirüsle başarılı mücadelesi* [Rapor].
Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2022). *Türkiye'nin dost eli: İnsani diplomasi.*
Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2025). *Bölgesel iş birliği, istikrarın güçlendirilmesinde Türkiye'nin merkezi rolü.*
Çelebi, E. (2008). *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Bursa–Bolu–Trabzon–Erzurum–Azerbaycan–Kafkasya–Kırım–Girit* (Y. Dağlı ve S. A. Kahraman, Haz.; 2. bs., C. 2, Kitap 1). Yapı Kredi Yayınları.
Çetin, E. (2023). Osmanlı'da gündelik hayata sosyolojik bir bakış. *Toplum Bilimleri Dergisi, 7*(13), 277–294.
Dalar, M., ve Gökcan, Ö. (2018). Myanmar'ın Rohingya Müslümanları politikası: Tarihsel ve hukuksal bir analiz. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8*(15), 33–63.
Demir, Ş. (2011). Tanzimat döneminde bir devlet politikası olarak Osmanlıcılık. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (Sayı bilgisi eksik), 331–351.
Demir, Y. (2017). Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve Bizans-Avrupa ekseninde cereyan eden münasebetler. *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi, 3*(2), 54–91.
Draper, S. M. (2018). *İçimdeki müzik.* Timaş Yayınları.
Engin, V. (2011). *Osmanlı ticaret ve sanayi albümü.* İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
Erdem, E. (2016). Sanayi devriminin ardından Osmanlı sanayileşme hamleleri: Sanayi politikalarının dinamikleri ve zaafiyetleri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *(48)*, 17–44.
Hızlı, M. (1997). *Mahkeme sicillerine göre Osmanlı klasik dönemi Bursa medreselerinde eğitim öğretim.* Doğan Ofset.
İnalcık, H. (2015). *Osmanlı İmparatorluğu: Klasik çağ (1300–1600)* (R. Sezer, Çev.; 20. bs.). Yapı Kredi Yayınları.
Kuzucu, K. (2018). *Osmanlı tarihi IV: III. Selim dönemi ve ıslahatlar (1789–1807).* Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
Kuzucu, K. (2023). *Osmanlı tarihi IV: İslam kurumları ve medeniyeti.* Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
Ortaylı, İ. (2014). *Osmanlı'yı yeniden keşfetmek.* Timaş Yayınları.

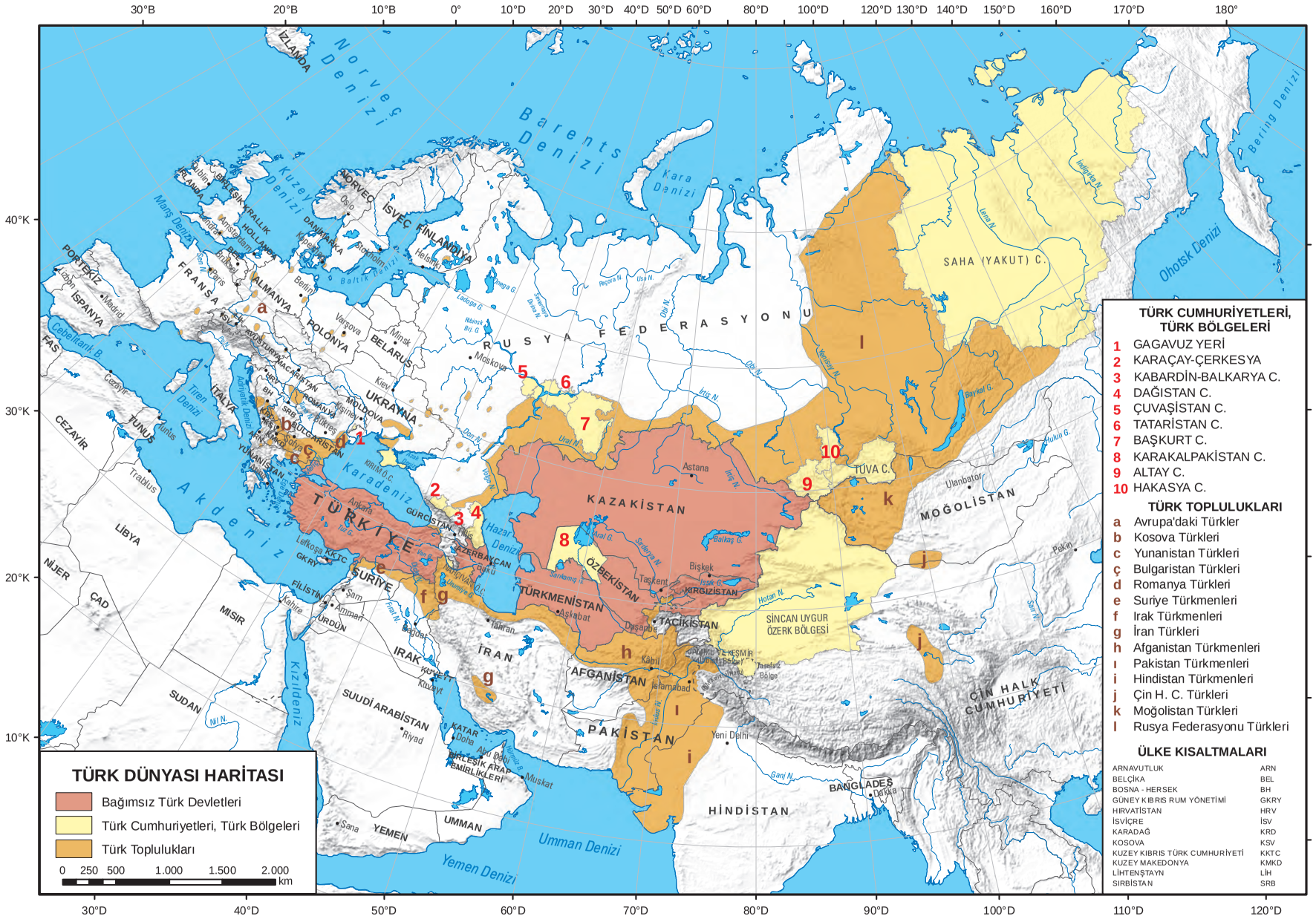
Özaydın, M. M. (2018). İnsan onurunu koruma hedefinde bir refah kurumu: Vakıflar. M. Akçakaya (Ed.), *Türk-İslam tarihinde yönetim uygulamaları* (ss. 371–404). Gazi Kitabevi.
Özemre, A. Y. (2007). *Üsküdar ah Üsküdar.* İstanbul Yayınları.
Özer, M. A. (2018). Enderun okulu. M. Akçakaya (Ed.), *Türk-İslam tarihinde yönetim uygulamaları* (ss. 191–224). Gazi Kitabevi.
Özkan, B., ve Özkan, A. (1999). *Adım adım Osmanlı tarihi ve padişahlar albümü* (C. 1: 1299–1520). Boyut Yayın Grubu.
Öztuna, T. Y. (1964). *Başlangıcından zamanımıza kadar Türkiye tarihi* (C. 5). Hayat Yayınları.
Sancaktar, S. (2019). Balkanlar'da Türk ve Müslüman milletler: 19. yüzyıldan günümüze milliyetçiliğe karşı varoluş mücadelesi. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences, 5*(1), 1–12.
Selimoğlu, İ. (Ed.). (2011). *Orhan Gazi ve dönemi: Uluslararası Orhan Gazi ve Dönemi Sempozyumu.* Osmangazi Belediyesi Yayınları.
Şafak, N. (2012). Osmanlı kuruluş döneminde devlet. *Belleten, 76*(276), 431–454.
Şentürk, M. H. (1993). Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinde Rumeli'de uyguladığı iskân siyâseti ve neticeleri. *Belleten, 57*(218), 89–112.
T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020, 27 Kasım). *COVID-19 (SARS-CoV-2 enfeksiyonu) genel bilgiler, epidemiyoloji ve tanı: Bilimsel Danışma Kurulu çalışması.*
Taşır, N. (2024). *Lutiye Ender Göktepe'nin ud yapımına ilişkin bir inceleme* [Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi].
Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. (2004). *Mahmud II* (C. 29, ss. 350–357). TDV Yayınları.
Türkmen, E. (1988). Arapça'nın Libya lehçesindeki Türkçe kelimeler. *Erdem, 4*(10), 211–226.
Usal, G. (2025). Orta Asya ve Osmanlı müzik kültüründe kanun sazı: Tarihsel ve teknik bir karşılaştırma. *Yegah Musicology Journal (YMJ), 8*(2), 314–338.
Uslu Bülbül, Z. (2018). Aksaray'da bir kültür varlığı: Hacı Gayb Türbesi. *Vakıflar Dergisi, 50*, 165–176.
Uzun Aydın, D., ve Aydın, F. (2023). Parian'lar ve Avrupa'da Türk modası (Turquerie) etkisiyle yapılmış benzer örnekler üzerinden değerlendirmeler. Y. Arslan (Ed.), *Sosyal bilimlerde aktüel araştırmalar: Etkiler-sonuçlar (2)* (ss. 30–45). Kalan Yayınları.
Uzunçarşılı, İ. H. (1972). *Osmanlı tarihi* (C. 1). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
Uzunçarşılı, İ. H. (2011). *Osmanlı tarihi: IV. cilt, 1. bölüm: Karlofça Anlaşması'ndan XVIII. yüzyılın sonlarına kadar* (6. bs.). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
Uzunçarşılı, İ. H. (2023). *Osmanlı tarihi: Cilt I. Anadolu Selçukluları ve Anadolu beylikleri hakkında bir mukaddime ile Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan İstanbul'un fethine kadar* (14. bs.). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
Vakıf Şehir. (2025, Ağustos). *UNESCO tescilli vakıf eserleri* (Sayı 39). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü.
Yarkın, N. (2020). Instrumentation of Ottoman/Turkish instruments. *Rast Musicology Journal, 8*(1), 2317–2327.

Kaynakça atıf sistemi, APA 7 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.

Öğrenme alanı kendimi değerlendiriyorum cevap anahtarları

Genel Ağ ve Görsel Kaynakçası

25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
40°K
35°K
ROMANYA
Bükreş
Tuna N.
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
HAZAR DENİZİ
Sofya
BULGARİSTAN
K A R A D E N İ Z
GÜRCİSTAN
Tiflis
Kura N.
AZARA Ö.C.
Artvin
Ardahan
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
Erivan
Kars
Iğdır
NAHÇIVAN Ö.C. (AZERBAYCANI)
Aras N.
YUNANİSTAN
Meriç N.
MARMARA DENİZİ
Gökçeada
Bozcaada
Çanakkale
EGE DENİZİ
Edirne
Kırklareli
Tekirdağ
İstanbul
Yalova
Kocaeli
Sakarya
Düzce
Bolu
Bilecik
Bursa
Balıkesir
Kütahya
Eskişehir
Ankara
Çankırı
Karabük
Zonguldak
Bartın
Kastamonu
Çorum
Amasya
Sinop
Samsun
Tokat
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Gümüşhane
Bayburt
Erzincan
Erzurum
Sivas
Yozgat
Kırıkkale
Kırşehir
Aksaray
Nevşehir
Kayseri
Tunceli
Bingöl
Muş
Elâzığ
Bitlis
Van
Ağrı
Urumiye Gölü
Malatya
Diyarbakır
Siirt
Batman
Şırnak
Hakkâri
Adıyaman
Kahramanmaraş
Mardin
Gaziantep
Şanlıurfa
Osmaniye
Adana
Kilis
Hatay
Niğde
Konya
Afyonkarahisar
Manisa
İzmir
Aydın
Denizli
Uşak
Isparta
Burdur
Muğla
Antalya
Karaman
Mersin
Atina
İ R A N
S U R İ Y E
I R A K
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
Erenköy
Lefkoşa
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
LÜBNAN
Beyrut
Şam
Bağdat
A K D E N İ Z
L İ B Y A
M I S I R
Tel Aviv
FİLİSTİN
Batı Şeria
Doğu Kudüs
İSRAİL
FİLİSTİN
Gazze Şeridi
Süveyş K.
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
RUSYA FEDERASYONU
TÜRKMENİSTAN
ÖZBEKİSTAN
KIRGIZİSTAN
TACİKİSTAN
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
İRAN
İRAK
SURİYE
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
HİNDİSTAN
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
Barents Denizi
Kara Denizi
Norveç Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Kızıldeniz
Umman Denizi
Yemen Denizi
Moskova
Ankara
Astana
Taşkent
Bişkek
Aşkabat
Duşanbe
Kabil
İslamabad
Tahran
Bağdat
Yeni Delhi
Dakka
Pekin
Ulanbator

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

SOSYAL BİLGİLER

7. SINIF

DERS KİTABI

Yazarlar

Dr. Oğuz KALAFAT

Ahmet ÇİLİNGİR

Beyhan KALAFATOĞLU

Engin BEZİRKAN

Hikmet UZUNOĞLU

2. KİTAP

DEVLET KİTAPLARI

Kitabın Basıldığı Matbaa Adı, 2026

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI NO. ..... : 10819
DERS KİTAPLARI DİZİSİ NO. ..... : 2555

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Prof. Dr. Selahattin KAYMAKCI

Dil Uzmanı

Dr. Şengül KILIÇ AVAN
Şükrü BAŞKAYA

Görsel Tasarımcı

Dr. Çağrı AVAN
Esin Gizem MADAK
Hakan ÖRS
Halil SEYDİOĞLU
Muhammed Rahman ARAPHASANOĞLU
Selime KAYA

Çoklu Ortam Tasarımcısı

Ali Melih ÖZÇELİK
Bahar BULUT
Burhan TURGUT
Bünyamin TELLİ
Emel ERKİN
Engin KARADOĞAN
Faruk Gökalp YILMAZ
Gürkan SEMİZ
Kübra SELEK
M. Ali BÜYÜKTEKİN
Murat AKPINAR
Nuray AYDOĞDU
Ömer EVİN
Turan Sinan ÇELEBİ
Yavuz KORKMAZ

Program Geliştirme Uzmanı

Doç. Dr. İlkay AŞKIN TEKKOL

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Doç. Dr. Ezgi MOR

Rehberlik Uzmanı

Öznur ÇEVİK ÜNAL

Baskı

Baskı Matbaanın Adı ve
Ticaret Unvanı
Tel: (0000) 000 00 00

ISBN 978-975-11-9916-4

Mill´ Eî itim Bakanlêę ę Talim ve Terbiye Kurulu Bakkanlêę ēnēn 27.07.2026 tarih ve 165039723 sayēlē yazēsēile eî itim aracēolarak kabul edilmiktir.

Kurulca bu kitabēn kabul edilmik olmasēders kitabēndan yayēnevi ve yazarēn sorumluluî unu kaldērmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

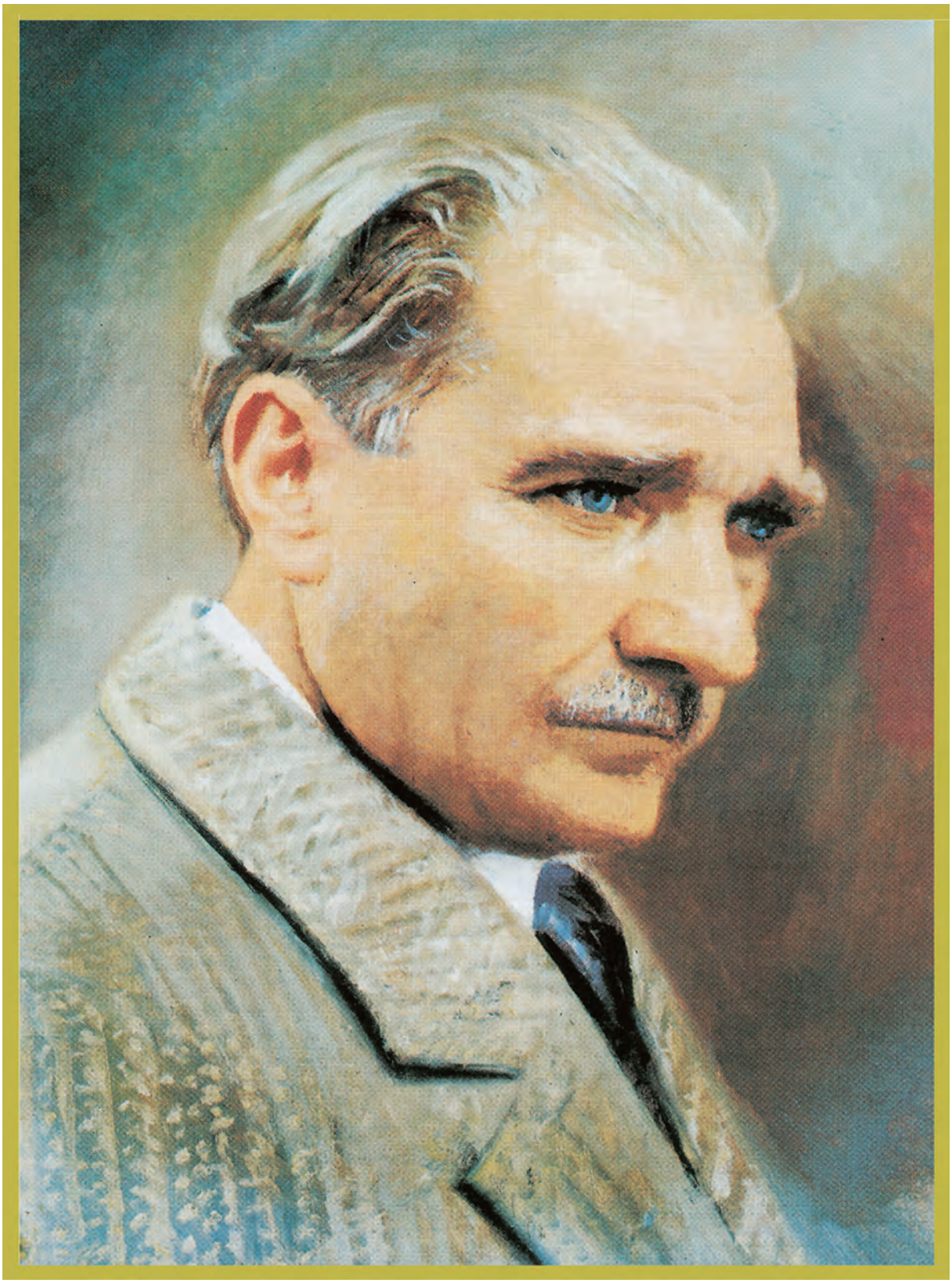
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KITABIMIZI TANIYALIM 8

4. ÖĞRENME ALANI

YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ

TÜRKIYE CUMHURIYETI'NIN NITELIKLERI 12
TÜRKIYE CUMHURIYETI'NIN YÖNETIM YAPISI 25
ÜLKEMIZDE DEMOKRASININ GELIŞIMI 38
DEMOKRASININ UYGULANMA SÜRECINDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR 56
4. ÖĞRENME ALANI-KENDIMI DEĞERLENDIRIYORUM 67

5. ÖĞRENME ALANI

HAYATIMIZDAKİ EKONOMİ

MILLÎ KALKINMA HAMLELERI 74
EKONOMIK GELIŞMIŞLIK ILE ÜRETIM, DAĞITIM VE TÜKETIM ARASINDAKI DÖNGÜ 94
5. ÖĞRENME ALANI-KENDIMI DEĞERLENDIRIYORUM 108

6. ÖĞRENME ALANI

TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLER

BILIMSEL VE TEKNOLOJIK GELIŞMELERIN GELECEKTEKI HAYATA ETKISI 114
SOSYAL BILIMLERIN ÇALIŞMA ALANLARI 127
TOPLUMSAL HAYATTA KARŞILAŞILABILECEK PROBLEMLERE ÇÖZÜM ÜRETME 135
6. ÖĞRENME ALANI-KENDIMI DEĞERLENDIRIYORUM 142

SÖZLÜK 146
GENEL AĞ VE GÖRSEL KAYNAKÇASI 149
TÜRKIYE'NIN MÜLKI IDARE BÖLÜMLERI ILE KARA VE DENIZ KOMŞULARI HARITASI 150
KAYNAKÇA 148
CEVAP ANAHTARLARI 149
TÜRK DÜNYASI HARITASI 151

KİTABIMIZI TANIYALIM

DÜŞÜNELİM

Yeni öğrenilecek konuya temel olabilecek ön bilgi ve becerilerin değerlendirildiği bölümdür.

KEŞFEDELİM

Mevcut bilgi ve beceriler ile yeni edinilecek bilgi ve beceriler arasında bağlantı kurulan bölümdür.

ÖĞRENELİM

Konuya ilişkin bilgilerin etkileşimli olarak açıklandığı bölümdür.

UYGULAYALIM

Hedeflenen becerilerin uygulanmasına yönelik etkinliklerin ve performans görevlerinin yer aldığı bölümdür.

DEĞERLENDİRELİM

Öğrenme alanı kapsamındaki bilgi ve becerilerin ne düzeyde öğrenildiğini belirlemeye yönelik soru ve etkinliklerin yer aldığı bölümdür.

Konu ile ilgili ön değerlendirmeye ait içerikleri ifade eder.

Önceki bilgiler ile yeni öğrenilecek konular arasında bağlantılar kurulan ve edinilen bilgilerin günlük yaşamla ilişkilendirildiği bölümdür.

Görsel kaynak, harita, genel ağ haberi ve metinler ile ilgili öğrencinin cevaplaması için hazırlanan soruları ifade eder.

Etkinliğin hangi uygulama adımları izlenerek uygulanacağını ifade eder.

Konu ile ilgili haberleri ifade eder.

Konu ve uygulamalara yönelik e-içerikleri ifade eder.

Dikkat edilmesi gereken uyarı ve hatırlatmaların yer aldığı bölümdür.

Kitabımızdaki kaynak metinler, yazım ve noktalama açısından eserin orijinaline bağlı kalınarak alınmıştır.

Öğrenme Alanı Özeti

4. Öğrenme Alanı

4. ÖĞRENME ALANI

YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ

KONULAR

- TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN NİTELİKLERİ
- TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÖNETİM YAPISI
- ÜLKEMİZDE DEMOKRASİNİN GELİŞİMİ
- DEMOKRASİNİN UYGULANMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

BU ÖĞRENME ALANINDA

- Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerini özetleyebileceksiniz.
- Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yapısını çözümleyebileceksiniz.
- Ülkemizdeki demokrasinin gelişimini, demokrasinin temel ilkeleri açısından yorumlayabilecek-siniz.
- Demokrasinin uygulama sürecinde karşılaşılan sorunları özetleyebileceksiniz.

ANAHTAR KAVRAMLAR

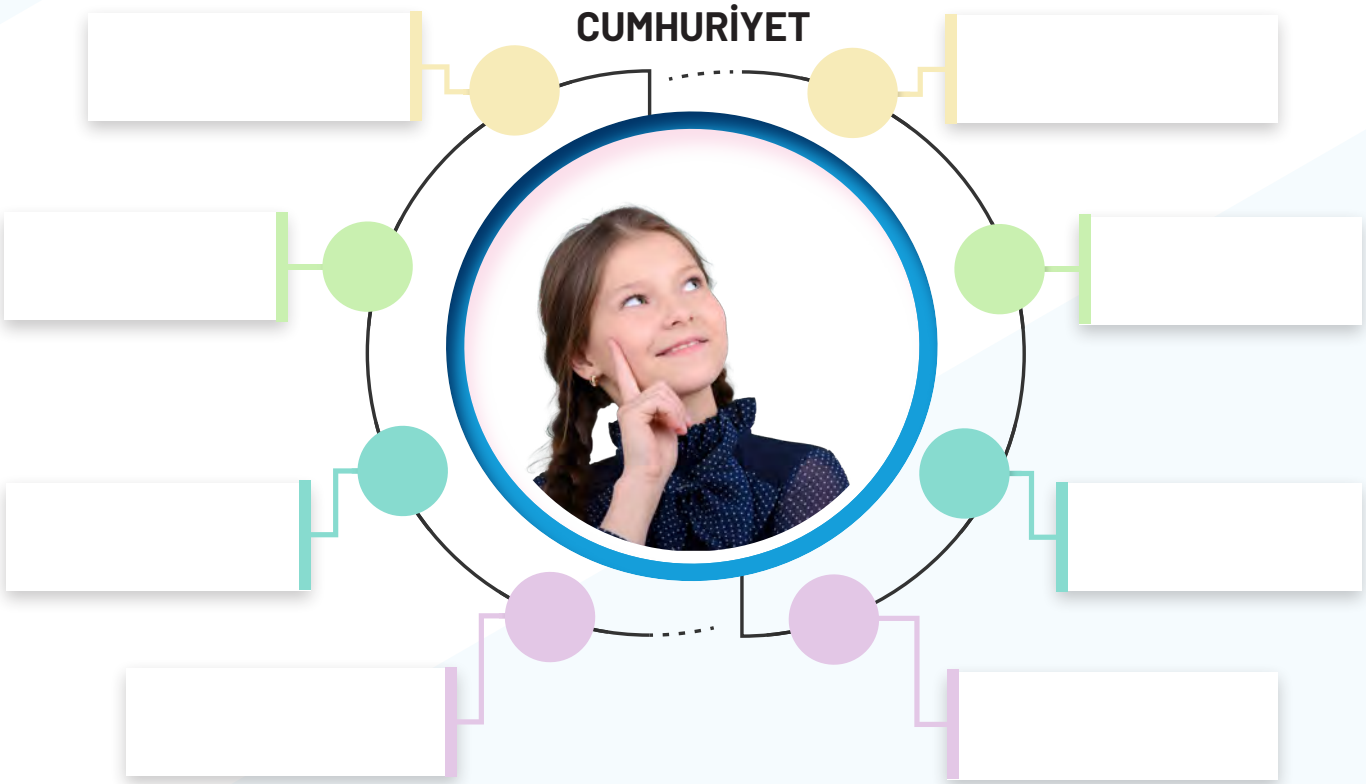
- demokratik devlet
- genel oy ilkesi
- hukuk devleti
- kuvvetler ayrılığı
- kuvvetler birliği
- laik devlet
- siyasi parti
- sosyal devlet
- yargı
- yasama
- yürütme

DÜŞÜNELİM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN NİTELİKLERİ

Cumhuriyet kavramı ile ilgili aklınıza gelen kelimeleri aşağıda verilen zihin haritasına yazınız.

Zihin Haritası Oluşturuyorum

Mustafa Kemal Atatürk'ün sözünü okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Görsel 4.1
Cumhuriyet Bayramı

"Cumhuriyet, imkân demektir. Cumhuriyet, yalnızca adıyla bile birey özgürlüğünü aşılayan sihirli bir aşıdır. Görülecektir ki, cumhuriyet imkânları olan her memleket, özgürlük davasında er geç başarılı olacaktır. Cumhuriyet, kendisine bağlı olanları en ileri aşamalara götüren imkânları verir. Bağımsızlık ve özgürlüğüne sahip olan milletler, ilerleme yolunda imkânlara sahip demektir. O halde cumhuriyet, her alanda ilerlemenin de en belirgin teminatıdır. Cumhuriyet bu anlamıyla ve bu kapsamıyla anlamak gerekir."

Mustafa Kemal ATATÜRK

Her alanda ilerlemenin en belirgin teminatı neden cumhuriyettir? Açıklayınız.

KEŞFEDELİM

Aşağıdaki kaynaklarda tarihteki Türk devletlerinde gerçekleştirilen bazı uygulamalar verilmiştir. Bu uygulamalara bakarak aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Kaynak A

...Boy beyleri cesareti, malî kudreti, doğruluğu ile tanınmış kimseler arasından seçim yolu ile iş başına gelirlerdi. Seçici heyet herhâlde boyu meydana getiren aile ve soyların temsilcilerinden kurulu olmalıdır. Bu heyet, eski Türk devletlerinde mevcut 'meclis' (toy)'lerin küçük çapta bir ilk tipi olarak görülmektedir...

(Kafesoğlu, 1986, s. 219)

Kaynak B

… Kendine kalıcı bir beylik istiyorsan eğer adil ol ve halkın güçlüğünü gider, … Halkın başındasın sen ey hakan bugün halkını gözet, uyanık ve akıllı davran, … Adaletli ol, buna çabala, zorbalık yapma Allah'a kul ol, yüz sür onun kapısına, … Kötü yasa yapma, iyi yasa kur. Kutun sana bağlanır, günün iyi olur, … Kötü yasa yapma ey güçlü hakan dünyaya hükmedilmez kötü yasayla...

(Yusuf Has Hâcib, 2019, s.138-139)

Kaynak C

… İlk defa olarak hangi tarihte olduğu henüz bilinemeyen ancak çok eskilere kadar gittiği anlaşılan ailelere ve çocuklara yapılan yardımlara Osmanlı öncesi Türk tarihinde de rastlamak mümkündür. Sözgelimi Erbil Atabeyi Muzafferettin Kökbörü, yetim çocuklara yardımları ve çocukların yetişmesi için yaptırdığı hayır kurumları ile tarihe geçmiş bir Türk devlet adamıdır. Dolayısıyla Türk tarihinde çok eski zamanlara tarihlenebilecek olan çocuklara ve ailelerine yardımların Osmanlı devletinde de erken zamanlardan itibaren var olduğu ileri sürülebilir…

(Dinç, Şimşek ve Eroğlu 2009, s.81)

	Kaynağın konusu nedir?	Kaynakta devletin hangi özelliklerinden bahsedilmektedir?	Kaynakta verilen konulara benzer uygulamalar ülkemizde de var mıdır? Örnekler veriniz.
Kaynak A	....	....	....
Kaynak B	....	....	....
Kaynak C	....	....	....

ÖĞRENELİM

Anayasamızın ikinci maddesini okuyunuz ve cumhuriyetin temel niteliklerinin neler olduğuna yönelik benim listem bölümünü doldurunuz.

1982 Anayasası'nın 2. maddesinde şu ifadeler yer almaktadır: ***"Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."***

Görsel 4.2

Benim Listem

.....

.....

.....

.....

.....

Anayasamızın 2. maddesinden hareketle uygulama adımlarını takip ederek cumhuriyetimizin temel niteliklerinin neler olduğu ile ilgili arkası yarın tekniğini kullanarak verilen etkinliği yapınız.

Kartopu Tekniği

Uygulama Adımları

Fikirlerimizi Birleştiriyoruz

- Kendi listelerinizi tamamladıktan sonra öğretmeninizin rehberliğinde ikişerli gruplar oluşturunuz ve konu ile ilgili beş dakika fikir alışverişi yapınız.
- Her adımda iki grup birleşerek öğrenci sayısını iki katına çıkarıp etkinliği devam ettiriniz. (2-4-8-16…)
- Grup tüm sınıfı kapsadığında on dakikalık bir sınıf tartışması gerçekleştiriniz.
- Sınıf olarak yaptığınız tartışma sonucunda ortaya çıkan fikirleri aşağıdaki bölüme yazınız.

Sınıf Listemiz

.....

.....

.....

.....

.....

Türkiye Cumhuriyeti'nin temel nitelikleri ile ilgili yazılı, görsel ve dijital kaynakları inceleyiniz.

Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, vatandaşların kamu haklarını bildiren temel yasa "Anayasa" olarak adlandırılır. Ülkemizde hâlen yürürlükte olan 1982 Anayasası'nın ilk üç maddesi değiştirilemez, değiştirilmesi teklif dahi edilemez hükümler içermektedir.

Görsel 4.3

Anayasamızın 1. maddesinde "Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir." ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeye göre Türkiye'nin yönetim biçimi cumhuriyettir (Görsel 4.3). Cumhuriyet kelimesi, "halk" veya "topluluk" anlamına gelen "cumhur" sözcüğünden türemiştir. Cumhuriyet ise milletin egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli sürelerle seçtiği temsilciler (milletvekilleri) aracılığıyla kullandığı yönetim sistemidir.

Anayasamızın 2. maddesinde ise Türkiye Cumhuriyeti'nin nasıl bir devlet olduğu ve hangi temel değerlere dayandığı açıklanmıştır. Buna göre devletimiz; insan haklarına saygı gösteren, Atatürkçü düşünceyi benimseyen, toplumda huzur ve adaleti sağlamayı amaçlayan bir yapıya sahiptir. Ayrıca yönetimde halkın söz sahibi olduğu, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrıldığı ve herkes için adaletin sağlandığı bir hukuk düzeni esas alınmıştır (Görsel 4.4). Bu özellikler, Türkiye Cumhuriyeti'nin sahip olduğu temel nitelikleri göstermektedir.

Görsel 4.4
Halk iradesi (Seçimler)

Atatürk milliyetçiliği ile ilgili verilen metni inceleyerek etkinliği yapınız.

Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerinden biri, Atatürk milliyetçiliğine bağlı bir yönetim sistemine sahip olmasıdır. Atatürk milliyetçiliği cumhuriyetin diğer nitelikleri ile doğrudan bağlantılıdır ve onların tamamlayıcısıdır. Örneğin Atatürk milliyetçiliği; ırk ayrımı yapmayan, vatandaşlık temelli bir anlayıştır. Bu anlayışa göre Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran herkese "Türk milleti" denir. Bu durum, cumhuriyetin "demokratik devlet" niteliğini destekler çünkü tüm vatandaşları eşit kabul eder (Görsel 4.5). Aynı zamanda Atatürk milliyetçiliği, farklı din ve inançlara sahip insanların bir arada yaşayabilmesini sağlar. Bu da cumhuriyetin laiklik niteliğini güçlendirir. Atatürk milliyetçiliği "Sosyal devlet" anlayışıyla da bağlantılıdır çünkü toplumda dayanışma, millî birlik ve beraberliğin sağlanması için çaba sarf eder. Aynı zamanda Atatürk milliyetçiliği adalet ve eşitliğe önem vermek suretiyle "hukuk devleti" anlayışının da destekçisidir.

Görsel 4.5: Türk halkı

Düşün-eşleş-paylaş tekniğini kullanarak verilen uygulama adımlarını takip ederek "Düşünceden Eyleme: Atatürk Milliyetçiliği" etkinliğini gerçekleştiriniz.

Düşün-Eşleş-Paylaş Tekniği

Uygulama Adımları

Düşünceden Eyleme: Atatürk Milliyetçiliği

- Atatürk milliyetçiliğinin günlük hayata yansımaları nelerdir?" sorusunu cevaplamak için 1 dakika düşününüz.
- Bir dakika sürenin sonunda öğrenciler olarak rastgele eşleşiniz ve düşüncelerinizi birbirinizle paylaşınız.
- Sürecin sonunda tüm öğrenciler olarak görüşlerinizi sınıfla paylaşınız.

Atatürk milliyetçiliğinin özellikleri ile ilgili aşağıda verilen cümleleri tamamlayınız.

Atatürk milliyetçiliği geçmiş ve gelecek arasında bir köprü gibidir çünkü .....

.....

.....

.....

.....

.....

Atatürk milliyetçiliği topluma yol gösteren bir pusula gibidir çünkü .....

.....

.....

.....

.....

.....

Atatürk milliyetçiliği toplum içinde denge oluşturan bir terazi gibidir çünkü .....

.....

.....

.....

.....

.....

Demokratik devlet niteliği ile ilgili metni ve görselleri inceleyiniz.

Demokrasi, halkın egemenliğine dayanan bir yönetim biçimidir. Bu sistemde halk, yöneticilerini özgürce yapılan seçimlerle belirler. Cumhurbaşkanı, milletvekilleri, belediye başkanları ve muhtarlar seçimle göreve getirilen yöneticilerdir. Seçilen kişiler, kendilerine tanınan yetkiyi belirli bir süre için kullanır ve süre sonunda yeniden seçimler yapılır. Bu sayede halk yönetime katılır ve alınan kararlar üzerinde denetim hakkı kazanır. Demokrasi; özgürlük, eşitlik ve katılım ilkeleriyle toplumun birlikte yaşama kültürünü güçlendirir.

Görsel 4.6: TBMM binası

28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları Açıklandı

"...Yüksek Seçim Kurulu(YSK) Başkanlığı 2023 yılında yapılan 28.Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nin tüm yurt içi, yurt dışı ve gümrük kapılarındaki sandıklarda tamamlandığını dile getirerek yapılan seçimlere yönelik kesin sonuçları açıkladı. Seçimde 55 milyon 835 bin 895 seçmen oy kullandı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.7: Seçim

Mahalli İdareler Genel Seçimleri Tamamlandı

"...YSK Başkanlığı 2024 seçimlerine dair yaptığı açıklamada seçimlerin huzur ve güven ortamı içerisinde yapıldığını ifade etti. Ayrıca seçime 34 partinin katıldığını ve 61 milyonun üzerinde seçmenin oy kullandığını dile getirerek bu verilere göre seçimlere katılımın geçmiş yıllara göre artış gösterdiğini belirtti..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Seçimlere katılımın yüksek olmasının cumhuriyetin hangi niteliği açısından önemli olduğunu ve bu niteliğin günlük hayata nasıl etki ettiğini gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Demokratik devletin temel özellikleriyle ilgili aşağıda verilen tabloyu inceleyiniz. Verilen örnekten yola çıkarak boş bırakılan alanları uygun örneklerle doldurunuz.

Demokratik Devletin Özellikleri	Günlük Hayattaki Örneği
Halk Egemenliği: Demokratik devletlerde yöneticilerin belirlenmesi halkın oylarıyla gerçekleşir. Devlet, vatandaşların iradelerinin yönetime yansımasını sağlayacak seçim sistemini oluşturur.	Vatandaşların yerel seçimlerde belediye başkanını seçmesi.
Çoğulculuk: Demokratik devletler, farklı siyasi görüşlerin ve partilerin faaliyet göstermesine imkân tanır. Böylece farklı düşüncelerin yönetime katılması sağlanır.	
Seçimler ve Katılım: Demokratik devletler; seçimlerin düzenli, adil ve güvenli biçimde yapılmasını sağlar. Vatandaşların yönetime katılabilmeleri için gerekli düzenlemeleri gerçekleştirir.	
Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik: Demokratik devletlerde kamu kurumlarının faaliyetleri denetlenebilir ve vatandaşlar bu faaliyetler hakkında bilgi alabilir.	
Sivil Toplum Kuruluşları: Demokratik devletler; vatandaşların dernek, vakıf ve benzeri kuruluşlar aracılığıyla toplumsal yaşama katılmalarını destekler.	
Farklılıklara Saygı: Demokratik devletler; farklı kültür, inanç ve düşüncelere sahip bireylerin haklarını korur ve ayrımcılığı önlemeye yönelik tedbirler alır.	
Temel Hak ve Özgürlükler: Demokratik devletler, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini anayasa ve kanunlarla güvence altına alır.	
Kanun Üstünlüğü ve Kuvvetler Ayrılığı: Demokratik devletlerde tüm kurumlar hukuk kurallarına uygun hareket eder; yasama, yürütme ve yargı görevlerini ayrı organlar yerine getirir.	

Laik devlet niteliği ile ilgili metni, görselleri ve genel ağ haberini inceleyerek soruları cevaplayınız.

Laiklik, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması; devletin, din ve vicdan özgürlüğünün gerçekleşmesi için tarafsız olması demektir. Laik bir devlette yasalar, eğitim, yönetim, yargı gibi sistemler akıl, bilim ve hukuk kurallarına göre düzenlenir.

Devlet, bütün dinlere eşit mesafededir ve hiçbir dine ayrıcalık tanımaz. Vatandaşların inanç özgürlüğü devlet tarafından güvence altına alınmıştır (Görsel 4.8). İnsanlar istedikleri dine inanma ve özgürce ibadetlerini yerine getirme hakkına sahiptir.

Görsel 4.8: Kuzguncuk Camisi ve Üsküdar Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi, İstanbul

HABER

Hatay'da Kardeşlik Mesajı

"...Hatay'da üç semavi dinin (Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet) temsilcileri, sanatçılar ve basın mensupları bir araya geldi. Farklı inanç gruplarının liderleri Habib-i Neccar Camisi önünde dua etti ve Antakya'daki dini yapıları ziyaret etti. Yapılan konuşmalarda kardeşlik ve dayanışma vurgusu ön plana çıktı. Dinî liderler; iman, anlayış ve barış temalı mesajlar vererek birlik çağrısında bulundu. Ayrıca Antakya'nın tarihî ve kültürel mirasının korunması gerektiği ifade edildi. Bu buluşma, farklı inançların bir arada yaşadığı Hatay'ın kardeşlik ve medeniyet simgesi olduğunu bir kez daha ortaya koydu..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Farklı inançların bir arada olması sizce toplumda hangi değerleri güçlendirir? Neden?

Günlük yaşamda laiklik ilkesinin uygulandığı bir toplumda karşılaşabileceğimiz durumlara ve uygulamalara örnekler veriniz.

Atatürk'e göre laiklik "yalnızca din ve devlet işlerinin ayrılması değil aynı zamanda bütün vatandaşların vicdan özgürlüğünün güvencesidir. Bu kapsamda düzenlenmiş olan anayasamızın 24. maddesinde "din ve vicdan hürriyeti" kapsamında şu ifadeler yer almaktadır:

Görsel 4.9

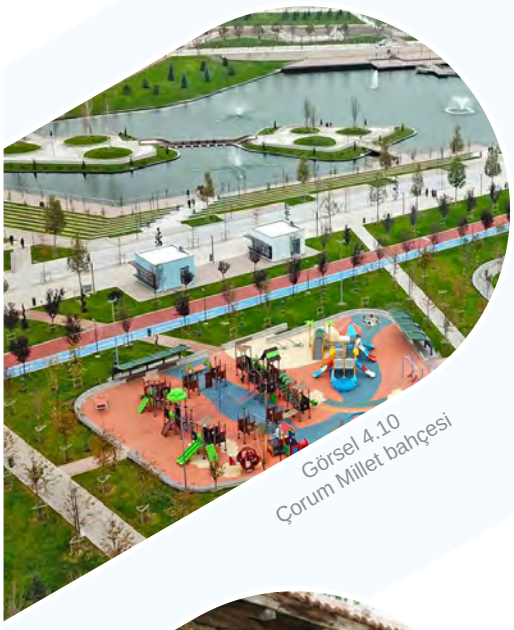
"Herkes; vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. 14. maddede belirtilen "Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması" hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir. Kimse ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz."

Atatürk'ün laiklik anlayışında vicdan özgürlüğü neden önemlidir?

Anayasamızın 24. maddesi bireylere hangi hakları tanımaktadır?

Sosyal devletin niteliği ile ilgili metni, görselleri ve genel ağ haberini inceleyerek soruları cevaplayınız.

Sosyal devlet, toplumun refah seviyesini yükseltmek için ekonomik ve sosyal alanlarda devlet kurumlarının etkin rol üstlendiği bir yönetim anlayışıdır. Anayasamızın 5. maddesine göre sosyal devletin görevlerinden biri; kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanların maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaktır.

Görsel 4.10
Çorum Millet bahçesi

Sosyal devletin temel özelliklerinden bazıları şunlardır:

1. Herkese eğitim, sağlık, barınma, eğlenme ve dinlenme, sosyal güvenlik gibi alanlarda eşit fırsatlar sunmak (Görsel 4.10). Ücretsiz eğitim ve sağlık hizmeti, toplu konut çalışmaları bunun birer örneğidir.

2. Yoksul, özel gereksinimli ve işsiz bireylere destek olmak. Bu amaçla yaşlı aylığı, engelli maaşı, öğrenci bursları, işsizlik sigortası gibi çalışmalar yürütülmektedir.

3. Uyguladığı vergi politikaları ile gelir dağılımında adaleti sağlamak. Toplumsal dayanışma ve sosyal adaleti güçlendirici çalışmalar yapmak. Afetlerde yardım ve yeniden inşa çalışmaları yürütmek devletimizin yaptığı çalışmalardan bazılarıdır.

Sosyal devlet anlayışının yansıması olan uygulamalara günlük hayattan örnekler veriniz.

Görsel 4.11
Evde sağlık hizmeti

Evde Sağlık Hizmetleri

"...Bilecik'te kent merkezi ve ilçelerde görev yapan 9 kişilik iki ekip; yaşlı ve kronik hastalığı olan 1428 kişiye evde sağlık hizmeti sunuyor. Uzman personel, hastaların evlerine giderek muayene, enjeksiyon, kan tahlili, pansuman gibi işlemleri gerçekleştiriyor. Ayrıca hastalara ev ortamında kaliteli sağlık hizmetinin yanı sıra rapor ve sevk işlemleri de yapılıyor.

Hastalar ve hasta yakınları sağlık ekiplerinin ilgi ve hizmetlerinden memnun olduklarını, sağlıkçılar da hastalara yardımcı olmaktan mutluluk duyduklarını ifade ettiler..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.12
Ücretsiz ders kitabı dağıtımı

Yeni eğitim öğretim yılında 184 milyon kitap öğrencilere ücretsiz ulaştırılacak.

"...Millî Eğitim Bakanlığı verilerine göre, son 23 yılda toplam 4 milyar 320 milyon ders kitabı öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılırken yeni eğitim öğretim yılı kapsamında da 184 milyon kitap okul sıralarındaki yerini aldı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Haberlerde geçen kişilerin yerine kendinizi koyarak cümleleri sözlü olarak tamamlayınız.

Evde sağlık hizmeti alan yaşlı vatandaş: "Bu hizmet sayesinde...

Sağlık çalışanı: "Bu hizmeti verirken ...

Ücretsiz ders kitabı alan öğrenci: "Kitaplar ücretsiz dağıtılmasaydı ...

Öğrenci velisi: "Bu uygulama aile bütçesine ...

Sosyal devlet anlayışı çerçevesinde verilen haberlerde yer alan değerleri bularak işaretleyiniz.

Görsel 4.13: Kelime Bulutu

Hukuk devleti ile ilgili metinleri ve örnek olayı inceleyerek soruları cevaplayınız.

Hukuk devleti, vatandaşların kanun önünde eşit kabul edildiği bir yönetim anlayışıdır. Vatandaşların temel hak ve özgürlüklerinin korunması ve adaletin herkes için eşit biçimde uygulanması hukuk devleti anlayışının temel gereklerindendir.

Hukuk devletinin temel özellikleri şunlardır:

Kanun üstünlüğü: Hukuk devletinde, devlet ve vatandaşlar yalnızca kanunlara göre hareket eder.

Yargı bağımsızlığı: Mahkemeler, adalet ve hukuk kuralları çerçevesinde karar verir.

Temel hak ve özgürlüklerin korunması: Devlet, bireylerin hak ve özgürlüklerini çıkardığı yasalarla güvence altına alır.

Yargı yolunun açıklığı: Bireyler yaşadıkları tüm sorunlarda mahkemelere başvurarak hakkını arayabilir.

Görsel 4.14: Trafik polisi

HABER

Antalya'da, resmi aracı yaya kaldırımına park eden bir trafik polisine ceza kesildi. Bir vatandaşın durumu sosyal medyada paylaşmasını ihbar olarak değerlendiren yetkililer tarafından yapılan inceleme de kural ihlali tespit edilerek idari para cezası uygulandı.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Bir trafik polisinin trafik kurallarını ihlal ettiğinde cezai işlem uygulanmasının, hukuk devleti ilkesiyle bağlantısı nedir? Gerekçelerinizle birlikte açıklayınız.

Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerinin günlük hayata yansımaları ile ilgili verilen ifadeleri inceleyiniz. Verilen örnekten yola çıkarak anlam çözümleme tablosunu tamamlayınız.

Anlam Çözümleme Tablosu Yapıyorum

İfadeler	Nitelikler: Demokratik Devlet	Laik Devlet	Sosyal Devlet	Hukuk Devleti
1. Beyhan Hanım milletvekili adaylığı için başvurusunu yapmıştı. Aday bilgilendirme broşürünü incelerken şu ifade dikkatini çekti. "Herkes aday olma hakkına sahiptir, kararı ise halk verir."	✓			
2. Köye ilk defa okul yapılmıştı. Okul çağına gelen çocuklar artık okuyup yazmayı öğrenebilecekti. Büyükler, "Eskiden herkes okula gidemezdi ama şimdi herkes eğitim hakkından yararlanabiliyor." dediler.				
3. Gökçe, yaz tatilinde ailesi ile birlikte Hatay sokaklarında gezerken cami, kilise ve sinagogun yan yana olduğunu gördü. Kızının hayretler içinde durumu izlediğini gören babası şöyle dedi: "Bizim ülkemizde herkesin din ve vicdan özgürlüğü vardır."				
4. Metehan ve arkadaşlarının oyun oynadıkları park belediye tarafından yeni bir yol yapılmak üzere kapatılmıştı. Çocuklarının üzüldüğünü gören aileler durumu mahkemeye taşıdı. Mahkeme çocukların oyun hakkını engellediği gerekçesiyle yolun başka yerden geçirilmesine karar verdi.				
5. Çok yaşlı ve hasta olan Mehmet amca hastaneye gidemiyordu. Sağlık Bakanlığının evde sağlık hizmetleri kapsamında doktor ve hemşireler Mehmet amcanın evine gelerek onu muayene ettiler ve gerekli ilaçları Mehmet amcaya ulaştırdılar.				
6. Zeynep, babası ile birlikte oy kullanma alanına gitmişti. Orada birçok parti isminin yazılı olduğu pusulaları gördü. Babasına ne olduğunu sordu. Babası da ülke yönetimine aday birçok partinin olduğunu ve herkesin özgür iradesi ile istediği partiye oy verebileceğini, en çok oyu alan partilerin ülkeyi yönetme yetkisine sahip olduğunu söyledi.				
7. Asya ve Asel, babaları ile kırmızı ışıkta beklerken yanlarından hızlıca başka bir araç geçti ve kırmızı ışıkta durmadı. Yeşil ışık yanınca hareket ettiklerinde az ileride trafik polislerinin kırmızı ışıkta geçen aracı durdurduğunu ve ceza yazdığını gördüler.				
8. Okullar yeni açılmıştı. Utku, sınıfta herkesin farklı düşünce ve inançlara sahip olabildiğini, buna rağmen birlikte uyum içinde eğitim gördüklerini gözlemledi. Utku içinden şöyle dedi: "Demek ki insanlar farklı özelliklere ve inançlara sahip olsalar da aynı ortamda bir arada saygı içinde yaşayabiliyormuş."				

Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerinin ülkemiz için önemi ile ilgili karekodla verilen etkileşimli etkinliği yapınız.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Nitelikleri

UYGULAYALIM

Uygulama adımlarını takip ederek Türkiye Cumhuriyeti'nin nitelikleri ile ilgili etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıf olarak dört gruba ayrılınız.
- Gruplar olarak sizden katıldığınız bir toplantıda ülkemizin demokratik bir devlet olduğuna yönelik kanıtlar sunmanız bekleniyor. Aşağıda verilen alanlara kanıtlarınızı yazınız.
- Bölümleri doldurduğunuzda cevaplarınızı diğer gruplarla paylaşınız.
- Kanıtlarınızın doğruluğu ile ilgili bir sınıf tartışması yapınız.

DEĞERLENDİRELİM

Hak ve özgürlüklerimize ilişkin metni okuyarak verilen yönerge doğrultusunda mektup yazma etkinliğini tamamlayınız.

Hak ve özgürlüklerimizi bilmek, haklarımızı korumanın ve sorumluluklarımızı yerine getirmenin temelidir. Birey, sahip olduğu hakları bildiğinde haksızlıklar karşısında nasıl hareket edeceğini ve hangi yollara başvurabileceğini de bilir. Ayrıca haklarının farkında olan bireyler, başkalarının hak ve özgürlüklerine de saygı gösterir. Bu durum, adil, demokratik ve huzurlu bir toplumun oluşmasına katkı sağlar.

Cumhuriyet yönetiminin olmadığı bir ülkede yaşayan mektup arkadaşınıza, ülkemizde cumhuriyetin ilanıyla birlikte temel insan hak ve özgürlüklerinde meydana gelen değişimi, cumhuriyetin niteliklerinin bu hak ve özgürlüklerin korunması açısından önemini anlatan bir mektup yazınız.

Yazacağınız mektubun karekodla verilen kontrol listesi ile değerlendirileceğini unutmayınız.

Cumhuriyetin İzinde Temel Haklarımız

Sevgili Arkadaşım,

Görsel 4.15

Kontrol Listesi

DÜŞÜNELİM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÖNETİM YAPISI

Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

- Bir dakika boyunca okulunuzda hiçbir kural olmadığını hayal ediniz.
- Böyle bir durumda yaşanabilecekler ile ilgili verilen tabloyu doldurunuz.
- Doldurduğunuz tabloyu sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

	1. Olay Durumu	2. Olay Durumu	3. Olay Durumu
Okulda yaşanabilecek sorunlar			
Bu sorunun doğuracağı sonuçlar			
Bu sorunu ortadan kaldırmak için yapılması gerekenler			

Okulunuzun düzenini sağlayan kurallar nelerdir?

Okulunuzun düzenini sağlayan kurallar gibi toplumsal hayatı düzenleyen kurallar nelerdir?

Toplumsal hayatı düzenleyen kurallara uyulmadığında yaşanabilecek sorunlar neler olur?

KEŞFEDELİM

Verilen yönergeler doğrultusunda etkinlikleri yapınız.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamaları kapsamında verilen metni okuyunuz ve görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

Görsel 4.16
1927 Yılında çocuk bayramı kutlamaları

KÜÇÜK KALPLERE BÜYÜK ARMAĞAN: 23 NİSAN

23 Nisan 1921 günü yapılan genel kurulda Büyük Millet Meclisi tarafından 23 Nisan'ın millî bayram olarak kutlanmasına karar verildi. Bağımsızlığımızın ve egemenliğimizin sembolü olan TBMM'nin açılış günü 1927'de Atatürk'ün liderliğinde geleceğimizin teminatı çocuklarımıza armağan edildi ve ilk kez "Çocuk Bayramı" olarak kutlandı (Görsel 4.16).

1935 yılında çıkarılan Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun ile 23 Nisan, "Ulusal Egemenlik Bayramı" adıyla kutlanmaya başlandı. 1979 yılındaki kutlamalara ilk defa 6 ülkenin katılımıyla bayram, uluslararası boyut kazandı ve dünyanın farklı ülkelerinden çocuklar Türkiye'ye gelmeye başladı.

1983'te yapılan düzenleme ile bayramın adı "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" olarak değiştirildi. Bugün 23 Nisan, Türkiye'nin ve dünyanın ilk ve tek çocuk bayramı olarak her yıl coşkuyla kutlanmaktadır (Görsel 4.17). Her yıl farklı ülkelerden gelen binlerce çocuk bayram coşkusuna ortak olmuş ve ülkeler arası kültürel etkileşime katkı sağlamıştır. Bağımsızlığımız ve ulusal egemenliğimizin perçinlendiği bu günde ülkemizde geleceğimizin teminatı olan çocuklar bir günlüğüne sembolik olarak yönetim organlarının başına geçer ve yürütme görevini yerine getiriler.

Görsel 4.17
23 Nisan kutlamaları

23 Nisan 1920 tarihinin ülkemiz açısından önemi nedir?

.....

.....

.....

.....

Okulunuzda 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamaları kapsamında neler yapılmaktadır?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Aşağıdaki gazete haberlerini okuyarak soruları cevaplayınız.

Türkiye'den Seçim Manzaraları

"...Düğün tarihleri seçimler ile aynı güne denk gelen çift, gelin arabasıyla geldikleri okulda oy kullandı. Okulun birinci katındaki salona gelinlik ve damatlığı ile çıkan çift, milletvekili seçimi için oylarını kullanarak sandığa zarfı birlikte attı (Görsel 4.18).

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.18
Gelin ve Damat

Yeni Sistem

"...1923'ten bu yana uygulanan parlamenter sistemden cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemine geçişi öngören on sekiz maddelik anayasa değişikliği halkın oylarıyla kabul edildi. Cumhuriyet tarihinin yedinci referandumundan (halk oylamasından) "evet" kararı çıktı ..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

31 Mart Seçimlerinde Kadın Muhtar Sayısı İki Katına Çıktı

"...31 Mart Mahallî İdareler Genel Seçimleri'nde ülke genelindeki kadın muhtar sayısı yüzde yüze yakın arttı (Görsel 4.19). Daha önce bin yüz otuz dört olan kadın muhtar sayısı, bu seçimle birlikte iki bin yüz elliye yükseldi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.19
Seçim

Meclisten Çevrim İçi Ortamlar İle İlgili Düzenleme

"...Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı ile TBMM Çocuk Hakları Alt Komisyon Heyeti arasında yapılan toplantıda çocukların çevrim içi ortamlarda korunması ve bu ortamlara girmek için yaş sınırı getirilmesi başlıkları ele alındı (Görsel 4.20). Görüşmede çıkarılacak yeni kanunlarla yaş sınırlaması getirilmesi başta olmak üzere gençlerin dijital dünyada daha güvenli bir şekilde yer almalarını sağlamak amacıyla yapılabilecekler üzerinde duruldu.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.20
Sanal Ortam

Verilen haberlerde hangi seçim türlerinden bahsedilmiştir?

Verilen haberlerdeki bilgiler cumhuriyetin hangi nitelikleri ile ilgilidir?

Televizyondan izlediğiniz veya oy vermeye giden büyüklerinize eşlik ettiğiniz seçimlerde neler dikkatinizi çekti?

Çevrim içi ortamlarla ilgili düzenlemeler hangi devlet organları tarafından yürütülmektedir?

ÖĞRENELİM

Türkiye Cumhuriyeti devletinin yönetim yapısı ile ilgili verilen yazılı ve görsel kaynakları inceleyerek etkinlikleri yapınız.

Bir binanın sağlam durabilmesi için güçlü temellere ihtiyacı vardır. Devletin temelleri de yasama, yürütme ve yargı organlarıdır. Bu üç unsur birbirini dengeleyerek adil, düzenli ve demokratik bir yönetimin oluşmasını sağlar. Yasama organı kanunları yapar, yürütme bu kanunları uygular, yargı ise adaletin gerçekleşmesini sağlar.

Türkiye Cumhuriyeti devleti, 1982 Anayasası'na göre yasama, yürütme ve yargı gücünün birlikte ama birbirinden bağımsız çalıştığı bir yönetim anlayışını benimser. Bu anlayışa **kuvvetler ayrılığı** denir. Millî mücadele döneminde ise yasama, yürütme ve yargı organlarının tek elde bulunduğu **kuvvetler birliği** sistemi uygulanmıştır.

Kuvvetler birliği ile ilgili metinleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

1921 Anayasası, Türkiye'de kuvvetler birliği ilkesinin açık şekilde uygulandığı dönemdir. Bu dönemde meclis hükûmeti sistemi benimsenmiş, yasama ve yürütme tamamen yargı ise kısmen Mecliste toplanmıştır.

Bilgi Notu

19 Mayıs 1919'da başlayan Millî Mücadele Dönemi olağanüstü bir durum oluşturduğu için kararların hızlı alınması ve uygulamaya geçirilmesi adına kuvvetler birliği ilkesi uygulanmıştır.

1921 Anayasası'nda kuvvetler birliğinin uygulanması ile ilgili şu maddeler yer almaktadır:

- Madde 2: Yasama ve yürütme yetkileri tamamen Mecliste toplanır.
- Madde 3: Devlet, Büyük Millet Meclisi tarafından yönetilir.
- Madde 9: Meclis başkanı hem Meclisin hem yürütmenin başıdır.

Görsel 4.21
İlk Meclis Binası

? Kuvvetler birliği ilkesinin tercih edilmesinin olumlu sonuçları nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

? Kuvvetler birliği uygulanmasaydı Millî Mücadele sizce nasıl sonuçlanırdı?

.....

.....

.....

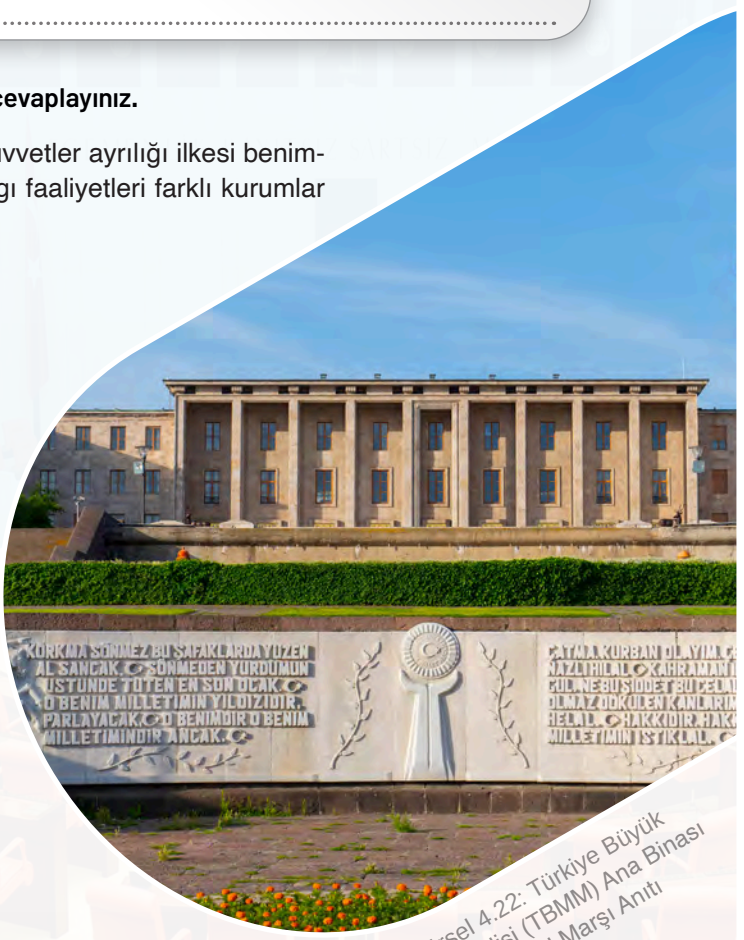
.....

Kuvvetler ayrılığı ile ilgili metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Günümüzde ülkemizin yönetim sisteminde kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. Bu sistemde yasama, yürütme ve yargı faaliyetleri farklı kurumlar tarafından yerine getirilir.

Yasama Gücü: Anayasanın öngördüğü sınırlar çerçevesinde toplum yaşamını düzenleyen kanunları yapma, değiştirme ve kaldırma yetkisinin uygulanmasıdır. Ülkemizde yasama yetkisi, Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) aittir (Görsel 4.22). Anayasamızın genel esaslarında yasama yetkisinin Türk milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kullanılacağı ve bu yetkinin başka bir kuruma devredilemeyeceği belirtilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, madde 7).

TBMM halk tarafından seçimle belirlenmiş 600 milletvekilinden oluşur ve seçimler beş yılda bir yenilenir.

Görsel 4.22: Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Ana Binası ve İstiklal Marşı Anıtı

TBMM'nin Görev ve Yetkileri:

- Kanun çıkartmak ve değiştirmek
- Para basılmasına karar vermek
- Genel ve özel af kararı çıkartmak
- Bütçe tekliflerini görüşmek ve kabul etmek
- Uluslararası antlaşmaların onaylanmasına karar vermek
- Savaş ilanına karar vermek

Bilgi Notu

Kanunlar nasıl yapılır?

Yeni bir kanun çıkarmak için TBMM Başkanlığına milletvekilleri tarafından teklif sunulur. Komisyonda incelenen ve uygun görülen teklif Meclis Genel Kurulunda görüşülür ve oylanır. Oylama sonucunda çoğunluğun uygun gördüğü teklif kanuna dönüşür ve cumhurbaşkanının onayına sunulur. Cumhurbaşkanının uygun görüp imzalamasından sonra kanun Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girer. Eğer anayasa maddesi ile ilgili bir değişiklik yapılacaksa bu durum halk oylamasına (referandum) sunulur ve çıkan sonuca göre değişiklik uygulanır.

(Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, 2022)

Yürütme Gücü: Anayasa ve yasalar çerçevesinde devlet gücünü kullanarak düzenleme ve işlem yapma yetkisidir. Ülkemizde yürütme yetkisi devlet başkanı sıfatıyla cumhurbaşkanındadır ve cumhurbaşkanı tarafından yürütme faaliyetleri planlanmaktadır.

Anayasamızın genel esaslarında "Yürütme yetkisi ve görevi, cumhurbaşkanı tarafından anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir." (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, madde 8) ifadesi yer almaktadır.

Görsel 4.23
Cumhurbaşkanlığı forsu
kırmızı tasarım

Bilgi Notu

Cumhurbaşkanlığı forsundaki 16 yıldız, tarihteki 16 büyük Türk imparatorluğunu, ortadaki güneş ise Türkiye Cumhuriyeti'ni simgeler (Görsel 4.23-24).

Cumhurbaşkanı'nın Görev ve Yetkileri:

- Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanları atama ve görevden alma
- Uluslararası antlaşmaları onaylama ve yayımlama
- Kanunları yayımlama
- Bazı yüksek yargı üyelerinin seçimini yapma
- Üst düzey bürokratik atamaları yapma
- Veto yetkisini kullanarak kanunları geri TBMM'ye gönderme

Görsel 4.24
Cumhurbaşkanlığı forsu
beyaz tasarım

Bilgi Notu

6271 sayılı Kanunun 6. maddesinde; "(1) Kırk yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip her Türk vatandaşı cumhurbaşkanı seçilebilir." denilmektedir.

Yargı Gücü: Bağımsız ve tarafsız mahkemeler aracılığıyla vatandaşların haklarının korunmasını ve olası kanunsuz durumların engellenmesini ve cezalandırılmasını sağlayan kuvvettir. Ülkemizde bağımsız ve tarafsız mahkemelerin olması vatandaşların hem devlete karşı hem de birbirlerine karşı haklarının korunmasını garanti altına alır. (Görsel 4.25).

Anayasamızın genel esaslarında "Yargı yetkisi, Türk milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır." (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, madde 9) ifadesi yer almaktadır.

Görsel 4.25
Mahkeme salonu

Ülkemizdeki Yüksek Mahkemeler

Anayasa Mahkemesi

Anayasada yer alan temel hak ve özgürlükleri koruyan ve TBMM tarafından çıkarılan kanunların anayasaya uygun olup olmadığını denetleyen üst mahkemedir.

Yargıtay

Kişilerin arasındaki sorunlara bakan yerel mahkemelerdeki adli davaların en üst yetkili mahkemesidir.

Danıştay

Devlet ve vatandaşlar arasında meydana gelen uyuşmazlıkları denetleyen idari davaların en üst yetkili mahkemesidir.

Uyuşmazlık Mahkemesi

Adli ve idari yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözmeye yetkili, bağımsız bir yüksek mahkemedir.

Görsel 4.26
Yüksek mahkemeler

Kuvvetler ayrılığı ilkesi uygulanmasaydı hangi sorunlar ortaya çıkardı? Açıklayınız.

Demokratik yönetimlerde yasama, yürütme ve yargı organları, kuvvetler ayrılığı ilkesi gereği birbirini denetler ve dengeler. Meclis (yasama) kanun yapar, hükûmet (yürütme) bunları uygular ancak hükûmet Meclisin denetimine tabidir. Ayrıca gerektiğinde Cumhurbaşkanı, kanunları yeniden görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Bağımsız mahkemeler (yargı) ise hem meclisin çıkardığı kanunların hem de hükûmetin işlemlerinin hukuka uygunluğunu denetleyerek gerektiğinde bunları iptal edebilir. Böylece gücün tek bir elde toplanması önlenerek vatandaşların hakları güvence altına alınır.

Yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin birbirlerini dengeleme ve denetleme görevi olmasaydı hangi sorunlarla karşılaşılırdı? Yazınız.

.....

.....

Karekodla verilen ülkemizin yönetim yapısına ilişkin içeriği inceleyiniz ve yönetim organlarının görevlerine birer örnek veriniz.

Ülkemizde Yönetim

Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi ile ilgili verilen metni ve tabloyu inceleyerek soruları cevaplayınız.

Ülkemizde 2017 anayasa değişikliğiyle kabul edilen ve 9 Temmuz 2018'de yürürlüğe giren Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi, genel olarak başkanlık sisteminden esinlenmiştir. Ancak ondan ayrılan ve Türkiye'ye özgü yönleri bulunmaktadır.

Parlamenter Sistem	Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi
Cumhurbaşkanı TBMM tarafından seçilir.	Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilir.
Cumhurbaşkanı ve TBMM seçimleri farklı zamanlarda yapılır.	Cumhurbaşkanlığı ve TBMM seçimleri beş yılda bir, aynı gün yapılır.
Başbakan ve Bakanlar Kurulu vardır.	Başbakanlık kaldırılmıştır.
Yürütme yetkisi Bakanlar Kurulu aracılığıyla kullanılır. Başbakan milletvekillerinden, bakanlar ise meclisten ya da dışarıdan seçilir ve Meclise karşı sorumludur.	Yürütme yetkisi tamamen cumhurbaşkanında toplanmıştır. Yardımcılar ve bakanlar cumhurbaşkanı tarafından atanır.
Bakanlar Kurulu meclisin verdiği yetkiye dayanarak kanun hükmünde kararname (KHK) çıkarabilir.	Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarma yetkisi getirilmiştir.
Kanunlar üstün kurallardır; KHK'ler Meclisin verdiği yetki çerçevesinde çıkarılır ve Meclis denetimine tabidir.	Temel hak ve özgürlükler ile kanunla düzenlenmesi gereken konular kararname kapsamı dışındadır. Kanun–kararname çatışmasında kanun üstündür.
TBMM hükûmeti düşürebilir; cumhurbaşkanının tek başına Meclisi fesih yetkisi yoktur.	Cumhurbaşkanı veya TBMM seçimlerin yenilenmesini isteyebilir; böyle bir durumda her iki organ için de yeniden seçim yapılır.
Cumhurbaşkanı "yetkili fakat sorumsuzdur", siyasi sorumluluk hükûmete aittir.	Cumhurbaşkanına cezai sorumluluk getirilmiştir.
TBMM'nin hükûmeti denetleme yollarından biri gensorudur. Gensoru ile başbakana veya bakanlardan birine alanındaki bir konu ile ilgili soru sorulur.	Gensoru kaldırılmıştır. Sadece yazılı soru önergesiyle bilgi edinilebilir.
Yürütme (hükûmet) TBMM'ye karşı sorumludur.	Yürütme halka karşı sorumludur.

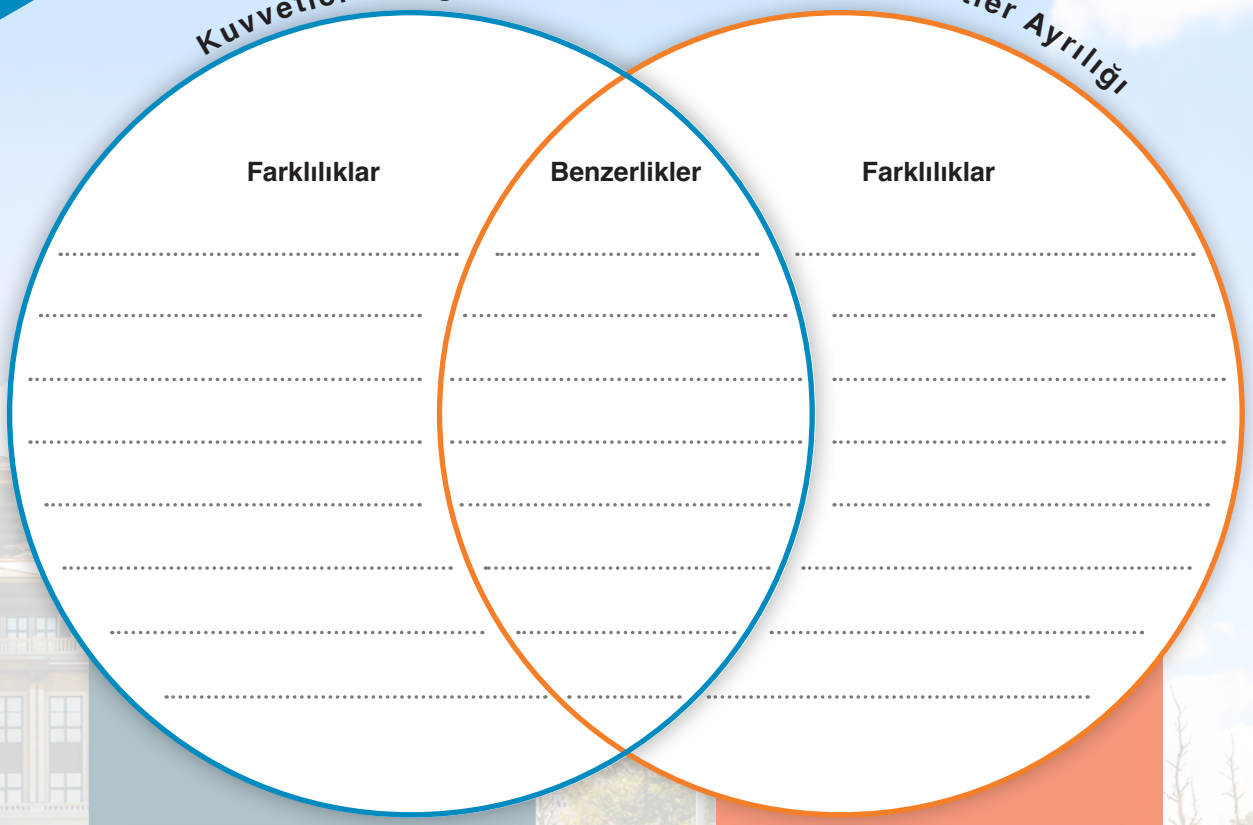
? **İki sistemi karşılaştırdığınızda yararları ve sınırlılıklarını gerekçelerinizle açıklayınız.**

Karekodla verilen ülkemizin yönetim yapısı ile ilgili etkileşimli içeriği yapınız.

Yönetimin Yapı Taşları

UYGULAYALIM

Kuvvetler birliği ve kuvvetler ayrılığı ilkelerinin benzer ve farklı yönleri ile avantajlı ve dezavantajlı yönlerini noktalı alanlara yazınız.

Avantajlar

.....

.....

.....

Avantajlar

.....

.....

.....

Dezavantajlar

.....

.....

.....

Dezavantajlar

.....

.....

.....

Görsel 4.27
Cumhurbaşkanlığı Külliyesi

Verilen metin ve örnek olayı okuyarak bir eylem planı oluşturunuz.

"Bireyler, hak ve özgürlüklerini kullanırken devletin yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve sorumluluklarını bilmelidir. Yasama organı, hak ve özgürlüklerin sınırlarını ve güvencelerini belirleyen kanunları yapar; bu nedenle bireyler haklarını kanunlara uygun biçimde kullanır. Yürütme organı, kanunların uygulanmasını sağlar ve kamu hizmetlerini yürütür; bireyler dilekçe, başvuru, şikâyet gibi yollarla idareye başvurabilir. Yargı organı ise hak ihlali durumlarında bağımsız ve tarafsız biçimde karar vererek adaleti sağlar; bireyler haksızlığa uğradıklarında mahkemelere başvurarak haklarını arayabilir.

Örnek Olay

7. sınıf öğrencisi Elif, bir eğitim uygulamasını kullanabilmek için ailesinin izniyle uygulamaya üye oldu. Bir süre sonra uygulamadan sürekli reklam bildirimleri gelmeye başladı. Elif, uygulamaya kayıt olurken kişisel bilgilerinin hangi amaçlarla kullanılacağına dikkat etmediğini fark etti. Ayrıca uygulama içindeki bazı özelliklerin ücretli olduğunu ve aboneliğin otomatik olarak yenilendiğini öğrendi. Elif bu durum karşısında ...

1. Elif'in yaşadığı sorun nedir?

.....

.....

.....

2. Elif'in bu durumda ilk yapması gereken nedir?

.....

.....

.....

.....

3. Elif hakkını aramak için hangi kanunlara göre hareket etmelidir?

.....

.....

.....

.....

4. Elif'in sözleşme iptali başvurusu şirket tarafından reddedilirse hangi yürütme kurumuna başvurmalıdır?

.....

.....

.....

.....

5. Şirket yürütme organlarının kararına uymazsa Elif nereye başvurmalıdır?

.....

.....

.....

.....

Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği gerçekleştiriniz.

Uygulama Adımları

Anayasayı İnceliyorum

- Öğretmeninizin rehberliğinde eşit sayıda öğrenciden oluşan üç gruba ayrılınız.
- Karekodla verilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın yasama, yürütme ve yargı bölümlerini inceleyiniz.

T.C. 1982 Anayasası

- Aşağıda verilen bölümlerin başındaki ifadelere ilişkin fikirlerinizi noktalı alanlara yazınız.
- Tüm gruplar yazma işlemini tamamladıktan sonra yazdıklarınızı diğer gruplarla paylaşınız.
- Bütün gruplar okuma işlemini tamamladıktan sonra grupların yazdıkları ile ilgili bir sınıf tartışması gerçekleştiriniz ve son olarak sınıf kartlarınızı doldurunuz.

Yasama ve Yürütme Arasındaki İlişki

.....

.....

.....

.....

.....

Yasama ve Yargı Arasındaki İlişki

.....

.....

.....

.....

.....

Yürütme ve Yargı Arasındaki İlişki

.....

.....

.....

.....

.....

DEĞERLENDİRELİM

"Nesi Var?" tekniğini kullanarak uygulama adımlarını takip ederek "Güçler Dengesi: Nesi Var?" etkinliğini yapınız.

Nesi Var? Tekniği

Uygulama Adımları

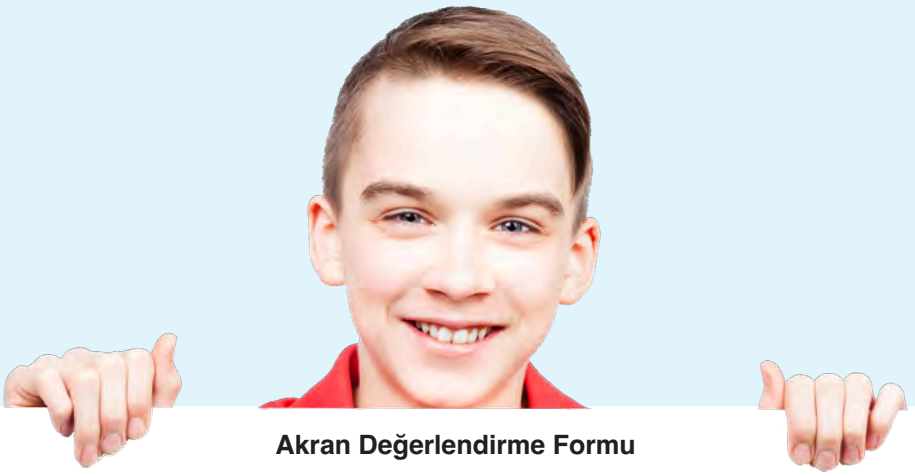
Güçler Dengesi: Nesi Var?

- Sınıf olarak oyun kurallarını belirlemek için "kaç tahmin hakkı" ve "kaç ipucu" verileceğini kararlaştırınız.
- Kuralları belirledikten sonra gönüllü bir arkadaşınızdan sınıfın dışına çıkmasını isteyiniz.
- Dışarıda bekleyen arkadaşınıza yasama, yürütme ve yargı organlarından hangisini bulduracağınızı belirleyiniz.
- Dışarıdaki arkadaşınızdan sınıfa gelmesini isteyiniz. Soracağı "Nesi var?" sorusuna cevap olarak buldurmak istediğiniz kavrama ipucu olacak şeyler söyleyiniz.
- Arkadaşınızdan ipucu ve tahmin hakkı dolduğunda veya belirlediğiniz kavramı bulduğunu düşündüğünüzde cevabı söylemesini isteyiniz.

! "Nesi var?" etkinliği ve sürecin tamamı ile ilgili "Öz Değerlendirme" ve "Akran Değerlendirme" formlarını doldurmayı unutmayınız.

Öz Değerlendirme Formu

Ölçütler	Evet	Kısmen	Hayır
1. Etkinlik boyunca yasama, yürütme ve yargı kavramlarıyla ilgili kendi fikirlerimi açık ve anlaşılır şekilde ifade ettim.			
2. Devlet organlarının görevleriyle ilgili özgün düşünceler geliştirdim.			
3. Kuvvetler ayrılığına ve görev dağılımına ilişkin örnekler verdim.			
4. Yasama, yürütme ve yargı ayrımının toplumsal yaşam için önemini kavradım.			
5. Yasama, yürütme ve yargı güçlerinin dengede olmasının topluma sağlayacağı faydaları açıkladım.			
6. Grup arkadaşlarımın görüşlerini dikkatle dinledim ve fikirlerine saygı gösterdim.			
7. Bu üç kuvvetin günlük hayatımızdaki etkilerini açıkladım.			
8. Etkinlik sonunda üç kuvvetin neden gerekli olduğunu ve insanların yaşamını nasıl kolaylaştırdığını kavradım.			
9. Etkinlik kapsamında verilen görevleri tamamladım.			
TOPLAM:			

Akran Değerlendirme Formu

Değerlendiren Öğrencinin Adı-Soyadı:			
Değerlendirilen Öğrencinin Adı-Soyadı:			
Ölçütler	**Evet**	**Kısmen**	**Hayır**
1. Etkinlik boyunca iş birliği içinde çalıştı.			
2. Görevini sorumluluk bilinciyle yerine getirdi.			
3. Etkinlik boyunca arkadaşlarıyla fikir alışverişi yaptı.			
4. Yasama, yürütme ve yargı organlarına ilişkin doğru ve uygun örnekler verdi.			
5. Kavramlara ilişkin yaptığı çıkarımlar mantıklı ve konuyla uyumluydu.			
6. Devlet organlarının görevlerine ilişkin açıklamaları doğru ve yerindeydi.			
7. Etkinlik boyunca yeni ve özgün ifadeler üretti.			
8. Etkinlik sonunda üç kuvvetin neden gerekli olduğunu ve insanların yaşamını nasıl kolaylaştırdığını açıkladı.			
TOPLAM:			

Gelecek Derse Hazırlık

- Bir sonraki derste kullanılmak üzere ülkemizde demokrasinin gelişimine ilişkin güvenilir kaynaklardan bilgi toplayınız.

Görsel 4.28

DÜŞÜNELİM

ÜLKEMİZDE DEMOKRASİNİN GELİŞİMİ

Demokrasinin günlük hayata yansımalarına ilişkin ifadeleri okuyunuz. İfadeleri, numaralarını kullanarak uygun kavramlarla eşleştiriniz.

1. Bir okulda kantinde satılacak ürünler ile ilgili yapılan ankete tüm öğrenciler katılarak fikirlerini okul müdürlüğüne iletti.
2. Sınıf kuralları belirlenirken öğretmenimiz tüm arkadaşlarımın görüşlerini aldı.
3. Yere çöp atan ünlü sanatçıya ceza yazıldı.
4. 2024 yerel seçimlerinde 48 milyon vatandaş sandığa giderek oy kullandı.
5. İnsanlar sosyal medya hesaplarında düşüncelerini saygı kuralları içinde ifade etti.
6. Bir spor kulübüne yapılacak seçmelerde öğrenciler aynı parkurda ter döktü.
7. Bir belediye, engelli bireylerin rahat ulaşım sağlayabilmesi için engelli rampası olan yeni otobüsler satın aldı.
8. Genel seçimleri kazanan 600 milletvekili yemin ederek görevine başladı.

Hukukun Üstünlüğü

Millî egemenlik

Eşitlik

Katılımcılık

İnsan haklarına saygı

Seçme ve seçilme hakkı

Çoğulculuk

Özgürlük

Verilen örneklerden ve kavramlardan yola çıkarak cümleyi tamamlayınız.

Demokrasi ..... benzerdir çünkü .....

KEŞFEDELİM

Demokrasi tarihinde bazı önemli dönüm noktaları tarih şeridinde verilmiştir. Tarih şeridini inceleyerek soruları cevaplayınız.

1

MÖ 6. Yüzyıl: Antik Yunan'da -özellikle Atina'da- doğrudan demokrasinin ilk örnekleri görüldü. Oy verme hakkına sahip olan Atina vatandaşları meydanlarda toplanarak hazırlanan kanunlar ve devletle ilgili alınan kararlar için doğrudan evet-hayır oyları kullanırlardı. Bu, halkın yönetime doğrudan katılımının en erken biçimiydi.

2

MÖ 5. Yüzyıl On İki Levha Kanunları (Antik Roma): Roma İmparatorluğu'nda oluşturulan bu kanunlar, vatandaşlık hukukunu düzenleyerek hukukun üstünlüğü ilkesini genişletti. Hukukun herkes için geçerli ve yazılı olması, adaletin sağlanmasında önemli bir adımdı.

3

632 Veda Hutbesi: İslam peygamberi Hz. Muhammed'in (sav) vefatından önce halka yönelik son konuşmasıdır. Bu konuşma İslam toplumunun temel değerlerini belirler. Hutbe; adalet, eşitlik ve ahlaki değerler üzerine kurulu bir toplumu teşvik ederken, bireylerin haklarını koruma ve sosyal barışı sağlama amacı taşır.

4

1215 Magna Carta Libertatum (Magna Karta Libertatum) (İngiltere): İngiltere'de imzalanan bu sözleşme ile kralın yetkileri tarihte ilk kez sınırlandırıldı. Toplumun farklı kesimlerinin sahip olduğu hak ve özgürlükler güvence altına alınarak anayasal yönetimin temelleri atıldı.

5

1689 İngiltere Haklar Bildirisi: Bu bildiri ile parlamentonun üstünlüğü tanındı ve temel hak ve özgürlükler güvence altına alındı. İngiltere Haklar Bildirisi, parlamenter demokrasinin ve bireysel hakların korunmasının önemli bir kilometre taşıdır.

Görsel 4.29

6

1776 Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi: "Bütün insanlar eşit yaratılmıştır." ilkesiyle doğal haklar anlayışını güçlendiren bu bildirge bağımsızlık, özgürlük, eşitlik, demokrasi gibi kavramları vurguladı. Bu, modern demokratik cumhuriyetlerin doğuşunda etkili oldu.

7

1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi (Fransa): Fransız İhtilali sonrasında hazırlanan bildirge ile Fransa'da yaşayan herkesin temel hak ve özgürlüklere sahip olduğu kabul edildi. Eşitlik, özgürlük ve adalet ilkeleri anayasal güvenceye alındı. Evrensel insan hakları kavramının gelişimine büyük katkı sağladı.

1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi: Birleşmiş Milletler tarafından 10 Aralık 1948'de imzalanan bu bildirge ile temel hak ve özgürlüklerin tüm insanlar için ırk, renk, cinsiyet, dil veya din ayrımı gözetmeksizin geçerli olduğu kabul edilmiştir. Bu belge, evrensel insan hakları bilincinin oluşmasında bir dönüm noktasıdır.

8

Bilgi Notu

Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan milliyetçilik ve özgürlük fikirleri Osmanlı Devleti'nde azınlık isyanlarına neden oldu. Bu durumun önüne geçmek ve devletin birliğini korumak isteyen Osmanlı Hükûmeti, hak ve özgürlükleri yeniden düzenlemek amacıyla Tanzimat ve Islahat Fermanlarını yayımladı. Sonrasında ise I ve II. Meşrutiyet ilan edilerek meclis açıldı ve halk, sınırlı da olsa yönetime katılma hakkı elde etti. Bu gelişmeler, Osmanlı Devleti'nde demokratikleşme yolunda atılan önemli adımlardı.

Demokrasi tarihinde yaşanan önemli olayların ortak özellikleri nelerdir?

Osmanlı Devleti'nde görülen demokratikleşme hareketlerinin günümüzdeki yansımaları nelerdir?

Görsel 4.30

ÖĞRENELİM

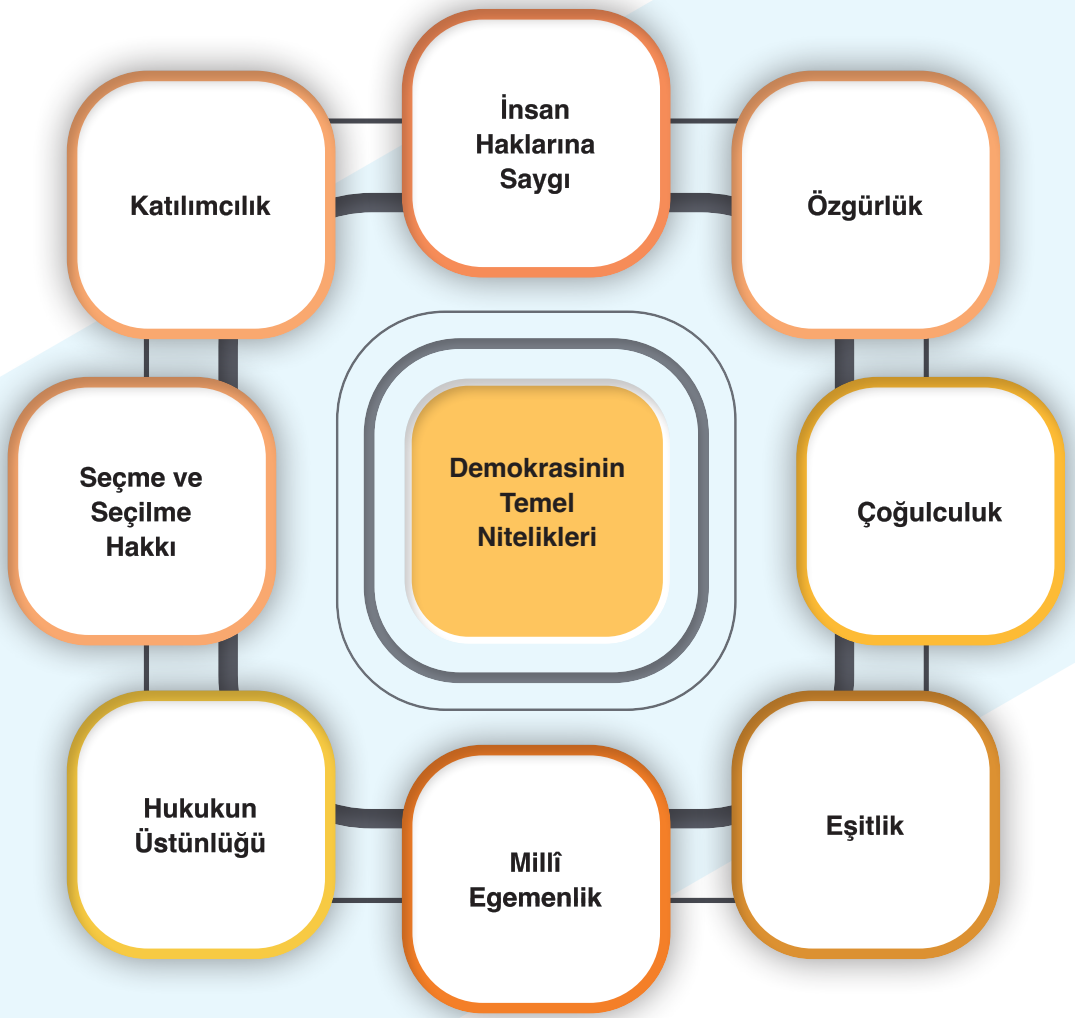
Demokrasinin temel nitelikleri ile ilgili verilen metinleri okuyarak yönergeler doğrultusunda soruları ve etkinlikleri yapınız.

Tarih boyunca insanlığın gelişimi ve yaşam koşullarındaki değişimlere bağlı olarak çeşitli yönetim şekilleri ortaya çıkmıştır. İnsanlar tarihin her döneminde daha iyi bir yönetim düzeni arayışına girmiş, bu arayışlar sonucunda ise en ideal yönetim biçiminin demokrasi olduğu görüşü yaygınlık kazanmıştır.

Demokrasi sözcüğü eski Yunancadaki "demos" (halk) ve "kratos" (iktidar) kelimelerinin birleşiminden türetilmiştir. Bu doğrultuda demokrasi, "halkın iktidarı" anlamına gelir ve egemenliğin millete ait olduğu, halkın kendi kendini yönettiği bir sistemi ifade eder.

Demokratik sistemlerde halk yönetime katılır ve ülke, toplumun ortak iradesiyle yönetilir. Farklı düşüncelere, inançlara ve yaşam tarzlarına sahip insanlar barış içinde bir arada yaşar. Adalet ve eşitliğin sağlanması, insan hak ve özgürlüklerinin korunması ve hiçbir kişi ya da kurumun kanunların üzerinde olmaması demokrasinin temel özellikleri arasındadır.

Demokrasi yalnızca bir yönetim biçimi değil aynı zamanda bir yaşam tarzıdır. Özgürlük, eşitlik ve karşılıklı saygıya dayanan bu yaşam biçimi toplumun birlik ve beraberliğini güçlendirir. Demokrasinin ideal bir yönetim sistemi olmasını sağlayan unsurlar ise sahip olduğu temel niteliklerdir. Bu temel nitelikler şunlardır:

Görsel 4.31: Haklarımızdan bazıları

İnsan haklarına saygı, demokrasinin en temel özelliklerinden biridir. Demokrasi, insan hakları anlayışı üzerine kurulmuş bir yönetim biçimidir ve bireylerin temel haklarının korunduğu bir sistemi ifade eder. Bu nedenle demokrasi ile insan hakları arasında doğrudan ve güçlü bir ilişki vardır.

Demokratik yönetimlerde alınan tüm kararların insan haklarına uygun olması zorunludur. Yönetimin temel amacı; bu haklara saygı göstermek, onları korumak ve geliştirmektir. Demokratik toplumlarda hiç kimse diğerinden üstün değildir. İnsan hak ve özgürlükleri anayasa ile güvence altına alınır (Görsel 4.31). Farklı din, dil, ırk veya siyasi düşüncelere sahip kişiler kanunlar karşısında eşittir ve özgürce yaşar.

Kaynak A

...Günümüzde insan hakları ve demokrasi kavramının önemi giderek artmaktadır. İnsanı insan olduğu için değerli görmek ve insan onuruna yakışır şekilde davranışlarda bulunmak her vatandaşın görevidir. İnsanların fikirlerine saygı göstermek, görüşlerine önem vermek toplumsal düzenin gereğidir. Ayrıca toplum içerisinde barış ve huzurun sağlanabilmesinin temel ölçütü demokrasi ve insan haklarının korunmasıdır...

(Sivri, 2024, s. 40)

Kaynak A'da verilen bilgilerden yola çıkarak başınızdan geçen olumlu bir olayı verilen alana yazınız. Devamında bu olayın insan hakları açısından önemini arkadaşlarınıza anlatınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 4.32: Özgürlük (Temsili)

Özgürlük, bir insanın dışarıdan baskı olmadan kendi düşüncesine ve isteğine göre karar vermesidir (Görsel 4.32). Demokrasi için çok önemli bir değer olan özgürlük, bireylere seçim yapma hakkını verirken aynı zamanda bazı sorumluluklar da yükler. Bu sorumlulukların başında kişinin kendi özgürlüğünü kullanırken başkalarının özgürlüğünü kısıtlamaması gelir.

Kaynak B'yi okuyarak verilen örnek cümleler ile ilgili soruları cevaplayınız.

Kaynak B

...Demokrasinin ilk ögesi ve ortak değeri olan özgürlük bir ülkede demokrasinin bulunup bulunmadığının temel göstergelerinden birisidir. Özgürlükten amaç, herkesin her zaman ve her yerde dilediğini yapabilmesi değildir. Kuşkusuz demokrasilerdeki özgürlükte amaç, herkesin anayasal ve yasal sınırlar içinde kalmak koşuluyla başkalarının özgürlüğünü engellemeden istediğini yapabilmesidir. Bu bağlamda yaşama, eğitim, çalışma, sağlığını koruma, haberleşme, hak arama gibi özgürlüklerin yanı sıra demokrasiler için vazgeçilmez olan düşünce özgürlüğünden de söz edilebilir...

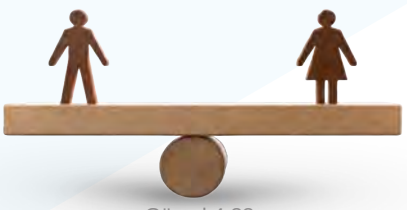
(Demir, 2010, s. 601)

Kaynak B'deki bilgilerden yola çıkarak aşağıda verilen örnek durumlar ile ilgili soruları cevaplayınız.

- Ali, müzik dinlemeyi çok sevdiği için apartmanda yüksek sesle şarkı dinliyor.
- Zeynep, düşüncelerini özgürce ifade ederken bazı arkadaşlarına karşı kırıcı ifadeler kullanıyor.
- Bazı öğrenciler okul bahçesinde maç yaparken tüm alanı kullanmak istiyor.

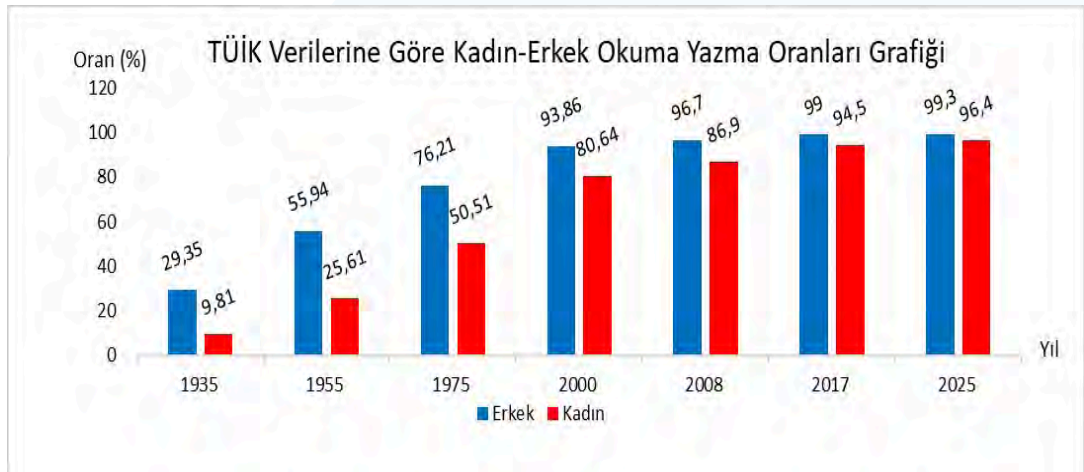
Verilen cümlelerde "Kaynak B" ile çelişen durumlar nelerdir?

Cümlelerde verilen sorunların ortadan kaldırılması için neler yapılmalıdır? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Görsel 4.33
Eşitlik

Eşitlik, demokratik toplumun temel taşlarından biridir. Eşitlik ilkesi herkesin hak ve fırsatlar açısından aynı şekilde muamele görmesini ve haksızlığa neden olan farklılıkların ortadan kaldırılmasını sağlar (Görsel 4.33). Demokraside eşitlik sadece oy kullanmakla sınırlı değildir. Aynı zamanda bireylerin, hak ve özgürlüklerini kullanırken de eşit olmaları anlamına gelir.

Grafikteki veriler ışığında ülkemizdeki okur yazar oranını eşitlik ilkesi çerçevesinde yorumlayınız.

Seçme ve seçilme hakkı, vatandaşların yönetime katılmasını sağlayan temel demokratik haklardan biridir. Demokrasilerde yöneticiler, yetkilerini halkın oylarıyla alırlar. Seçimler, yasalar ve yönetmelikler çerçevesinde bir veya birden fazla aday arasından tercih yapılmasına imkân tanır. Vatandaşlar oy kullanarak iradelerini ortaya koyar ve ülke yönetiminde söz sahibi olurlar (Görsel 4.34).

Görsel 4.34: Oy kullanma

Anayasamızın 67. maddesinde ülkemizde seçimlerin uygulanması ile ilgili şu esaslar yer almaktadır:

Size göre demokratik seçimlerin temel ilkelerinden en önemli iki ilke hangileridir? Bu ilkelerin neden önemli olduğunu gerekçelerinizle açıklayınız.

Sınıfınızda yapılacak başkanlık seçiminde öğretmeniniz tüm arkadaşlarınızın oy kullanmasına izin vermemiş ve oylamayı açık olarak yapmıştır. Bu durumun sınıfınızdaki demokrasi kültürüne etkisini gerekçelendirerek açıklayınız.

Millî Egemenlik, halkın kendi kendini yönetme gücüdür. Halk, bu gücü seçimlerde sandık başına giderek seçtiği milletvekilleri aracılığı ile kullanır (Görsel 4.35). Halk seçtiği yöneticiler aracılığı ile yönetimde söz sahibi olur. Cumhurbaşkanlığı, milletvekilliği ve yerel yönetim seçimleri millî egemenliğin bir göstergesidir.

Görsel 4.35: Seçim

Kaynak C

..."Toplumda en yüksek hürriyetin, en yüksek eşitlik ve adaletin devamlı şekilde sağlanması ve korunması ancak ve ancak tam ve kat'î mânasiyle millî egemenliğin kurulmuş bulunmasına bağlıdır. Bundan ötürü hürriyetin de, eşitliğin de, adaletin de dayanak noktası millî egemenliktir. Toplumumuzda, devletimizde hürriyet sonsuzdur. Ancak onun hududu, onu sonsuz yapan esasın korunmasıyla mevcut ve çevrilidir."...

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: II, s. 216)

Atatürk'ün Kaynak C'deki ifadelerini, günlük hayattan örnekler vererek açıklayınız.

.....

.....

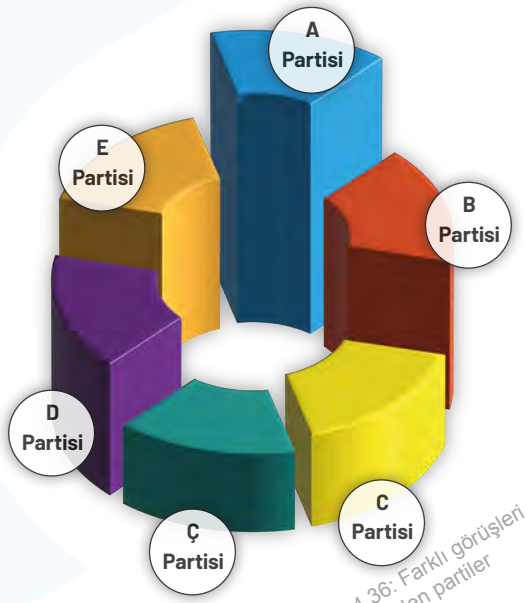
.....

.....

.....

Çoğulculuk, demokraside farklı görüşlerin yönetime katılmasını sağlayan en önemli niteliktir. Bu bağlamda çoğulculuk; toplumun tek sesli değil çok sesli olmasını, her birey ve grubun fikirleriyle demokrasiyi şekillendirmesini ifade eder (Görsel 4.36). Çoğulculuk, farklı kesimlerin düşünce ve haklarını savunurken toplumdaki herkesin söz hakkına sahip olmasını sağlar. Ayrıca demokratik toplumlarda adaletin, eşitliğin ve özgürlüğün tesis edilmesine de yardımcı olur.

Çoğulcu demokrasilerde vatandaşlar sadece oy kullanmakla yetinmeyip düşüncelerini ifade eder, sivil toplum kuruluşlarında görev alır ve kendilerini etkileyen kararlara katılırlar. Bu katılım, bireylerin daha etkin olmasını sağlar.

Görsel 4.36: Farklı görüşleri temsil eden partiler

Sizce farklı görüşlerin mecliste temsil edilmesi neden önemlidir? Açıklayınız.

Katılımcılık, demokratik toplumların güçlenmesini sağlayan temel ilkelerden biridir. Bu ilkenin benimsendiği demokrasilerde vatandaşlar yalnızca seçimlerde oy kullanmakla yetinmez; görüşlerini dile getirir, sivil toplum kuruluşlarında görev alır ve kendilerini ilgilendiren karar alma süreçlerine katılır (Görsel 4.37 ve 4.38). Katılımcılık, vatandaşların yönetimde söz sahibi olmasına katkı sağlar. Bu sayede bireyler daha etkin, bilinçli ve sorumluluk sahibi vatandaşlar hâline gelir.

Görsel 4.37: Mehmetçik Vakfı

HABER

Türkiye'de Seçimlere Katılım Yüksek

"... Seçimler, Türkiye'nin demokrasi serüveninde millî egemenliğin güvencesi olarak önemli bir rol oynamıştır. Türk seçmeni, dünya genelinde demokrasiyi sandığa yüksek katılım oranlarıyla taşıyarak dikkat çekmektedir.

Sandık, kayıtsız şartsız millete ait olan egemenliğin bir simgesidir. Türk milleti, sandığa gidip büyük bedeller ödeyerek kazandığı millî egemenliğe sahip çıkmaktadır. Türkiye, seçimlerdeki yüksek katılım oranlarıyla öne çıkmakta; sandık ve millet iradesi, ülkemizin demokrasi geleneğinin temel taşları olmayı sürdürmektedir..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.38: Seçim

? **Seçimlere katılımın yüksek olmasının demokrasi açısından önemini açıklayınız.**

Hukukun üstünlüğü ilkesi, yöneticiler dâhil herkesin kanunlara uyması gerektiğini ifade eder. Bu ilkeye göre hiç kimse kanunların üstünde değildir ve herkes yasalar önünde eşittir. Kuralların adil bir şekilde uygulanması haksızlıkları önler. Bu ilkenin temelini oluşturan bağımsız ve tarafsız yargı organları, mahkemelerin baskıdan uzak kararlar vermesini sağlar. Böylece hem adaletli bir toplum ortaya çıkar hem de hak ve özgürlükler güvence altına alınır.

Görsel 4.39: Çukur ve kaza

HABER

Kaynak Ç

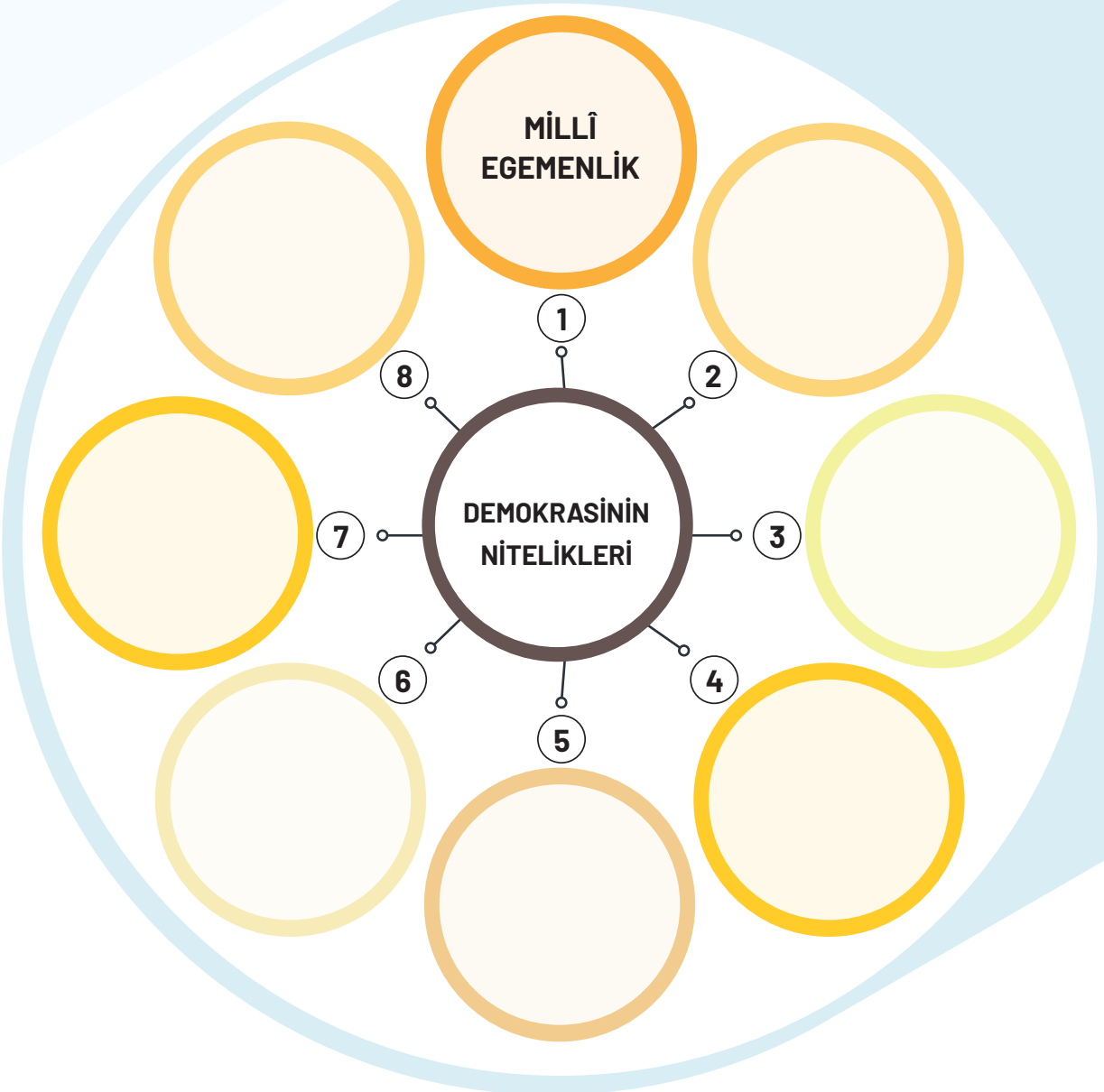
Anayasa Mahkemesi yoldaki çukur nedeniyle kaza yapanlara tazminat verilmemesini hak ihlali saydı

Anayasa Mahkemesi, yolda bulunan çukur nedeniyle kaza yapanların açtığı maddi ve manevi tazminat davasının, kamu idaresinin sorumluluğunun göz önünde bulundurulmadan reddedilmesini, "kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkı"nın ihlali saydı.

? **Haberde anlatılan olayda vatandaşların hangi hakkı korunmuştur? Anayasa Mahkemesinin verdiği kararın devlet-vatandaş ilişkileri açısından neden önemli olduğunu açıklayınız.**

Öğrendiğiniz bilgilerden yola çıkarak harfleri karışık olarak verilmiş kavramları bulunuz ve numaralandırılmış alanlara örnekteki gibi yazınız.

LMİLÎ NEMEGKİLE	KİTLİŞE	GÜKZÜLÖR
NASİN RANIKAHLA YIGAS	TIMILAKCIKIL	ĞOÇLUUCKUL
ESEÇM EV EEÇLSMİ		NUKKUHU SÜTÜNĞÜLÜ

Etkinlikte ulaştığınız kavramların numaralarını aşağıda verilen örnek durumların başında yer alan kutucuklara yazarak eşleştiriniz.

Kavram Numarası	Örnek Durumlar
◯	Şehirde yapılacak yeni parkın yerine karar vermek için belediye, vatandaşların görüşlerini alacağı bir toplantı düzenledi.
◯	Okul yönetimi, öğrencilerin kültürel değerlerini yaşatmaları için kendi yörelerine özgü çeşitli etkinlikler gerçekleştirebilecekleri programlar hazırladı.
◯	Hatalı park yapan belediye başkanına diğer vatandaşlar gibi cezai işlem uygulandı.
◯	Mecliste farklı görüşe sahip siyasi parti grupları bir araya gelerek projeler üzerinde fikir alışverişi yaptı.
◯	Ülkenin geleceğini ilgilendiren yeni yasa teklifi meclis genel kurulunda milletvekilleri tarafından tartışılarak karara bağlandı.
◯	Mahallede yapılan muhtarlık seçimlerinde altı aday kıyasıya yarıştı.
◯	Vatandaşlar çevrim içi ortamlarda düşüncelerini yasal sınırlar içinde serbestçe paylaştı.
◯	Aynı işe başvuran kişiler, cinsiyetlerine veya kökenlerine bakılmadan yalnızca yeterliliklerine göre değerlendirildi.

Ülkemizde demokrasinin gelişimi ile ilgili verilen metinleri inceleyerek etkinlikleri yapınız.

TBMM'nin Açılması

Görsel 4.40: BMM'nin açılış duası yapılırken

Görsel 4.41
Mustafa Kemal Atatürk meclis binasından halkı selamlarken

20. yüzyıl başında Osmanlı Devleti'nin yıkılış süreci ve I. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan Millî Mücadele, siyasi bir dönüşüm için zemin hazırlamıştır. Bu dönüşüm sürecinde egemenliğin millete ait olacağı fikri ön plana çıkmıştır. 23 Nisan 1920 tarihinde Türk halkının desteği ve bin bir güçlükle Ankara'ya gelebilen milletvekillerinin katılımı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) resmen açılmıştır (Görsel 4.40). Bu Meclis, milletin iradesini temsil eden ilk kurum olarak demokratikleşme sürecinin temel taşı olmuştur.

Kaynak D

İslâmiyet öncesi Türk devletlerinde toy adıyla ortaya çıkan ve İslâmiyet ile birlikte Divan ismini alan meclis, 1876 yılında ilân edilen I. Meşrutiyet ile günümüzdeki şekline dönüşmüştür. Bu tarihten itibaren gelişmeye ve kuvvetlenmeye başlayan meclis, II. Meşrutiyet ile birlikte önemli bir yol kat etmiştir. 23 Nisan 1920 tarihinde kurulan Büyük Millet Meclisi, halk tarafından kurulan halk hükûmeti olarak ifade edilen demokrasinin tarihimizdeki ilk gerçek tezahürüdür (Görsel 4.41). Büyük Millet Meclisi Millî Mücadeleyi başarıyla yönetmiştir. Tüm olumsuz şartlara ve imkânsızlıklara rağmen yönettiği bu savaşı kazanarak Türk halkının kurtuluşunu sağlamıştır. Bundan dolayı Büyük Millet Meclisine "Gazi Meclis" ünvanı verilmiştir.

(Doğan, 2021, s. 34)

Bilgi Notu

Kuruluşundan itibaren Büyük Millet Meclisi adıyla faaliyet gösteren meclis, 8 Şubat 1921 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile 'Türkiye Büyük Millet Meclisi' (TBMM) adını alarak resmiyet kazanmıştır.

? Kaynak D'de yer alan bilgilerden yola çıkarak meclisin açılmasının demokrasiye etkisini açıklayınız.

Görsel 4.42
Mustafa Kemal Atatürk meclis konuşması yaparken

Cumhuriyet'in İlanı

Mustafa Kemal Atatürk'ün büyük çabaları sonucunda 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilan edilmesi ülkemizin demokrasi yolculuğunda attığı en önemli adımdır (Görsel 4.42). Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte halk kendi temsilcilerini seçme ve ülke yönetiminde doğrudan söz sahibi olma hakkını kazanmıştır. Böylece millî egemenlik ilkesi gerçek anlamda hayat bulmuştur. Ayrıca cumhuriyet, tüm vatandaşların kanun önünde eşit olduğunu vurgulayarak ayrıcalıkları kaldırmış; herkese oy kullanma, seçme ve seçilme gibi temel hakları tanımıştır. Bireylerin düşünce, inanç ve ifade özgürlükleri güvence altına alınmış, demokrasinin vazgeçilmez bir parçası olan özgürlükler genişletilmiştir. Cumhuriyet'in ilanıyla Türkiye, kendi kendini yöneten her bireyin eşit ve özgür olduğu modern bir demokrasiye doğru kararlı adımlar atmıştır.

Kaynak E

Cumhuriyetin ilan edildiği gün mecliste hararetli konuşmalar yaşandı. Kimi milletvekilleri cumhuriyet yönetimine geçilmesini desteklerken kimileri de buna karşı çıkmaktaydı. O gün mecliste konuşma yapanlardan biri de Abdurrahman Şeref Bey idi (Görsel 4.43). Şeref Bey konuşmasında şu ifadeleri kullandı:

"Hükümet biçimlerini birer birer saymak gereksizdir. Egemenlik sınırsız ve koşulsuz ulusundur, kime sorarsanız sorunuz, bu cumhuriyettir. Doğan çocuğun adıdır. Ama bu ad kimilerine hoş gelmezmiş, varsın gelmesin!"

(Turan, 1992, s. 297)

Görsel 4.43
Abdurrahman Şeref Bey

1924 Anayasası

Anayasa, devletin yapısını ve işleyişini düzenleyen en temel kanundur. Türk tarihinde önemli bir adım olan 1921 Anayasası, 20 Ocak 1921'de kabul edilmiştir. Bu anayasa, millî egemenliği esas alan ilk anayasa olup meclisin yetkilerini, görevlerini ve yeni devletin temel yapısını belirlemiştir. Toplam 23 maddeden oluşan 1921 Anayasası'nda "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." ifadesi yer almıştır. Cumhuriyet'in ilanı (1923), halifeliğin kaldırılması (1924) gibi önemli değişikliklerden sonra 1921 Anayasası'nın artık ihtiyaçlara cevap veremediği görülmüş; eksikliklerini gidermek, değişen koşullara ve toplumun ihtiyaçlarına ayak uydurmak için yeni bir anayasa hazırlanması gerekli görülmüştür.

1924 Anayasası, 20 Nisan 1924'te kabul edilen ve cumhuriyet rejiminin hukuki temelini güçlendiren Türkiye'nin ikinci anayasasıdır. 1921 Anayasası'nın yerine geçerek devletin yapısını daha ayrıntılı biçimde düzenlemiştir. Kanun önünde eşitliği benimsemiş, uzun süre yürürlükte kalmış ve belirli dönemlerde değişikliklere uğramıştır.

Kaynak F

1924 Anayasası'nın bazı maddeleri

Madde 3: Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.

Madde 10: Milletvekili seçmek, yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek her Türkün hakkıdır.

Madde 11: Otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçilebilir.

Madde 31: Türkiye Cumhurbaşkanı, Büyük Millet Meclisi tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilir.

Madde 54: Yargıçlar, bütün dâvaların görülmesinde ve hükmünde bağımsızdırlar ve bu işlerine hiçbir türlü karışılamaz.

Madde 69: Türkler kanun karşısında eşittirler ve ayrıksız kanuna uymak ödevindedirler. Her türlü grup, sınıf, aile ve kişi ayrıcalıkları kaldırılmıştır ve yasaktır

Madde 75: Hiçbir kimse felsefe inanından, din ve mezhebinden dolayı kınanamaz. Güvenliğe ve edep törelerine ve kanunlar hükümlerine aykırı bulunmamak üzere her türlü din törenleri serbesttir.

Madde 87: Kadın, erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek ödevindedirler.

(anayasa.gov.tr)

Tabloda verilen demokrasinin niteliklerini Kaynak F'de verilen 1924 Anayasası'nın ilgili olduğu maddesi ile eşleştiriniz. Maddelerinin demokrasinin hangi niteliği ile ilgili olduğunu madde numaralarını tabloda uygun yerlere yazarak gösteriniz.Uygun olmak şartı ile bir niteliği birden fazla madde ile eşleştirilebilirsiniz.

Demokrasinin Niteliği	1924 Anayasında İlişkili Olduğu Madde
İnsan haklarına saygı	
Özgürlük	
Eşitlik	
Hukukun üstünlüğü	
Millî egemenlik	
Katılımcılık	
Seçme ve seçilme hakkı	

Görsel 4.44
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Başkanı Kazım Karabekir

Çok partili hayata geçiş denemeleri, Türkiye'de demokrasinin gelişmesi açısından önemli adımlar olmuştur. Demokrasilerde ortak düşünce ve görüşlere sahip kişilerin oluşturduğu siyasi partiler, farklı fikirlerin temsil edilmesini ve yönetimin denetlenmesini sağlayan unsurlardır. Türkiye'nin ilk siyasi partisi, 9 Eylül 1923'te kurulan Halk Fırkasıdır. Cumhuriyet'in ilanından sonra partinin adı Cumhuriyet Halk Fırkası olarak değiştirilmiştir. Zamanla parti içinde ortaya çıkan görüş ayrılıkları, yeni siyasi partilerin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreçte kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Türkiye tarihinin ilk muhalefet partisi olmuştur. Ancak dönemin siyasi ve toplumsal şartları nedeniyle faaliyetlerine son verilmiştir. Bu gelişmeler, Türkiye'de çok partili demokratik yaşama geçiş sürecinin ilk denemeleri olarak değerlendirilmektedir (Görsel 4.44).

Mustafa Kemal Atatürk'ün desteğiyle 1930 yılında kurulan bir diğer parti de Serbest Cumhuriyet Fırkasıdır. Ancak o da ülkede yaşanan olumsuzluklar neticesinde kapanmak zorunda kalmıştır. (Görsel 4.45). Demokrasinin daha iyi uygulanabilmesi adına büyük umutlarla atılan adımlar toplumsal ve siyasal zeminin henüz demokratik olgunluğa erişememesi nedeniyle amacına ulaşamamıştır.

Görsel 4.45
Serbest Cumhuriyet Fırkası Kurucusu Ali Fethi OKYAR

Kaynak G

Mustafa Kemal Atatürk'ün Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluş günlerinde Fethi Okyar'a söylediği sözler şöyledir:

"Memlekette muhalif bir parti oluşturmak gereklidir. Böyle bir parti kurulursa Mecliste tartışma daha serbest olur. Örneğin siz, böyle bir partinin başına geçerseniz bildiklerinizi serbestçe Mecliste söylersiniz; bu yolla uygulamada görülen birçok hatanın önü alınmış olur."

(atam.gov.tr.)

? **Atatürk'ün sözünden yararlanarak birden fazla siyasi partinin kurulmasının demokrasi açısından önemini açıklayınız.**

Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkının Verilmesi

Atatürk; eğitim başta olmak üzere sosyal, kültürel ve ekonomik hayatın her alanında kadınların erkeklerle birlikte etkin rol alması gerektiğini savunmuştur. Bu amaçla Atatürk Dönemi'nde Türk kadınına bir çok konuda önemli hak ve özgürlük verilmiştir.

1926'da Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesiyle toplumsal ve ekonomik hayatta kadın ve erkek arasında eşitlik sağlanmıştır. Eşitlik ve demokrasinin tam olarak yerleşebilmesi için kadınlara siyasal hakların da tanınması gerekli görülmüştür. Bu doğrultuda Türk kadınına 1930'da belediye, 1933'te muhtarlık, 1934'te milletvekili seçimlerine katılma hakkı tanınmıştır (Görsel 4.46). Böylece Türk kadını, birçok ülkeden daha önce siyasi haklara sahip olmuştur.

Görsel 4.46
Kadınlarımız ilk kez oy kullanırken

Bilgi Notu

Tarih boyunca Türk toplumunda kadının her zaman önemli ve saygın bir yeri olmuştur. Kadınlar erkeklerle eşit haklara sahip olmuşlar siyasal ve sosyal hayatın birçok alanında etkin bir biçimde görev almışlardır. Örneğin kadınlar da erkekler gibi ata binmek, avlanmak, savaşmak gibi görevler üstlenmişlerdir. Ayrıca devlet yönetiminde de söz sahibi olmuşlardır. Hükümdarın eşi olan Hatun, hükümdarın yanında resmî törenlere katılmış, elçileri karşılamış ve gerektiğinde devleti temsil etmiştir. Buyrukların geçerli olabilmesi için "Hakan ve Hatun buyuruyor ki..." ifadesi mutlaka eklenmiştir (Görsel 4.47).

Görsel 4.47
Hakan ve Hatun (Temsilî)

TÜİK Tarafından Yayımlanan (1935-2023) Seçim Yıllarına Göre Milletvekili Sayıları

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Erkek	Temsil Oranı (%)	Kadın	Temsil Oranı (%)
1935	399	381	95,5	18	4,5
1939	429	413	96,3	16	3,7
1943	455	439	96,5	16	3,5
1946	465	456	98,1	9	1,9
1950	487	484	99,4	3	0,6
1954	541	537	99,3	4	0,7
1957	610	602	98,7	8	1,3
1961	450	447	99,3	3	0,7
1965	450	442	98,2	8	1,8
1969	450	445	98,9	5	1,1
1973	450	444	98,7	6	1,3
1977	450	446	99,1	4	0,9
1983	399	387	97,0	12	3,0
1987	450	444	98,7	6	1,3
1991	450	442	98,2	8	1,8
1995	550	537	97,6	13	2,4
1999	550	527	95,8	23	4,2
2002	550	526	95,6	24	4,4
2007	550	500	90,9	50	9,1
2011	550	471	85,6	79	14,4
2015 Haziran	550	452	82,2	98	17,8
2015 Kasım	550	469	85,3	81	14,7
2018	600	496	82,7	104	17,3
2023	600	481	80,2	119	19,8

2023'teki kadın milletvekili sayısı 1935 yılındaki kadın milletvekili sayısından ne kadar fazladır?

.....

.....

Kadın milletvekili sayısının en az ve en fazla olduğu yıllar hangileridir?

.....

.....

Kadın milletvekili sayısının toplam milletvekili sayısına oranının en fazla olduğu yıl hangisidir?

.....

.....

Yıllara göre kadın milletvekili sayısındaki değişimin demokrasinin hangi niteliklerini etkilediğini gerekçelerinizle açıklayınız.

1946 Seçimleri, Türkiye'de çok partili demokratik hayata geçiş sürecinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Serbest Cumhuriyet Fırkasının kapanmasının ardından Türkiye, 1946 yılına kadar tek parti yönetimiyle idare edilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında dünyada ve ülkemizde yaşanan gelişmeler, demokratikleşme yönünde yeni adımlar atılmasını gerekli kılmıştır. Bu süreçte yeni siyasi partiler kurulmuş ve 21 Temmuz 1946 tarihinde Türkiye'nin ilk çok partili genel seçimleri gerçekleştirilmiştir. Böylece farklı siyasi görüşlerin seçim yoluyla temsil edilmesine imkân sağlanmış ve çok partili demokratik yaşama geçiş süreci hız kazanmıştır.

"...Türkiye'de tam olarak çok partili hayata geçiş, 18 Temmuz 1945'te, Nuri Demirağ'ın başkanlığında Millî Kalkınma Partisinin kurulmasıyla olmuştur. Ancak bu süreçte kurulan ve siyasi tarihimizde önemli bir yer edinen parti Demokrat Parti olmuştur.

Demokrat Parti kadar siyasi etkisi olmamakla beraber 13 partinin daha kurulduğu bu dönemde, 21 Temmuz 1946'da yapılan ilk çok partili seçimi Cumhuriyet Halk Partisi kazanmıştır. Bu seçimlerde CHP 397, Demokrat Parti 61 ve bağımsızlar 7 milletvekilliği kazanmıştır..." (Görsel 4.48).

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.48

Sizce 1946 seçimleri, dönemin gazete manşetlerine nasıl yansımış olabilir? Siz o dönemde bir gazeteci olsaydınız haberinize nasıl bir manşet atardınız?

.....

.....

Ülkemizde demokrasinin gelişimi ve demokrasinin temel ilkeleri ile ilgili karekodla verilen etkinliği yapınız.

Ülkemizde Demokrasi

Vatanseverlik değeri kapsamında verilen metni okuyunuz ve soruyu cevaplandırınız.

Vatanseverlik, sadece ülkeyi sevmek ve ona bağlı olmak demek değildir aynı zamanda demokratik bir toplumda sorumluluk almayı da gerektirir. Vatansever bir birey, millî kimliğini oluşturan ortak tarihi ve kültürel değerleri yakından tanır ve bunları korur. Bununla birlikte hukuka bağlı kalır, insan haklarına saygı gösterir, farklı düşünce ve yaşam biçimlerine anlayışla yaklaşır. Seçimlere katılarak millî egemenliğin sürdürülmesine destek olur; toplumsal sorunlara karşı duyarlılık göstererek ortak yarar için çalışır. Kısacası vatanseverlik; millî kimlik bilincini, demokratik değerlerle birleştiren bilinçli ve etkin bir vatandaşlık anlayışıdır.

Metne göre bilinçli ve etkin bir vatandaşın yerine getirmesi gereken görev ve sorumluluklara örnekler veriniz.

.....

.....

.....

UYGULAYALIM

Konuşma halkası tekniğini kullanarak uygulama adımlarını takip ederek "Demokrasi Çemberi: Geçmişten Günümüze" etkinliğini yapınız.

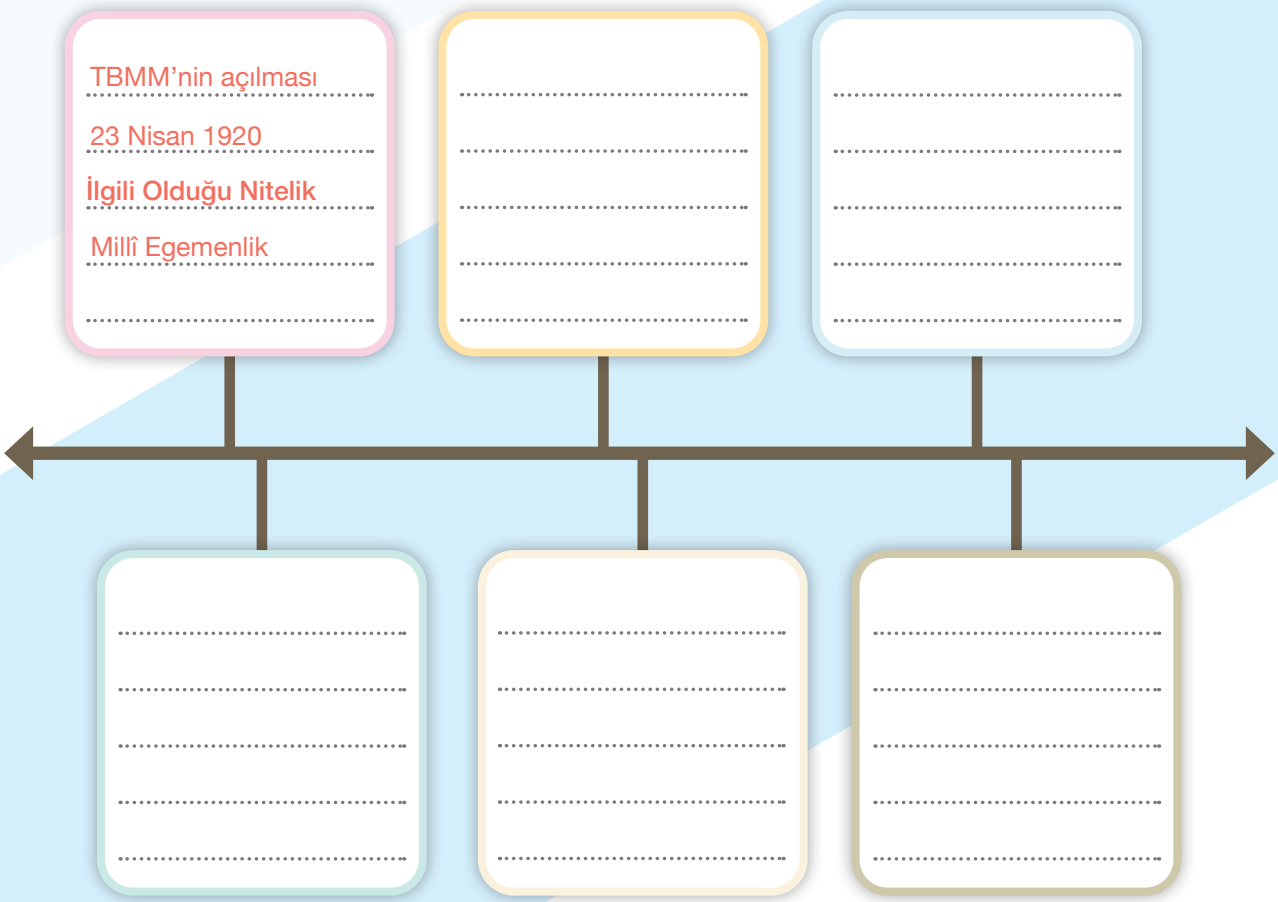
Uygulama Adımları

Demokrasi Çemberi: Geçmişten Günümüze

- Öğretmeninizin rehberliğinde tüm sınıf arkadaşlarınızın yer aldığı büyük bir çember oluşturunuz.
- Konuşma ve bekleme süresi ile konuşma yapanın elinde tutacağı nesneyi belirleyiniz. (Bu nesne kalem veya silgi olabilir.)
- Sırayla "Demokrasinin temel nitelikleri ile ülkemizin demokrasi tarihi arasındaki ilişki nedir?" sorusunu cevaplayınız.
- Cevaplama sürecinde soruya dair bir fikriniz yoksa "Geçiniz." diyerek sırayı başkasına veriniz.

Öğrendiğiniz bilgilerden yola çıkarak ülkemizin demokrasi tarihindeki önemli olaylara ilişkin bir tarih şeridi oluşturunuz.

Bu tarih şeridinde, olayların demokrasinin hangi temel nitelikleri ile ilişkili olduğunu gösteriniz.

DEĞERLENDİRELİM

Performans görevi kapsamında verilen uygulama adımlarını takip ederek demokrasinin temel nitelikleri ile ülkemizin demokrasi tarihi arasındaki ilişkiyi ifade eden "Demokrasinin Renkleri: Özgün Ürünümüz" etkinliğini yapınız.

Uygulama Adımları

Demokrasinin Renkleri: Özgün Ürünümüz

- Öğretmeninizin rehberliğinde sayıca eşit öğrencilerden oluşan gruplara ayrılınız.
- Resim çizme, afiş tasarlama, poster hazırlama ya da sunum yapma etkinliklerinden grup olarak birini seçiniz ve "demokrasinin temel nitelikleri ile ülkemizin demokrasi tarihi arasındaki ilişki"yi ele alan bir ürün oluşturunuz.
- Hazırladığınız çalışmayı öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

! Hazırlayacağınız çalışmanın karekodla verilen bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirileceğini unutmayınız.

Bütüncül Dereceli Puanlama Anahtarı

Çizim/Tasarım Alanı

DÜŞÜNELİM

DEMOKRASİNİN UYGULANMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Bilmecelerde gizli olan temel hak ve özgürlükleri bularak soruları cevaplayınız.

Doğuştan sahip olduğumuz,
Her canlıya eşit denilen,
Dokunulmaz en temel hak,
Varlığımıza dayanak.

.....
.....

Devletimiz imkân sunar,
Hasta olan herkes koşar,
Binlerce çalışanı var.
İnsanlara şifa saçar.

.....
.....

Evim benim gizli kalem,
İzinsiz giremez el âlem.
Mektubum, işim, arabam,
Huzur bulurum her zaman.

.....
.....

Okul, defter ve kalem,
Aydınlanır tüm âlem.
Bilgi dolar her zerrem,
Onunla gelişir ülkem.

.....
.....

Çantamı aldım sırtıma,
Karışan olmaz rotama.
Özel durumlar dışında,
Engel konulmaz yoluma.

.....
.....

Sandık gelir önümüze,
Mühür değer elimize.
Yönetecek kişi kimse,
Karar veririz ülkece.

.....
.....

Bilmecelerde yer alanlar dışında temel hak ve özgürlüklere üç örnek de siz veriniz. Temel hak ve özgürlükleri koruyan unsurlar nedir?

Temel hak ve özgürlüklerin sorunsuz bir şekilde kullanılabilmesi için birey olarak yerine getirilmesi gereken sorumluluklar nelerdir?

Temel hak ve sorumlulukların ihlal edildiği ya da engellendiği durumlar nelerdir? Böyle bir durumla karşılaşıldığında neler yapılması gerekir?

KEŞFEDELİM

Görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

Görsel 4.49
Demokratik olmayan davranışlar

Görsellerde yer alan davranış problemleri nelerdir? Bu problemleri çözmek için neler yapabilirsiniz?

Görsellerdeki problem durumlarında demokrasinin hangi niteliklerine aykırı hareket edilmiştir?

Görsellerde verilen davranış problemleri dışında toplumsal hayatta ortaya çıkan ve demokrasiye zarar veren durumlara örnekler veriniz.

ÖĞRENELİM

Verilen yönergeler doğrultusunda etkinlikleri yapınız.

Ailede, okulda, yakın çevrede gözlemlediğiniz demokratik olan ve olmayan davranışlar ile ilgili yaz-çiz-anlat etkinliğini yapınız.

1. "Ailede, okulda ve yakın çevrede" gerçekleşen demokrasiye uygun olumlu davranış ve uygulamaları sol sütuna listeleyiniz. Listenizden seçtiğiniz bir örneğin görselini sağ sütuna resmediniz. Çalışmanızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. "Ailede, okulda ve yakın çevrede" gerçekleşen demokrasiye uygun olmayan davranış ve uygulamaları sol sütuna listeleyiniz. Listenizden seçtiğiniz bir örneğin görselini sağ sütuna resmediniz. Çalışmanızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Demokrasi ile ilgili metinleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Demokratik toplumlarda demokrasi sadece oy kullanma ile sınırlı değildir. Demokrasi toplumsal yaşamın pek çok alanında karşımıza çıkmaktadır. Bireyler, kendi yaşamlarında demokrasiyi ve onun uygulamalarını etkin olarak kullanmaktadırlar. Bir ülkede demokrasinin ilk öğrenildiği ve en çok yaşatılması gereken yer ailedir.

Görsel 4.50
Ailede iş birliği

Aile içinde sevgi, saygı, iş birliği ve empati kurmak duygusal bağları güçlendirir; güven duygusunu artırır ve aile bütünlüğünü destekler. Kendilerini değerli hisseden bireylerin öz saygı ve kimlik gelişimleri bu durumdan olumlu etkilenir. Aile fertleri arasındaki olumlu iletişim sayesinde bireylerin duyguları anlama ve ifade etme, ben dili kullanma becerileri gelişir. Böylece sorunların yapıcı bir şekilde çözülmesi sağlanır.

Aile, demokrasinin ilk öğrenildiği yerdir. Aile üyelerinin birbirlerinin fikirlerine değer vermesi ve iş bölümü yaparak eşit sorumluluk alması ailedeki demokrasinin göstergesidir. Kararlara tüm bireylerin katılması, aile içindeki öz güveni ve sorumluluk bilincini artırır. Bu süreç, farklı görüşlerin anlaşılmasını kolaylaştırarak anlaşmazlıkların demokratik yollarla çözülmesini sağlar.

Görsel 4.51
Ailede fikir alışverişi

Demokratik değerlerin benimsenmediği ailelerde ise kararlar, bireylerin görüşleri alınmadan baskıcı bir tutumla belirlenir. İletişimin açıklama yerine emir ve ağır cezaya dayandığı bu ortamda, kişilerin kendini ifade etmesine veya yeteneklerini sergilemesine izin verilmez. Uzlaşma yerine zorlamanın ve bireyler arası ayrımcılığın tercih edilmesi, aile içi adalet duygusunu ve çocukların sağlıklı gelişimini olumsuz etkiler.

? **Ailenizde karşılaştığınız demokratik uygulamalara gerekçelerinizi de sunarak iki örnek veriniz.**

Görsel 4.52: Sınıf başkanlığı seçimi

Ailede öğrenilen demokratik değerler okul hayatında da geçerlidir. Öğretmenlerimize ve arkadaşlarımıza saygılı olmak, herkesin fikrini yargılamadan dinlemek, onlarla empati kurmak, hak ve sorumluluklarımızı bilip buna göre hareket etmek okulda demokrasinin en önemli göstergeleri arasındadır. Ayrıca sınıf başkanlık seçimleri, okul ve sınıf kurallarının birlikte hazırlanması, seçmeli dersleri öğrencilerin belirlemesi de demokrasinin katılım ilkesinin bir sonucu olarak okullarda karşımıza çıkan uygulamalardır (Görsel 4.52).

Siz de okulunuzda karşılaştığınız demokratik uygulamalara gerekçelerinizi de sunarak iki örnek veriniz.

.....
.....
.....
.....
.....

Görsel 4.53: Büyüklerimize saygı ve yardımlaşma

Ailede ve okulda edindiğiniz demokratik deneyimler toplum hayatına yansır. Bu da toplumsal demokrasinin yerleşmesinin en önemli adımıdır. Demokrasinin yerleştiği bir toplumda saygı, sevgi, eşitlik, adalet gibi değerler ön plana çıkar (Görsel 4.53). Halk ülkeyi ilgilendiren konularda katılımcı bir tutum sergiler ve seçimlere katılarak ülke yönetimine katkı sağlar.

Ailede ve okulda demokrasinin olmadığı bir toplumsal düzende hangi sorunlarla karşılaşılabilir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Demokrasinin uygulanma sürecinde karşılaşılan sorunlar ile ilgili karekodla verilen içeriği inceleyiniz.

Demokrasi Sürecinde Sorunlar

Karekodla verilen "Demokrasinin uygulanma sürecinde karşılaşılan sorunlar" ile ilgili içerikte hangi sorunlardan bahsedilmektedir? Bu sorunları çözmek için neler yapılabilir?

.....
.....

Ülkemizde demokrasinin uygulanmasında karşılaşılan olumsuz durumlara yönelik kaynakları inceleyerek soruları cevaplayınız.

Demokrasi insanların yönetime katılabildiği, hak ve özgürlüklerin korunduğu bir yönetim biçimidir. Ancak demokrasinin uygulanması her zaman kolay olmayabilir. Bazen ülkelerdeki siyasi olaylar, ekonomik sorunlar veya toplumsal anlaşmazlıklar nedeniyle demokrasinin uygulanmasında olumsuzluklar ortaya çıkabilir.

Türkiye'de de 27 Mayıs 1960 ve 12 Eylül 1980 yıllarında yaşanan askerî darbeler, demokratik düzenin bir süre durmasına yol açmış ve Türk demokrasi tarihinin kara lekesi olarak adlandırılmıştır. Çünkü demokrasinin temelleri olan halkın iradesine, seçme-seçilme hakkına ve özgür yönetime ağır bir darbe vurulmuştur. Demokratik süreçler durdurulmuş; seçilmiş yöneticiler görevden alınmış, halk iradesi hiçe sayılmış, temel hak ve özgürlükler kısıtlanmış, siyasi partiler kapatılmış ve toplumda uzun süren bir siyasi güvensizlik ortamı oluşmuştur. Bu durum, demokrasinin yalnızca seçimlere değil hukukun üstünlüğüne, demokratik kurumların ve halk iradesinin korunmasına da bağlı olduğunu göstermiştir.

Yapılan darbelerin, halk iradesi ve demokrasi üzerindeki etkilerinin neler olduğunu kendi cümlelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

.....

HABER

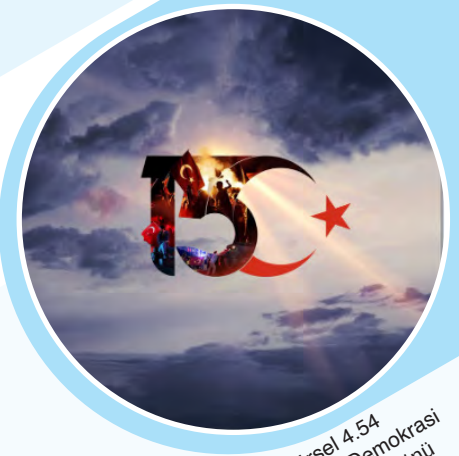
15 Temmuz Darbe Girişimi

Yurdun dört bir yanındaki meydanlarda toplanan çocuk, genç, yaşlı her yaştan yüz binlerce vatandaş, darbe girişimine karşı kenetlendi.

Türkiye'nin 81 ilinde vatandaşlar, bir grup tarafından gerçekleştirilmek istenen hain darbe girişimine tepki göstermek için ellerinde Türk bayraklarıyla meydanlara akın etti.

Bağımsızlığımızın simgesi Türk bayraklarıyla meydanları dolduran, demokrasiye ve millî iradeye hazırladıkları pankartlarla da sahip çıktığını gösteren vatandaşlar, Edirne'den Van'a, Ankara'dan Diyarbakır'a tüm illerde meydanları kırmızı-beyaz renklerle donattı.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.54
15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü

Haberde verilen olay karşısında Türk halkının sergilediği tutum milletimizin hangi özelliklerini yansıtmaktadır?

.....

.....

.....

Vatandaşların gösterdiği bu davranış hangi değerlerin önemini ortaya koymaktadır? Gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

.....

Dünyada antidemokratik (demokratik olmayan) uygulamalar ile ilgili verilen metinleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Antidemokratik uygulamalar; halkın yönetime katılmasını engeller, temel hak ve özgürlükleri kısıtlar ya da yok sayar. Bunlar insanların eşit haklara sahip olmasını engeller, ayrımcılığı artırır ve toplumsal barışı olumsuz etkiler.

Görsel 4.55: Nijer'de darbeye karşı direnen halk

Dünya genelinde antidemokratik uygulamalar farklı şekillerde görülebilir. Örneğin Nijer'de 2023 yılında yaşanan darbe ile seçilmiş cumhurbaşkanı askerî güçler tarafından görevden alınarak demokratik kurumlar işlevsiz hâle getirilmiştir.

? **Seçilmiş bir yöneticinin askerî güçler tarafından görevden alınması sizce bir ülkedeki demokrasiye ve halkın yönetime katılma hakkına nasıl etki eder? Yazınız.**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 4.56
Myanmar-Rohingya

Myanmar'da (Miyenmar) yaşayan Rohingya (Rohinga) azınlığı, uzun yıllardır devlet ve bazı gruplar tarafından dinî inaçları nedeniyle ayrımcılığa ve şiddete maruz kalmakta; temel insan haklarından mahrum bırakılmaktadır.

? **Azınlıkların dinî inançları nedeniyle ayrımcılığa uğraması demokrasinin hangi niteliklerine ters düşmektedir. Yazınız.**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Sudan'ın Darfur Bölgesi'nde yaşanan çatışmalar ve şiddet sivillerin yaşamını tehdit etmekte, insanları evsiz bırakmakta, temel haklarını ellerinden almaktadır. Ayrıca savaş ve çatışma bölgelerinde basın özgürlüğü ciddi şekilde engellenmekte, gazeteciler özgürce haber yapamaz hâle gelmektedir. Bu örnekler, antidemokratik uygulamaların insanların yaşamını ve toplumsal düzeni nasıl olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Görsel 4.57
Darfur (Sudan)

? **Sudan'ın Darfur Bölgesi'nde yaşanan çatışmaların sivillerin yaşamını tehdit etmesi ve insanların evsiz kalmasına yol açması sizce insanların hangi temel haklarını olumsuz etkilemektedir? Açıklayınız.**

Gazze'de Savaş ve Basın Özgürlüğü Krizi

"...Gazze Şeridi'ndeki çatışmalar sadece sivilleri etkilemekle kalmıyor, medyanın da çalışmasını neredeyse imkânsız hâle getiriyor. 8 Ekim 2023'ten 8 Ekim 2025' e kadar süren yoğun bombardımanlar ve çatışmalar, bölgedeki sivil yaşamı derinden sarsarken gazeteciler ve medya çalışanları da ciddi tehdit altına giriyor.

Uluslararası sivil toplum kuruluşları ve medya özgürlüğü savunucuları, Gazze'de yabancı gazetecilerin girişinin engellenmesini, medyaya erişimin kısıtlanmasını ve gazetecilere yönelik hedefli saldırıları "Demokrasi ve insan hakları bakımından kabul edilemez." olarak nitelendiriyor.

Bu tablo, savaşın yalnızca savaşan tarafları değil tüm halkı, basını, gerçekleri duyuran ve adaleti savunan sesleri de hedef aldığını gösteriyor. Gazze'de yaşanan baskı ve şiddet, sadece bir çatışma değil, aynı zamanda demokrasi ve insan haklarının ağır bir sınavıdır..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.58

? **Basın-yayın organlarının engellenmesi hangi anayasal hakların ihlal edildiğini gösterir? Gerekçelendirerek açıklayınız.**

Günümüzde İsrail-Filistin çatışmaları dikkate alındığında haberde yer alan basınla ilgili verilerde nasıl değişiklikler olmuş olabilir? Yorumlayınız.

Okuduğunuz metinlerden yola çıkarak antidemokratik uygulamaların insan hak ve özgürlükleri üzerindeki etkisine dair düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Adalet, eşitlik ve özgürlük ile ilgili verilen metni okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Görsel 4.59

Adalet, herkesin temel hak ve özgürlüklerden eşit şekilde yararlanabilmesini sağlayan önemli bir değerdir. Her insan; dil, din, ırk, etnik köken, cinsiyet veya diğer farklılıkları ne olursa olsun aynı hak ve özgürlüklere sahiptir. Bu nedenle insanlar arasında ayrımcılık yapılmamalıdır. Bireyler, kendi hak ve özgürlüklerinden yararlanırken diğer insanların haklarına da saygı göstermeli ve gerektiğinde bu hakların korunmasını desteklemelidir (Görsel 4.59).

Adalet ve eşitlik ise birbiriyle yakından ilişkilidir. Eşitlik, insanların kanunlar karşısında aynı haklara sahip olmasını ve kuralların herkese aynı şekilde uygulanmasını ifade eder. Adalet ise bu hakların korunmasını ve herkesin hakkının gözetilmesini sağlar. Bu nedenle adaletin hâkim olduğu toplumlarda insanlar arasında ayrım yapılmaz, herkes hak ve özgürlüklerden eşit biçimde yararlanma fırsatına sahip olur. Böylece toplumsal huzur, güven ve dayanışma güçlenir.

Okulda veya günlük yaşamda bir kişiye haksızlık yapıldığını gördüğünüzde, onun hak ve özgürlüklerinin korunması için neler yapabileceğinizi yazınız.

.....

.....

.....

Demokrasilerde karşılaşılan sorunlar ve çözümleri ile ilgili karekodla verilen etkinliği yapınız.

Demokraside Karşılaşılan Sorunlar

UYGULAYALIM

Aşağıda verilen kavramları ilişkili olduğu maddelerle numaralarını yazarak eşleştiriniz. Cümleleri birden fazla kavramla eşleştirebilirsiniz.

1	Adalet	2	Darbe	3	Eşitlik
4	Irkçılık/Ayrımcılık	5	Özgürlük	6	Savaş/Şiddet

	İfade	Kavramlar
1	Türkiye'de 1980 askerî müdahelesi ile demokratik seçimle iş başına gelmiş hükûmet görevden alınmıştır.	
2	Myanmar'da Rohingya adı verilen azınlığa yönelik sistematik şiddet uygulanmış ve evlerinden zorla çıkarılmışlardır.	
3	Sudan-Darfur Bölgesi'nde sivillere yönelik saldırılar yaşanmış ve bölge halkı evlerini terk etmek zorunda kalmıştır.	
4	Güney Afrika'da ırk ayrımının çok fazla olduğu dönem boyunca siyahi nüfus temel haklardan mahrum bırakılmıştır.	
5	Nijer'de 2023 yılındaki darbe girişimi ile seçilmiş hükûmet yıkılmıştır.	
6	Suriye iç savaşında sivillerin yaşama hakkı tehdit edilerek bir çoğu zorunlu göçe tabi tutulmuştur.	
7	ABD'de uygulanan yasalara göre uzun yıllar siyahlar beyazlarla aynı okullara, otobüslere, restoranlara veya tuvaletlere girememişlerdir.	
8	Gazze'de savaş nedeniyle sivillerin yaşam koşulları ağırlaşmış ve basın özgürlüğü kısıtlanmıştır.	
9	Mısır'da yaşanan askerî müdahale ile seçimle belirlenen cumhurbaşkanı görevden alınmıştır.	

Görsel 4.60

DEĞERLENDİRELİM

Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

Birlikte Yaşama Kültürü: Demokratik Adımlar

- Yakın çevrenizi (aile, sınıf, okul) göz önünde bulundurarak karşılaştığınız demokratik veya antidemokratik uygulamaları kâğıtlara yazınız.
- Yazdığınız kâğıtları katlayınız ve bir kutunun içine atınız.
- Öğretmen rehberliğinde küçük grup tartışması yapmak amacıyla sınıfta en az üç gruba ayrılınız.
- Grup arkadaşlarınızla katlayıp kutuya attığınız kâğıtlardan birini seçiniz.
- Grup arkadaşlarınızla çektiğiniz kâğıtta yazan demokratik uygulamanın ülkemizde ve dünyada barış ve birlikte yaşama kültürüne etkisini yorumlayınız.
- Ardından antidemokratik davranışları önlemeye yönelik çözüm önerilerinizi ve bu konudaki fikirlerinizi grup arkadaşlarınızla tartışınız.
- Etkinliğin sonunda ulaştığınız sonuçları diğer gruplarla paylaşınız.

Öğrenme galerisi tekniğini kullanarak uygulama adımlarını takip ederek "Demokrasi Galerisi: Sorunlar ve Çözümler" etkinliğini yapınız.

Öğrenme Galerisi Tekniği

Uygulama Adımları

Demokrasi Galerisi: Sorunlar ve Çözümler

- Öğretmeninizin rehberliğinde sayıca eşit dört gruba ayrılınız.
- Grubunuzu temsil etmesi için farklı renkteki kalemlerden bir tanesini seçiniz.
- Grup arkadaşlarınızla demokrasinin uygulanma sürecinde karşılaşılan sorunlara ilişkin öğrendiğiniz bilgileri maddeler hâlinde bir kâğıda listeleyiniz.
- Hazırladığınız listeleri sınıfın ayrı köşelerinde sergileyiniz.
- Grup arkadaşlarınızla sergilenen listeleri karşılaştırınız. Kendi listenizde olmayan maddeleri işaretleyiniz.
- Listenizde eksik olan bilgileri önceden belirlediğiniz farklı renkteki kalemleri kullanarak kendi listenize ekleyiniz.

! Etkinlik sürecinizin karekodla bulunan kontrol listesi ile değerlendirileceğini unutmayınız.

Kontrol Listesi

A. Aşağıdaki ifadelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar vererek tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliğini yapınız.

Tanılayıcı dallanmış ağaçtaki doğru çıkış hangisidir?

.....

Tanılayıcı dallanmış ağaçtaki yanlış ifadeleri bulunuz ve doğrularını yazınız.

.....

.....

.....

B. Aşağıdaki sarmal bulmacayı çözünüz.

1-2: Yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin mecliste toplandığı yönetim sistemi

2-3: Bir devletin işleyişini düzenleyen temel kanun

3-4: Bir ülkenin her alanda özgür olması

4-5: Birden fazla aday arasından yöneticileri belirlemek için yapılan oylama

5-6: Cumhuriyetle yönetilen ülkelerde devletin en üst yöneticisi

6-7: Kanunlara aykırı bir durum oluştuğunda suçluların yargılandığı yer

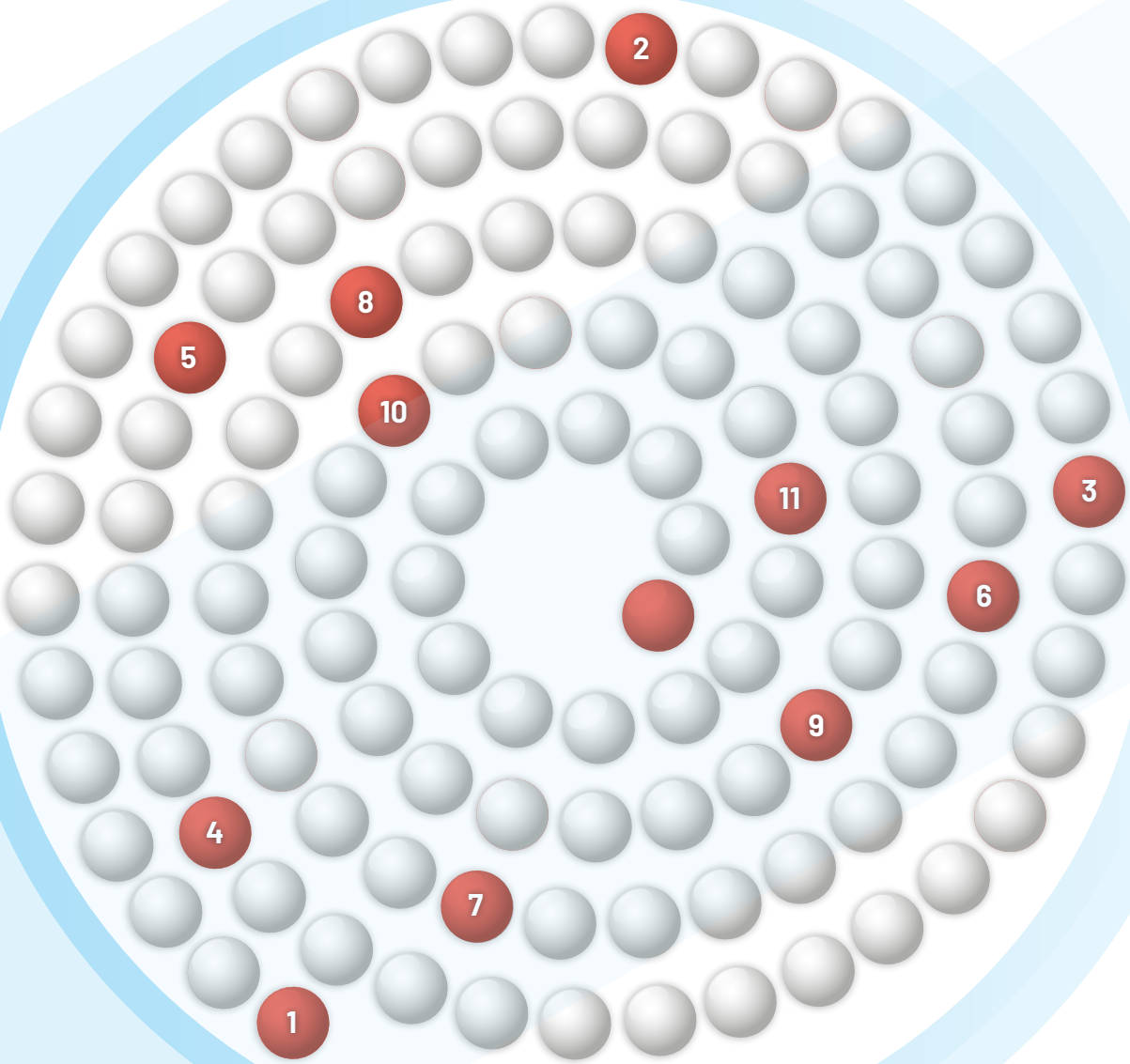
7-8: Bireyler arasındaki uyuşmazlıklara veya hukuki sorunlara bakan en üst yargı organı

8-9: Halk oylaması

9-10: Halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi

10-11: Yasa

11: Belirli dönemlerde yapılan oylama ile milleti temsil etmek için meclise giren kişi veya kişiler

C. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Ortaokul 7. sınıf öğrencileri arasında yapılacak olan "Cumhuriyetin Getirdikleri" konulu panele okulunuzu temsilen katılacağınızı düşününüz. Panelde sizden cumhuriyetin getirdiği niteliklerin günlük yaşama nasıl etki ettiğini örneklerle açıklamanız isteniyor.

Panelde vereceğiniz örneklerden hangisi "sosyal devlet" ile "laik devlet" niteliklerinin birlikte ve ayrılmaz bir biçimde çalıştığını gösteren en güçlü kanıt olur?

A) Mahallenize yapılan yeni parkın alanı belirlenirken halk oylaması yapılması ve herkesin eşit oy hakkına sahip olması.

B) Belediye tarafından sunulan eğitim ve kültür hizmetlerinden inanç veya kökeni sorgulanmaksızın herkesin faydalanabilmesi.

C) Belediye otobüslerinin engelli erişimine uygun hâle getirilmesi kararının, belediye meclisinde oy birliğiyle kabul edilmesi.

D) Yeni inşa edilen bir bina ruhsatının hukuki süreçler tamamlandıktan sonra bağımsız bir kurul tarafından onaylanması.

2. Şehrimizde yapılması planlanan kültür merkezi için ilk adımlar atıldı. Projenin hayata geçirilmesi için belediye meclisinde bütçe görüşmeleri yapıldı. Bu sırada Cumhurbaşkanlığı tarafından projenin ülke genelinde yapılması planlanan projelerle uyumlu olduğu belirtilerek ilgili bakanlığa gerekli koordinasyonun sağlanması talimatı verildi. Ancak bir grup vatandaş projeye mevcut bir park alanına yapılacağı gerekçesiyle itiraz etti ve konu mahkemeye taşındı.

Metne göre aşağıdakilerden hangisi kuvvetler ayrılığının uygulanmasına ilişkin doğru bir ifade <u>değildir</u>?

A) Belediye meclisinin bütçeyi onaylaması yasama yetkisini kullandığının göstergesidir.

B) Cumhurbaşkanı ve bakanlığın projeyi onaylaması yürütme yetkisinin bir örneğidir.

C) Yapılan itirazlar sonucunda mahkemenin projeyi incelemesi yargı yetkisini kullandığının kanıtıdır.

D) Vatandaşların itiraz ederek projeyi mahkemeye taşıması yürütme yetkisinin bir sonucudur.

3. 1960 ve 1980 askerî darbeleri ülkemizde demokratik düzenin kesintiye uğradığı iki önemli dönüm noktasıdır. Her iki müdahalede de meclis feshedilmiş, hükûmet görevden alınmış ve ülke yönetimi bir süreliğine askerî otoritenin kontrolüne geçmiştir. Bu süreçlerde siyasi hak ve özgürlükler sınırlandırılmış, yeni anayasal düzenlemeler yapılmış ve siyasi hayat uzun vadede yeniden şekillenmiştir.

Bu bilgilere göre aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

A) Her iki darbe sonrasında siyasi hak ve özgürlüklerde kısıtlamalar yaşanmıştır.

B) Darbe dönemlerinde demokratik kurumların işleyişi daha düzenli hâle gelmiştir.

C) Darbeler meclisin görevini daha kolay ve hızlı yerine getirmesini sağlamıştır.

D) Darbe süreçleri, anayasal ve siyasal düzeni uzun vadede garanti altına almıştır.

4. Türkiye'de demokrasinin gelişim süreci, Millî Mücadele Dönemi'nde TBMM'nin açılmasıyla (1920) başlamıştır. Bu süreç, Cumhuriyet'in ilanı (1923), 1924 Anayasası ve çok partili hayata geçiş denemeleri ile devam etmiştir. 1930-1934 yılları arasında kadınlara seçme-seçilme hakkının verilmesi ve 1946 seçimlerine ilk defa birden fazla partinin katılması bu süreci perçinlemiştir. Belirli dönemlerde kesintilere (darbelere) uğramasına rağmen ülkemiz demokrasi kültürünü günümüze kadar geliştirmeye devam etmiştir.

Hatice Öğretmen yukarıdaki metni öğrencilere okuduktan sonra sınıfa "Dinlediğiniz metindeki bilgiler demokrasinin hangi nitelikleri ile ilgilidir?" sorusunu sormuş ve şu cevapları almıştır.

Ayşe: Çok partili hayata geçiş denemeleri toplumdaki farklı siyasi görüşlerin temsil edilebilmesini sağlarken çoğulculuk ve katılımcılık ilkeleri de güçlenmiştir.

Burhan: 1924 Anayasası'nın kabulü ile kanun üstünlüğü sağlanmış ve yönetimde halk egemenliğine dayalı sistem yerine hukuk devleti anlayışı güçlenmiştir.

Ceyda: Cumhuriyet'in ilanı monarşi yönetimini sona erdirerek millî egemenlik ilkesini kalıcı hâle getirmiş ve hukuk devleti olmanın zeminini güçlendirmiştir.

Davut: Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi eşitlik ilkesini pekiştirirken aynı zamanda millî egemenlik ilkesini de güçlendirmiştir.

Hangi öğrencinin soruya verdiği cevap yanlıştır?

A) Ayşe **B)** Burhan **C)** Ceyda **D)** Davut

Ç. Aşağıda verilen açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Devlet organları arasında iş birliği ve denge mekanizmaları, demokratik düzenin korunabilmesi için önemlidir. Yasama yürütmeyi denetlerken, yargı ise her iki organın işlem ve eylemlerinin hukuka uygun olup olmadığını denetler. Bu denetim süreçleri, devlet gücünün tek elde toplanmasını engeller ve kamu yönetiminde düzenli bir işleyiş oluşturur.

Yasama, yürütme ve yargı güçlerinin birbirini nasıl dengede tuttuğunu ve denetlediğini bir örnek üzerinden açıklayınız.

.....

.....

.....

2. Türkiye Cumhuriyeti'nin nitelikleri anayasada belirtilmiş olup devletin temel karakterini oluşturur. **Cumhuriyetçilik**, millî egemenliğin esas alınmasını; **laiklik**, inanç özgürlüğünü ve devlet işlerinin din kurallarına göre yürütülmemesini; **demokratiklik** ise halkın yönetime katılımını ifade eder. Ayrıca sosyal devlet anlayışı, vatandaşların temel ihtiyaçlarının güvence altına alınmasını amaçlar. Bu nitelikler, ülkenin siyasal ve toplumsal yapısını şekillendirir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerinin toplumsal hayata katkılarını birer örnekle açıklayınız.

.....

.....

.....

3. Bir zamanlar Kureyş kabilesinden soylu bir kadın hırsızlık yapmıştı. Halk, bu kadının cezalandırılmaması için Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'e (sav) arkadaşı Üsame'yi aracı olarak gönderdi. Bu duruma oldukça üzülen ve öfkelenen Hz. Peygamber şöyle buyurdu:

"Bazı insanlar nasıl oluyor da Allah'ın kanunu karşısında aracılık etmeye kalkışıyorlar? Sizden önceki toplumların helak olmasının nedeni şuydu: İçlerinden asil ve ileri gelen biri hırsızlık yaptığında onu serbest bırakırlar, zayıf ve fakir biri çaldığında ise onu hemen cezalandırırlardı. Allah'a yemin ederim ki Muhammed'in kızı Fatıma bile hırsızlık yapsaydı onun da cezasını verirdim."

Yukarıdaki metinde cumhuriyetin niteliklerinden hangileri ile ilgili örnekler vardır? Yazınız.

.....

.....

.....

4. Türkiye'de demokrasi, tarihsel süreç içinde hem dünyadaki gelişmelerden etkilenmiş hem de kendi siyasal deneyimleriyle şekillenmiştir. Dünya genelinde 18 ve 19. yüzyıllarda anayasal yönetimlerin güç kazanması ve bireysel hakların genişlemesi, demokrasi anlayışını evrensel bir yönetim modeli hâline getirmiştir. Türkiye'de ise bu gelişmeler özellikle Tanzimat'tan itibaren etkisini göstermiş, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte ulusal egemenlik, eşitlik ve özgürlük gibi temel demokratik değerler devlet yönetiminin merkezine yerleşmiştir.

Cumhuriyet'in getirdiği değerlerin günümüz yönetimine ve toplumuna etkileri nelerdir?

.....

.....

.....

.....

5. Türkiye'de demokratikleşme süreci önemli ilerlemeler göstermiş olsa da zaman zaman çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Siyasi kutuplaşmanın artması farklı görüşlere sahip gruplar arasında uzlaşmayı zorlaştırmakta, bu durum toplumda ortak çözüm üretme kültürünü zayıflatmaktadır. Ayrıca yanlış bilginin hızla, özellikle genel ağ üzerinden, yayılması kamuoyunun sağlıklı şekilde oluşmasını güçleştirmektedir. Bazı dönemlerde ifade özgürlüğü, toplantı yapma, örgütlenme özgürlüğü gibi temel demokratik hakların sınırlanması da vatandaşların yönetime katılımını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu faktörlerin bir araya gelmesi, demokratik kurumların etkili çalışmasını zorlaştırarak toplumda güven sorununa yol açabilmektedir.

Demokrasinin bu tür engellerle tekrar karşılaşmaması için yasama, yürütme ve yargı organlarında ne gibi tedbirler alınmalıdır?

.....

.....

.....

Öğrenme alanı ek sorular

Kavram Oyunu

5. Öğrenme Alanı

Öğrenme Alanı Özeti

5. ÖĞRENME ALANI

HAYATIMIZDAKİ EKONOMİ

KONULAR

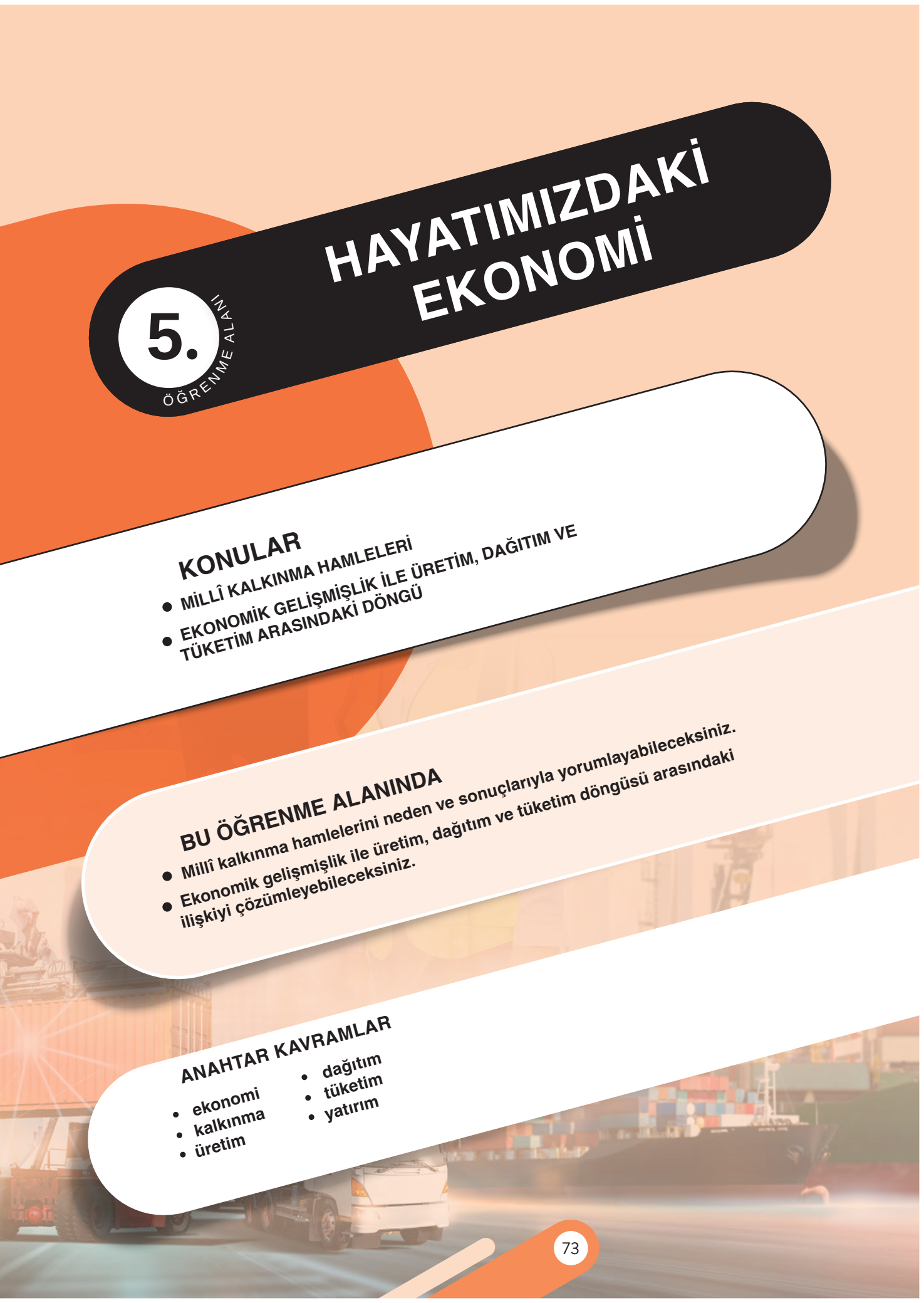
- MİLLÎ KALKINMA HAMLELERİ
- EKONOMİK GELİŞMİŞLİK İLE ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM ARASINDAKİ DÖNGÜ

BU ÖĞRENME ALANINDA

- Millî kalkınma hamlelerini neden ve sonuçlarıyla yorumlayabileceksiniz.
- Ekonomik gelişmişlik ile üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü arasındaki ilişkiyi çözümleyebileceksiniz.

ANAHTAR KAVRAMLAR

- ekonomi
- kalkınma
- üretim
- dağıtım
- tüketim
- yatırım

DÜŞÜNELİM

MİLLÎ KALKINMA HAMLELERİ

Görselleri inceleyiniz ve ülkemizin kaynakları ile bu kaynaklara dayalı ekonomik faaliyetleri yazınız.

Kaynağın adı

Toprak

Ekonomik faaliyetin adı

Tarım

Kaynağın adı

.....

Ekonomik faaliyetin adı

.....

Kaynağın adı

.....

Ekonomik faaliyetin adı

.....

Kaynağın adı

.....

Ekonomik faaliyetin adı

.....

Kaynağın adı

.....

Ekonomik faaliyetin adı

.....

Kaynağın adı

.....

Ekonomik faaliyetin adı

.....

Kaynağın adı

.....

Ekonomik faaliyetin adı

.....

Kaynağın adı

.....

Ekonomik faaliyetin adı

.....

KEŞFEDELİM

Görsel 5.1: Vecihi Hürkuş

Kaynak A

Vecihi Hürkuş 1933 yılında sivil havacılığı tüm ülke geneline yaymak için girişimde bulunmuştur (Görsel 5.1). Vecihi Bey, yerel sivil havacılık faaliyetlerini hayata geçirme niyetini şu sözlerle açıklamıştır: Bu düşüncemin gayesi Türk sivil havacılığını yurdumuzun bütün bölgelerine yaymak suretiyle halkın malı yapmak tasavvurumdu. Çünkü Anadolu muazzam bir ülkedir, o tarihte vilayetler arasında ulaşım ilkel halde idi. Devlet idaresinde acele yapılması gereken önemli işlerde büyük zaman kaybı oluyordu, hele sağlık meselelerinde acele tıbbi müdahale zorunlulukları aksıyordu, posta ve genellikle yol ulaşımsızlığı yüzünden ulaşım işleri muasır medeni ihtiyaç anlamıyla bağdaşır durumda değildi. Özellikle millî servet membalarımızı ormanlarımız gibi daimi tedaviye muhtaç faydalı bitkilerimizin, işleri için uçaklarla yardımcı olunabilirdi. Bunları kuracak mahalli sivil uçak ekipleri elleriyle halletmeyi düşünüyordum.

(Kurt, 2022, s.80)

Vecihi Hürkuş'un girişimleri Türkiye'de havacılık alanında bir kalkınma hamlesi olarak değerlendirildiğinde, bu çalışmaların toplum yaşamına (ekonomi, teknoloji, ulaşım, eğitim gibi alanlarda) ne gibi somut etkileri olmuştur?

.....

.....

.....

Vecihi Hürkuş'un ortaya koyduğu girişimlere benzer şekilde, Türkiye'nin gelişimine katkı sağlayan başka hangi kalkınma hamleleri vardır? İki örnek veriniz.

.....

.....

.....

Verdiğiniz örneklerdeki hamlelerin neden önemli olduklarını ve ülkenin hangi ihtiyaçlarına çözüm ürettiklerini gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

ÖĞRENELİM

Verilen yönergeler doğrultusunda etkinlikleri yapınız. Millî kalkınma hamleleri ile ilgili görselleri ve metni inceleyerek soruları cevaplayınız ve etkinliği yapınız.

Millî kalkınma hamleleri; bir ülkenin ekonomik ve sosyal bağımsızlığını güçlendirmek, üretim kapasitesini artırmak ve çağdaş bir devlet yapısına ulaştırmak amacıyla yapılan planlı ve kapsamlı girişimlerdir. Türkiye'de millî kalkınma hamleleri, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde başlayan sanayileşme ve yerli üretimi artırma çabalarının devamı niteliğinde olup Millî Mücadele'den sonra ekonomik bağımsızlığı güçlendirmek ve ülkeyi kalkındırmak amacıyla daha planlı ve kapsamlı şekilde uygulanmıştır."

Görsel 5.2: Atatürk Gazi Orman Çiftliğinde yeni bir tarım makinesini incelerken (Ankara, 1929)

Savaş yıllarında üretim düşmüş, sanayi tesisleri yetersiz kalmış ve ülke ekonomisi büyük ölçüde dışa bağımlı hâle gelmiştir. Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığını güçlendirmek, yerli üretimi artırmak ve millî bir ekonomi politikası oluşturmak amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Görsel 5.2). Bu doğrultuda millî kalkınma hamlelerine önem verilmiş, siyasi bağımsızlığın ekonomik bağımsızlıkla desteklenmesi ve ülkenin çağdaş, güçlü bir devlet hâline gelmesi amaçlanmıştır.

Görsel 5.3: Atatürk'ün Sümerbank Kumaş Fabrikasını Ziyareti-Kayseri (1935)

Bu doğrultuda yeni kurulan Türk devletinin ekonomi politikasını belirlemek amacıyla 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de Mustafa Kemal öncülüğünde Türkiye İktisat Kongresi toplanmıştır. Türkiye İktisat Kongresi'nde alınan kararlar, "Misak-ı İktisadi (Ekonomik And)" kararları olarak kabul edilmiştir. Türkiye İktisat Kongresi'nde alınan Misak-i İktisadi kararlarının 4. maddesinde şu ifadelere yer verilmiştir:

> **4. madde**: *Türkiye halkı, sarf ettiği eşyayı mümkün mertebe kendi yetiştirir. Çok çalışır; vakitte, servette ve ithâlâtta israftan kaçar. Millî üretimi temin için icabında geceli gündüzlü çalışmak temel ilkedir.*

Türkiye İktisat Kongresinde alınan Misakı İktisadi kararlarının 4. maddesini dikkate alarak aşağıda verilen tabloyu doldurunuz.

	Bu anlayış neden önemliydi?	Bu anlayışın günümüzdeki bir örneği nedir?
Ekonomik bağımsızlık		
Yerli üretim		
Toplumsal sorumluluk		

? Sizce güçlü bir ülke için bu üç kavramdan hangisi daha önemlidir? Neden?

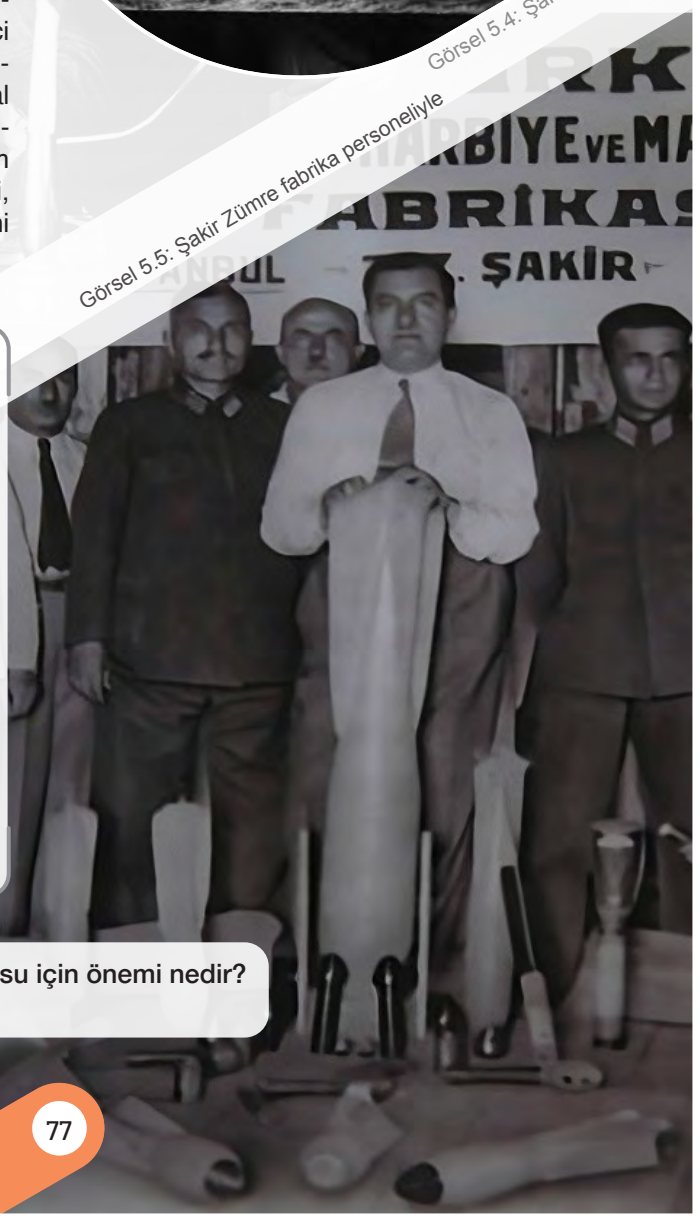
Türkiye İktisat Kongresi'nin 4. maddesi, yerli üretimi artırmayı ve ekonomik bağımsızlığı sağlamayı amaçlamıştır. Bu anlayış, Türkiye'de sanayi hamleleri yapan girişimcilerin fabrikalar açmasıyla somutlaşmıştır. Bu girişimcilerden bazıları Şakir Zümre, Nuri Killigil, Mehmet Ali Kâğıtçı, Zihni Derin, Nuri Demirağ gibi isimlerdir.
Vatansever bu kişiler ülkenin ihtiyacı olan ürünleri yerli olarak üretmek için çeşitli fabrikalar kurmuş ve ekonomik bağımsızlığa katkı sağlamışlardır.

Şakir Zümre

Yeni Türk devletinin ilk sivil silah fabrikasının kurucusu Şakir Zümre, Millî Mücadele Dönemi'nde ülkemizin savunulması ve bağımsızlığın kazanılmasına önemli katkılar sağlamıştır (Görsel 5.4). Anadolu'daki Türk birliklerine silah ve cephane desteğinde bulunmuş, bu hizmetlerinden dolayı İstiklal Madalyası ile onurlandırılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yerli imkânlarla kurduğu Türk Sanayi Harbiye ve Madeniye Fabrikası (1925), kısa sürede ordunun ihtiyaçlarına cevap verecek üretim kapasitesine ulaşmıştır. Başlangıçta yabancı uzmanlardan yararlanılmış ancak kısa süre içinde üretim süreci Türk mühendis ve işçilere devredilmiştir. Fabrikada ileri mühendislik gerektiren savunma sanayi ürünleri imal edilmiş, ayrıca yapılan ihracatla ülke ekonomisine katkıda bulunmuştur. Savunma alanının yanında soba, tarım aletleri, ütü, kumbara gibi farklı ürünlerin de üretilmesi, fabrikanın çok yönlü bir sanayi kuruluşu hâline geldiğini göstermektedir.

Görsel 5.4: Şakir Zümre

Görsel 5.5: Şakir Zümre fabrika personeliyle

Kaynak B

Türk Savunma Sanayii'nin temelleri, tamamen yerli sermaye ile özel sektör alanında, ilk olarak 1925'te Şakir Zümre tarafından atılmıştır. 1885'te Varna'da dünyaya gelen ve aslen bir Bulgaristan Türk'ü olan Şakir Zümre, Cenevre'de hukuk eğitimini tamamlamış ve Birinci Dünya Savaşı sırasında Bulgaristan Meclisi'nde Türk asıllı bir milletvekili olarak görev yapmıştır. Millî Mücadele'ye de ciddi bir destek veren Şakir Zümre, Cumhuriyet'in ilânından sonra Türkiye'ye gelmiş ve askerî anlamda ilk özel silah fabrikasını kurmuştur (Görsel 5.5).1930'lu yıllarda Türk Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri'nin ihtiyacı olan silah ve cephane üretimine başlamıştır. Şakir Zümre, fabrikasında çeşitli denizaltı su bombaları, mayın, el bombası ve aydınlatma fişekleri üretmiş ve Türk ordusunun silah ve cephane ihtiyacının karşılanmasına büyük katkı sağlamıştır.

(Yılmaz, 2018, s.43)

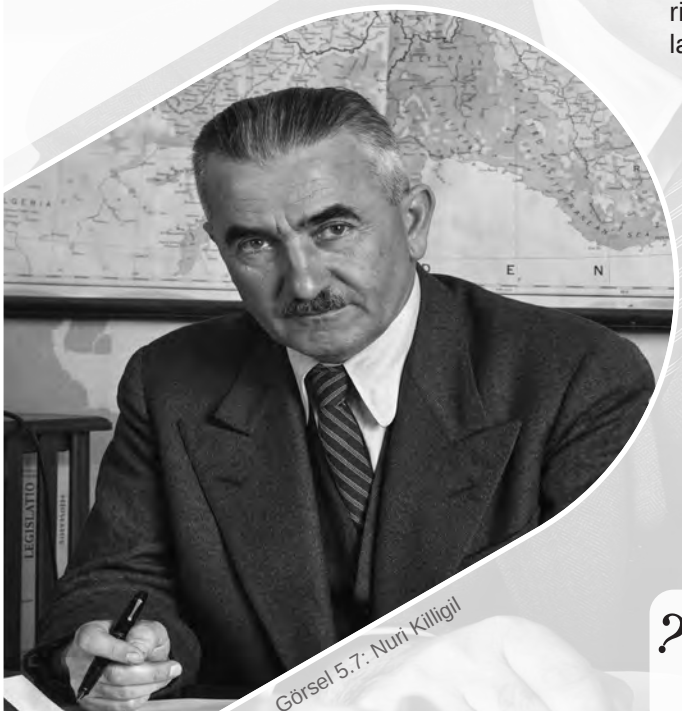
? **Şakir Zümre'nin yaptığı bu millî hamlenin Türk ordusu için önemi nedir? Açıklayınız.**

Görsel 5.6: Cumhuriyet'in ilk yıllarında yerli silah üretimi İstanbul (1938)

Nuri Killigil

Millî savunma sanayisinin öncülerinden Nuri Killigil bir askerdir (Görsel 5.7). Trablusgarp Savaşı'nda ve I. Dünya Savaşı'nın Kafkas Cephesi'nde görev yapmıştır. Millî Mücadele sonrası İstanbul'da iki silah ve cephane fabrikası kurmuştur (Görsel 5.6). 1933'te faaliyete geçen Zeytinburnu Demir Fabrikasında savunma sanayi imalatının yanı sıra soba, döküm, ateş tuğlası, seramik, matara gibi ürünler üretmiştir. Burada üretilen tabanca, bomba, fişek, havan ve cephaneler yabancı ülkelere satılarak ülke ekonomisine büyük katkıda bulunmuştur. Zeytinburnu'ndaki fabrika kapatıldıktan sonra Sütlüce Silah ve Cephane Fabrikasını (1938) açmıştır. Bu fabrikada ithal makineler yerine yerli üretim makineleri kullanmıştır.

Görsel 5.7: Nuri Killigil

Kaynak C

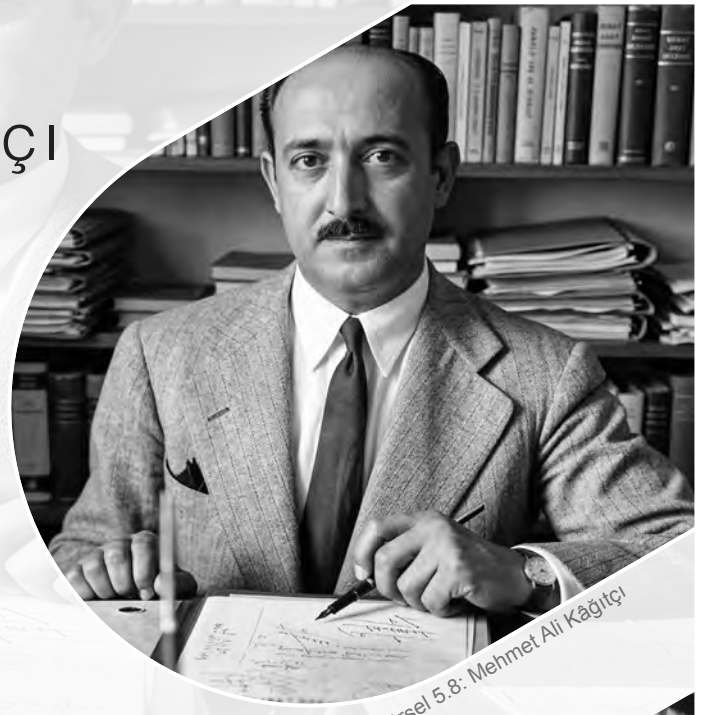
…Bundan sonra Osmanlı Kafkas Ordusu'nun bu eski başkumandanını bir silah fabrikasının başında bulduk. Burada kendi icadı top ve tapalarından tabancaya kadar çeşitli silahlar, yine kendi icadı el bombalarından büyük top mermilerine kadar patlayıcı maddeleri yapıyordu. Bütün bu icatlar üzerinde büyük şevkle çalışıyordu. Yaptığı her mermi, doldurduğu her gülle, tezgâhtan çıkardığı her tabanca veya tapa onun gözünde Türk Ordusu'nun biraz daha kuvvetlenmesini sağlayan mukaddes varlıklardı!

(Ağaoğlu, 1998, s. 44-45)

? **Kaynak C'de yer alan "Tezgâhtan çıkardığı her tabanca onun gözünde mukaddes bir varlıktı." ifadesi, Nuri Killigil'in vatanseverliği hakkında size neler hissettiriyor?**

Mehmet Ali Kâğıtçı

Mehmet Ali Kâğıtçı, Cumhuriyet'in öncü kuruluşlarından biri olan ve kâğıt üretiminde ülkemizin ihtiyacını karşılayan selüloz ve kâğıt fabrikasını 1934'te İzmit'te kurmuştur (Görsel 5.8). I. Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında kurmayı düşündüğü ve hayata geçirdiği fabrikada (Görsel 5.9) matbaa, mukavva, ambalaj, karton, sünger ve gazete kâğıtlarının yanı sıra birinci ve ikinci sınıf mukavva ile karton üretmiştir. II. Dünya Savaşı esnasında dünya genelinde yaşanan ham madde sıkıntısı nedeniyle insanlar bu tesisin gerekliliğini anlamıştır. Gazete, dergi ve kitapların kâğıt ihtiyacını bu fabrika karşılamıştır.

Görsel 5.8: Mehmet Ali Kâğıtçı

Kaynak D

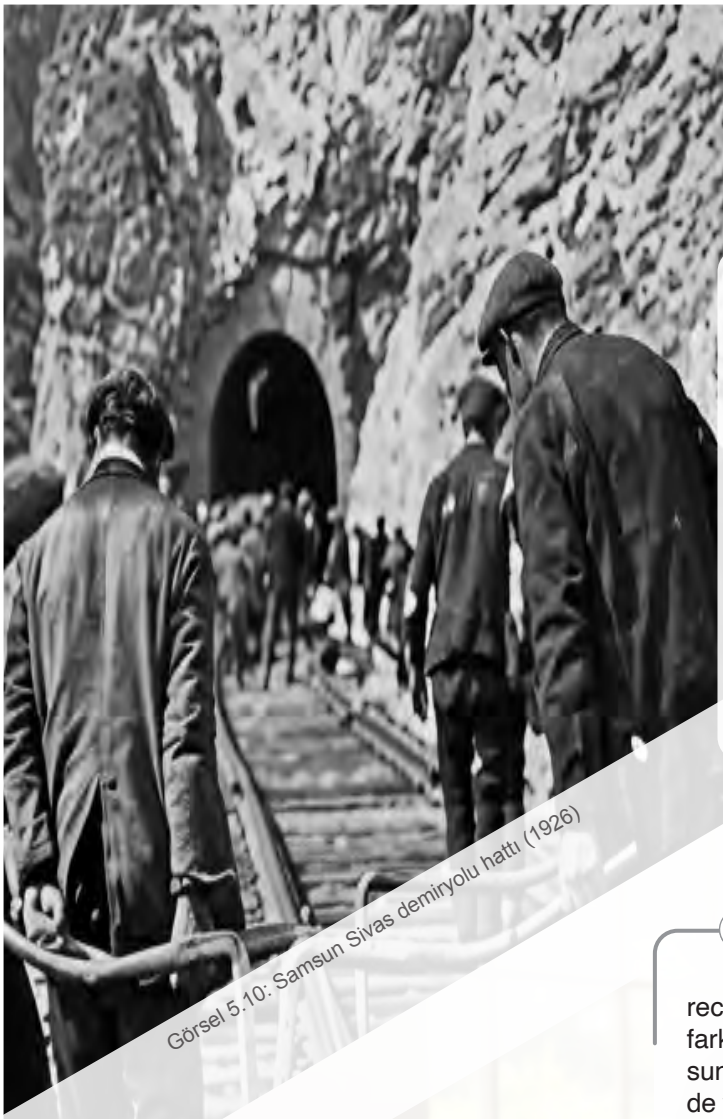
1930'lu yıllarda genç ve idealist mühendis Mehmed Ali Kâğıtçı; "Bu toprağın emeğinin yanına bu toprağın kâğıdını koymak gerek, yaşamak için ekmek ne ise, düşünmek için kâğıt odur. İkisini de topraklarında yetiştirmeyen milletler, eksikli olurlar" diyordu.

(Birgör, 2011, s.26)

? Savaş yıllarında kâğıt üretimi olmasaydı eğitim, gazete, dergi ve tarihî belgeler açısından ne gibi sorunlar yaşanabilirdi?

Görsel 5.9: İzmit Kâğıt Fabrikasında üretilen ilk kağıt (1936)

Görsel 5.10: Samsun Sivas demiryolu hattı (1926)

Nuri Demirağ

Demiryolları projeleriyle tanınan Nuri Demirağ, sadece ulaşıma değil sanayi ve havacılığa da öncülük etmiştir (Görsel 5.10). Türkiye'nin ilk uçak fabrikasını kurarak "Nu.D-36" isimli ilk yerli eğitim uçağını üretmiştir. Yeşilköy'de açtığı "Gök Okulu" ile gençlere pilotluk ve uçak mühendisliği eğitimi vermiştir. Ayrıca kâğıt üretimi, paraşüt, çimento ve demir-çelik fabrikaları kurarak sanayileşmenin önünü açmıştır.

Görsel 5.11: Nuri Demirağ

Kaynak E

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ülkenin imar ve inşası süreci başladığında Nuri Bey, başta demiryolu olmak üzere farklı alanlarda da müteahhitlik yaptı. Bu süreçte Samsun-Sivas Demiryolu başta olmak üzere ülkenin bütününde yaptığı yaklaşık 1000 km'lik demiryolu yatırımları nedeniyle kendisine Atatürk tarafından "Demirağ" soyadı verildi (Görsel 5.11). Nuri Bey demir ağlarla ördüğü memleketinin farklı illerinde inşa ettiği evleriyle de ülkenin yeniden imarına katkıda bulunmuştu. Ayrıca farklı alanlarda atılımlar yapan Demirağ ülke ticaretinde etkin konumda olan girişimci iş insanlarından biri olarak dönemde yükselen bir değer olan havacılık alanında da atılım yapma kararı aldı.

(Karataş ve Solak, 2023, s.313)

? Nuri Demirağ'ın demiryolu, sanayi ve havacılık alanlarında yaptığı çalışmaların Türkiye'nin kalkınma ve modernleşme sürecine katkıları nelerdir?

Zihni Derin

Türkiye'de çay tarımının öncüsü Ziraat Mühendisi Zihni Derin, hazineye ait eski adı "Garal Dağı" olan, bugün Ziraat Botanik Bahçesi diye adlandırılan arazide çalışmalar yapmıştır (Görsel 5.12). Çalışmaları sonucunda Rize'nin çay tarımına elverişli olduğunu kanıtlamıştır. 1924'te Rize ve çevresinde çay yetiştirilmesi TBMM tarafından resmî olarak kabul edilmiştir. 1940'ta çıkarılan kanunla devlet, çay üreticilerine üretilen çayların devlet tarafından satın alınacağı garantisini vermiştir. Devlet desteği sağlanınca halk çay tarımına yönelmiştir. Böylece Zihni Derin'in çabalarıyla Doğu Karadeniz'de çay üretimi yaygınlaşmıştır (Görsel 5.13).

Görsel 5.12

Görsel 5.13: Çay hasatı yapan kadınlar

Kaynak F

1917 Ekim Devrimi'nden sonra kurulan Sovyetler Birliği'nin sınır kapılarından serbest geçişleri durdurması sebebiyle Sarp sınır kapısının kapatılması, daha önce Rusya, Romanya gibi ülkelere çalışmaya giden Rize halkını zor durumda bırakmıştır. Rize'de geçim zorlaşmış, ülke içinde iş arayışları yeterli olmamış, eşkıyalık gibi bir kısım asayiş olayları artmıştır. Bu durumu görüşmek üzere 1920'de Bakanlıklar arası bir toplantı düzenleyen I. TBMM Hükümeti konuya el atmıştır. Toplantıya İktisat Bakanlığı adına katılan Ziraat Genel Müdürü Zihni Derin, Rize'nin geçim şartlarının iyileştirilmesi konusunu araştırmakla görevlendirilmiştir.

…Ali Rıza Erten'in İktisat Bakanlığı'na sunduğu raporu bilen Zihni Derin, raporda yer alan; 'Batum'da çayın yetişmekte olduğu ve aynı iklime sahip Rize'de de çay yetiştirilebileceği' bilgisine sahiptir. Rusya'dan Batum hakkında dergiler de getirten Derin, burada portakal, mandalina, limon ve çay yetiştirilmesi üzerinde durmuştur. Zihni Derin, Ziraat Genel Müdürü sıfatıyla Ankara'dan verdiği talimatla, Rize'de ilk narenciye, bambu ve çay fidanlığını kurdurmuştur. 1921'de kurulan fidanlığa, Batum'dan getirttiği; portakal, mandalina, limon, çay ve bambu fidanları dikilmiştir. 1924 yılında Ziraat Genel Müfettişi olarak atanınca Rize'ye gitmiş, fidanlık için Garal Dağı denilen ve bugünkü Ziraat Çay Bahçesi'nin bulunduğu tepede, gerekli istimlak işlerini tamamlamıştır.

(Saklı, 2019, s. 514-515)

? Bir ziraat mühendisi olduğunuzu hayal ediniz. Türkiye'nin iklim ve toprak özelliklerine uygun bir tarım ürünü seçerek aşağıdaki soruları gerekçeleriyle açıklayınız.

Seçtiğiniz ürünün ülke ekonomisine katkısı ne olur?

Ürünün ihracat (dış satım) potansiyeli ve getireceği faydalar nelerdir?

Bu ürün insanların günlük yaşamına ve refahına nasıl bir katkı sağlar?

Görsel 5.14: Devrim otomobili

Görsel 5.15
Devrim otomobili
tanıtım günü (1961)

Devrim,Türkiye'de tasarlanan ve üretilen ilk yerli otomobildir (Görsel 5.14). 200'e yakın Türk mühendis ve işçinin emeğiyle biri siyah, üçü krem renginde olmak üzere toplam 4 adet Devrim otomobili yapılmıştır. Üretilen 4 araçtan biri (krem renkli olan) günümüze ulaşmıştır. Şu anda Eskişehir'de Devrim Arabası Müzesinde sergilenmekte olan bu otomobil hâlâ çalışır durumdadır.

Dönemin koşulları nedeniyle otomobilin prototipi tamamlandığı hâlde seri üretime geçilememiştir. Devrim otomobili projesi, hükûmetin değişmesi nedeniyle yarım kalmıştır. Ayrıca kurumlar arasındaki anlaşmazlıklar yüzünden proje sürdürülememiştir.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Devrim arabasının üretimi o yıllarda sürdürülseydi Türkiye'nin günümüzdeki yerli otomotiv teknolojisi ve sanayi gücü nasıl bir gelişim gösterirdi? Açıklayınız.

Millî kalkınma hamlelerinin yavaşlaması ile ilgili verilen metni inceleyiniz.

Türkiye, cumhuriyetin ilk yıllarında hızla kalkınma hamlelerine yönelmiştir. İlerleyen yıllarda bu millî hamlelerin hızı giderek azalmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında üretim azalmış, bütçe zorlanmış ve yeni yatırımlara yeterli kaynak ayrılamamıştır. Savaş şartları nedeniyle ham madde temininde güçlükler yaşanmış, mevcut fabrikalar tam kapasite çalışamamıştır. Bu durum, yeni kurulan sanayi tesislerinin güçlenmesini ve teknolojik olarak gelişmesini engellemiştir. Savaş sonrasında ülke ekonomik olarak toparlanmaya çalışırken dış ülkelerin yardımlarına ihtiyaç duymuştur. Ucuz ve hazır ithal ürünlerin piyasaya girmesi, yerli üreticilerin rekabet gücünü azaltmış ve bazı girişimlerin zamanla kapanmasına yol açmıştır.

1950'li yıllarda ekonomide özel sektörün payı artırılmış ve özel girişimlere daha fazla yer verilmiştir. Ancak o dönemde özel sektör yeterince güçlü olmadığı için büyük ve yüksek maliyetli sanayi yatırımları istenen düzeyde gerçekleştirilememiştir. Uzun vadeli finansman kaynaklarının yetersizliği ve teknolojik altyapı eksikliği de millî projelerin sürdürülebilirliğini zorlaştırmıştır. Sonraki yıllarda hükûmetler değiştikçe kalkınma politikaları da değişmiştir. Uzun vadeli ve kararlı bir sanayi planlamasının tam olarak sürdürülememesi bazı projelerin yarım kalmasına neden olmuştur. Eğitim ve bilim alanındaki gelişmelerin yetersiz kalması, nitelikli mühendis ve teknik eleman sayısının sınırlı olması da teknolojik ilerlemeyi yavaşlatmıştır. Bunun yanında Türkiye'de yaşanan askerî müdahaleler de millî kalkınma çalışmalarını olumsuz etkilemiştir. Siyasi istikrarsızlığa neden olan bu müdahaleler, ekonomik planların uzun süreli uygulanmasını zorlaştırmış, yatırım ortamını olumsuz etkilemiş ve kalkınma süreçlerinde aksamalara yol açmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında başlatılan millî kalkınma hamlelerinin zamanla yavaşlamasında etkili olan siyasi ve ekonomik etkenler nelerdir? Söyleyiniz.

Aşağıdaki tabloda verilen örneklerden ve sorulardan hareketle "millî üretimin önemini" değerlendiriniz. Her bir örnek için önce soruyu dikkatlice okuyunuz, ardından bu durumun neden önemli olduğunu "Neden (Millî Üretim Yapmalıyız?)" sütununa yazınız. Son olarak millî üretimin sağlayacağı faydaları "Sonuç (Ne Faydası Olur?)" sütununa açık ve anlaşılır ifadelerle belirtiniz.

Örnek	Soru	Neden (Millî Üretim Yapmalıyız?)	Sonuç (Ne Faydası Olur?)
Yerli elektrikli araç üretimi	Sizce kendi elektrikli aracımızı üretmek ülke ekonomisine nasıl katkı sağlar?	.....	.....
Yerli insansız hava aracı (İHA) ve savunma sistemleri	Bu ürünleri kendimiz üretmezsek hangi sorunlar oluşur?	.....	.....
Yerli tekstil üretimi	Yerli tekstil üretimi hem tüketiciler hem de ülke ekonomisi için hangi avantajları sağlar?	.....	.....

Yakın zamanda hayata geçirilen millî kalkınma hamlelerini inceleyerek etkinlikleri yapınız.

AR-GE (Araştırma Geliştirme)Çalışmaları ve Yenilikçilik Süreçleri ile Türkiye, yerli ve millî imkânları milletin hizmetine sunmaya kararlılıkla devam etmektedir. Özellikle millî kalkınma hamleleri kapsamında ülkemiz yerel ve ulusal kabiliyetlerini AR-GE çalışmalarıyla (Görsel 5.17) ortaya koymaya büyük önem vermektedir. Dosta güven veren, düşmana korku salan politikalar eşliğinde sürdürülen AR-GE faaliyetleri sayesinde belirli bir bilgi ve teknoloji birikimi kazanılmıştır.

Bilgi Kutusu

AR-GE nedir?

İnsan, kültür ve toplumun bilgisinden oluşan bilgi dağarcının artırılması ve bu dağarcığın yeni uygulamalar tasarlamak üzere kullanılması için sistematik bir temelde yürütülen çalışmalardır.

Yenilikçilik (inovasyon) nedir?

Ürün, metot, hizmet gibi yeni fikirlerin değer üreten çıktılara dönüştürmesidir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze ekonomik bağımsızlık büyük önem taşımıştır. Bu anlayış doğrultusunda kabul edilen Misak-ı İktisadi; yerli üretimi artırmayı, dışa bağımlılığı azaltmayı ve güçlü bir ekonomi oluşturmayı hedeflemiştir. Günümüzde bilim, teknoloji ve sanayide gerçekleştirilen atılımlar da bu hedefi sürdürerek Türkiye'nin küresel bir güç olma yolunda ilerlemesine katkı sağlamaktadır. Bir milletin yükselmesinde çalışkanlık ve üretkenlik temel değerlerdir. Ülkenin güçlü bir konuma ulaşabilmesi için bireylerin sorumluluklarını yerine getirmesi, bilimsel gelişmeleri takip etmesi ve yeni fikirler üretmesi önem taşır. Araştıran, merak eden ve yerli üretime katkı sağlayan bireyler, Türkiye'nin kalkınmasına destek olur. Çalışkan ve üretken bir toplum, geleceğini kendi emeğiyle şekillendirerek ülkesini daha güçlü bir konuma taşır.

"Çoğu insan zekaya inanır, ben inanmıyorum. Bizi birbirimizden ayıran emektir, ben çalışmaya inanıyorum." — Aziz Sancar

"Deha, %1 ilham ve %99 terdir." — Thomas Edison (Tomas Edison)

Aziz Sancar ve Thomas Edison'un sözlerinden yola çıkarak sizce başarıda zekâ mı yoksa çalışkanlık mı daha önemlidir? Kendi hayatınızdan veya gözlemlediğiniz örneklerden hareketle açıklayınız.

Görsel 5.16: Silahlı İnsansız Hava Aracı

İnsansız Hava Araçları (İHA), pilotu bulunmayan ve uzaktan kumanda ile yönetilebilen hava araçlarıdır (Görsel 5.16). Türkiye'de İHA teknolojilerinin geliştirilmesinde Türk Havacılık ve Uzay Sanayi (TUSAŞ) önemli bir rol üstlenmektedir. TUSAŞ tarafından üretilen İHA'lar; keşif, gözetleme, istihbarat ve silahlı görevlerde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin etkinliğini artırmıştır. Bu yerli üretim sayesinde Türkiye, savunma alanında dışa bağımlılığını azaltmış ve önemli teknolojileri kendi imkânlarıyla geliştirme kapasitesi kazanmıştır.Yerli İHA'ların kullanımı, ülke güvenliğinde süreklilik ve operasyonel bağımsızlık sağlamıştır. Ayrıca TUSAŞ'ın geliştirdiği İHA sistemlerinin yurt dışına ihraç edilmesi, savunma sanayi ihracatına katkı sunmaktadır. Türkiye'de geliştirilen ilk yerli İHA 2010 yılında uçuşunu gerçekleştirmiştir.

Görsel 5.17: Silahlı insansız hava aracı

Silahlı İnsansız Hava Araçları (SİHA), havacılık faaliyetleri kapsamında insansız hava araçlarının silahlandırılmış türleri olarak tanımlanmaktadır (Görsel 5.17). Türkiye, SİHA teknolojilerinde dünyada öne çıkan ülkelerden biri konumundadır. Yerli silahlı insansız hava aracı ilk olarak 2014 yılında üretilmiştir. Bu alanda Türk Havacılık ve Uzay Sanayi (TUSAŞ) tarafından geliştirilen SİHA'lar; keşif, gözetleme, istihbarat ve silahlı görevlerde etkin biçimde kullanılmaktadır. TUSAŞ'ın yerli imkânlarla geliştirdiği bu sistemler, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin operasyonel kabiliyetini artırarak ülke güvenliğine doğrudan katkı sağlamaktadır. TUSAŞ tarafından üretilen SİHA'ların yurt dışına ihraç edilmesi, Türkiye ekonomisine önemli ölçüde döviz girdisi kazandırmakta ve ülkenin savunma sanayi alanındaki uluslararası itibarını güçlendirmektedir. SİHA'lar, yalnızca askerî alanda değil ekonomik, teknolojik ve stratejik açıdan da Türkiye'ye çok yönlü katkılar sunmaktadır.

Görsel 5.18: Millî muharip uçak (KAAN)

Millî Muharip Uçağı "KAAN" Türkiye Havacılık ve Uzay Sanayi (TUSAŞ) tarafından yerli ve millî imkânlarla geliştirilen bir savaş uçağıdır. Türk savunma sanayisi tarafından üretim çalışmaları devam eden bu uçak, Türkiye'nin hava sahasının kontrolü ve güvenliğinin sağlanmasında büyük önem taşımaktadır. Yurt içi kabiliyetlerle tasarlanması ve üretilmesi savunma sanayisinde dışa bağımlılığın azaltılması açısından stratejik bir kazanımdır. Türkiye'nin özellikle karar alma süreçlerinde daha bağımsız hareket edebilmesini sağlamaktadır. Savaş uçaklarının 1. nesil (1940–1950'ler), 2. nesil (1950'lerin sonları–1960'lar), 3. nesil (1960–1970'ler) ve 4. nesil (1980–2000'ler) gelişim süreçlerinden sonra KAAN, 5. nesil bir muharip uçak olarak tasarlanmıştır (Görsel 5.18). KAAN, ilk uçuşunu 2024 yılında gerçekleştirmiştir. KAAN projesi, Türkiye'nin yalnızca savunma ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp aynı zamanda bölgesinde caydırıcı bir güç olma özelliğini de ön plana çıkarmaktadır. KAAN, yerli ve millî savunma sanayisinin geldiği noktayı göstermesinin yanı sıra Türkiye'nin bölgesel güvenlik mimarisinde etkin ve caydırıcı bir aktör olmasına da katkı sağlamaktadır.

Millî Gemi (MİLGEM), Türk Deniz Kuvvetlerinin deniz sınırlarımızı korumak ve uzak bölgelerdeki askerî görevler ile insani yardım faaliyetlerine destek vermek amacıyla yürüttüğü bir projedir. MİLGEM projesi kapsamında savaş gemisi inşası, çeşitli ulusal askerî gemilerin geliştirilmesi, kıyı operasyonlarında yeteneklerin güçlendirilmesi gibi faaliyetler yapılmaktadır. MİLGEM kapsamında geliştirilen ilk savaş gemisi 2008 yılında üretilmiştir. Keşif, gözetleme, erken uyarı, denizaltı mücadelesi, deniz üstü savaş, denizden havaya savaş operasyonları gibi görevler için çok amaçlı savaş gemileri geliştirilmektedir.

Görsel 5.19: MİLGEM projesi kapsamında üretilen TCG İstanbul Fırkateyni)

TCG Anadolu (Dünyanın İlk SİHA Gemisi), denizlerdeki hâkimiyeti artırmak amacıyla geliştirilen Türkiye'nin en büyük askerî gemisi 2023 yılında Türk Deniz Kuvvetlerinin hizmetine girmiştir (Görsel 5.20). Millî Uçak Gemisi (MUGEM) projesi kapsamında üretilmiştir. Ülke savunması açısından büyük önem taşıyan bu tür gemiler, yalnızca savaş zamanında değil barış döneminde başka ülkelerde yaşanan krizlerde yardım ve destek faaliyetlerine katılacak şekilde de tasarlanmıştır. TCG Anadolu'yu diğer gemilerden ayıran en dikkat çekici özellik ise güvertesinden SİHA'ların iniş kalkış yapabilmesidir. Bu yönüyle TCG Anadolu, dünya üzerindeki "ilk SİHA gemisi" ünvanını taşımaktadır.

Görsel 5.20
Dünyanın İlk SİHA Gemisi
TCG Anadolu (LHD)

Türkiye Uzay Ajansı (TUA), 2018'de uzay ve havacılık faaliyetlerini yürütmek amacıyla kurulmuştur. TUA; uydu sistemleri, fırlatma araçları, simülatörler, uzay platformları gibi çeşitli ürün ve teknolojilerin tasarımını yapmak ve bunlara ilişkin test ünitelerini üretmekle görevlidir. Ayrıca TUA'nın uzaya astronot gönderme programları da bulunmaktadır. Nitekim Türkiye'nin ilk insanlı uzay çalışmaları kapsamında astronot Alper Gezeravcı uzay yolculuğunu gerçekleştirmiştir (Görsel 5.21).

TUA ile ilgili video

Görsel 5.21: Alper Gezeravcı

Görsel 5.22: Bilişim Vadisi, Kocaeli

Bilişim Vadisi; mobil sistemleri, bağlantı teknolojileri, siber güvenlik donatıları, tasarım modellemeleri, akıllı şehirler ve oyun teknolojilerini kapsayan Türkiye'nin en büyük teknoloji geliştirme üssüdür (Görsel 5.22). 2019'da Millî Teknoloji Hamlesi çerçevesinde faaliyetlerine başlamıştır. Bilişim Vadisi; bilimin teknolojiye, teknolojinin ürüne dönüştüğü ve ticarileştiği bir platformdur. Her türlü girişimciye destek sunan bu platform, yapay zekâ hızlandırma programlarını da başlatmıştır. Türkiye, bu tür teknoloji hamleleriyle küresel bir güç olma yolunda ilerlemektedir.

Görsel 5.23: Turkovac

Çin'de 2019'un aralık ayında ortaya çıkan koronavirüsün (COVID-19) tüm dünyayı etkisi altına alması üzerine üretilmiştir. Hızla yayılan bu salgın sonucunda uygulamaya konulan sokağa çıkma yasağı insan yaşamını çeşitli şekillerde kısıtlamıştır. Hastalığın seyrinin ardından Dünya Sağlık Örgütü tarafından "acil durum" çağrısıyla pandemi (küresel salgın) ilan edilmiştir. Bu salgına karşı tüm ülkeler kalıcı çözüm için hızla aşı üretme faaliyetlerine girişmiştir. Türk bilim insanları da yerli ve millî imkânlarla bir aşı üretmiştir. Hızlı ve etkili şekilde devreye sokulan bu aşı Türk tıp çalışmalarının dikkate değer faaliyetlerinden biri olmuştur. Beklenmedik şekilde dünyaya yayılan bu salgına karşı Türkiye'nin gösterdiği mücadele ülkemizin bilimsel gücünü ortaya koyması açısından önemlidir. Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı (TÜSEB) bünyesinde Sağlık Bilim Teknolojileri AŞ tarafından üretilen TURKOVAC ihtiyaç sahibi ülkelere ve insanlara ücretsiz şekilde ulaştırılmıştır (Görsel 5.23).

Görsel 5.24: Yerli ve millî otomobil

İlk elektrikli yerli otomobil fabrikası 25 Haziran 2018 tarihinde Bursa'nın Gemlik ilçesinde 1,2 milyon metrekarelik bir alanda kurulmuştur. Türkiye'de tam elektrikli, yerli ve millî otomobil üretmek, yerli üretimi artırmak, modern ve teknolojik araçlar sunmak amacıyla 2022'de seri üretime geçilmiştir. Yalnızca bir araç üreticisi değil; aynı zamanda ulaşım, teknoloji, yazılım, enerji ve hizmet ağını içeren mobilite ekosistemi kapsamında Türkiye'de yeni bir otomotiv sanayi altyapısı kurmayı hedeflemiştir. Yeni ve akıllı teknolojilerle üretilen bu otomobilin çevreci özellikleri bulunmaktadır. Ayrıca üstün özelliklere sahip ilk yerli otomobil Türk mühendislerinin yeteneklerini de sergilemiştir (Görsel 5.24).

Bilgi Kutusu

Ülkemizde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) gibi kurumlar aracılığıyla araştırma-geliştirme ile yenilikçi girişimlerin desteklenmesi yönünde önemli adımlar atılmaktadır. Bu kurumlar; girişimciliği teşvik etmek, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri (KOBİ) güçlendirmek ve AR-GE çalışmalarını ticarileştirme süreçlerini desteklemek amacıyla çeşitli hibe ve destek programları sunmaktadır. Özellikle yükseköğretim kurumlarının bilgi birikimi ve iş birliğiyle yürütülen projelerde başarılı çalışmalarla ticari nitelik kazandırılabilmektedir. Bu sayede yenilikçi fikirlerin sanayi ve ekonomiye kazandırılması hedeflenmektedir.

? Millî kalkınma hamleleri bir ülkenin bölgesel ve küresel güç olmasına nasıl katkı sağlar? Tartışınız.
Araştırmacı ve sorgulayıcı bireyler olmak, bilim ve sanayi alanındaki gelişmeleri takip etmek bir ülkenin kalkınmasına nasıl katkı sağlar?

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri, cümlenin anlamına uygun olacak şekilde kendi düşüncelerinizle doldurunuz.

Millî Kalkınma Hamlesi	Ortaya Çıkmasında Rol Oynayan Unsurlar	Gerekçesi
Yerli sanayi kurulması	Ekonomik bağımsızlık	Dışa bağımlılığı azaltmak ve ülke ekonomisini güçlendirmek.
Demiryolu yapımı		
Çay tarımının başlaması		
Kâğıt fabrikasının kurulması		
Günümüz yerli teknoloji projeleri		

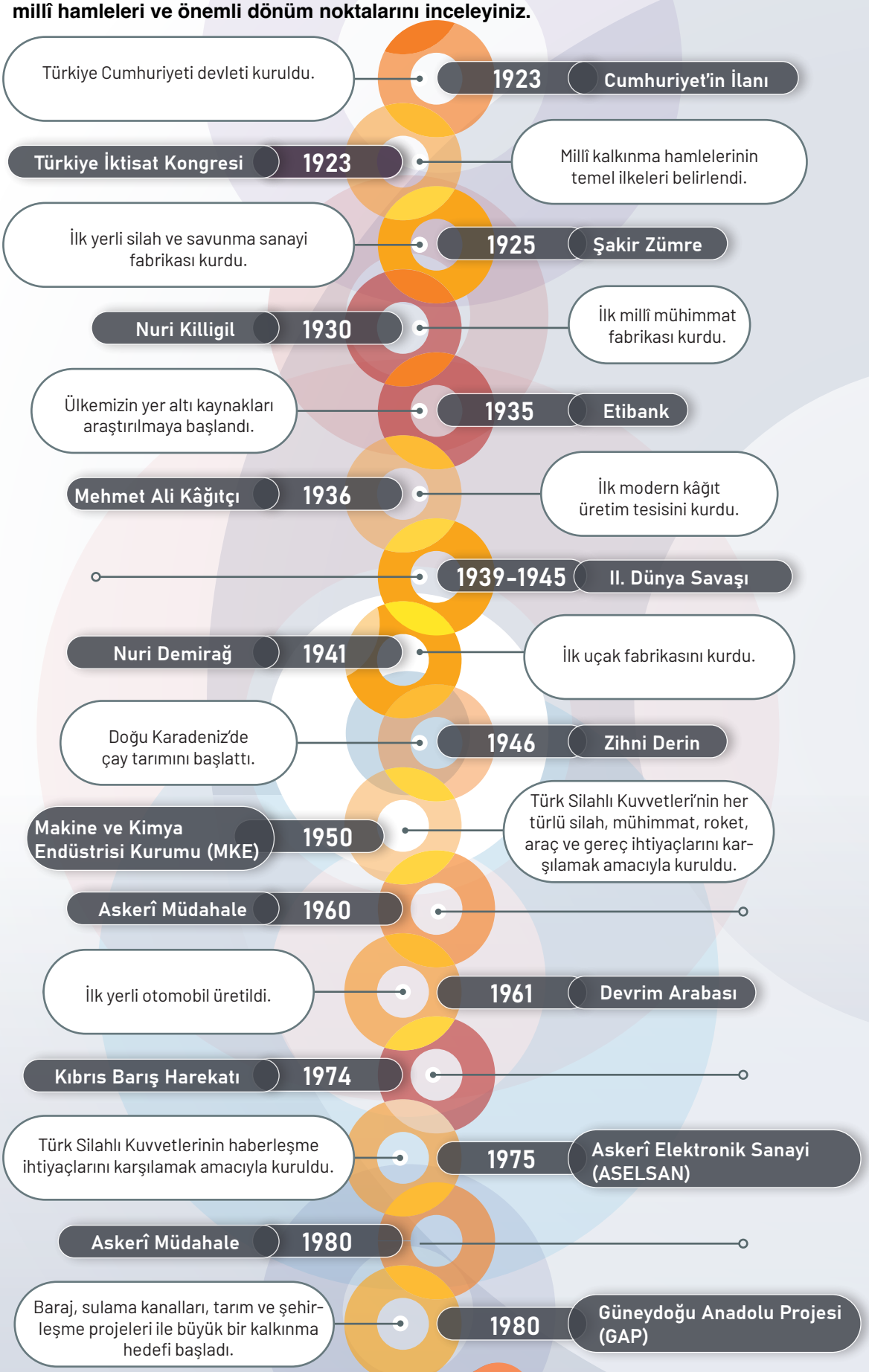
Millî üretim yapmak, bir ülkenin ekonomik olarak güçlü ve bağımsız olmasını sağlar. Eğer ihtiyaç duyduğumuz ürünleri kendimiz üretmezsek başka ülkelere bağımlı hâle geliriz. Örneğin savunma sanayisinde, sağlık alanında ya da teknolojide dışa bağımlı olmak kriz zamanlarında büyük sorunlara yol açabilir. Ancak kendi fabrikalarımızda üretim yaptığımızda hem ülke ekonomisi güçlenir hem de yeni iş alanları oluşur. Bu nedenle millî üretim hem güvenliğimiz hem de geleceğimiz için büyük önem taşır.

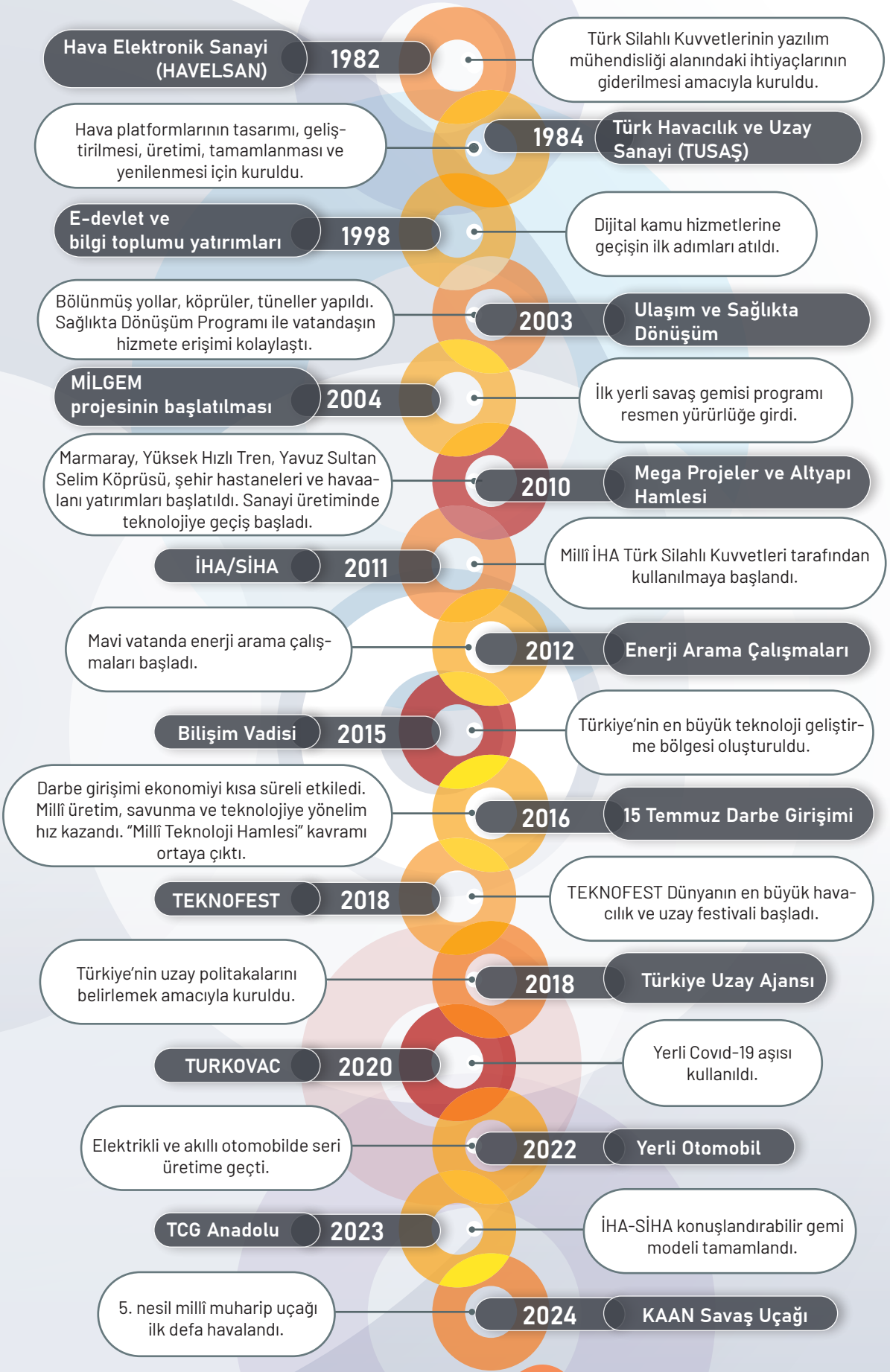
Karekodda verilen Millî Kalkınma Hamlelerinin Neden ve Sonuçları ile ilgili videoyu izleyiniz. Misak-ı İktisadi kararlarının 4. maddesindeki ifadeleri analiz ederek tabloyu doldurunuz.

Millî Kalkınma Hamlelerinin Neden ve Sonuçları

Metindeki İfade	Millî Kalkınma Hamlelerine Neden Olan Unsurlar
"Kendi yetiştirir/üretir."	Yerli ve millî üretimi artırmak
"Vakitte, servette ve ithalatta israftan kaçar."	
"Çok çalışır/Gece gündüz çalışır."	

Tarih şeridinde verilen Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze kadar gerçekleştirilen millî hamleleri ve önemli dönüm noktalarını inceleyiniz.

Hava Elektronik Sanayi (HAVELSAN)
1982
Türk Silahlı Kuvvetlerinin yazılım mühendisliği alanındaki ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla kuruldu.
Hava platformlarının tasarımı, geliştirilmesi, üretimi, tamamlanması ve yenilenmesi için kuruldu.
1984
Türk Havacılık ve Uzay Sanayi (TUSAŞ)
E-devlet ve bilgi toplumu yatırımları
1998
Dijital kamu hizmetlerine geçişin ilk adımları atıldı.
Bölünmüş yollar, köprüler, tüneller yapıldı. Sağlıkta Dönüşüm Programı ile vatandaşın hizmete erişimi kolaylaştı.
2003
Ulaşım ve Sağlıkta Dönüşüm
MİLGEM projesinin başlatılması
2004
İlk yerli savaş gemisi programı resmen yürürlüğe girdi.
Marmaray, Yüksek Hızlı Tren, Yavuz Sultan Selim Köprüsü, şehir hastaneleri ve havaalanı yatırımları başlatıldı. Sanayi üretiminde teknolojiye geçiş başladı.
2010
Mega Projeler ve Altyapı Hamlesi
İHA/SİHA
2011
Millî İHA Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından kullanılmaya başlandı.
Mavi vatanda enerji arama çalışmaları başladı.
2012
Enerji Arama Çalışmaları
Bilişim Vadisi
2015
Türkiye'nin en büyük teknoloji geliştirme bölgesi oluşturuldu.
Darbe girişimi ekonomiyi kısa süreli etkiledi. Millî üretim, savunma ve teknolojiye yönelim hız kazandı. "Millî Teknoloji Hamlesi" kavramı ortaya çıktı.
2016
15 Temmuz Darbe Girişimi
TEKNOFEST
2018
TEKNOFEST Dünyanın en büyük havacılık ve uzay festivali başladı.
Türkiye'nin uzay politakalarını belirlemek amacıyla kuruldu.
2018
Türkiye Uzay Ajansı
TURKOVAC
2020
Yerli Covıd-19 aşısı kullanıldı.
Elektrikli ve akıllı otomobilde seri üretime geçti.
2022
Yerli Otomobil
TCG Anadolu
2023
İHA-SİHA konuşlandırabilir gemi modeli tamamlandı.
5. nesil millî muharip uçağı ilk defa havalandı.
2024
KAAN Savaş Uçağı

Ülkemizin kalkınma hamleleriyle ilgili açıklamalı tarih şeridini incelediğinizde ilerlemenin yavaşladığı dönemler hakkında neler söylersiniz? Bu yavaşlamanın sebebi neler olabilir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

- Ülkemizin kalkınma hamleleriyle ilgili 90 ve 91. sayfalarda verilen tarih şeridini incelediğinizde ilerlemenin yavaşladığı tarihleri belirleyip tablodaki dönemler kısmına yazınız.
- Tartışmada elde edilen fikirleri "Görüşlerim" kısmına yazınız.
- Kaynaklardan elde ettiğiniz bilgileri "Kanıtlar" kısmına yazınız.

Dönemler	Görüşlerim	Kanıtlar
1939-1945	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....

Tarih şeridinden de yararlanarak Türkiye'nin kalkınma hamlelerinin toplumsal ve ekonomik yaşama etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Millî kalkınma hamlelerini desteklemek yalnızca devletin değil, toplumun tüm bireylerinin ortak sorumluluğudur. Ülkenin bilim, teknoloji, sanayi ve üretim alanlarında gelişmesi; çalışmaya, üretmeye ve yerli imkânları güçlendirmeye verilen değerle mümkün olur. Vatanseverlik, yalnızca ülkesini sevmekle sınırlı değildir; ülkenin gelişmesine katkı sağlayan çalışmaları desteklemek, üretimi önemsemek ve millî kalkınma hedeflerine sahip çıkmak da vatan sevgisinin önemli bir göstergesidir. Bu bilinç, bir ülkenin güçlü ve bağımsız bir şekilde ilerlemesinde önemli bir rol oynar.

UYGULAYALIM

Beyin fırtınası tekniğini kullanarak uygulama adımlarını takip ederek "Fikir Fırtınası: Millî Kalkınma Hamlelerimiz" etkinliğini yapınız.

Kontrol Listesi

Uygulama Adımları

Fikir Fırtınası: Millî Kalkınma Hamlelerimiz

- Öğretmeninizin rehberliğinde sayıca eşit dört gruba ayrılınız.
- Millî kalkınma hamlelerinin toplumu etkilediği unsurlar (toplumda meydana getirdiği değişimler ve sonuçlar) hakkında beyin fırtınası yapınız.
- Aşağıda verilen örneklerden yola çıkarak millî kalkınma hamlelerine ilişkin çıkarımlarınızı belirleyiniz ve sınıf tahtasına yazınız.

Beyin fırtınası tekniğinin karekodla yer alan kontrol listesi ile değerlendirileceğini unutmayınız.

Görsel 5.25
Teknofest (2025 Istanbul)

HABER

Sanayi, bilim ve teknoloji alanında yapılan her millî kalkınma hamlesi, toplumun öz güvenini güçlendirir ve yeni hedeflerin ortaya çıkmasına katkıda bulunur. Bu duruma verilebilecek en iyi örneklerden biri TEKNOFEST'tir (Havacılık, Uzay ve Teknoloji Festivali). Türkiye Teknoloji Takımı Vakfı (T3 Vakfı) ile T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının öncülüğünde düzenlenen TEKNOFEST, Türkiye'de her yıl gerçekleştirilen büyük bir etkinliktir (Görsel 5.25).

Festivalin amacı; gençlerin bilim ve teknolojiye ilgisini artırmak, onları yerli ve millî üretime yönlendirmek ve yenilikçi projeler geliştirmeleri için teşvik etmektir. TEKNOFEST'te öğrenciler ve girişimciler; insansız hava araçları, robotik, yapay zekâ, uzay teknolojileri, çevre ve enerji sistemleri gibi birçok alanda yarışmalara katılır.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Gümüşhane 15 Temmuz Şehitler İmam Hatip Ortaokulu öğrencileri Emine Ceyda ve Selim Hamza danışmanlarıyla geliştirdikleri robot projesiyle TEKNOFEST 2025 İstanbul finallerine kaldı.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Sur Gençlik Merkezi Deneyap Atölyesi öğrencileri Toprak, Mahmut Sami, Zeynep Sümeyye ve Elif, "Yapay Zekâ Destekli Plaka Tanıma Sistemi" projeleriyle TEKNOFEST 2025 finallerinde "Engelsiz Yaşam Teknolojileri" ortaokul kategorisinde Türkiye 1'incisi oldu.

(Genel ağdan alınmıştır.)

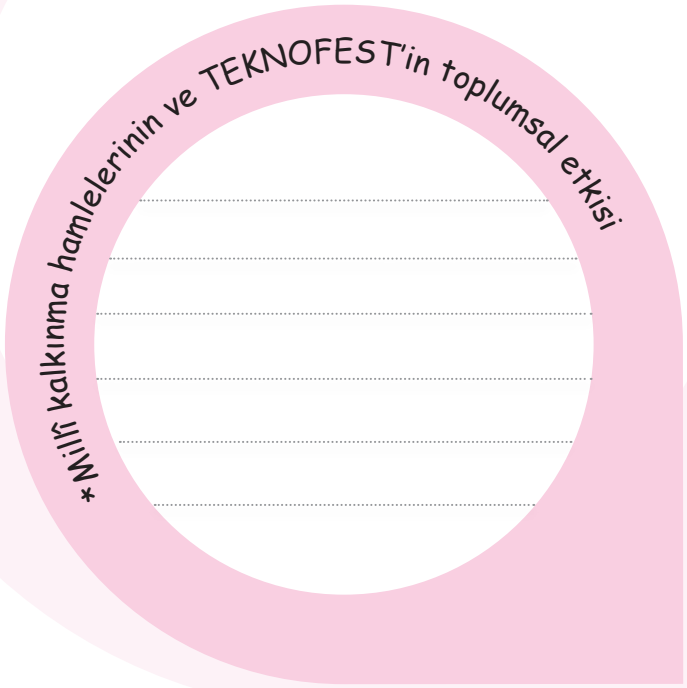
Yozgat Sorgun Yunus Emre Ortaokulu öğrencileri Vahide Erva, Yiğit Buğra ve Asım "Anadolu Roketleri" adlı projeyle TEKNOFEST 2025 finallerinde "Akıllı Ulaşım" ortaokul kategorisinde Türkiye üçüncüsü oldu (Görsel 5.26).

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 5.26: TEKNOFEST'te projelerini sunan öğrenciler

Aşağıdaki şablonu millî kalkınma hamlelerini ve TEKNOFEST'i göz önünde bulundurarak doldurunuz.

Eğer ben bir bilim insanı/mühendis/girişimci olsaydım Türkiye'nin gelişmesi için şu alanda bir millî hamle yapmak isterdim:

Alanım: .....

.....

Projem: .....

.....

.....

Bu projenin ülkemize katkısı: .....

.....

.....

.....

.....

DEĞERLENDİRELİM

Bütüncül Dereceli Puanlama Anahtarı

Uygulama adımlarını takip ederek performans görevini yapınız.

Üreten Türkiye, Güçlü Gelecek

- Aşağıda verilen alana millî kalkınma hamlelerinin neden ve sonuçları ile ilgili; millî kalkınma bilinci, çalışkanlık, vatanseverlik, üretkenlik, vefa değerlerine vurgu yapan bir metin oluşturunuz.
- Öğretmeninizin rehberliğinde sayıca eşit dört gruba ayrılınız.
- Grup olarak boş bir kağıda oluşturduğunuz metinleri yansıtan resim, poster veya afiş hazırlayınız.

! Hazırladığınız performans görevi karekodla yer alan bütüncül dereceli puanlama anahtarına göre değerlendirilecektir.

Görsel 5.27

DÜŞÜNELİM

EKONOMİK GELİŞMİŞLİK İLE ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM ARASINDAKİ DÖNGÜ

Aşağıdaki ifadeleri okuyunuz. İfadelerin cevapları olan ekonomi, üretim, dağıtım, tüketim, pazarlama, tasarruf kelimelerinden uygun olanı boşluklara yazınız.

Parayı, emeği bir düzene koyarım,
Alır satar hayatı ben doyururum.
Bazen bolluk bazen darlık yaşatırım,
Ülkenin düzenini ben kurarım.

Ben Neyim? .....

Topraktan çıkarım emekle büyürüm,
Fabrikada, tarlada şekil alırım.
İnsanların emeğiyle ben doğarım,
İhtiyacı karşılar değer olurum.

Ben Neyim? .....

Yoldan yola koşar eşyayı taşırım,
Depodan marketlere ben ulaşırım.
Bir yerden alır her yere götürürüm,
İhtiyacı herkese ben yetiştiririm.

Ben Neyim? .....

Raftan seçilirim elde kaybolurum,
Kullanıldıkça hayatı kolay ederim.
Bazen biterim yeniden alınırım,
İhtiyacı karşılar görev yaparım.

Ben Neyim? .....

Ürünün adını duyurur tanıtırım,
"Neden almalısın?" diye anlatırım.
Reklamla süslenir dikkat çekerim,
Satışa yön verir yol açarım.

Ben Neyim? .....

Bugün harcamam, yarına saklarım,
Azar azar biriktirip güç kazanırım.
İhtiyacımı düşünüp dikkatli davranırım,
Geleceğe güvenle umut taşırım.

Ben Neyim? .....

Hikâyeyi okuyarak verilen soruları cevaplayınız.

Göksu, çocukluk yıllarında ailesinin bahçesindeki meyvelerden doğal ve sağlıklı içecekler üretmenin hayalini kurardı. Eğitimini tamamlayıp gerekli bilgi ve deneyimi kazandıktan sonra bu hayalini gerçekleştirmeye karar verdi ve kendi meyve suyu işletmesini kurdu.

İlk olarak meyve suyu üretiminde kullanacağı organik ve taze meyveleri özenle seçti. Ardından üretim için gerekli araç ve gereçleri temin etti. Üretime başlamadan önce hazırlayacağı meyve sularının kalite ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla bazı analizler yaptırdı. Meyvelerin tazeliği, besin değerleri, şeker oranı ve ürünlerin sağlık açısından uygunluğu uzmanlar tarafından incelendi. Analiz sonuçlarının olumlu çıkmasının ardından üretim sürecine geçti.

Göksu, meyve sularını hijyen kurallarına uygun şekilde hazırlayarak şişelere doldurdu. Daha sonra ürünlerini müşterilere ulaştırmak için bir pazarlama planı hazırladı. Ürünlerini tanıtmak amacıyla afişler tasarladı ve sosyal medya hesapları üzerinden paylaşımlar yaptı. Ayrıca kurduğu internet sitesi aracılığıyla sipariş almaya başladı. Ürünlerinin bir kısmını yerel marketlere ulaştırırken bir kısmını kendi satış merkezinde sattı. Diğer bir kısmını ise genel ağ üzerinden sipariş veren müşterilere gönderdi.

Bir süre sonra insanlar Göksu'nun ürettiği meyve sularını satın almaya başladı. Ürünlerin doğal ve kaliteli olması müşterilerin beğenisini kazandı. Müşterilerden aldığı olumlu geri bildirimler, Göksu'nun hem işletmesini geliştirmesine hem de çocukluk hayalini gerçekleştirmenin mutluluğunu yaşamasına katkı sağladı.

Görsel 5.28

? **Hikâyeye başlık verseydiniz bu ne olurdu? Nedenini açıklayınız.**

Göksu'nun ürünü tüketiciye ulaştırma sürecinde yer alan yatırım, pazarlama, üretim, dağıtım ve tüketime ilişkin adımları sırasıyla yazınız.

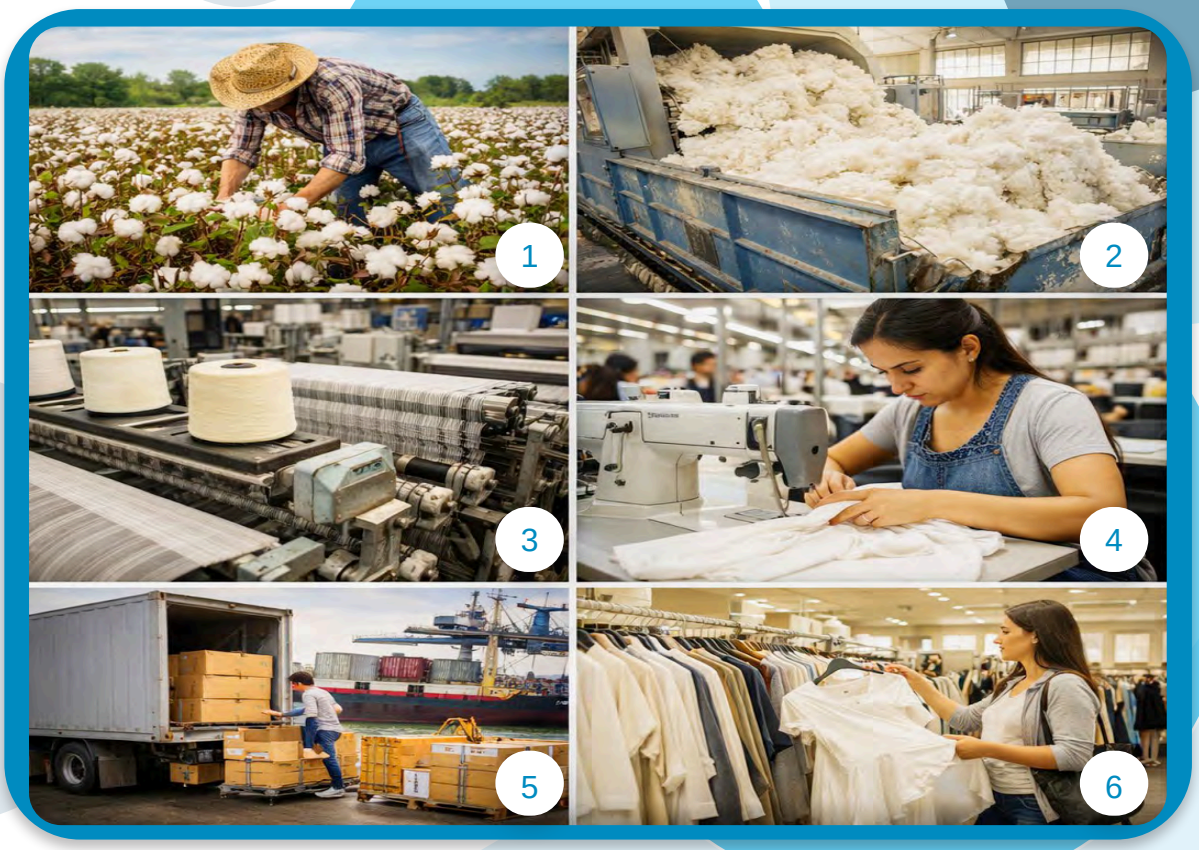
.....

.....

.....

KEŞFEDELİM

Görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

Görsel 5.29

Yaşadığınız çevrede üretilen bir ürün seçiniz. Bu ürünün üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarını görseldeki örneğe benzer şekilde açıklayınız.

Yaşadığınız çevrede yürütülen üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerinin geliştirdiği ekonomik faaliyetlere örnekler veriniz.

ÖĞRENELİM

Ekonomik gelişmişliğin unsurları ve üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü ile ilgili verilen metinleri okuyunuz ve etkinliği yapınız.

Ekonomik gelişme; ekonomik büyüme, gelir dağılımı, eğitim düzeyi, sağlık hizmetleri, beslenme düzeyi, iletişim, kadının statüsü gibi unsurları kapsadığı için çok boyutlu bir olgudur. Bir ülkenin ekonomik açıdan gelişmiş sayılabilmesi için yalnızca gelir düzeyinin artması yeterli değildir. Aynı zamanda eğitimli insan sayısının artması, sağlık hizmetlerinin yaygınlaşması ve iş bulma imkânlarının çoğalması da gerekir.

Karekodla verilen videoyu izleyerek soruyu cevaplayınız.

Ekonomik Gelişmişlik

? Bir ülkenin ekonomik gelişmişliğini etkileyen temel faktörler nelerdir? Açıklayınız.

Ekonomik gelişmişlik seviyesi, bir ülkenin sosyal ve ekonomik açıdan ulaştığı gelişmişlik düzeyini gösteren önemli bir ölçüttür (Görsel 5.30). Bu seviyeye ulaşmada eğitim, sağlık, teknoloji, gelir düzeyi, ulaşım, iletişim, yaşam koşulları, kültürel yapı, demografik özellikler, mali güç gibi birçok unsur etkili olmaktadır. Aşağıda ise ekonomik gelişmişliği etkileyen unsurlardan üçüne yer verilmiştir.

Görsel 5.30
Liman ve Sanayi Bölgesi

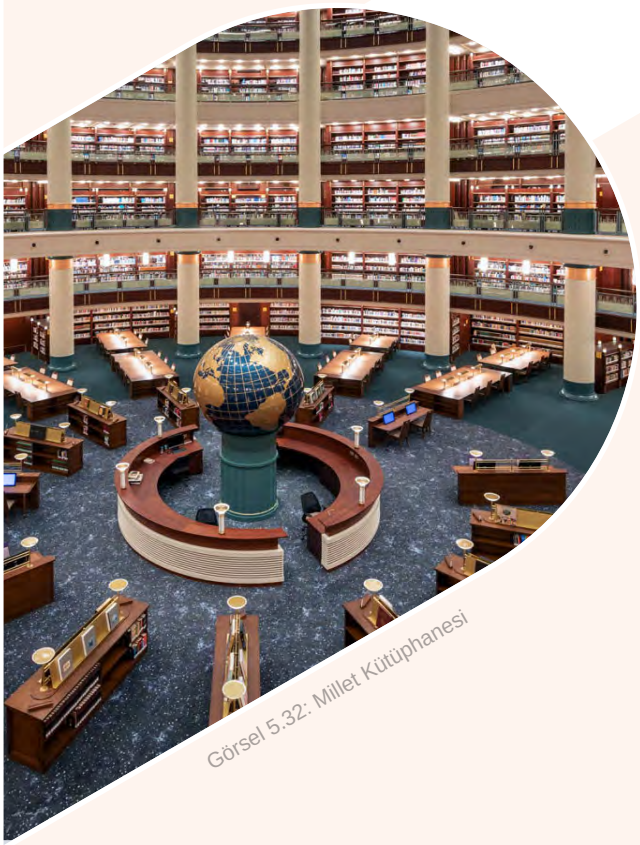

Görsel 5.31: Mali unsur

Ekonomi; insanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sınırlı kaynakların üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerinde nasıl kullanıldığını inceleyen bir bilim dalıdır. **Mali unsurlar** ise bir ülkenin ekonomik olarak ilerleyebilmesi için gerekli para, sermaye ve yatırımları ifade eder. Ekonomik faaliyetler sonucunda elde edilen gelirler, tasarruf ve yatırım yoluyla mali unsurlara dönüşür ve bu durum ekonomik büyümeyi destekler.

Ekonomik gelişme için gelir artışı tek başına yeterli değildir, kaynakların doğru kullanılması ve yatırımların verimli yapılması da önemlidir. Devletin ve işletmelerin bütçelerini planlı kullanması, tasarruf yapması ve farklı alanlara yatırım yapması ekonomik gelişmeyi destekler. Eğitim, teknoloji ve üretime yapılan yatırımlar da ülkenin uzun vadede büyümesine katkı sağlar. Ayrıca sermaye birikiminin artması, yeni iş alanlarının açılmasına ve istihdamın artmasına yardımcı olur. Bu nedenle mali kaynakların bilinçli ve verimli kullanılması ekonomik kalkınma için büyük önem taşır (Görsel 5.31).

Görsel 5.32: Millet Kütüphanesi

Kültür; bir toplumun düşünme biçimi, çalışma anlayışı, gelenekleri ve yaşam tarzını anlatır. Kültür ile ekonomik gelişmişlik birbirini karşılıklı olarak etkiler.

Bilimsel araştırmalar eğitimli, yeniliklere açık ve çalışmaya önem veren toplumların ekonomik olarak daha hızlı geliştiğini gösterir. Çünkü bu tür toplumlarda insanlar yeni fikirler üretir, teknoloji kullanır ve işlerini geliştirmek için çaba harcar. Örneğin eğitim düzeyinin yüksek olduğu toplumlarda fabrikalar, şirketler ve teknolojik işler daha hızlı gelişir. Bu da ülkenin ekonomisini güçlendirir.

Ekonomik gelişmişlik kültürel hayatı etkiler. Ekonomisi güçlü ülkelerde eğitim, sanat, spor ve bilim için daha fazla kaynak ayrılır. Kütüphaneler, müzeler, kültür merkezleri ve okulların sayısı artar. İnsanlar farklı kültürlerle tanışır, yeni etkinliklere katılabilir ve kendilerini geliştirme fırsatı bulur. Böylece toplumun kültürel yaşamı daha renkli ve çeşitli hâle gelir. Kültürel unsurların korunması için tarihî eserler ve gelenekler özenle yaşatılır. Bu değerler eğitim ve kültürel faaliyetler aracılığıyla gelecek nesillere aktarılır (Görsel 5.32).

Demografi (Nüfus Bilimi); bir ülkenin nüfusu ile o ülkede yaşayan insanların sayısı, yaş dağılımı ve niteliklerinin ekonomik gelişmeyi nasıl etkilediğini inceler. Genç ve eğitimli nüfus üretime katıldığında ekonomi büyür. Nüfus artışının gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler üzerindeki etkileri farklıdır. Gelişmiş ülkelerde sermaye ve teknoloji imkânı fazla olmasına rağmen iş gücü azdır; bu nedenle nüfusun artması, iş gücü açığını kapatarak üretimi ve verimliliği artırabilir.

İş olanakları ve kaynakları sınırlı olan az gelişmiş ülkelerde ise nüfusun hızlı artması ekonomik zorluklara yol açabilir. Ancak çalışma çağındaki insanların sayısının artması; eğitim, istihdam ve üretim imkânlarının da gelişmesi durumunda ülke ekonomisini olumlu etkiler. Bu nedenle nüfusun yalnızca sayısı değil, niteliği ve ekonomik sisteme katılımı da büyük önem taşır (Görsel 5.33).

Görsel 5.33: Demografik unsur

? Bir ülkenin ekonomik gelişmişliği için mali güç, kültürel birikim ve demografik yapının birbirini nasıl tamamladığını örnek vererek açıklayınız.

Ekonomik gelişmişlik; mali kaynakların gücü, kültürel birikim, demografik yapı gibi unsurlarla şekillenir. Bir ülkenin gelir düzeyi, nüfus yapısı ve eğitim seviyesi arttıkça üretim kapasitesi de gelişir. Artan üretim, etkili bir dağıtım sistemiyle topluma ulaştırılır ve bilinçli tüketim alışkanlıklarıyla ekonomik döngü tamamlanır. Böylece mali güç, kültürel ve demografik unsurlar; üretim, dağıtım ve tüketim sürecini besleyen ve yönlendiren temel faktörler hâline gelir.

Üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü; bir ürünün fikir aşamasından başlayarak üretilmesi, dağıtılması ve son kullanıcıya ulaştırılmasına kadar geçen tüm aşamaları kapsar. Bu döngü, ekonomik gelişmenin temel unsurlarından biridir.

Kaynak A

İnsanoğlu varlığını sürdürebilmek için gereksinimlerini karşılamak ve bunun için de üretmek ve tüketmek zorundadır. Gereksinimler, üretim ve tüketim; uluslararası düzeyde yaşanan bir dizi bilimsel, siyasal, ekonomik, kültürel ve sosyal gelişmeler doğrultusunda değişime uğramaktadır.

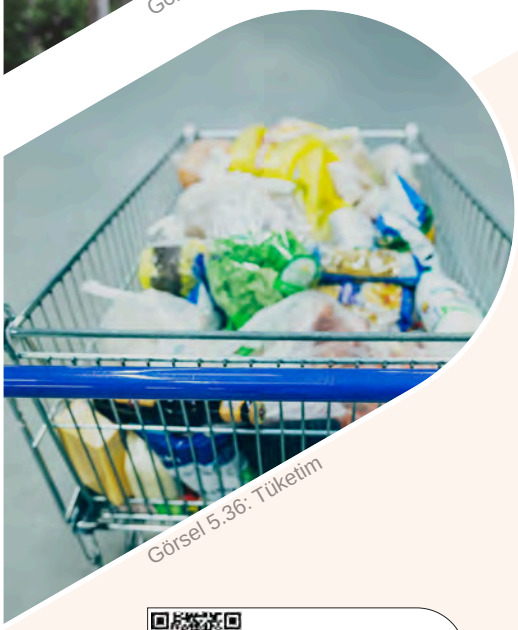
(Akça ve Uçak, 2020, s. 130)

Görsel 5.34: Üretim

Görsel 5.35: Dağıtım

Görsel 5.36: Tüketim

Bir ülkenin ekonomik gelişmişliği, o ülkenin ürettiği mal ve hizmetlerin miktarı ve bu ürünlerin insanlara nasıl ulaştırıldığıyla yakından ilgilidir. Ekonominin temelini üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü oluşturur. Bu üç aşama bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlıdır.

Üretim, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için mal ve hizmetlerin ortaya konulmasıdır (Görsel 5.34). Üretim arttıkça ülkenin geliri ve istihdam olanakları da artar. Fabrika, tarla, enerji tesisi gibi üretim merkezleri ekonomik büyümenin temelini oluşturur.

Dağıtım, üretilen malların tüketiciye ulaşmasını sağlar (Görsel 5. 35). Ulaşım, depolama ve ticaret sistemleri ne kadar gelişmişse ürünler o kadar hızlı ve uygun maliyetle tüketiciye ulaşır. Bu durum hem üreticinin hem de tüketicinin kazancını artırır.

Tüketim, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için ürünleri kullanmasıdır (Görsel 5.36). Tüketim arttıkça üretime olan talep de artar. Bu da yeni yatırımların yapılmasına ve ekonominin canlanmasına yol açar.

Bir ülkede üretim, dağıtım ve tüketim dengeli şekilde yürüdüğünde ekonomik gelişmişlik artar. Çünkü üretim arttıkça gelir yükselir, dağıtım ağı güçlendikçe ticaret gelişir. Tüketim arttıkça üretim yeniden desteklenir. Bu döngü, ekonominin sürekli olarak büyüten bir mekanizma gibi çalışmasını sağlar.

Gelişmiş ülkelerde bu döngü düzenli işler. Üretimde teknoloji kullanılır, dağıtım ağı güçlüdür ve tüketim dengelidir. Gelişmekte olan ülkelerde ise bu döngü gelişme sürecindedir. Üretim ve dağıtım altyapısının güçlendirilmesi için çalışmalar yapılır ve bu çalışmalar ülkenin ekonomik gelişmesini destekler.

Ekonomik gelişmişlik unsurları ile üretim, dağıtım ve tüketim döngüsünün güçlendirilmesi ile ilgili pazar yeri tekniğini kullanarak uygulama adımlarını takip ederek "Fikir Alışverişi: Üretim, Dağıtım, Tüketim" etkinliğini yapınız.

Uygulama Adımları

Fikir Alışverişi: Üretim, Dağıtım, Tüketim

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfınızda öğrencilerin rahatça dolaşabilecekleri geniş bir alan oluşturunuz.
- Küçük kâğıt parçaları hazırlayınız. "Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü nasıl olmalıdır?" sorusunun cevabına dair önerilerinizi bu kâğıtlara yazınız.
- Kâğıtları yakanızın sol tarafına küçük bir iğne ile takınız ve sınıf içerisinde dolaşmaya başlayınız.
- Sınıfta dolaşırken birbirinizin yakasında yazan düşünceleri okuyunuz.
- Varsa düşüncelerinizle ilgili birbirinize sorular sorunuz ve beğendiğiniz düşüncelerin yazdığı kâğıtları birbirinizle değiştiriniz.
- Sınıf içerisinde dolaşmayı bırakınız. Kâğıtları birbirinizle değiştirme nedenlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Soruya ilişkin ulaştığınız sonuçları sınıfça tartışarak etkinliği bitiriniz.

Pazar Yeri Tekniği

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile ilgili verilen metinleri okuyunuz ve etkinliği yapınız.

Kaynak B

Ülkelerin gelişmişlik seviyelerini belirlemekteki tek etken ekonomi değildir. Sosyal ve kültürel gelişmişlik de ülkelerin gelişmişlik seviyelerini arttırmak için son derece önemlidir. Ülkelerin sosyo ekonomik gelişiminde sağlık, teknoloji, ekonomi, nüfus ve eğitim gibi birçok unsur etkili olmaktadır.

(Demirci ve Karatlı, 2019, s. 704)

Dünya ülkeleri ekonomik, kültürel ve sosyal bakımdan birbirlerinden farklı gelişim düzeylerine sahiptir. Bazı ülkeler sanayi, teknoloji, eğitim ve yaşam standartları bakımından ileri bir konuma ulaşmışken bazı ülkeler ise bu alanlarda gelişme sürecini sürdürmektedir.

Ekonomik gelişmişlik düzeyi, bir ülkenin sahip olduğu mali kaynaklar, üretim gücü, eğitim seviyesi ve nüfus özellikleriyle yakından ilişkilidir. Bu nedenle ülkeler genellikle "gelişmiş" ve "gelişmekte olan" şeklinde sınıflandırılır.

Gelişmiş ülkelerde kişi başına düşen gelir yüksektir. İnsanlar genelde daha iyi yaşam koşullarına sahiptir (Görsel 5.37). Bu ülkelerde yatırım yapmak, fabrikalar kurmak ve üretimi artırmak daha kolaydır. Gelişmekte olan ülkelerde ise kişi başına düşen gelir daha düşüktür.

Görsel 5.37: Singapur

Bilgi Kutusu

Gayrisafi Yurt içi Hasıla (GSYH), bir ülkenin belirli bir dönemde ürettiği tüm nihai mal ve hizmetlerin toplam değeridir. Bir ülkenin belirli bir zaman diliminde ne kadar ekonomik üretim yaptığını gösteren en önemli ölçüdür. Örneğin bir yıl içinde Türkiye'de otomobil, buğday, tekstil ürünleri, yerli montaj telefonlar, eğitim, sağlık hizmetleri gibi ne kadar nihai üretim yapıldıysa bunların toplam değeri Türkiye'nin GSYH'sidir.

Gelişmiş ülkelerde üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü dengeli ve düzenli biçimde işlerken gelişmekte olan ülkelerde bu süreç bazı alanlarda aksayabilir. Bu farklılıkların nedenlerini incelemek, ekonomik gelişmenin nasıl gerçekleştiğini anlamak açısından önemlidir.

Bir ülkenin kalkınmasında eğitim ve bilimsel çalışmalar belirleyici bir role sahiptir. Bilimsel araştırmalara ve teknolojiye daha fazla yatırım yapan ülkeler, yeni teknolojiler geliştirerek üretim süreçlerini güçlendirir. Yüksek teknoloji kullanımı, kaynakların daha verimli değerlendirilmesini sağlar ve ekonomik büyümeyi hızlandırır.

Eğitim ve teknolojiye yapılan yatırımlar arttıkça üretim kolaylaşır, verimlilik yükselir ve toplumun yaşam kalitesi iyileşir. Bu nedenle teknolojiye önem veren ülkeler, ekonomik gelişme bakımından daha avantajlı bir konuma ulaşır (Görsel 5.38).

Görsel 5.38: Hızlı tren

Bu genel değerlendirmeden sonra, ülkemiz ve farklı ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyleri ve bu düzeyi etkileyen unsurlar şu şekilde örneklenebilir:

Görsel 5.39
İstanbul, Türkiye

Türkiye; ekonomik gelişmişliği, genç nüfusu, artan üretim kapasitesi ve coğrafi konumunun sağladığı avantajlar sayesinde sürekli güçlenmektedir. Ülkemiz kuruluşundan bu yana sanayi, hizmet ve tarım sektörlerinde de büyüme göstermektedir. Nüfusun yaklaşık %68'inin çalışma çağında (15-64 yaş arası) olması, Türkiye'ye önemli bir iş gücü avantajı sağlamaktadır. Nüfusun dengeli bir şekilde artması; üretimin devam etmesine, iş gücü ihtiyacının karşılanmasına ve ekonomik faaliyetlerin canlı kalmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca genç ve eğitimli nüfus, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin hızlanmasına da destek olmaktadır. Türkiye'nin mali kaynakları, üretim altyapısının güçlendirilmesinin yanı sıra bilimsel ve teknolojik yatırımlarının artırılması için kullanılmaktadır. Ülkemizin ekonomisinde üretim, ihracat ve hizmet sektörünün payı yüksektir. Özellikle otomotiv, tekstil, makine, gıda ve turizm alanlarında güçlü bir üretim yapısı vardır. Üretim altyapısı, ulaşım ağları ve dağıtım kanalları geliştirildikçe ürünlerin tüketiciye ulaşması ve hizmet sektörünün büyümesi de hızlanmaktadır (Görsel 5.39).

Hindistan'da kişi başına düşen gelir birçok ülkeye göre daha düşüktür. Geliri daha düşük olduğu için mali kaynaklar sınırlıdır. Genç nüfus oranı yüksektir ancak iş gücü niteliği, eğitim düzeyi ve altyapı durumu geliştirilmektedir. Eğitim oranları ve teknoloji kullanımı son yıllarda artmaktadır. Mali kaynakların sınırlı olması üretim, dağıtım ve tüketim döngüsünün bazı halkalarının yavaş işlemesine neden olur. Üretim son yıllarda hızla artmıştır. Ancak dağıtım altyapısının geliştirilmesine ve tüketimde ürün çeşitliliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir (Görsel 5.40).

Görsel 5.40
Agra, Hindistan

Görsel 5.41
Berlin, Almanya

Almanya'da kişi başına düşen gelir oldukça yüksektir. Yüksek gelir düzeyi, mali kaynakların üretim, altyapı ve teknoloji yatırımlarına yönlendirilmesine imkân tanır. Nüfusun yaşlılık oranı yüksek olup çalışma çağındaki nüfusun oranı daha düşüktür. Eğitim düzeyi ve teknoloji kullanımı yüksektir. Üretim kalitesi yüksektir ve ürünler üretimden tüketime kısa sürede ulaşmaktadır. Gelişmiş üretim altyapısı, lojistik ağlar ve dağıtım sistemleri sayesinde ürünler tüketicilere hızlı ve etkili bir şekilde ulaştırılmaktadır. Bu durum, üretimden tüketime kadar olan sürecin verimli bir şekilde işlemesini sağlamaktadır (Görsel 5.41).

Görsel 5.42
Tokyo, Japonya

Japonya, ekonomisi en güçlü ülkelerden biridir. Ortalama gelir düzeyi yüksektir. Yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu ülkede çalışma çağındaki nüfus (15–64 yaş arası) azdır. Japon kültüründe disiplin, sorumluluk, yenilikçilik gibi değerler öne çıkar. Bu değerler bireylerin verimli çalışmaları ve üretken olmalarına zemin hazırlarken teknolojik gelişmelere de zemin hazırlar. Güçlü sanayi altyapısı ve dış ticaret kapasitesi sayesinde ekonomik büyümesini sürdürebilmektedir. Japonya teknoloji, otomotiv ve elektronik üretimiyle dünyanın önde gelen sanayi ülkelerinden biridir. Üretim, gelişmiş limanlar, hızlı tren ağları ve yüksek kapasiteli lojistik sistemleri sayesinde etkili bir dağıtım ağı ile desteklenmektedir. Japon halkı, teknoloji ve hizmetlere olan yoğun ilgisiyle ekonomik canlılığın sürmesine katkıda bulunmaktadır (Görsel 5.42).

Karekodla verilen ülkelerin üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetleri ile ilgili etkileşimli içeriği yapınız.

Ekonominin Dinamikleri

Gelişmiş ülkelerde üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü düzenli ve hızlı işler. Bu ülkelerde ulaşım, lojistik ve iletişim altyapısı gelişmiş olduğu için üretilen mallar kısa sürede tüketiciye ulaşır. Gelişmiş ülkelerde insanlar eğitim, teknoloji gibi hizmetlere daha çok yatırım yapar. Gelişmekte olan ülkelerde ise tüketimde daha çok gıda, barınma, ulaşım gibi temel ihtiyaçlar ön plandadır. Gelişmekte olan ülkelerde üretim artsa bile bazen dağıtım ağı veya ulaşım altyapısı yetersiz kalabilir. Bu durum, ürünlerin tüketiciye ulaşmasını yavaşlatabilir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde üretim, dağıtım, tüketim döngülerini karşılaştırarak tabloyu doldurunuz.

	Üretim	Dağıtım	Tüketim
Gelişmiş Ülkelerde			
Gelişmekte Olan Ülkelerde			

Tasarrufun ekonomik gelişmeye etkileri ile ilgili verilen metinleri okuyunuz ve etkinlikleri yapınız.

Görsel 5.43

Tasarruf; eldeki kaynakların (para, zaman, enerji, su veya ham madde) en verimli şekilde kullanılması, gereksiz tüketimin önüne geçilmesi ve bu kaynakların gelecekteki ihtiyaçlar için korunması eylemidir (Görsel 5.43). Suyu ihtiyacımız kadar tüketmek, defter sayfalarını verimli kullanmak, plastik, pil, cam, kâğıt gibi malzemeleri geri dönüşüme göndermek tasarrufa örnek olarak verilebilir.

Ekonomik gelişme ile yatırım arasında önemli bir bağ vardır. Bu bağda, yatırımın belirleyicisi olan tasarruf büyük rol oynar. Yatırımlar arttıkça üretim, dağıtım ve tüketim süreçleri güçlenir ve ülke ekonomisi gelişir. Tasarrufun ülke ekonomisine katkıları şöyledir:

- ***Üretim artar, yeni iş imkânları sağlanır.***
- ***Ürünler daha kolay ve hızlı dağıtılır.***
- ***Tüketim dengeli olur, kaynaklar israf edilmez.***
- ***Ülkenin gelir düzeyi artar, halkın yaşam standardı yükselir.***

Türkiye son yıllarda birikimlerini artırarak yüksek gelirli ülkeler seviyesine yaklaşmıştır. Bu durum, insanların tasarruf yapmaya daha çok önem verdiğini göstermektedir. Türkiye'nin 2053 hedefleri arasında, vatandaşların daha çok tasarruf ettiği bir ülke olmak yer almaktadır. Bu amaçla farklı yaş ve gelir gruplarına uygun tasarruf programları hazırlanmaktadır. 2009 yılından itibaren tasarruf oranında görülen sürekli artış, ekonomide büyümenin sürdürebilmesi ve yeni yatırımların yapılabilmesi açısından olumlu bir gelişmedir.

Tasarruf ile ilgili örnek olayı okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Görsel 5.44

Türkiye'de bir ortaokulda öğrenciler, öğretmenlerinin yönlendirmesiyle "Tasarruf Kulübü" kurar. Kulübün amacı, öğrencilerin harçlıklarından küçük miktarlar biriktirerek ortak bir tasarruf oluşturmaktır. Öğretmenleri onlara sık sık "Az para yoktur, birikince çoğalır." diyerek tasarrufun önemini anlatır.

Öğrenciler her gün küçük miktarlarda tasarruf yapmaya başlar (Görsel 5. 44). Aylar geçtikçe kulübün kumbaraları yavaş yavaş dolar. Başta küçük gibi görünen bu miktarlar birleştiğinde şaşırtıcı bir şekilde büyük bir birikime dönüşür. Bir gün öğrenciler, okullarında kitap eksikliği olduğunu fark ederler. Tasarruf ettikleri paranın nasıl kullanılacağını tartışırlarken "En iyi yatırım eğitime yapılandır." düşüncesiyle bu parayı bir kütüphane kurmak için kullanmaya karar verirler. Bu karar onları daha da heyecanlandırır. Toplanan para sayesinde yeni kitaplar alınır, kitap rafları yaptırılır ve güzel bir okuma alanı oluşturulur. Kısa süre içinde okulda modern ve kullanışlı bir kütüphane ortaya çıkar. Küçük tasarruflarla başlayan süreç, büyük bir sonuca dönüşür ve öğrenciler, kendi birikimleriyle okullarına bir kütüphane kazandırır. Diğer okullar da bu örnekten etkilenerek benzer tasarruf projeleri başlatır.

(Bu kitap için yazarlar tarafından hazırlanmıştır.)

? **Yukarıda verilen örnek olaya başlık olarak ne yazarsınız? Neden?**

.....

? **Siz olsaydınız tasarruf edilen parayı hangi amaçla kullanmak isterdiniz? Düşüncelerinizi açıklayınız.**

Aşağıda verilen "Tasarruf Haritası"nı doldurunuz.

Evde tasarruf edebileceğiniz 3 alan:	Belirttiğiniz alanlarda yapabileceğiniz tasarrufları yazınız.
.....	.....
.....	.....
.....	.....
Tasarruf yapmanın aile bütçesine katkısını yazınız.	**Bir hafta boyunca uygulayabileceğiniz, ulaşılabilir bir tasarruf hedefi belirleyiniz.**
.....	.....
.....	.....
.....	.....

UYGULAYALIM

Uygulama adımlarını takip ederek "Rolümüz Ekonomi" etkinliğini yapınız.

Uygulama Adımları

Rolümüz Ekonomi

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfınızda üreticiler, dağıtıcılar ve tüketiciler olmak üzere üç gruba ayrılınız.
- Gruplar olarak kendi rolünüze uygun, kısa bir senaryo hazırlayarak canlandırma yapınız.
- Canlandırmadan sonra aşağıdaki soruları cevaplayınız.
- Tüm parayı tüketirsek ne olur?
- Paranın bir kısmıyla tasarruf eder, yatırım yaparsak ne olur?
- Sorulara verilen cevaplar doğrultusunda "Birey olarak ülke ekonomisine nasıl katkı sağlayabilirim?" sorusunu arkadaşlarınızla tartışınız.
- Tartışma sonunda elde ettiğiniz çıkarımlar doğrultusunda sınıf tahtanıza Tasarruf-Yatırım-Üretim-Dağıtım-Tüketim-Yeni Tasarruf ilişkisini anlatan ortak bir şema çiziniz.

Görsel 5.45

DEĞERLENDİRELİM

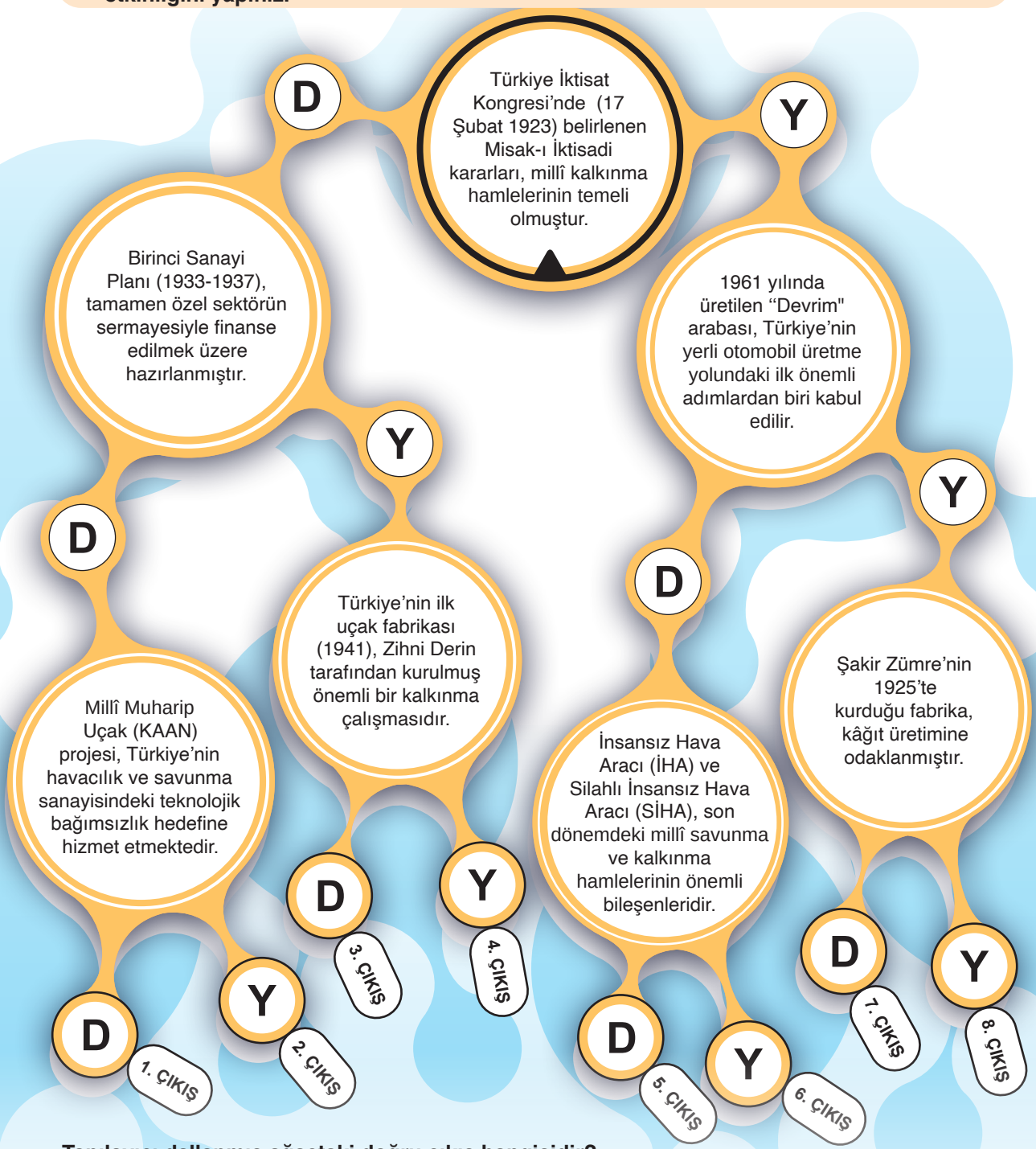
Aşağıda ekonomik gelişmişlik unsurları ile üretim, dağıtım ve tüketim konularına ait ifadeler yer almaktadır.

Her bir ifadenin hangi konuya ait olduğunu belirleyerek ilgili kavramı seçiniz. Gerekli durumlarda aynı ifade için birden fazla kavram işaretleyebilirsiniz.

1. Mali unsur
2. Kültürel unsur
3. Demografik unsur
4. Üretim
5. Dağıtım
6. Tüketim

İfadeler	Kavram
1. Bir yerin çocuk, genç ve yaşlı nüfus oranları ile göç alıp verme durumu ekonomik faaliyetleri doğrudan etkiler.	
2. Bir ürünün ham maddesinin toplanması, işlenmesi, tasarlanması ve fabrikalarda üretilmesi bu sürecin ilk aşamasını oluşturur.	
3. Bir ülkenin kültürel değerleri, geleneksel el sanatları veya yöresel ürünleri ekonomik faaliyetlerde önemli rol oynar.	
4. Ürünlerin kamyon, tren, gemi, uçak gibi araçlarla pazar, depo gibi bölgelere taşınması bu sürecin temel adımlarındandır.	
5. Devletin vergi gelirleri, kamu harcamaları ve bütçe yönetimi o ülkenin ekonomik yapısı ile ilgilidir.	
6. Tüketicilerin ihtiyaçları doğrultusunda aldıkları ürünler, kullanım alışkanlıkları ve tüketim miktarları ekonomik düzeni doğrudan etkiler.	
7. Bir ülkenin sinema, müzik, turizm gibi kültürel zenginlikleri ekonomik gelişmişliğe katkıda bulunabilir.	
8. Fabrikalarda üretilen ürünlerin tüketicilere ulaştırılması zincirin ortasında yer alan aşamadır.	
9. Üretimden dağıtıma kadar tüm ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilmesi için gerekli olan bütçe, yatırım ve vergi düzenlemelerini kapsar.	
10. Doğal, beşerî kaynaklar ile sermaye kaynakları kullanılarak mal ve hizmetlerin ortaya konulması sürecidir.	

A. Aşağıdaki ifadelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar vererek tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliğini yapınız.

Tanılayıcı dallanmış ağaçtaki doğru çıkış hangisidir?

.....

Tanılayıcı dallanmış ağaçtaki yanlış ifadeleri bulunuz ve doğrularını yazınız.

.....

.....

.....

B. Aşağıda verilen sözcükleri bulmaca üzerinde bularak renkli kalemle işaretleyiniz.

EKONOMİ	TÜKETİM	ÜRETİM	MİLGEM
TURKOVAC	TASARRUF	İHA	TUA
DEMOGRAFİ	TEKNOFEST	DAĞITIM	FABRİKALAŞMA
ARGE	BİLİŞİM VADİSİ	SANAYİLEŞME	VATANSEVERLİK
EKONOMİK GELİŞME	SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	KALKINMA HAMLELERİ	

U R G R V Z B V A T A N S E V E R L İ K
J V A S L M Z İ İ V S I J J M G H P K J
F Y H C I E İ F E Y T K P Ş Y N S B O Ş
E U P N P P A T T T S A İ S B T D B H D
S Ü R D Ü R Ü L E B İ L İ R L İ K M V N
M Y E R G J H P Y R E K O N O M İ U O M
U P U O A R G E D G Ü I Z H A İ O M M J
L E M G H S C G K S A N A Y İ L E Ş M E
H E V D Y B A İ O H T M İ Y E G Z Y S I
D A G T U I M T İ T U A H N U E G T L Z
S T T G M O C S K U İ H A M H M C K M U
J H N A N I Y L M R D A Ğ I T I M J T E
C V M O Z G R Ü K K K M T F B G K V H I
F U K I Z H F I M O U L Ü J R R B T A Z
G E H J I I M O T V T E K N O F E S T G
D F Z Y J Y M J R A L L E L G D O D K M
G F E Y C N G V R C Y E T H P C U V C M
V J I G Y B H V F A B R İ K A L A Ş M A
G G V N Y D B İ L İ Ş İ M V A D İ S İ O

C. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

Türkiye, Cumhuriyet'in ilanından itibaren ekonomik, bilimsel ve teknolojik alanlarda güçlü bir ülke olmayı hedeflemiştir. Bu hedef doğrultusunda yerli üretimi artırmak, dışa bağımlılığı azaltmak ve kendi teknolojisini geliştirmek için çeşitli millî kalkınma hamleleri başlatılmıştır. Savunma sanayisinden uzay çalışmalarına, sağlık teknolojilerinden otomotiv sektörüne kadar pek çok alanda yapılan bu çalışmalar; ülkemizin hem ekonomik gücünü artırmakta hem de uluslararası alanda daha bağımsız bir konuma gelmesini sağlamaktadır. Millî kalkınma hamleleri; bir milletin kendi bilgi, birikim ve üretim gücüyle geleceğini şekillendirebileceğinin en önemli göstergelerindendir.

1. Türkiye'de yerli ve millî kalkınma hamlelerinin temel amacı aşağıdakilerden hangisiyle doğru şekilde açıklanabilir?

A) Teknolojik gelişmeleri yalnızca dışarıdan satın alarak hızlı ilerleme sağlamak
B) Ekonomiyi ve teknolojiyi yabancı ülkelerin yönlendirmesiyle geliştirmek
C) Bir ülkenin kendi kaynakları, bilgisi ve üretim gücüyle bağımsız olmasını sağlamak
D) Bütün kalkınma projelerini uluslararası kuruluşlarla ortak yürütmek

2. Aşağıda iki ülkeye ait bazı ekonomik ve sosyal göstergeler verilmiştir:

- **Y Ülkesi:** İhracat geliri yüksek, okuryazarlık oranı %98, nüfus artış hızı düşük, kişi başına gelir 40.000, sanayi üretimi gelişmiş.
- **Z Ülkesi:** İhracat geliri düşük, okuryazarlık oranı %72, nüfus artış hızı yüksek, kişi başına gelir 7.500, sanayi üretimi gelişmekte.

Bu bilgilere göre Y ve Z ülkelerinin gelişmişlik düzeyi ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?

A) Z ülkesi, yüksek nüfus artış hızı sayesinde gelişmiş bir ülkedir.
B) Y ülkesi, ekonomik ve sosyal göstergelere göre gelişmiş bir ülkedir.
C) Z ülkesinin okuryazarlık oranı, onun gelişmiş bir ülke olduğunu gösterir.
D) Y ülkesinin yüksek ihracat geliri, ekonomisinin zayıf olduğunu gösterir.

3. Ülkelerin ekonomik gelişmişliği ile tasarruf davranışları arasındaki ilişki şöyledir:

- Gelişmiş ülkelerde hane halkının tasarruf oranı yüksektir.
- Tasarruf miktarı arttıkça yatırımlara ayrılan kaynaklar artar.
- Yatırım artışı üretim kapasitesini yükseltmektedir.

Bu bilgilerden hareketle aşağıdaki ifadelerden hangisi doğru <u>olamaz</u>?

A) Üretim kapasitesi tasarrufla dolaylı olarak ilişkilidir.
B) Tasarrufların artması, ekonomik gelişmişliği olumlu etkiler.
C) Tasarruf kültürel bir unsur olduğundan ekonomik gelişmişliği etkiler.
D) Tasarruf arttığında yatırımlar da artar.

4. 1923 yılında toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde kabul edilen Misak-ı İktisadi'nin 4. maddesi; "Türkler, hangi sınıftan olurlarsa olsunlar, birbirlerine candan bağlıdırlar; memleketin imarında el birliğiyle çalışırlar." ifadesini içerir. Bu madde dikkate alındığında Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki kalkınma hamlelerinin temel dayanağı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sadece yabancı yatırımlara odaklanarak hızlı büyümek.
B) İthalata dayalı bir tüketim ekonomisi oluşturmak.
C) Tarım faaliyetlerini sanayi yatırımlarından öncelikli tutmak.
D) Toplumsal dayanışma ve millî birlik ruhuyla hareket etmek.

Ç. Aşağıda verilen açık uçlu soruları cevaplayınız.

1-2. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

İzmir'de düzenlenen, ekonominin çoğu kesiminden temsilcinin katıldığı Türkiye İktisat Kongresi'nde ülkemizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk şu konuşmayı yapmıştır: "Türk milleti, bütün tarihinde savaş meydanlarında birçok zafer taçları giymiştir. Bununla övünür, daima övünecektir. Ancak bu övünç tacını daha çok süsleyerek milletin başında tutabilmek için diğer bir alanda da kesinlikle başarılı olması gerekir: O da ekonomidir."

1. Sizce Mustafa Kemal Atatürk neden ekonominin başarılı olmasını istemiştir?

.....

.....

2. Türkiye İktisat Kongresi'nde alınan kararlar, sizce genç Cumhuriyet'in geleceğine nasıl yön vermiştir? Açıklayınız.

.....

.....

3-4. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Tasarruf, elde edilen gelirin harcanmayıp biriktirilen kısmıdır. Tasarrufların artması, yatırımlar için daha fazla kaynak oluşmasını sağlar. Yatırımlar ise üretimin gelişmesine, ulaşım ve teknoloji altyapısının güçlenmesine katkıda bulunur. Gelişmiş ulaşım ve iletişim ağları sayesinde ürünler tüketicilere daha kolay ulaşır. Bu nedenle tasarruf, yatırım, üretim, dağıtım ve tüketim birbirini etkiler. Bu süreçlerin güçlü olması ekonomik gelişmeyi destekler.

3. Metne göre tasarrufların artması bir ülkenin üretim ve yatırım süreçlerini nasıl etkiler? Yazınız.

.....

.....

.....

4. Metindeki bilgilerden yola çıkarak tasarrufu artırmaya yönelik alınabilecek önlemler neler dir? Bu önlemlerin ülkenin ekonomik gelişmişliğine nasıl katkıda bulunabileceğini açıklayınız.

Öğrenme alanı ek sorular

Kavram Oyunu

6. Öğrenme Alanı

Öğrenme Alanı Özeti

6. ÖĞRENME ALANI

TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLER

KONULAR

- BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN GELECEKTEKİ HAYATA ETKİSİ
- SOSYAL BİLİMLERİN ÇALIŞMA ALANLARI
- TOPLUMSAL HAYATTA KARŞILAŞILABİLECEK PROBLEMLERE ÇÖZÜM ÜRETME

BU ÖĞRENME ALANINDA KAZANACAĞINIZ BECERİLER

- Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki toplum hayatına etkilerine ilişkin görüde bulunabileceksiniz.
- Örnek metinler üzerinden sosyal bilimlerin çalışma alanlarına dair genelleme yapabileceksiniz.
- Toplumsal hayatta karşılaşabileceğiniz bir probleme yönelik bilimsel sorgulama yapabileceksiniz.

ANAHTAR KAVRAMLAR

- bilimsel etik
- gelecek
- önerme
- problem
- sosyal bilimler
- toplum

DÜŞÜNELİM

BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN GELECEKTEKİ HAYATA ETKİSİ

Verilen icatlara ait görselleri, bu icatları geliştiren bilim insanı ya da toplumla eşleştiriniz ve soruyu cevaplayınız.

Görsel 6.1: Telefon

Görsel 6.2: Matbaa

Alexander Graham Bell (Aleksandır Grehem Bel)

Johannes Gutenberg (Yohannes Gutenberg)

Wright (Rayt) Kardeşler

Sümerler

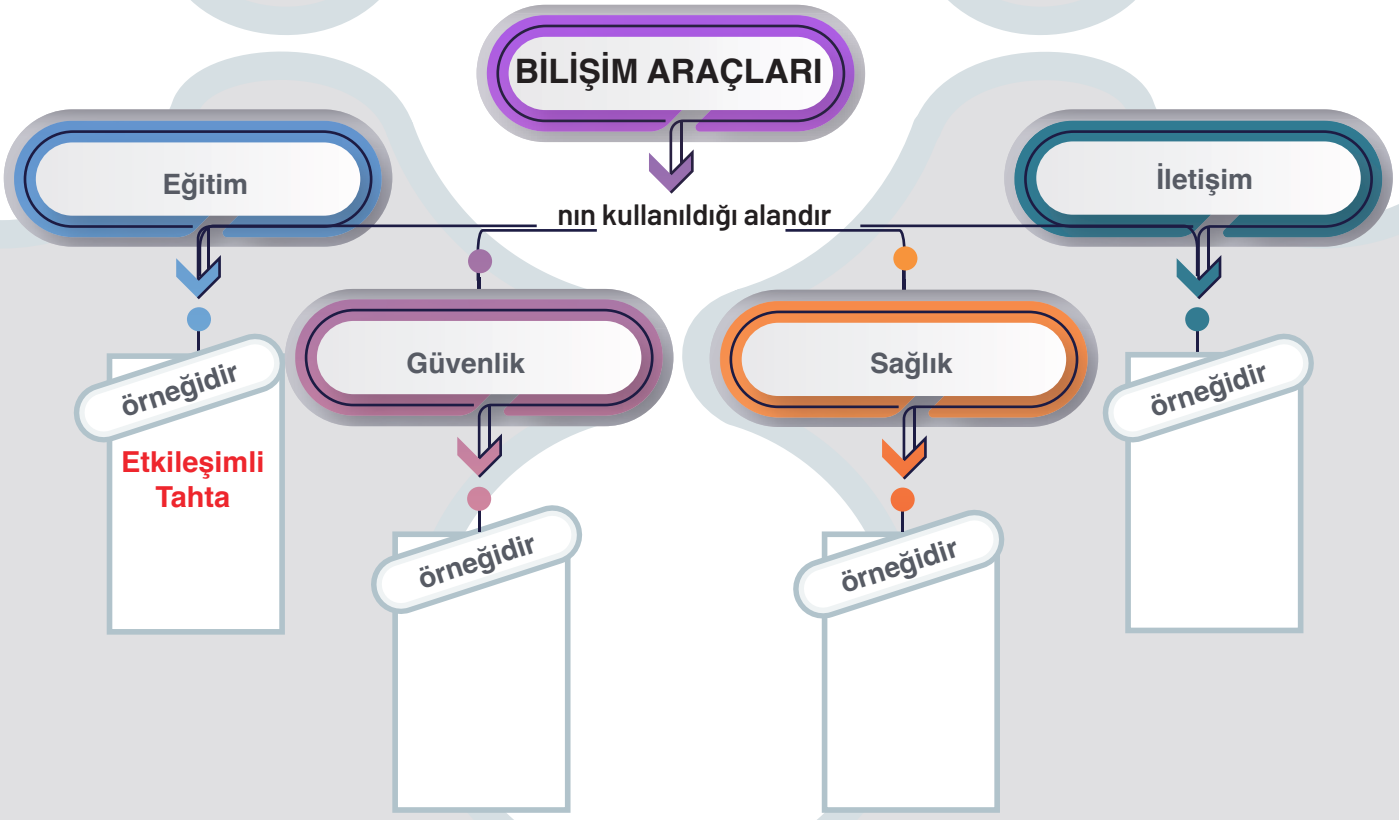
Görsel 6.3: Tekerlek

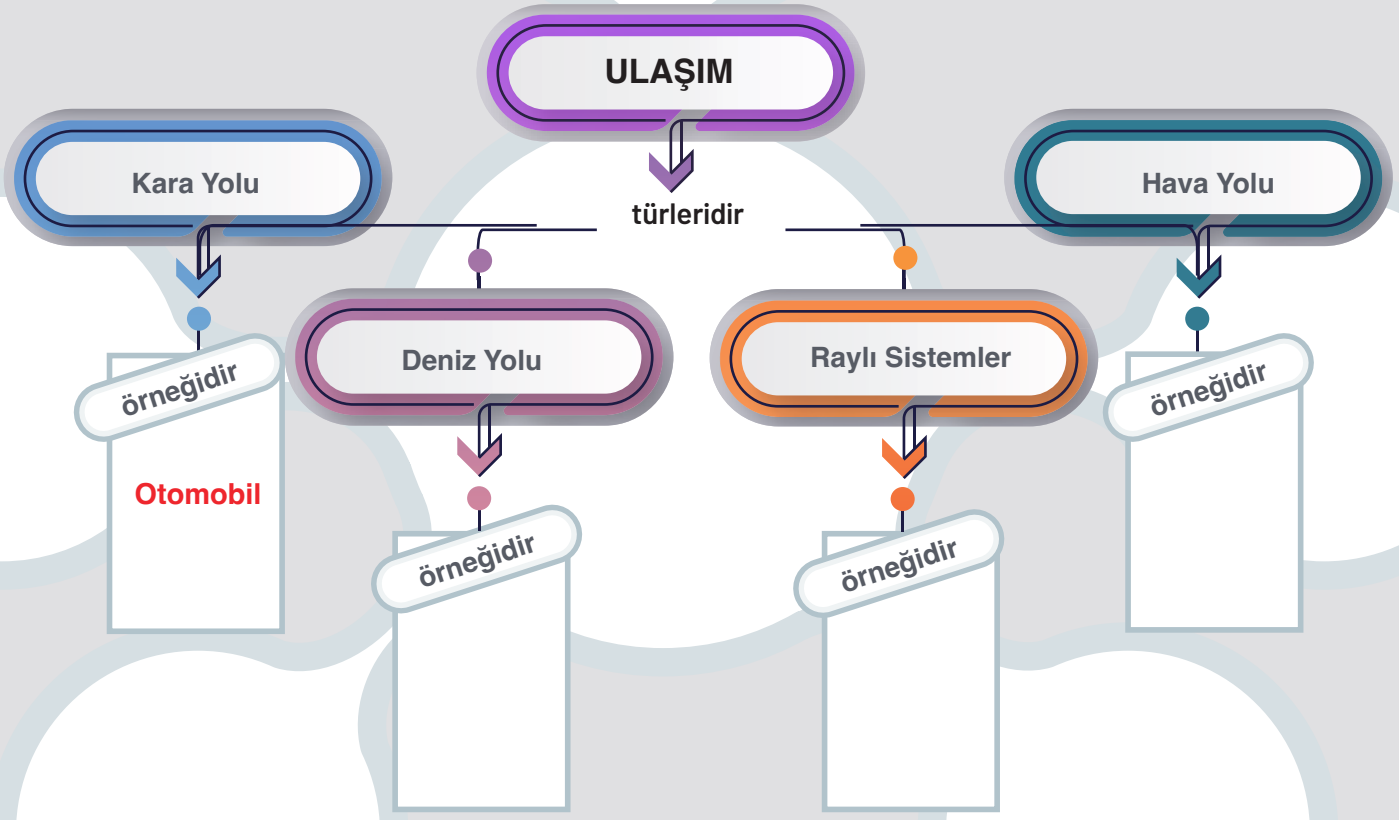

Görsel 6.4: Uçak

Bu etkinlikte yer alan icatların insan yaşamına sağladığı katkılar nelerdir? Açıklayınız.

Aşağıda bilişim ve ulaşım araçlarının günlük hayattaki kullanımı ile ilgili verilen kavram ağı etkinliğini yapınız.

KEŞFEDELIM

Aşağıda verilen görselleri ve konuşma metinlerini inceleyerek soruları cevaplayınız.

Yukarıdaki görsellerde hangi ulaşım ve iletişim araçları kullanılmıştır? Açıklayınız.

Günlük hayatta hangi ulaşım ve iletişim araçlarını kullanıyorsunuz? Sahip olmak istediğiniz ulaşım ve iletişim araçları nelerdir? Bu araçlara neden sahip olmak istiyorsunuz? Açıklayınız.

Yeni teknolojilerden sizi en çok heyecanlandıran hangisidir? Açıklayınız.

ÖĞRENELIM

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler ile ilgili metinleri okuyunuz ve etkinlikleri yapınız.

Bilim ve teknoloji, tarihin her döneminde olduğu gibi günümüzde de insanların yaşamında önemli bir yere sahiptir. İnsanlar günlük hayatlarında ihtiyaçlarını karşılamak, karşılaştıkları zorlukları aşmak ve yaşamlarını kolaylaştırmak için çeşitli çözüm yolları aramaktadır. Bu arayışlar, yeni buluşların ortaya çıkmasına ve bilimin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Günlük yaşamda teknoloji ve teknolojinin sonuçlarıyla sürekli karşılaşılmaktadır. Bu sayede insanların hayatını kolaylaştıran araçlar, yöntemler ve buluşlar ortaya çıkmıştır.

Bilim; evreni, doğayı ve olayları deney, gözlem ve araştırma yöntemleriyle inceleyerek düzenli bilgiler ortaya koyan bir bilgi sistemidir. İnsanlar geçmişten günümüze çevrelerini anlamak, sorunlara çözüm bulmak ve yaşamlarını geliştirmek amacıyla bilimden yararlanmıştır. Günümüzde bilimle bağlantılı olarak gelecekte meydana gelebilecek bilimsel, teknolojik ve toplumsal gelişmeleri inceleyen yeni çalışma alanları da ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar, mevcut şartlar ve eğilimlerden hareketle geleceği öngörmeye çalışmaktadır.

Görsel 6.5: Bilim ve teknoloji

Teknoloji ise insanların ihtiyaçlarını daha kolay ve etkili bir şekilde karşılamak amacıyla araç, gereç, makine ve yöntemler geliştirme sürecidir. Teknoloji, bilimsel bilgilerden yararlanarak insanların yaşamını kolaylaştıran ürünler ortaya koyar. Bu nedenle bilim ve teknoloji birbirini tamamlayan iki önemli alandır. Bilim yeni bilgiler üretirken teknoloji bu bilgileri günlük hayata uygular.

Günümüzde bilim ve teknoloji büyük bir gelişim göstermekte ve insan yaşamına önemli katkılar sağlamaktadır (Görsel 6.5). Özellikle iletişim, sağlık, ulaşım ve eğitim alanlarında önemli ilerlemeler yaşanmaktadır. Örneğin uzaya gönderilen uydular sayesinde iletişim ve haberleşme alanında büyük kolaylıklar sağlanmış insanlar dünyanın farklı bölgeleriyle hızlı bir şekilde bağlantı kurabilmiştir.

Bilim ve teknolojide sürekli yeni gelişmeler yaşanmakta bu yenilikler günlük yaşamın her alanında etkisini göstermektedir. Bilimsel ve teknolojik ilerlemeler toplumsal hayatı ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan değiştirmektedir. Hızlı, kaliteli ve düşük maliyetli üretim ekonomik faaliyetlerin gelişmesine katkı sağlarken uçak, hızlı tren gibi modern ulaşım araçları insanların yolculuklarını daha kolay ve konforlu hâle getirmektedir. Telefon, genel ağ, sosyal medya gibi iletişim araçları sayesinde insanlar dünyanın farklı bölgeleriyle anında iletişim kurabilmekte böylece kültürler arası etkileşim güçlenmektedir.

Karekodla verilen videoyu izleyiniz ve metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.

Bilimsel ve Teknolojik Gelişmelerin Toplum Hayatına Etkileri

Kronovizör ile ilgili video

Nanobotlar

Nanobotlar (nanometre ölçeğinde robotlar) üzerine yıllardır araştırma yapılıyor. Bu robotların uygulama alanlarından biri de vücudun çeşitli bölgelerine ilaç taşımaktır (Görsel 6.6). Bu robotların kaotik (karmaşık) bir biçimde hareket ederek bulundukları ortamın her bölgesini dolaşması amaçlanıyor. Araştırmacılar geliştirdikleri nanobotları iltihaplı yaralar üzerinde başarıyla test ettiler. Yaranın herhangi bir noktasına bırakılan robotlar, kaotik bir biçimde hareket ederek tüm yarayı dolaşıyor.

Ayrıca dar bölgelerde büyüyen, doğrudan müdahale edilmesi zor ve riskli tümörlere ilaç taşımak için de bu nanobotlardan yararlanılması amaçlanıyor.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 6.6 Nanobot

Nanobotlar sağlık alanında başka hangi hastalıkların iyileştirilmesinde kullanılabilir? Açıklayınız.

Yapay Zekâ ve Günlük Hayattaki Kullanım Alanları

Yapay zekâ, bilgisayar veya bilgisayar kontrollü robotların, akıllı varlıkların yapabildiği görevleri yerine getirme yeteneğidir. Yapay zekâ, bir insanın yapabileceği bazı görevleri daha fazla veriyi kullanarak çok hızlı bir şekilde yapmaktadır. Bu sebeple, yapay zekâ; sesli asistanlar, dil çevirileri, öneri sistemleri, yön ve konum bulma, sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri, e-ticaret ve yardımcı robot uygulamalarıyla günlük hayatımızda yer almaktadır (Görsel 6.7). Siber güvenlik, savunma sanayi gibi sektöre özel önemli çalışmalarda da kullanılmaktadır. Ülkemizde yapay zekâ çalışmaları TÜBİTAK Yapay Zekâ Enstitüsü tarafından yürütülmektedir.

(Öztemel, 2020, s.104)

Görsel 6.7: Satranç oynayan robot

Yapay zekânın gelecekteki yaşam üzerinde nasıl etkileri olabilir? Açıklayınız.

ANKA 3'ün Kuyruğu Neden Yok?

Bir uçağı gördüğümüzde gözümüze ilk çarpan bölümleri kanatları, gövdesi, motorları ve kuyruğudur. Peki, ANKA 3'ün kuyruğu nerede?

Türkiye, özel teşebbüsler/sivil firmalar ile insansız hava aracı ürün çeşitliliğini artırmaya devam ediyor. Yakın zamanlarda ise geliştirilen yeni Muharip İnsansız Uçak Sistemi (MİUS) ANKA 3'ün fotoğrafı yayınlandı. ANKA 3, sahip olduğu alışılmışın dışında tasarımı ile dikkat çekiyor.

Birçok insanlı ve insansız uçağın kuyruğu varken ANKA 3'ün tasarımında kuyruk bulunmuyor (Görsel 6.8). Kuyruksuz uçak tasarımı genellikle popüler kültürde "hayalet uçak" olarak bilinen hava araçlarında tercih ediliyor. Bu tasarım sayesinde uçakların radarlar tarafından fark edilmesi zorlaşıyor. Kuyruğu olmadığından daha hafif bir uçak üretmek de mümkün oluyor. Ayrıca uçak hareket ederken daha az hava sürtünmesine maruz kalıyor. Böylece yakıt verimliliği de artıyor. Bu nedenlerle ANKA 3'te bir kuyruk bulunmuyor.

(TÜBİTAK Bilim Genç, 2024)

Görsel 6.8: ANKA 3

ANKA-3 gibi yerli hava araçları gelecekte savunma teknolojilerinde ne tür yeniliklere öncülük edebilir? Açıklayınız.

Görsel 6.9: Nesnelerin interneti

Günümüzde akıllı telefon, televizyon, saat ve daha birçok cihaz genel ağa bağlı olarak çalışmaktadır. Genel ağ ve mobil teknolojilerin gelişmesiyle bu akıllı cihazların sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu durum, cihazların birbirleriyle bilgi alışverişi yapmasını sağlamaktadır. Arabalar, kahve makineleri, hatta giysiler bile genel ağa bağlanabilmektedir. Bu şekilde birbirine bağlı tüm cihazların oluşturduğu sisteme "**nesnelerin interneti**" denir (Görsel 6.9). Nesnelerin interneti sayesinde evler, okullar ve şehirler daha akıllı ve kullanışlı hâle gelmektedir.

Akıllı kent sisteminde; ev, yol, otopark, hastane, yeşil alan gibi kenti oluşturan tüm yapılarda teknoloji ve bilişimden yararlanılır. Böylece ulaşımda ve enerji kullanımında verimliliğin artırılması, hava ve gürültü kirliliğinin azaltılması, su kaynaklarının doğru kullanılması, güvenliğin sağlanması gibi pek çok yarar sağlanabilir. Bunun sonucunda kentte yaşayan insanlar daha iyi hizmet alır ve yaşam kalitesi yükselir.

Mahallelerde bulunan akıllı sokak lambaları, hava kararduğında otomatik olarak yanmakta ve sabah olduğunda kapanmaktadır. Böylece enerji kullanımında verimliliğin artırılmasını sağlar. Ayrıca bazı kavşaklarda yer alan akıllı trafik ışıkları, araç yoğunluğuna göre sürelerini ayarlayarak ulaşımın daha düzenli olmasını sağlamaktadır. Bu da akıllı kent sistemlerinin ulaşımı kolaylaştırdığını gösterir. Bu uygulamalar sayesinde hem zaman tasarrufu sağlanmakta hem de gereksiz enerji tüketimi azalmaktadır.

? **Sizce yaşadığınız mahallede veya şehirde nesnelerin internetine örnek olabilecek hangi akıllı uygulamalar vardır? Metindeki bilgilerden bir kanıt göstererek bunu kendi gözlem ve deneyimlerinizle ilişkilendiriniz.**

.....

.....

.....

.....

.....

Bilim ve teknoloji, tarih boyunca insanların hayatını kolaylaştırmış ve toplumların ilerlemesine katkı sağlamıştır. Bu süreçte Türk-İslam dünyasında yetişen bilim insanları matematik, astronomi, tıp, mühendislik gibi alanlarda önemli eserler ortaya koymuştur. Özellikle hem kendi dönemlerini etkilemişler hem de günümüz bilim ve teknolojisine temel oluşturmuşlardır.

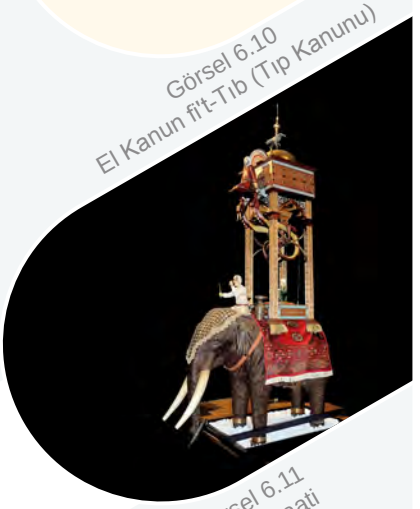
İbn-i Sina (10 ve 11. yy.), tıp alanındaki araştırmalarıyla tanınır. Kanın besinleri taşıdığını açıklamış, şeker hastalığının teşhisinde idrar incelemesinin önemini vurgulamıştır. Hastalıkların gözle görülmeyen canlılardan kaynaklanabileceğini savunarak mikrop kavramının gelişimine zemin hazırlamıştır. Yazdığı eserler yüzyıllar boyunca farklı ülkelerde ders kitabı olarak okutulmuştur (Görsel 6.10).

Görsel 6.10
El Kanun fi't-Tıb (Tıp Kanunu)

Cezerî (12 ve 13. yy.) mühendislik alanında öne çıkmıştır. Suyla çalışan makineler, otomatik saatler ve çeşitli mekanik sistemler tasarlamış; kontrol ve denge düzenekleri üzerine yaptığı çalışmalarla sibernetik biliminin öncüleri arasında yer almıştır (Görsel 6.11).

Harezmi (8 ve 9. yy.) matematikte cebirin gelişiminde, Farabi (9 ve 10. yy.) felsefe ve mantık alanında, Biruni (10 ve 11 yy.) astronomi ve coğrafyada, Ali Kuşçu (15. yy.) ise astronomi ve matematikte önemli katkılar sunmuştur. Bu bilim insanlarının ortaya koyduğu birikim, sonraki dönemlerde yapılan çalışmalara ışık tutmuş ve modern bilimin gelişimine katkı sağlamıştır.

Görsel 6.11
Fili su saati

? **Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin "iletişim, eğitim, sağlık ve ulaşım" alanlarına nasıl yansıdığı ile ilgili örnekler veriniz.**

Günümüzdeki bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkileri ile ilgili çember tartışma tekniğini kullanarak uygulama adımlarını takip ederek "Teknolojinin Toplumsal Ayak İzleri" etkinliği gerçekleştiriniz.

Uygulama Adımları

Teknolojinin Toplumsal Ayak İzleri

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfta bir çember oluşturunuz.
- Tartışma boyunca dile getirilen görüşleri tahtaya not etmesi için bir yazıcı seçiniz.
- "Günümüzdeki bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkileri nelerdir?" konusunda görüşlerinizi ifade ediniz.
- Tartışma tamamlandıktan sonra yazıcıdan aldığı notları okumasını isteyiniz.
- Tartışma sürecinde özgürlük değeri çerçevesinde nazik ve kişisel haklara saygılı olmaya özen gösteriniz.

! Tartışma sürecinin karekodla verilen kontrol listesi ile değerlendirileceğini unutmayınız.

Çember Tartışma Tekniği

Kontrol Listesi

Arkadaşlar, günlük yaşamımızda iletişimden eğitime, sağlıktan ulaşıma kadar birçok alanda teknolojik araçlardan yararlanıyoruz. Bu araçlar hem yaşamımızı kolaylaştırmakta hem de toplumların gelişimine katkı sağlamaktadır. Aşağıda verilen teknolojinin yaşamımızdaki yeri ve önemine ilişkin soruları cevaplayınız.

ÇALIŞMA YAPRAĞI

1. Günümüzde iletişim teknolojilerinden en çok hangi aracı kullanıyorsunuz ?

.....

2. Bu teknolojinin hayatınızı nasıl kolaylaştırdığını yazınız.

.....

3. Teknolojik araçların bilinçli kullanılması neden önemlidir?

.....

4. İnsanların günlük yaşamını kolaylaştıracak bir teknolojik ürün tasarlasaydınız bu ürün ne olurdu? Yazınız.

.....

5. Teknolojik buluşların iletişim, eğitim, sağlık ve ulaşım alanlarından hangisinde insanlara büyük fayda sağladığını düşünüyorsunuz?

.....

.....

Görsel 6.12

UYGULAYALIM

Geleceğin iletişimi, eğitimi, sağlığı, ulaşımı konuları ile ilgili fikir taraması tekniğini kullanarak uygulama adımlarını takip ederek "Geleceğin Dünyasına Yolculuk" etkinliğini gerçekleştiriniz.

Fikir Taraması Tekniği

Uygulama Adımları

Geleceğin Dünyasına Yolculuk

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfınızda sayıca eşit dört gruba ayrılınız.
- Gruplar olarak "geleceğin iletişimi, eğitimi, sağlığı, ulaşımı" konularından birini seçiniz.
- Aşağıdaki yazılı kaynakları ve altlarındaki soruları okuyarak seçtiğiniz konuyla ilgili çıkarımlarda bulununuz. Ayrıca kendi gözlem ve deneyimlerinizden hareketle bilim ve teknolojinin gelecekte iletişim, eğitim, sağlık ve ulaşım alanlarında toplumsal hayatı nasıl etkileyebileceğine dair değerlendirmeler yapınız.
- Yaptığınız çıkarımları yazılı ya da görsel olarak ifade ediniz.

Kaynak A

Felçli Hastaların Konuşmasını Sağlayan Teknoloji

Çeşitli hastalıklar nedeniyle konuşma yeteneğini kaybetmek birçok insan için hayli zorlayıcı bir durum. Bu noktada bilim insanları felç gibi rahatsızlıklar nedeniyle konuşma yeteneğini kaybeden insanlar için hayatı kolaylaştıracak bir teknoloji üzerinde çalışıyor.

Araştırmacılar yapay zekâ algoritmasını kullanarak, beyin sinyallerini yorumlayan ve metne dönüştürebilen, beyin okuma cihazı olarak tanımlanabilecek bir beyin-bilgisayar arayüzü geliştirdi. Arayüz, beyinden gelen sinyalleri bilgisayar tarafından oluşturulan bir sesle kelimelere dönüştürüyor (Görsel 6.13).

Bu gelişme hastaların aile ve arkadaş ilişkilerini sağlıklı bir şekilde sürdürmelerini sağlama, iş hayatlarına devam edebilme ve dış dünya ile bağlantıda kalmalarını kolaylaştırma açısından büyük bir adım.

(Yetiş, 2023)

Görsel 6.13
Sağlık ve teknoloji

Okuduğunuz haber ile kendi gözlem ve deneyimlerinizden hareketle bilim ve teknolojinin gelecekte iletişim alanında ne tür gelişmelere sahne olacağını düşünüyorsunuz? Açıklayınız.

Teknoloji eğitimi nasıl yeniden icat ediyor?

Stanford Eğitim Enstitüsü Dekanı "Teknoloji, insanların eğitim hakkındaki varsayımlarını kontrol etmelerini gerektiriyor (Görsel 6.14)." Özellikle yapay zekanın önyargıları kopyalamada ve geçmişte işlerin yapılış biçimini, zayıf öğretim modelleri de dâhil olmak üzere, otomatikleştirmede çok etkili olduğunu belirtti. "Yapay zekâ öğrencilerin materyal üretmeleri ve ortalama olmayan çocukları tespit edip onlara göre özelleştirebilmemiz eğitim ortamları oluşturmamıza da olanak sunuyor. Bu, tamamen yeni öğretim yöntemleri düşünmek için bir fırsat ve görmeyi umduğum yol bu."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 6.14
Eğitim ve teknoloji

Okuduğunuz haber ile kendi gözlem ve deneyimlerinizden hareketle bilim ve teknolojinin gelecekte eğitimi nasıl şekillendireceğini düşünüyorsunuz? Açıklayınız.

Kaynak B

Alzheimer'ı (Alzaymır) Yavaşlatan İlk İlaç Onaylandı

Görsel 6.15: İlaç

Amiloid beta sinir hücreleri arasında birikerek beyinde plak oluşturan bir tür proteindir. Amiloid beta proteinlerinin beyinde birikmesi ise sinir hücrelerine hasar vererek hafıza ve düşünme kaybına neden olur. Bu da alzheimer hastalığının oluşmasına yol açar.

ABD'den ve Japonya'dan teknoloji şirketleri, geliştirdikleri alzaymır ilacının, hastalığın beyni tahrip etme sürecini yavaşlattığını açıkladı (Görsel 6.15). İlaç tedaviye alzheimer hastalığının erken evrelerinde başlanırsa hafıza ve düşünmedeki bozulmaları yavaşlatabiliyor. Ancak alzaymır hastalığının ileri evrelerinde kullanılmaya başlanması durumunda etkili olamıyor.

(Millî Eğitim Bakanlığı, 2024, s. 2)

Okuduğunuz haberden, kendi gözlem ve deneyimlerinizden hareketle bilim ve teknolojinin gelecekte sağlık alanında ne tür gelişmelere sahne olacağını düşünüyorsunuz? Açıklayınız.

İspanya'da Toplu Ulaşımda İlk Sürücüsüz Elektrikli Otobüs Denemesi Başladı

Görsel 6.16
Elektrikli otobüs

Çevreci ve sürdürülebilir yeni toplu ulaşım tedbirlerini desteklemek amacıyla İspanya'nın başkenti Madrid'de başlatılan proje kapsamında ilk sürücüsüz elektrik otobüsünün deneme seferi kentteki park alanında yapıldı (Görsel 6.16)."Bu araçlar, toplu ulaşım sorunlarına çözüm sunuyor ve çok kısa sürede piyasada rekabete açık duruma gelecek. Büyük araçların giremediği şehir merkezleri, park alanları, üniversiteler, sanayi siteleri gibi yerlerde bu tip araçlar kullanılabilir. Şu anda zaten dünyanın farklı yerlerde bir çok kentte, bu araçların deneme seferleri yapılıyor." açıklamalarında bulunuldu.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Okuduğunuz haber ile kendi gözlem ve deneyimlerinizden hareketle bilim ve teknolojinin gelecekte ulaşım alanında ne tür gelişmeler yaşanacağını düşünüyorsunuz?Açıklayınız.

Öğrenme Galerisi tekniğini kullanarak uygulama adımlarını takip ederek "Düşünce Sergimiz" etkinliğini yapınız.

Uygulama Adımları

Düşünce Sergimiz

- Grup olarak oluşturduğunuz yazılı ya da görsel ürünleri sınıf duvarınıza asınız.
- Hazırlanan galerileri gezerek inceleyiniz.
- Galeri gezerken o konu hakkında varsa kendi öngörülerinizi galerilere ekleyiniz.

Etkinliğin öğrenci gözlem formu aracılığıyla değerlendirileceğini unutmayınız.

Gözlem Formu

DEĞERLENDİRELİM

Geleceğin insanlarına bilimsel ve teknolojik gelişmelerin 2071 yılındaki günlük yaşamlarını nasıl etkileyeceğine dair öngörülerinizi içeren bir mektup yazınız.

Yazacağınız mektubun karekodla verilen "Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı" aracılığıyla değerlendirileceğini unutmayınız.

Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı

Geleceğe Mektup

Aşağıdaki tablolarda konu boyunca çalışmalarınızı en iyi şekilde ifade eden seçeneğin altına "✔" işareti koyunuz.

Öz Değerlendirme Formu

		Evet	Kısmen	Hayır
1	Konu boyunca kendi fikirlerimi açık ve anlaşılır şekilde ifade ettim.			
2	Geleceğe yönelik özgün fikirler geliştirdim.			
3	Arkadaşlarımın fikirlerini dikkatle dinledim ve onlara saygı gösterdim.			
4	Bilim ve teknolojinin toplumsal hayat için önemini kavradım.			
5	Bilimsel buluşların ve teknolojik yeniliklerin günlük yaşamdaki önemini açıklayabildim.			
6	Bilim ve teknolojinin toplumsal yaşam üzerindeki etkilerine örnek verebildim.			
7	Konu ile ilgili verilen görevleri zamanında ve özenle tamamladım.			
8	Gelecekte teknolojinin hayatımızı nasıl değiştirebileceğine dair en az bir yenilik önerdim.			
9	Gelecekte teknolojinin öğrenci ve öğretmenlere sağlayacağı faydalara ilişkin bir fikir geliştirdim.			
10	Gelecekte teknolojinin insanların yaşamını nasıl kolaylaştırabileceğini açıkladım.			

Akran Değerlendirme Formu

Konu : Bilimsel ve Teknolojik Gelişmelerin Geleceği
Alan : .....
Değerlendiren Öğrenci Adı : .....
Değerlendirilen Grup Adı : .....
Tarih : .....

		Evet	Kısmen	Hayır
1	Grup üyeleri uyum içinde çalıştı.			
2	Her üye görevini yerine getirdi.			
3	Grup içinde fikir alışverişi yapıldı.			
4	Bilimsel ve teknolojik gelişmelere uygun örnekler verildi.			
5	Çıkarımlar geleceğe yönelik mantıklı tahminler içeriyordu.			
6	Oluşturulan ürün açık ve anlaşılır özellikteydi.			
7	Ürün özgün bir şekilde oluşturuldu.			
8	Yeni fikirler ortaya koydu.			
9	Geleceğe yönelik düşünceleri ilgi çekiciydi.			

Gelecek Derse Hazırlık

- Sosyal bilim dallarının hangileri olduğunu araştırınız.
- Gruplar olarak birer tane A3 kâğıdı getiriniz.

DÜŞÜNELİM

SOSYAL BİLİMLERİN ÇALIŞMA ALANLARI

Listedeki sosyal bilim dallarını belirleyiniz. Her seçime ait toplam sayıyı ilgili alana yazınız.

Bilim Dalları	Sosyal Bilim Dalları	
	Evet	Hayır
Arkeoloji	✓	
Biyoloji		
Coğrafya		
Ekonomi		
Fizik		
Felsefe		
Hukuk		
Kimya		
Matematik		
Sosyoloji		
Tarih		
Tıp		
Toplam		

KEŞFEDELİM

Aşağıda verilen Sosyal Bilimler Ağacı'nın yapraklarına neler yazılabileceğini düşününüz. Boş bırakılan yapraklara uygun kavramları yazınız.

ÖĞRENELİM

Sosyal bilimler ve çalışma alanları ile ilgili metinleri okuyunuz ve etkinlikleri yapınız.

Sosyal bilimler; insanların toplum içinde nasıl yaşadığını, birbirleriyle nasıl ilişki kurduğunu ve bu ilişkilerin bireyler ile toplumlar üzerindeki etkilerini inceleyen bilim alanıdır. Sosyal bilimler, insan davranışlarını ve toplumsal olayları nesnel ve sistemli bir bakış açısıyla ele alır. İnsanların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal faaliyetleri sosyal bilimlerin temel inceleme konuları arasındadır.

Sosyal bilimler; insanın fiziksel özelliklerinden çok, toplumla kurduğu ilişkiler ve bu ilişkilerin sonuçları üzerinde durur. İnsanların geçmişteki yaşam biçimlerini, günümüzdeki toplumsal yapıları ve geleceğe yönelik değişimleri anlamaya yardımcı olur. Bu sayede bireyler yaşadıkları toplumu daha iyi tanır, toplumsal sorunları fark eder ve çözüm yolları geliştirebilir.

Sosyal bilimler, toplum bilimleri olarak da adlandırılır ve insanı merkeze alan farklı bilim dallarından oluşan bir bütündür. Tarih, coğrafya, arkeoloji, antropoloji, ekonomi, hukuk, sosyoloji, felsefe gibi bilim dalları sosyal bilimlerin önemli çalışma alanları arasında yer alır. Bu bilim dalları, insanı ve toplumu farklı yönlerden inceleyerek yaşadığımız dünyayı daha iyi anlamamıza katkı sağlar. Sosyal bilim dallarından bazıları şunlardır:

Arkeoloji; geçmişte yaşamış uygarlıklara ait alet, takı, kıyafet, çanak, çömlek, sanat eseri gibi kalıntıları inceleyen kazı bilimidir (Görsel 6.17). Eski medeniyetleri tarih, filoloji, coğrafya, sosyoloji, antropoloji gibi bilim dallarından yararlanarak inceler. Geçmiş uygarlıkların kültürel, sosyal, siyasal ve ekonomik yönleri hakkında bilgiler sunar.

Görsel 6.17

Ülkemizde yapılan arkeolojik kazılarda örneğin Göbeklitepe, Çatalhöyük gibi alanlarda bulunan taş yapılar, süs eşyaları ve çömlekler, eski toplulukların günlük yaşamı, dinî inançları ve sanat anlayışları hakkında bilgiler sağlar. Ayrıca Efes Antik Kenti, Truva gibi bölgelerdeki kalıntılar; ticaret, şehir planlaması ve sosyal yaşam hakkında önemli ipuçları sunar. Bu örnekler, arkeolojinin hem geçmiş uygarlıkların anlaşılmasına hem de günlük hayatta kullanılan nesneler ve kültürel uygulamalarla bağlantı kurulmasına yardımcı olduğunu gösterir.

Görsel 6.18

Coğrafya, insan ile yeryüzü arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bilim dalıdır (Görsel 6.18). İnsanların yaşadıkları çevreyi tanımalarına ve bulundukları yerle ilgili sorunlara duyarlı olmalarına katkıda bulunur. Coğrafya bilgisi sayesinde insanlar doğayı tanır, doğayla etkileşime geçer, ihtiyaçlarını karşılar ve çevrelerine uyum sağlarlar.

Ülkemizde Karadeniz'deki fındık bahçelerinin dik yamaçlara uygun olarak teraslama yöntemiyle işlenmesi, insanların coğrafi yapıya uyum sağlama çabalarını gösterir. Göller bölgesinde kurulan sulama kanalları, tarım için su kaynaklarının değerlendirilmesini ve çevreyle etkileşimi gösterirken İstanbul Boğazı ve diğer köprülerin inşası, insanların ulaşım ihtiyaçlarını coğrafi koşullara uygun olarak çözme çabalarını yansıtır. Ayrıca Kapadokya'daki peri bacaları ve yer altı şehirleri, hem doğal oluşumlarla hem de insan yaşamıyla kurulan etkileşimin somut örneklerindendir. Bu örnekler, coğrafyanın günlük yaşamla olan bağlantısını ve insanların yaşadıkları çevreyi anlamak ve ona uyum sağlamak için coğrafya bilgisinden nasıl yararlandığını gösterir.

Ekonomi, insanların yaşamlarını sürdürebilmek için üretme ve ürettiklerini paylaşma biçimleri ile bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin bütünüdür (Görsel 6.19). Ekonomi üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerini inceler. Bir ülkenin yaptığı ihracat ve ithalat da ekonominin konusuna girer.

Görsel 6.19

Ülkemizde üretilen zeytin ve zeytinyağının hem iç piyasada tüketilmesi hem de yurt dışına ihraç edilmesi, üretim ve ihracat sürecini gösterir. İstanbul'daki büyük pazarlar ve süpermarket zincirleri, ürünlerin dağıtımı ve tüketimiyle ilgili örneklerdir. Ayrıca ülkemizde otomobil fabrikalarında yapılan üretim ve ihracat, ekonomik faaliyetlerin hem ülke hem de uluslararası düzeyde nasıl işlediğini gösterir. Bu örnekler, ekonominin günlük yaşamda insanların ihtiyaçlarını karşılamada ve ülke ekonomisine katkı sağlamada ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Görsel 6.20

Felsefe; bireyin insan, hayat, toplum, dünya ve evren üzerine düşünmesi, soru sorması ve sorgulaması sonucunda ortaya çıkan bir bilim dalıdır. Başka bir ifadeyle felsefe "düşünce bilimi"dir (Görsel 6.20). Bilgiyi arayış felsefeyi en iyi tanımlayan ifadedir. "Ben kimim?" , "Hayatın anlamı nedir?" gibi felsefi sorular her alana yönelik olabilir. Bu yönüyle felsefe, sorgulama yapmayı teşvik eder ve sorunlara farklı açılardan bakma alışkanlığı kazandırır.

Derslerde tartışma etkinliklerinin yapılması sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesine yardımcı olur. Konferanslar, forumlar, seminerler ve tartışma programları bireylerin çeşitli konular üzerinde düşünmesini teşvik eder. Bu örnekler, felsefenin günlük yaşamda insanın düşünme ve sorgulama ile nasıl iç içe olduğunu göstermektedir.

Hukuk; insanın diğer insanlar, toplum ve devletle olan ilişkilerini düzenleyen yazılı kurallar bütünüdür (Görsel 6.21). Hukuk bilimi, insanların sahip oldukları hakları hangi yollarla kullanabileceklerini ve bu hakların nasıl korunacağını inceleyen bir alandır. Aynı zamanda kuralların günlük hayatta nasıl uygulandığını açıklayarak bireylerin hem kişisel hem de toplumsal haklarının güvence altına alınmasına katkı sağlar. Hukuk sisteminin sağlıklı işlemesinde yasalar, mahkemeler ve hâkimler belirleyici bir role sahiptir. Bu yapı sayesinde toplumda adalet duygusu güçlenir ve toplumsal düzen sağlanır.

Görsel 6.21

Ülkemizde trafik kurallarına uymak ve trafik cezalarının uygulanması, bireylerin güvenliğini ve haklarını koruyan bir hukuk uygulamasıdır. Tüketici hakları ile ilgili şikâyetlerin Tüketici Hakem Heyetleri aracılığıyla çözülmesi, bireylerin haklarını kullanabilmelerine örnek oluşturur. Ayrıca nüfus müdürlüklerinde kimlik, evlilik işlemlerinin yasal düzenlemelere göre yürütülmesi gibi örnekler hukuk kurallarının günlük yaşamda toplumun düzenini sağlama işlevini göstermektedir.

Görsel 6.22

Sosyoloji; sosyal kurumları, yapıları, kültürleri, sosyokültürel politikaları ve insanların toplumsal hayattaki etkileşimlerini inceleyen bilim dalıdır (Görsel 6.22). Sosyoloji, toplum bilimi olarak bireylerin yaşadıkları toplumu ve toplumsal yaşam biçimlerini daha iyi tanımalarını sağlar. Ayrıca toplumların zaman içinde geçirdiği değişimleri de araştırır.

Ülkemizde şehirlerdeki toplu taşıma sistemleri ve insan davranışları sosyolojik incelemeler için örnek oluşturur; insanların sabah ve akşam saatlerinde toplu taşımada nasıl etkileşimde bulunduğu gözlemlenebilir. Ayrıca Ramazan ayında düzenlenen iftar, yardımlaşma etkinlikleri gibi örnekler insanların toplumsal dayanışma ve kültürel değerlerle nasıl etkileşimde bulunduğunu gösterir.

Tarih, geçmişte yaşanmış olayları belgelerle yer ve zaman bilgisi vererek neden-sonuç ilişkisi içinde inceleyen bilim dalıdır (Görsel 6.23). Tarihin konusu insanın geçmişidir. Tarih bilimi sayesinde insanlar geçmişlerini, kültürlerini, millî ve manevi değerlerini öğrenir. İnsanların ülkeleriyle olan bağları güçlenir. Aynı zamanda tarih, insanlara günümüzdeki uygarlık düzeyine ulaşma sürecinde tüm medeniyetlerin katkısına yönelik farkındalık kazandırır. Geçmişten beslenen tarih, geleceğe yön vermek için de büyük önem taşır.

Görsel 6.23

Ülkemizde eski nüfus sayımları ve aile tarihini yansıtan nüfus kayıtları, insanların yaşam biçimleri, toplumsal düzenleri ve aile yapıları hakkında ipuçları verir. Ayrıca millî mücadele müzeleri ve millî mücadele belgeleri, ülkemizin bağımsızlık sürecini ve halkımızın bu süreçteki çabalarının anlaşılmasına yardımcı olur. Bu örnekler, tarihin günlük yaşamla ve kültürel mirasımızla olan bağını göstermektedir.

Bilgi Kutusu

İlk defa 2003 yılında İstanbul'da açılan sosyal bilimler liseleri, ortaöğretimin genel amaçlarının yanı sıra edebiyat ve sosyal bilimler alanlarında öğrencilerin bilim insanı olarak yetiştirilmelerine kaynaklık etmeyi amaçlamaktadır. Sosyal bilimler liseleri özel program ve proje uygulayan eğitim kurumları kapsamındadır ve T.C. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan merkezî sınavla öğrenci almaktadır.

Öğrendiğiniz bilgilerden yola çıkarak karekodla verilen sosyal bilim dalları ile ilgili etkinliği yapınız.

Sosyal Bilimlerin Çalışma Alanlarıyla İlgili Bilgi Kartları

Uygulama adımlarını takip ederek "Sosyal Bilimlerin İzinde" etkinliğini yapınız.

Uygulama Adımları

Sosyal Bilimlerin İzinde

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfça bir çember oluşturunuz.
- Konuşma sırasının belli olması için elinizde bir nesne (kalem, şişe vb.) bulundurunuz.
- Öğretmenin sorduğu sosyal bilim dalının çalışma alanlarını söyleyiniz.
- Verilen cevabın doğru ya da yanlış olmasına bakmadan sıranın bir sonraki kişiye geçmesini sağlayınız.
- Verilen cevaplardan yola çıkarak sınıf arkadaşlarınızla sosyal bilim dallarının tanımlarını yapınız.

Etkinliğin gözlem formu aracılığıyla değerlendirileceğinizi unutmayınız.

Gözlem Formu

Karekodla verilen dijital kitapçığı inceleyerek sosyal bilim dallarının benzer ve farklı özelliklerini belirleyiniz.

Sosyal Bilim Dalları

Çember tartışma tekniğini kullanarak uygulama adımlarını takip ederek "Bilim Dalları Arasındaki Bağlar ve Farklar" etkinliğini yapınız.

Uygulama Adımları

Bilim Dalları Arasındaki Bağlar ve Farklar

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfta çember oluşturunuz.
- Tartışma boyunca dile getirilen görüşleri tahtaya not etmek için bir yazıcı seçiniz.
- "Sosyal bilim dallarının benzer ve farklı özellikleri nelerdir?" konusu ile ilgili görüşlerinizi ifade ediniz.
- Tartışma sırasında dile getirilen görüşlerin güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirerek ortak özellikleri ve farklılıkları gerekçeleriyle açıklayınız.
- Tartışma tamamlandığında arkadaşınızdan tahtaya yazdığı notları okumasını isteyiniz.

UYGULAYALIM

Servis altlığı tekniğini kullanarak uygulama adımlarını takip ederek "Düşünce Masası Kuruyoruz" etkinliğini yapınız.

Servis Altlığı Tekniği

Uygulama Adımları

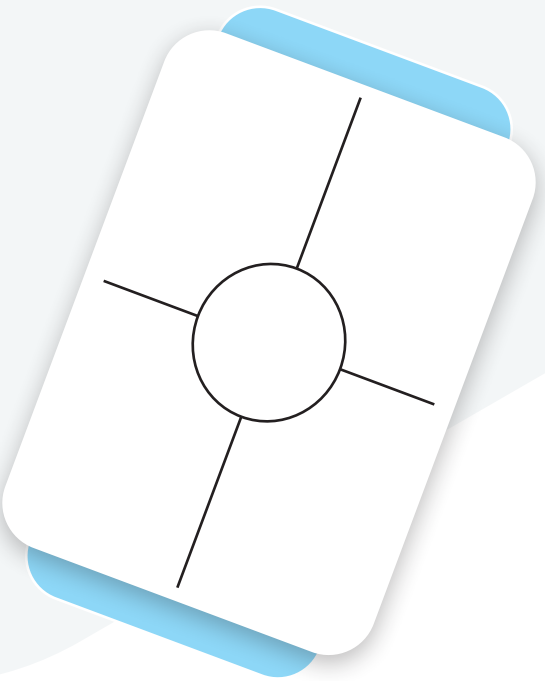
Düşünce Masası Kuruyoruz

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfınızda dörder kişilik gruplara ayrılınız.
- Öğretmeninizin verdiği kâğıda sosyal bilimlerin genel çalışma alanlarına dair önermeler yazınız. Örneğin Sosyal bilimler insan davranışlarını ve toplum içindeki ilişkileri inceleyen bilim dallarını kapsar.
- Kâğıdı her grup üyesinin yazabileceği bir bölüm ve ortada cevaplarınızı özetleyebileceğiniz bir yer olacak şekilde bölünüz.
- Kâğıdın size ayrılan bölümüne, sosyal bilimlerin genel çalışma alanlarıyla ilgili bir önerme yazınız veya bunu çizimle görselleştiriniz.
- Yazdıklarınızı veya çizdiklerinizi grup arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Grup arkadaşlarınızla paylaştığınız bilgileri tartışarak iki veya üç ana fikir ortaya koyunuz.
- Belirlediğiniz fikirleri kâğıdın orta kısmına yazınız ve sınıfınızla paylaşınız.
- Paylaşım sürecinde ortaya çıkan fikirleri sınıf olarak tartışınız.

Etkinliğin anekdot kaydı aracılığıyla değerlendirileceğini unutmayınız.

Görsel 6.24

Anekdot Kaydı

DEĞERLENDİRELİM

Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

Anlat Bakalım: Sosyal Bilimler

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfınızda sayıca eşit iki gruba ayrılınız.
- Karekodla verilen kart örneklerine göre kartları kendiniz yapabilir veya imkânlar dahilinde çıktı alabilirsiniz.
- Oyuna başlayacak grubu belirleyiniz. Bu grubun ilk oyuncusundan öğretmeninizdeki kartlardan birini çekmesini isteyiniz.
- Arkadaşınızdan bir dakika içinde kartta yazan bilim dalını yasak kelimeleri kullanmadan kendi grubuna anlatmasını isteyiniz.
- Arkadaşınıza süre dolana kadar kart çekip anlatmaya devam etmesi gerektiğini hatırlatınız.
- Doğru bilinen her bir kart için grup hanesine bir puan yazınız.
- Her gruptan sırayla bir kişi anlatacak şekilde kartlar bitene kadar oyuna devam ediniz.
- Kartlar bittiğinde grupların puanlarını sayınız. Oyunu kazanan grubu alkışlayınız.

Görsel 6.25

Oyun Kartları

DÜŞÜNELİM

TOPLUMSAL HAYATTA KARŞILAŞILABİLECEK PROBLEMLERE ÇÖZÜM ÜRETME

Verilen görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

Görsel 6.26

Görsel 6.27

İki görsel arasındaki farkları bulunuz.

İkinci görseldeki sorun nedir? Bu sorunun neden kaynaklandığını açıklayınız.

Tespit ettiğiniz sorunları ortadan kaldırmak için neler yapılmalıdır? Düşüncelerinizi yazınız.

KEŞFEDELİM

Verilen hikâyeyi okuyarak hikâye haritasını doldurunuz ve soruyu cevaplayınız.

Mahalledeki Çevre Kirliliği

Bir gün Serap, okuldan eve dönerken sokaklarda biriken çöpleri fark etti. Çöp kutularının bazıları devrilmiş, bazı sokaklarda ise hiç çöp kutusu yoktu. Kötü koku ve kirli görüntü onu rahatsız etti. Bu durumun çevre sağlığı için de sorun oluşturduğunu düşündü.

Eve gidince çözüm yolları üzerine düşündü. Her sokağa yeterli sayıda çöp kutusu konulması, kutuların düzenli boşaltılması ve insanlara temizlik konusunda bilgilendirme yapılması gerektiğini not aldı. Ertesi gün mahallede kaç çöp kutusu olduğunu, hangilerinin kırık olduğunu ve hangi sokaklarda hiç bulunmadığını araştırdı. Market ve berberde çalışanlara çöplerin ne sıklıkla toplandığını sordu.

Topladığı bilgilere göre bazı sokaklarda çöp kutusu yoktu, var olanların çoğu dolu ya da kırılmıştı ve temizlik hizmeti düzenli değildi. Sorunun yalnızca insanların dikkatsizliğinden değil yetersiz hizmetten de kaynaklandığını anladı.

Arkadaşlarıyla birlikte muhtara gidip çözüm önerilerini sundu. Kısa süre sonra belediye yeni çöp kutuları yerleştirdi ve temizlik hizmetini düzenli hâle getirdi. Böylece mahalle daha temiz ve sağlıklı bir görünüme kavuştu.

Hikâyenin adı?
.....
.....

Kim?
.....
.....

Nerede?
.....
.....

Ne zaman?
.....
.....

Ne oldu?
.....
.....

Sorun neydi?
.....
.....

Çözüm nasıl gerçekleşti?
.....
.....

Sonuç ne oldu?
.....
.....

Görsel 6.28

Sizin de yakın çevrenizde tanık olduğunuz sorunlar var mı? Sizce bu sorunlar neden kaynaklanmaktadır? Açıklayınız.

ÖĞRENELİM

Problem çözme süreci ile ilgili verilen metinleri okuyunuz ve etkinlikleri yapınız.

Uygulama adımlarını takip ederek beyin fırtınası ile etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

Hayatın İçindeki Sorunlar ve Biz

- Toplumsal hayatta karşılaştığınız ya da karşılaşabileceğiniz problemlerin neler olduğunu düşününüz.
- Düşündüğünüz problem durumlarını sırayla sınıfınızda paylaşınız.
- Duygu ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla etkili iletişim kurarak ve dostluk değerine uygun olarak paylaşmaya dikkat ediniz.
- Gönüllü bir arkadaşınızdan tahtaya çıkmasını ve sınıfça belirlediğiniz problem durumlarını yazmasını isteyiniz.

İnsanlar günlük yaşamlarında birçok problemle karşılaşırlar. Problem, günlük hayatta karşımıza çıkan ve çözülmesi gereken durumlar için kullanılan bir kavramdır. Çözüm gerektiren her durum bir problemdir. Bu problemler evde, okulda, sokakta ya da farklı ortamlarda ortaya çıkabilir.

Örneğin evden çıkarken anahtarınızı unutabilirsiniz. Okuldan dönerken servisi kaçırabilirsiniz. Arkadaşınızla oyun oynarken kurallarda anlaşmazlık yaşayabilirsiniz. Telefonun şarjı bitmiş olabilir ve acil bir arama yapmanız gerekebilir. Kütüphaneden ödünç aldığınız kitabı kaybedebilirsiniz.

Toplumsal sorunlar, sadece bazı insanları değil toplumun büyük bir kısmını etkileyen ve insanların yaşamını zorlaştıran problemlerdir. İşsizlik, yoksulluk, çevre kirliliği, çarpık kentleşme, ulaşım sorunları, göç sorunları toplumsal sorunlara örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca şiddet, trafik sorunları ve doğal kaynakların bilinçsiz kullanılması da birçok insanı etkileyen önemli sorunlar arasındadır. Bu sorunlar toplumdaki huzur, güven ve dayanışmayı olumsuz etkilemektedir.

Bunların hepsi çözülmesi gereken problemlerdir ve böyle durumlarla başa çıkmayı öğrenmek, günlük hayatta daha başarılı olmaya yardımcı olur. Bir problemle karşılaştığınızda panik yapmak yerine sakin kalmak, durumu dikkatle değerlendirmek ve çözüm yollarını düşünmek gerekir. Problem çözme sürecinde şu adımları izleyebilirsiniz:

1 Problemi Tanıma

Bu aşama, çözüm sürecinin en önemli basamağıdır çünkü yanlış tanımlanan bir problem, yanlış çözümlere yol açar. Problemin neden ortaya çıktığı, kimleri etkilediği, ne zamandır sürdüğü, hangi sonuçlara yol açtığı gibi sorular sorulur. Sorulara yönelik bilgiler toplanarak problemin sınırları belirlenir ve konu netleştirilir.

2 Model Geliştirme

Problemin çözümü için bir yol haritası hazırlanır. İzlenecek adımlar planlanır ve bir model oluşturulur. Bu model; şema, plan ya da strateji şeklinde olabilir. Amaç rastgele değil düzenli ve sistemli bir şekilde ilerlemektir. Bu aşamada hangi yöntemlerin kullanılacağına karar verilir.

3 Araştırma Yapma

Hazırlanan plana göre araştırma yapılır. Problemle ilgili bilgiler toplanır, veriler elde edilir ve gerekli incelemeler gerçekleştirilir. Güvenilir kaynaklardan yararlanılır; anket, gözlem, görüşme gibi yöntemler kullanılabilir. Amaç, tahminlere değil kanıtlara dayalı bilgi edinmektir. Toplanan veriler çözümün temelini oluşturur.

4 Verilerin Analizi ve Yorumu

Elde edilen veriler düzenlenir, sınıflandırılır ve incelenir. Veriler tablo, grafik veya notlar hâline getirilerek daha anlaşılır duruma getirilir. Benzer ve farklı yönler belirlenir, önemli noktalar vurgulanır. Son olarak verilerin problemle ilişkisi değerlendirilir ve elde edilen bulgular yorumlanır.

5 Çözüm Üretme

Analiz edilen verilere dayanarak çözüm önerileri geliştirilir. Çözümün gerçekçi, uygulanabilir ve probleme uygun olması önemlidir. Bu aşamada birden fazla çözüm alternatifi karşılaştırılarak en uygun ve uygulanabilir olan tercih edilir.

6 Değerlendirme

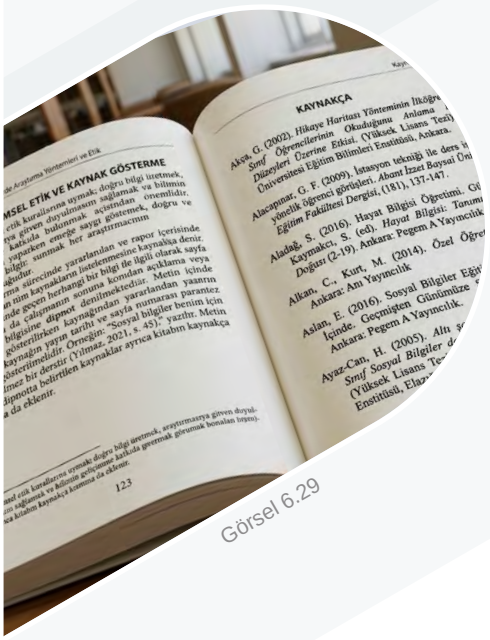
Seçilen çözüm uygulanır veya paylaşılır. Çözümün etkili olup olmadığı kontrol edilir ve gerekiyorsa düzenlemeler yapılır. "Problem çözüldü mü?", "Beklenen sonuca ulaşıldı mı?" gibi sorulara cevap aranır. Eğer çözüm yeterli değilse süreç yeniden gözden geçirilir ve iyileştirmeler yapılır.

Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

- Öğretmeninizin rehberliğinde beş kişilik gruplara ayrılınız.
- Grup arkadaşlarınızla tahtaya yazılan problemlerden birini seçerek düşüncelerinizi bir cümle ile ifade ediniz.
- Grup arkadaşlarınızla seçtiğiniz problemin çözümüne yönelik beyin fırtınası yaparak çözüm yolu geliştiriniz ve ortaya çıkan çözüm yolu önerilerini not ediniz.
- Küçük grup tartışması yaparak not aldığınız model önerilerinden birini seçiniz.
- Seçtiğiniz model doğrultusunda bir araştırma planı hazırlayınız.
- Planınızda; farklı kaynakların incelenmesine, çevrenizdeki insanlarla görüşmeler yapılmasına ve probleme ilişkin verilerin toplanmasına ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine yer veriniz.
- Hazırladığınız plan doğrultusunda çevrenizdeki insanlarla görüşmeler yaparak probleme ve çözüm önerilerine ilişkin veri toplayınız.
- Araştırma sürecinde gösterdiğiniz emek ve süreklilik, elde edilen bilginin kalitesini doğrudan etkiler.

! Bu süreçte düzenli ve sabırlı çalışmanın, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmada önemli olduğu unutmayınız.

Görsel 6.29

Bilimsel çalışmalarda yalnızca kaynak göstermek yeterli değildir aynı zamanda bilimsel etik kurallarına da uyulmalıdır. Bilimsel etik; araştırma yaparken dürüst, tarafsız ve sorumlu davranmayı ifade eder. Başkasına ait fikirleri, verileri veya görselleri izinsiz ve kaynak göstermeden kullanmak etik değildir. Ayrıca araştırma sonuçlarını değiştirmek, gerçek dışı veri eklemek (sahtecilik) ya da var olan verileri çarpıtmak da bilimsel etik ihlalidir.

Bilimsel etik kurallarına uymak; doğru bilgi üretmek, araştırmacıya güven duyulmasını sağlamak ve bilimin gelişimine katkıda bulunmak açısından önemlidir. Araştırma yaparken emeğe saygı göstermek, doğru ve güvenilir bilgi sunmak her araştırmacının sorumluluğudur. Araştırma sürecinde yararlanılan ve rapor içerisinde atıf yapılan tüm kaynakların listelenmesine kaynakça denir. Metin içinde geçen herhangi bir bilgi ile ilgili olarak sayfa altına ya da çalışmanın sonuna konulan açıklama veya kaynak bilgisine dipnot denilmektedir. Metin içinde kaynak gösterilirken kaynağından yararlanılan yazarın soyadı, kaynağın yayın tarihi ve sayfa numarası yay ayraç içinde gösterilmelidir. Örneğin "Sosyal bilgiler benim için vazgeçilmez bir derstir (yazarın soyadı, yıl, sayfa numarası)." yazılır. Metin içinde dipnotta belirtilen kaynaklar ayrıca kitabın kaynakça kısmına da eklenir (Görsel 6.29). Yeni bir eser yazılırken faydalanılan kaynaklar belirtilmezse bilgi hırsızlığı olarak nitelendirilen "intihal" oluşur. İntihal oluşmaması için kullanılan bilgilerin kaynaklarının mutlaka belirtilmesi gerekmektedir.

Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

- Yaptığınız araştırma ya da görüşme sonucunda elde ettiğiniz verileri not alınız.
- Problemin neden ve sonuçlarını ayırt ediniz.
- Elde ettiğiniz verileri küçük grup tartışması yoluyla inceleyerek yorumlayınız.
- Seçtiğiniz problemin olası çözüm yollarını, avantajlarını ve dezavantajlarını belirleyerek verilen diyagram üzerine listeleyiz.

Seçtiğiniz problem

Olası Çözüm Yolları

	Avantajları	
	Dezavantajları	
	Avantajları	
	Dezavantajları	
	Avantajları	
	Dezavantajları	

Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

- Grup arkadaşlarınızla oluşturduğunuz diyagram üzerinden belirlediğiniz problemin olası çözüm yollarını, avantajları ve dezavantajları ile kaynaklara dayalı olarak sınıfınıza sununuz.
- Yaptığınız sunumdan sonra topladığınız verilere dayalı olarak size göre en ideal çözüm yolunu belirleyiniz.

Karekodla verilen "Çözüm Bende" oyununu oynayınız.

Çözüm Bende

UYGULAYALIM

Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.

Uygulama Adımları

- Araştırmanızı tamamlandıktan sonra belirlediğiniz çözüm önerilerini aşağıdaki tabloya yazarak verilen ölçütlere göre değerlendiriniz.

	Çözüm Önerileri	Ekonomiklik	Güvenilirlik	Verimlilik	Yararlılık	Sürdürülebilirlik
1.	.....					
2.	.....					
3.	.....					
4.	.....					

- Grup arkadaşlarınızla tablodaki ölçütleri değerlendirerek insana ve doğaya duyarlı en doğru çözüm önerisinin hangisi olduğuna karar veriniz.
- Grup olarak karar verdiğiniz çözüm önerisini, gerekçeleriyle birlikte sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Diğer grupların çalışmalarını inceleyerek çözüm önerilerini; belirlenen ölçütlere, insana ve doğaya duyarlılık düzeylerine göre puanlayınız.
- Değerlendirme sonucunda en yüksek puanı alan çözüm önerisini belirleyiniz.
- Çözüm önerilerine yönelik değerlendirmelerinizi, gerekçeleriyle birlikte sınıf arkadaşlarınıza açıklayınız.

DEĞERLENDİRELİM

Elde ettiğiniz verileri yansıtan bir poster hazırlayınız. Hazırladığınız posteri okul panosunda sergileyerek arkadaşlarınıza sunum yapınız.

Uyarı: Hazırladığınız posterin analitik dereceli puanlama anahtarı, yaptığınız sunumun ise kontrol listesi ile değerlendirileceğini unutmayınız.

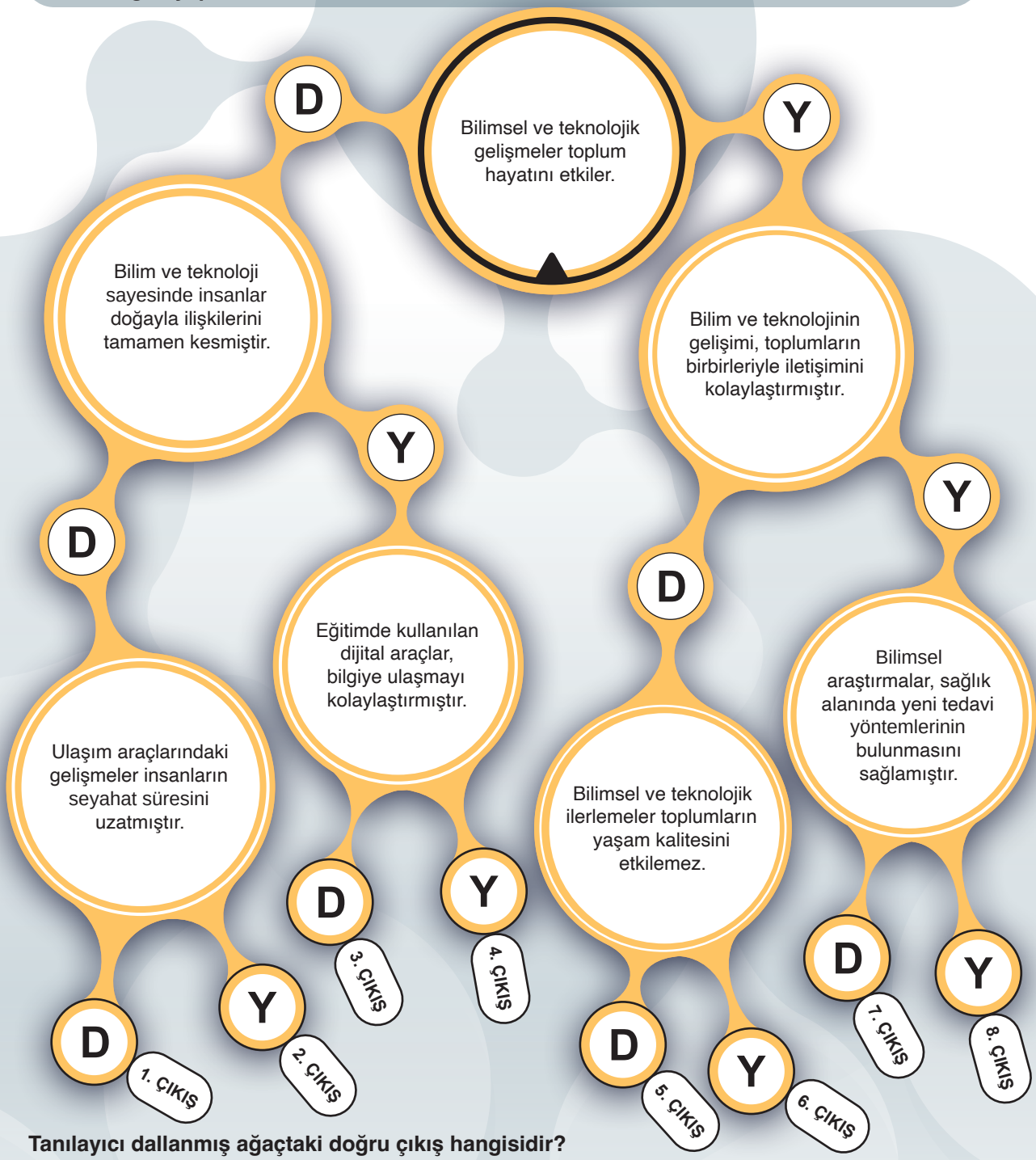
Sürdürülebilir Gelecek, Doğru Çözüm

Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı

Kontrol Listesi

6. ÖĞRENME ALANI-KENDIMI DEĞERLENDIRIYORUM

A. Aşağıdaki ifadelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar vererek tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliğini yapınız.

Tanılayıcı dallanmış ağaçtaki doğru çıkış hangisidir?

.....

Tanılayıcı dallanmış ağaçtaki yanlış ifadeleri bulunuz ve doğrularını yazınız.

.....

.....

.....

B. Tablodaki ipuçlarından yararlanarak ifadelere karşılık gelen şifrelenmiş kelimeleri altlarındaki boşluklara yazınız.

A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	H	I	İ	J	K	L
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
M	N	O	Ö	P	R	S	Ş	T	U	Ü	V	Y	Z	
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	

B 12 L 12 M

24 E 14 N 18 L 18 13 İ

24 A 21 İ 10

1 R 14 E O 18 O J 12

3 0 9 R 1 F 28 1

S 18 S 28 0 15 0 13 İ

7 E L 22 E 7 E

20 S 12 14 0 15 0 13 İ

E 14 0 17 0 16 12

20 R 18 B 15 E 16

K 1 Y 17 A 14 Ç 1

24 0 20 L 25 M

S 12 Y 1 S 6 T

4 Ö 29 Ü 16

10 U 14 U 14

22 0 22 Y 1 L B 12 L 15 M 15 E 21

C. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. 7/C sınıfı öğrencileri, okul kantininde ortaya çıkan plastik atık problemini çözmek için bir araştırma grubu kurmuştur. Grup; öncelikle öğrencilerden ve kantin işletmecilerinden veri toplamış, ardından olası üç çözüm yolunu belirlemiştir:

Çözüm A: Ambalajlı ürünlerin satışını tamamen yasaklamak

Çözüm B: Tekrar kullanılabilir kaplar dağıtmak ve bu kapların kullanımını öğrencilere zorunlu kılmak

Çözüm C: Plastik ambalajlı ürünlerin fiyatlarını %50 artırıp geri dönüşüm kutusu sayısını artırmak

Grup, bu çözümleri "ekonomiklik, güvenilirlik ve sürdürülebilirlik" ölçütlerine göre değerlendirmeye almıştır.

7/C sınıfı öğrencileri bu önerilerden Çözüm B'yi seçmiştir. Grubun bu kararı almadan önceki araştırma sürecinde öncelikli olarak yapması gereken aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sadece kendi grup üyelerinin fikirlerine dayanarak, okul yöneticileri ile görüşmeden hemen Çözüm B'yi uygulamaya koymak

B) Öğrencilerin kendi tekrar kullanılabilir kaplarını sürekli kullanıp kullanmayacağını ve atık miktarını azaltıp azaltmayacağını gösteren güvenilir verileri toplamak

C) Çözüm C'deki fiyat artışını kimseye danışmadan hemen uygulamak ve sonuçları gözlemlemek

D) Kaynağı belli olmayan istatistiklere dayanarak, Çözüm A'nın çevreye duyarlı çözüm olduğuna karar vermek

2. "Büyük devletler kuran ecdadımız büyük ve geniş kapsamlı medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur."

Mustafa Kemal ATATÜRK

Mustafa Kemal Atatürk'ün verilen sözünde aşağıdaki sosyal bilim dallarından hangisinin öneminden bahsedilmiştir?

A) Coğrafya
B) Ekonomi
C) Tarih
D) Sosyoloji

3. Teknolojik gelişmeler sayesinde günümüzde birçok bilimsel çalışma yapılmaktadır. Elektronik, bilgisayar teknolojileri, havacılık, uzay ve tıp araştırmaları bu çalışmalara örnek olarak verilebilir. Bilimsel çalışmalar sayesinde günlük hayattaki işlerimiz çok daha kolay yapılabilir hâle gelmektedir.

Aşağıdakilerden hangisi teknolojik yeniliklerin günlük hayattaki kullanımına örnektir?

A) Akıllı ev sistemleri
B) Radar sistemleri
C) Uzay araçları
D) Nanobotlar

4. Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletinin çağdaş uygarlıklar seviyesine ulaşmasının ancak bilim ve aklın rehberliğinde gerçekleşebileceğini vurgulamıştır. Ona göre bilim ve teknoloji, toplumların ilerlemesini sağlayan en güçlü araçlardır. Atatürk, bu anlayışını "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir." sözüyle açıkça ifade etmiştir. Atatürk, milletin geleceğini hurafelere, akıl ve bilim dışı düşüncelere değil bilimsel düşünme biçimine dayandırmak gerektiğini savunmuştur. Bu nedenle her alanda araştırma, sorgulama ve deney yapma yöntemlerinin benimsenmesini istemiştir. Atatürk'e göre bilimsel düşünce yalnızca teknik alanlarda değil toplumsal yaşamın her alanında yol gösterici olmalıdır.

Bu metinde anlatılmak istenen temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) İnsanların geleneklerine sıkı sıkıya bağlı kalmaları gerekir.
B) Toplumun ilerlemesi için bilimden çok sanata önem verilmelidir.
C) Bilim ve akıl, bireylerin ve toplumların gelişiminde en güvenilir yol göstericilerdir.
D) Bilimsel düşünce yalnızca laboratuvarlarda yapılacak deneylerle sınırlıdır.

5. Bir toplumsal problemin çözümüne yönelik geliştirilen önerilerin bilimsel ve etik bir şekilde değerlendirilmesi istenirken aşağıdaki ölçütlerden hangisi uzun vadede çevreye ve topluma duyarlı olma amacını en iyi yansıtır?

A) Ekonomiklik
B) Güvenilirlik
C) Verimlilik
D) Sürdürülebilirlik

Ç. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

Tarihi çok eski dönemlere dayanan Kastamonu, yurdumuzun kuzey kesiminde genel olarak dağlık bir alan üzerinde kurulmuştur. Şehir adını Etnografya Müzesinde de kalıntıları sergilenen, MÖ 2000 ila 1300 yılları arasında bölgede hüküm süren Gaslardan almıştır. Bir süre Doğu Roma egemenliğinde kaldıktan sonra Türklerin yaşadığı bir yer hâline gelmiştir. Millî Mücadele'de gösterdiği büyük kahramanlık ile adını tüm dünyaya duyuran Kastamonu, 2018 yılında da Türk Dünyası Kültür Başkenti ilan edilmiştir.

Sıcakkanlı, güler yüzlü ve birbirine sıkı sıkıya bağlı olan Kastamonu halkı inanç ve kültürümüzü de gelecek kuşaklara taşımaktadır. Günümüzde halk arasında kullanılan bazı kelimelerin Kaşgarlı Mahmud'un ilk Türkçe sözlük olan eseri Divanü Lügati't-Türk'te geçtiği tespit edilmiştir.

Genel olarak tarım ve hayvancılığın yapıldığı şehirde ormancılık ve balıkçılık da önemli birer geçim kaynağıdır. Yaylacılık faaliyetleri, doğal güzellikleri; kış, inanç ve kültür turizmi ile ön plana çıkan Kastamonu; Türkiye'nin gizli kalmış hazinelerinden biridir.

1. Okuduğunuz metinde hangi sosyal bilim dallarına ait içerik bulunmaktadır? Yazınız.

2. Bir araştırma sonunda yararlanılan kaynakların kaynakçada belirtilmemesi hâlinde hangi sorunlar ortaya çıkabilir? Yazınız.

Öğrenme alanı ek sorular

Kavram Oyunu

A-B-C

ajans: Haber toplama, yayma ve üyelerine dağıtma işiyle uğraşan kuruluş.

altyapı: Toplumun ekonomik yapısını oluşturan ve insan bilincinden bağımsız olarak biçimlenen üretim ilişkilerinin hepsi.

alzaymır: İlerleyen yaşta ortaya çıkan, hatırlamada güçlük, bazı yetilerde bozulma ile ilişkilendirilen hastalık.

ambalaj: Ürünü dış etkenlerden koruyan, içine konan ürünleri bir arada tutarak taşıma, depolama, dağıtım, tanıtma, reklam gibi işlemleri kolaylaştıran, kâğıt, mukavva, tahta, plastik vb.nden yapılan malzeme.

antidemokratik: Demokrasiye aykırı olan.

aşar: Toprak ürünlerinden onda bir oranında alınan vergi.

azınlık: Nüfusun büyük kısmından dil, din, ırk yönüyle farklı olan, sayıca daha az olan topluluk.

buyruk: Belirli bir davranışta bulunmaya zorlayan söz, emir.

bürokratik: Kamu yönetimi ile ilgili.

bütçe: Devletin, bir kuruluşun, bir aile veya bir kimsenin gelecekteki belirli bir süre için tasarladığı gelir ve giderlerin tümü.

Ç-D-E

enjeksiyon: Vücutta damar, doku, kanal veya boşluk içine enjektör aracılığıyla sıvı veya ilaç verme.

F-G-H

fesih: Verilmiş bir yargıyı kaldırma, bozma.

fırka: Ortak düşünce ve görüşteki kişilerin oluşturdukları siyasal topluluk, parti.

gensoru: Türkiye Büyük Millet Meclisinde başbakana veya bakanlardan birine milletvekilleri tarafından açılan ve sonunda soruşturma yapılması istenebilen soru.

girişimci: Üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse; müteşebbis.

hamle: Bir ülkenin ekonomik, sanayi, teknolojik veya sosyal alanlarda hızlı, planlı ve büyük bir atılım yapma çabası.

helak: Bitkin bir duruma gelme veya getirme.

I-İ-J

ıslahat: Eğitimde, hukukta veya ekonomide yapılan ve verimliliği artırmayı amaçlayan her türlü yapısal iyileştirme çalışması.

iktisat: İnsanların yaşayabilmek için üretme, ürettikerini bölüşme biçimlerinin ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin bütünü, ekonomi.

inovasyon: Değişen koşullara uyabilmek için toplumsal, kültürel ve yönetimsel ortamlarda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanması, yenilik.

interaktif: Kullanıcının katılımına, geri bildirimine veya karşılıklı iletişimine olanak sağlayan; etkileşim kurularak kullanılan sistem, ortam ya da uygulama.

istihdam: Bir görevde, bir işte kullanma.

istiklal: Bir milletin veya devletin başka bir devletin yönetimi altında olmadan özgürce kendi kararlarını alabilmesidir.

ithalat: Başka bir ülkeden mal getirme veya satın alma, dış alım.

K-L

kanaat: Bir olay, varlık veya düşünce üzerinde varılan yargı, fikir, görüş.

kanun hükmünde kararname: Devlet yönetiminde belirli konularda çıkarılan ve kanun gücüne sahip olan resmî kararlardır.

kalkınma: Bir ülkenin ekonomik, sosyal, eğitim, sağlık, teknoloji gibi alanlarda gelişerek insanların yaşam koşullarını iyileştirmesidir.

kararname: Cumhurbaşkanının onayladığı hükûmet kararı, bakanlar kuruluna verilen yetkilere dayanarak alınan karar, bu kararı bildiren resmî yazı.

karekod: Bilişim, yayımcılık, eğitim vb. alanlarda verilerin gizlendiği kare veya dikdörtgen biçiminde simge.

kat'i: Şüphe ve duraksamaya yer bırakmayan veya geri dönülmeyen, kesin.

kronik: Uzun süredir bir çözüm getirilmemiş, süreğen.

külliye: Belli bir idari, ekonomik, kültürel ve sosyal amaca yönelik çeşitli kuruluşların toplu bir biçimde bulunduğu yer.

laiklik: Devlet ile din işlerinin ayrılığı, devletin, din ve vicdan özgürlüğünün gerçekleşmesi bakımından yansız olması.

lojistik: Kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere her türlü ürünün, hizmetin ve bilgi akışının çıkış noktasından varış noktasına kadar taşınmasının etkili ve verimli bir biçimde planlanması ve uygulanmasıdır.

M-N

matbaa: Yazı, resim veya şekilleri kağıt, deri, kumaş gibi yüzeylere basarak çıkaran ve birden çok kopyasını oluşturan makine veya bu işlemin yapıldığı yer (basımevi).

mertebe: Bir hiyerarşi, rütbe veya düzen içindeki yer.

meşrutiyet: Hükümdarlıkla yönetilen bir ülkede hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimine dayanan hükûmet etme biçimi.

muasır: Çağdaş. İçinde bulunulan zamanın şartlarına ve değerlerine uygun olan.

muhalefet: Karşı görüşte, tutumda olan kimse topluluğu. Demokraside iktidarın dışında olan parti veya partiler.

muhalif: Bir görüşe, tutuma veya harekete karşı olan kimse.

mukavva: Kalın karton.

mühimmat: Savaşta kullanılan top, tüfek vb. savaş gereçleri.

O-Ö-P

panel: Bir konunun, dinleyiciler önünde uzmanları tarafından samimi bir havada tartışıldığı toplantı türü.

parlamenter: Mecliste oy verenleri temsil eden kişi.

platform: Ahşap, taş, metal vb. bir maddeden yapılmış, düz ve yüksekçe yer.

prototip: İlk örnek.

R-S-Ş

radar: Radyo dalgalarının yankısını alarak cisimlerin yerini ve uzaklığını bulabilen, genellikle uçak ve gemilerde kullanılan cihaz.

rafting: Özel botlarla debisi yüksek ırmaklarda yapılan bir spor türü, sal yarışı.

refah: Bolluk ve rahat içinde yaşama.

selüloz: Bitkilerde hücre yapısının büyük bir bölümünü oluşturan kâğıt, yapay ipek ve patlayıcı maddelerin yapımında kullanılan bir karbonhidrat.

semavi: Allah'tan gelen, ilahi vahye dayanan din.

sermaye: Bir ticaret işinin kurulması, yürütülmesi için gereken anapara ve paraya çevrilebilir malların tamamı.

siber güvenlik: Bilişim sistemlerinde kişiler ve kurumlar arasında oluşturulan iletişim ortamının ve elektronik ortamda paylaşılan bilgilerin bütünlüğünün ve gizliliğinin korunması durumu.

şeriat: İslam kanunu, İslam hukuku.

T-U-Ü

tanzimat: İdari işlerin düzeltilmesi için alınan önlemlerin ve uygulamaların tamamı.

tarih: Toplumların geçmişteki yaşayışlarını, kültürlerini ve ilişkilerini inceleyen bilim dalı.

teminat: Bir antlaşmada taraflardan birinin sorumluluğu üzerine alması, güvence.

toy: Eski Türklerde devlet işlerinin görüşüldüğü, kararların alındığı resmi toplantı veya kurultay.

uyuşmazlık: İnsanlar veya toplumlar arasında ortaya çıkan anlaşmazlık ve fikir ayrılığıdır.

V-Y

vefa: Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı.

vergi: Kamu hizmetlerine harcanmak üzere hükûmetin veya yerel yönetimlerin yasalara göre herkesten doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan topladığı para.

veto: Bir şey karşı çıkma, bir şeyi engelleme, reddetme.

yürürlük: Gereğinin yapılır olması durumu.

Abdurrahman Âdil. (1923). Hadisât-ı hukukiyye. *Hadisât-ı Hukukiyye ve Tarihiye, 12*, 185–186.
Ağaoğlu, S. (1998). *Babamın arkadaşları*. İletişim Yayınları.
Akça, H. ve Ela, M. (2012). Türkiye'de eğitim, doğurganlık ve işsizlik ilişkisinin analizi. *Maliye Dergisi, 163*, 223–242.
Atatürk Araştırma Merkezi ve Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü. (2024). *Atatürk'ün söylev ve demeçleri* (Cilt I–III). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
Baysal, Z. N. (2005). Hayat bilgisi/sosyal bilgiler öğretiminde probleme dayalı öğrenme için problem durumları oluşturma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3* (4).
Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2025). *Köklerden ufuklara Türk savunma sanayisinin yükseliş hikâyesi*. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları.
Çetin, I. ve Sevüktekin, M. (2016). Türkiye'de gelişmişlik düzeyi farklılıklarının analizi. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2* (2), 39–61.
Dalar, M. ve Gökcan, Ö. (2018). Myanmar'ın Rohingya Müslümanları politikası: Tarihsel ve hukuksal bir analiz. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8* (15), 33–63.
Demir, N. (2010). Demokrasinin temel ilkeleri ve modern demokrasi kuramları. *Ege Akademik Bakış, 10* (2), 597–611.
Demirci, E. ve Karaatlı, M. (2019). Ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin tahmininde sınıflandırma algoritmalarının karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, 24* (3), 703–714.
Dere, İ. ve Aktaşlı, İ. (2019). Üretim, dağıtım ve tüketim kavramlarının öğretimine ilişkin bir eylem araştırması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23* (3), 1389–1406.
Dinç, G., Şimşek, F. ve Eroğlu, H. (2009). Osmanlı İmparatorluğu'nda tev'em maaşı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10* (16), 77–100.
Doğan, K. C., ve İnankul, H. (2021). Demokrasi kavramı bağlamında eski Türklerde iktidar ve divan geleneği. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İİBF Dergisi, 5* (1), 91–108.
Doğan, N. (2021). 1924 Anayasası. D. Kapucu (Ed.), *Atatürk dönemi demokratikleşme 1920–1938* içinde (ss. 153–179). İKSAD Yayınları.
Draper, S. M. (2018). *İçimdeki müzik*. Timaş Yayınları.
Eldem, V. (1994). *Osmanlı İmparatorluğu'nun iktisadi şartları hakkında bir tetkik*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
Güler, T. (2018). Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ve kamu yönetimine etkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21* (40), 299–322.
Has Hâcib, Y. (2019). *Kutadgu Bilig* (M. Tuncel, Uyarl.; H. Aşçı, Ed.). T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
Kafesoğlu, İ. (1986). *Türk millî kültürü* (4. bs.). Boğaziçi Yayınları.
Karataş, M. ve Solak, Y. (2023). Türkiye'de çok partili hayata geçiş sürecinde muhalif bir figür: Nuri Demirağ ve Milli Kalkınma Partisi. *History Studies: International Journal of History, 15* (2), 311–325.
Kurt, E. (2022). Türkiye'nin ilk özel uçuş okulu: Vecihi (Hürkuş) Sivil Tayyare Mektebi. *Belgi Dergisi, 24*, 61–91.
Özdemir, A. (2023). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye'de kuvvetler ayrılığı/birliği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26* (49-1), 271–287.
Pamuk, Ş. (2023). *Türkiye'nin 200 yıllık iktisadi tarihi* (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş bs.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Saklı, A. R. (2019). Türk çay sektöründe yasal gelişim ve 1984 serbestleştirmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 14* (2), 511–534.
Soku, Z. Ş. (1947). *Nuri Demirağ kimdir?* Kenan Matbaası.
Vatansever, E. (2021). TBMM'nin açılması. *Atatürk dönemi demokratikleşme 1920–1938* içinde (Bölüm 1, s. 34). İKSAD Yayınları.
Yaşar, S. (2017). Atatürk ve Cumhuriyet. *Kesit Akademi Dergisi, 3* (7), 49–77.
Yılmaz Uçak, E. ve Akca, Ü. (2020). Üretim çağından tüketim çağına: Üretim sistemlerinin dönüşümü ve tüketim alışkanlıklarına yansıması. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 51*, 121–133.
Yılmaz, T. O. (2018). Türkiye-Afrika ilişkilerinin güvenlik boyutu: Türk savunma sanayii ve Afrika. *Türk Dünyası Araştırmaları, 120* (237), 41–66.

Kaynakça atıf sistemi, APA 7 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.

Öğrenme alanı kendimi değerlendiriyorum cevap anahtarları

Genel Ağ ve Görsel Kaynakçası

25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
50°D
40°K
35°K
ROMANYA
Bükreş
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
HAZAR DENİZİ
Sofya
BULGARİSTAN
KARADENİZ
GÜRCİSTAN
Tiflis
YUNANİSTAN
Edirne
Kırklareli
Tekirdağ
İstanbul
Bartın
Zonguldak
Kastamonu
Sinop
Samsun
Artvin
Ardahan
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
Erivan
Kocaeli
Düzce
Karabük
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Kars
Yalova
Sakarya
Bolu
Çankırı
Amasya
Çorum
Tokat
Gümüşhane
Bayburt
Iğdır
Gökçeada
Çanakkale
Bozcaada
Bursa
Bilecik
Ankara
Erzincan
Erzurum
Ağrı
Balıkesir
Eskişehir
Kırıkkale
Yozgat
Sivas
Tunceli
Bingöl
Muş
Kütahya
Manisa
Afyonkarahisar
Uşak
Kırşehir
Kayseri
Nevşehir
Aksaray
Elâzığ
Malatya
Bitlis
Van
Atina
İzmir
Aydın
Denizli
Isparta
Burdur
Konya
Niğde
Diyarbakır
Siirt
Batman
Şırnak
Hakkâri
Adıyaman
Kahramanmaraş
Mardin
Muğla
Antalya
Karaman
Osmaniye
Adana
Gaziantep
Şanlıurfa
Mersin
Kilis
Hatay
İRAN
SURİYE
IRAK
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
Erenköy
Lefkoşa
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
LÜBNAN
Beyrut
Şam
Bağdat
AKDENİZ
LİBYA
MISIR
Tel Aviv
FİLİSTİN
Batı Şeria
Doğu Kudüs
FİLİSTİN
Gazze Şeridi
İSRAİL
Süveyş K.
Tuna N.
Meriç N.
Gediz N.
Büyük Menderes N.
Küçük Menderes N.
Sakarya N.
Kızılırmak N.
Yeşilırmak N.
Çoruh N.
Kura N.
Aras N.
Fırat N.
Dicle N.
Seyhan N.
Ceyhan N.
Göksu N.
Nil N.
Tuz Gölü
Van Gölü
Urumiye Gölü
MARMARA DENİZİ
EGE DENİZİ
NAHÇIVAN Ö.C. (AZERBAYCAN)
ACARA Ö.C.
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400
km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB

Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

9789751180117

BU DERS KİTABİ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU SOSYAL BİLGİLER 7. SINIF DERS KİTABI